

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

V. NECLA GEYİKDAĞI

KUZEY AMERİKA SOYKIRIMI

Kızılderililer nasıl yok edildi

V. NECLA GEYİKDAĞI

KUZEY AMERİKA SOYKIRIMI

Kızılderililer nasıl yok edildi

Kaynak Yayınları No: 1020

Yayıncı Sertifika No: 42150

ISBN: 978-625-7697-97-2

1. Basım: Kasım 2022

Genel Yayın Yönetmeni

Tunca Arslan

Editör

Musa Sarıkaya

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Fatma Özbek Yalçın

Baskı ve Cilt

Murat Yalçınkaya - Assum Basım ve Mücellit

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi B/Blok 315 Zeytinburnu/İst.

Tel: 0212 613 00 01

Sertifika No: 42010

© Bu kitabın yayın hakları Görev Kitap ve Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi'nindir.

Eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

GÖREV KİTAP VE YAYINCILIK TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sok. Erman Han No:5 /10 34433 Beyoğlu/İst.

www.kaynakyayinlari.com • iletisim@kaynakyayinlari.com

Tel: 0212 252 21 56-99 Faks: 0212 249 28 92

PROF. DR. V. NECLA GEYİKDAĞI, İktisat yüksek lisansını Montreal'deki Concordia Üniversitesi'nden aldıktan sonra doktorasını İngiltere'de Bradford Üniversitesi'nde uluslararası iktisat/ işletmecilik alanında tamamlamıştır. 1991-1998 yılları arasında ABD'nin New York eyaletinde çeşitli üniversitelerde öğretim üyeliği yaptıktan sonra Türkiye'ye dönerek Yeditepe Üniversitesi'nde çalışmıştır. 2017'de bu üniversiteden emekli olmuştur. 2011'de Londra'da Tauris Academic Studies'ten İngilizce olarak yayımlanmış *Foreign Investment in the Ottoman Empire: International Trade and Relations 1854-1914* başlıklı bir kitabı bulunmaktadır. Türkçe olarak yayımlanmış *Osmanlı Devleti'nde Yabancı Sermaye 1854-1914* (Hil Yayınları, 2008) ve *Doğu Sorunu ve Osmanlı-İngiliz İlişkileri* (Kaynak Yayınları, İstanbul, 2020) başlıklı kitapları bulunmaktadır. Ayrıca yazarın *Management International Review*, *Transnational Corporations*, *International Review of Economics and Business*, *Economia Internazionale*, *Middle Eastern Studies*, *International Journal of Middle Eastern Studies*, *Business History* ve *Enterprise & Society* gibi uluslararası dergilerde çok sayıda makalesi yayımlanmıştır. Son yıllarda çalışmalarını Türkiye'nin iktisat tarihi üzerine yoğunlaştırmıştır.

V. NECLA GEYİKDAĞI

KUZEY AMERİKA SOYKIRIMI

Kızılderililer nasıl yok edildi

İÇİNDEKİLER

1. AMERİKA'NIN İLK İNSANLARI	11
Kızılderili Kabileleri	14
Demografik Özellikler	20
2. İSTİLANIN BAŞLANGICI	25
Meksika'nın İşgali	29
Meksika Körfezinin Kuzeyine Keşifler	36
3. AVRUPA YENİ DÜNYA'YI PAYLAŞIYOR	47
İngiliz-Fransız Rekabeti	51
İngiliz Siyaseti	56
İngiliz Püritenler ve Kızılderililer	60
Hollanda Kolonisi	68
Metakom (Kral Philip) Savaşı	71
İrokua Birliği	74
	79
4. TOPRAK YAĞMASI ŞİDDETLENİYOR	79
Fransız-İngiliz Rekabeti	82
Meydan İngilizlerin Getirdiği Avrupalılara Kalıyor	88
5. AMERİKAN BAĞIMSIZLIĞINDAN SONRA	97
Gözyaşı İzleri (Çeroki, Çoktav, Çikasav ve Krik Sürgünü)	97
Sand Creek (Şayen) Katliamı	103
Sante-Siular	106
Navaholar	108
Lakota-Siular ve Kızıl Bulut	114
Washita Katliamı	118
Apaş Mücadelesi ve Koçis	118
Kızılderili Katliamı İçin Bizon Katliamı	120
Altına Hücum ve Little Bighorn Savaşı	124
Çılgın At (Crazy Horse)	131

Modoklar	135
Nez Percé	137
Ponkalar	141
Uteler	144
Şirikahua Apaşları ve Geronimo	148
Çalınan Son Siu Toprakları ve Hayalet Dansı	152
Wounded Knee ve Toprak Çalan Yasalar	156
 6. 20. YÜZYIL	 161
Asimilasyon Politikası	161
Yeniden Örgütlenme	165
Amerikan Kızılderili Hareketi (American Indian Movement)	166
Kendini Yönetim (Self Determination)	175
 7. SONSÖZ	 179
 KAYNAKÇA	 187
 İSİM VE YER ADLARI DİZİNİ	 193

ÖNSÖZ

Çocukluğumda gördüğüm Amerikan kovboy filmlerinde, Kızılderililer posta arabalarına, demiryollarına veya beyaz Amerikalının çiftliklerine saldıran, hayvanlarını çalan, vahşi, kötü adamlar olarak gösterilmekteydi. Bu karalayıcı propagandaya rağmen Yeni Dünyanın gerçek halklarının kötü olabileceğini kabul edememiştim. İlerleyen yıllarda okuduğum, Kızılderilileri konu edinen Amerikan romanları da çok ikna edici olmadı.

James Fenimore Cooper'ın yazdığı *Son Mohikan* (*The Last of the Mohicans*) Türkiye'de, daha çok çocuk kitabı olarak defalarca dilimize çevrilip yayımlanmıştı. Bu romanda Cooper (1789-1851) iyi Kızılderili (Mohikan) ve kötü Kızılderili (Huron) diye iki kabilenin mensuplarını hikâye ediyordu. Cooper'ın yaşadığı yıllarda, birçok Amerikalı ülkenin kuzeydoğusunda yaşayan birçok yerli kabilenin sonunun geldiğine inanıyordu. Bu nesli tükenmekte olan kabilelerden birisi de Mohikanlardı. Nesli tükenmekte olan Mohikanlar iyi ve güzel insanlar olarak, Huronlar ise zalim ve vahşi olarak anlatılıyordu. On binlerce yıldan beri bu topraklarda yaşayan ve yurdunu beyaz adama vermek istemeyen yerliler beyazlara göre kötüydü. Cooper, Mohikanları uzun boylu, asil duruşlu, doğaya saygılı ve güzel insanlar olarak canlandırıyordu. Bir başka ünlü Amerikalı yazar Mark Twain (1835-1910) aynı fikirde değildi. Cooper'ın Kızılderilileri anlatımını küçük düşürücü ifadelerle eleştiriyordu. *Galaxy* dergisinde, 1870'te yayımlanan "Soylu Kızıl Adam" (The Noble Red Man) başlıklı makalesinde Cooper'ın Kızılderililer için kullandığı olumlu anlatımı alay ederek, şiddetle eleştirmişti. Twain'e göre, Kızılderili soylu olamazdı. Onlara hakaretler yağırdırıyordu. "O [Kızılderili] yoksul, pis, çıplak, alçak bir serseriden başka bir şey değildir, itlaf edilmesi Yaradan'ın daha değerli böcek ve sürüngenleri için bir iyiliktir ... O şerefsiz, alçak ve hain, her şekilde nefretle doludur". (s.427)

Twain'in bu fikirleri ve duyguları, Kızılderilinin yurdunu elinden almayla uğraşan diğer Amerikalıların da düşüncesi idi. Twain'in 1876'da yayımlanan

lanan, en ünlü eseri *Tom Sawyer'in Serüvenleri* romanındaki Kızılderili Joe (Injun Joe) tiplemesi, su götürmez bir şekilde çok kötü, gaddar, iflah olmaz ve nefret dolu bir yaratıktır. Twain'in düşünce tarzına göre, Kızılderilinin Amerikan kültüründe hiçbir yeri olamazdı. Aslında bu yazılar, yurdunu, yaşam alanını korumaya çalışan Kızılderiliye karşı en çirkin bir karalama kampanyası örneği olarak görülebilir.

Kuzey Amerika'da bir Kızılderiliyi ilk kez 1984'te, Martha's Vineyard Adasında, deniz kabuklarından ve renkli boncuklardan yapılmış, el işi, güzel objeleri turistlere satarken görmüştüm. Gezdiğimiz adanın yerlisi bir Vompanoag'dı. Sonra Florida'ya yaptığım bir gezi sırasında, Everglades bataklıklarındaki Seminol (Seminole) köyünün bir ucundaki küçük turistik bir alanda birkaç Kızılderiliyle karşılaştım. Burası aslında eski bir Kızılderili toplama kampıydı. Turist olarak bulunduğum bu yerde, küçük bir alanda geleneksel tezgâhında örtü dokuyan Seminol bir genç kızla timsah güreşi yapan iri-yarı, yakışıklı bir genç adam ve uzak duran birkaç Kızılderili görmüştüm. Bunlar fazla konuşmayan insanlardı. Sanırım beyaz adama karşı duydukları güvensizlik sürüyor ve turistik gösterilerde yer almak pek de hoşlarına gitmiyordu. Meksika'daki kısa bir tatil sırasında, 1987'de, eski Aztek başkentinin kalıntılarını gezerken, gene turistik bölgelerde 500 yıl önceki kılıklara bürünmüş gençler görmüştüm. O günlerde, bu koskoca kıtanın yerli halklarına yapılan haksızlıkları yazmaya karar verdim. New York'taki Hunter Mountain'da, 1990'da bir Kızılderili toplantısına katıldım. Onları daha yakından gözledim ve Cooper'ın tasvir ettiği güzel ve soylu insanlar olarak gördüm.

Yazmaya başladığım metin, değişik bir alandaki mesleki çalışmaların nedeniyle yarım kalmıştı. 30 yıl kadar sonra, ancak emekli olduktan sonra daha çok eşim Profesör Yaşar Geyikdağı'nın teşvikiyle bu çalışmayı yeniden ele aldım. Yıllar boyu biriktirdiğim malzemeyi ve fikirleri toparlayarak, Covid-19 salgınının hareketlerimizi kısıtladığı günlerde çalışmalarımı tamamladım. Binlerce sayfada anlatılabilecek tarihi olayları kısaca anlatmaya çalıştım. Bu çalışma, kıtanın Avrupalılar tarafından istilasından başlayarak günümüze kadar geçen olayların ve ancak sınırlı sayıdaki kabilelerin uğradıkları felaketlerin bir özetiştir.

Kitabın yayınlanmasında emeği geçen Kaynak Yayınları Genel Müdürü sayın Mehmet Sabuncu'ya, özenli editör sayın Musa Sarıkaya'ya ve resimlerin yerleştirilmesi ve kapak tasarımını titizlikle hazırlayan sayın Fatma Yalçın'a şükranlarımı sunarım.

V. Necla Geyikdağı
Mayıs 2022

AMERİKA'NIN İLK İNSANLARI

*"Şimdi bizden bekliyorsunuz ki
Sizin için gözyaşları akıtalım
Sizin için kanımızı akıttıktan sonra
Size göre zaten ölmüşüz
Şimdi bizden istiyorsunuz ki
Sizin gözyaşınızı biz dökelim"¹*

John Trudell

Amerika yerlisinin aslı ve nereden geldiği, bu kıtanın keşfinden başlayarak, kâşifleri, Hristiyan din adamlarını ve bilginleri sürekli meşgul etti. Kristof Kolomb'un Amerika'dan kaçırıp getirdiği birkaç Kızılderili İspanya sarayında teşhir edildiğinde, ilk düşünülen şey bu insanların Hristiyan yapıp yapılamayacağı oldu. Papa VI. Alexandre'ın Amerikan Kızılderilisi-ni "Hristiyan inancına girmeye uygun" ilan etmesi üzerine Yeni Dünya'ya misyoner akını başladı.

İspanyolların çoğu bu kıtanın yerli halkını Asya'nın en ucunda yaşayan "ilkel vahşiler" olarak görüyordu. Fakat 1521'de Hernando Cortés Meksika'yı işgal ettiği zaman, Aztek İmparatorluğunun başkenti Tenoçtitlan'da hayrete düştü. İspanyollar nüfusu 200.000'i aşan bu kentin büyük taş binalarına ve yollarına hayran kaldılar. Kentin büyük çarşısını Sevilla ve İstanbul'un-kiyle kıyasladılar.² Kısa zamanda, en alelade gözlemciler bile bu yeni top-

¹ John Trudell'in "Cry Your Tears" (Gözyaşlarınızı Dökün) adlı şiirinden.

² Brian M. Fagan, *The Great Journey: The Peopling of Ancient America*, Thames & Hudson, London, 1987, s.15-16.

raklarda çok değişik halklar ve uygarlıklar bulunduğunu anladılar. Basit avcı boyları ile karmaşık ve zengin uygarlıklar birbirine birkaç yüz kilometre uzaklıkta bulunuyordu.

Bu insanlar buraya nasıl gelmişlerdi? Acaba Kolomb'dan çok önce Akdeniz'den çıkıp Atlas Okyanusu'nu aşarak buraya uygarlık getirenler mi olmuştu?

MÖ 16. yüzyılda, Fenikelilerin (veya Kartacalıların) okyanusu aşarak Amerika kıtasına yerleştikleri fikri öne sürüldü. Arkasından kaybolmuş kıta Atlantis hipotezini savunanlar oldu. Yunan filozofu Eflatun'un bir kitabında sözünü ettiği, batı denizlerindeki Atlantis Adası depremle sulara gömülünce, kurtulanlardan bazıları yaşamlarını daha batıdaki bir ülkede sürdürmüş. Bugün bile bu hikâyelerden başlayarak yola çıkan ve ispatlamaya çalışan araştırmacılar bulunmaktadır.

1567'de Hollandalı bir din adamı yeni tezler öne sürdü.³ Buna göre MÖ 721'de Asur kralı tarafından kovulan İbrani kabilesi bütün dünyaya yayıldı. Kaybolmuş kıta Atlantis'ten sonra "kaybolmuş kabile" teorisi de çok taraf tar topladı. Bu öyküler 16. yüzyıl Avrupa'sındaki dinsel inançlara uygun düşüyordu. Bu tür ırkçı görüşler, Amerika yerlisinin kendi kendine bir uygarlık geliştirebileceğini kabul etmiyor, uygarlığın oraya ancak Eski Dünya'dan gitmiş olduğunu benimsiyordu.

18. yüzyılın ilk yarısında Louisiana bölgesinde bir Fransız şirketi için çalışan Antoine-Simon Le Page du Pratz adlı bir Hollandalı, yazdığı kitapta, gelenek ve davranışları aynı olan, düşünme ve konuşma tarzı birbirine çok benzeyen Kızılderili topluluklarının hepsinin aynı mahreçten çıktıklarını ve aslen Asya'dan gelen Tatarlar olduklarını ileri sürmüştü. Ancak çok sevdiği Naçezlerin Fenike soyundan geldiğine inanıyordu.

19. yüzyıl arkeolojik incelemelerin yoğunlaştığı ve kazıların arttığı bir dönem oldu. Höyükleri sistematik bir biçimde inceleyen birçok araştırmacı, höyük mezarlarda bulunan eşyanın Kızılderililerin beceremeyeceği kadar düzgün eserler olduğuna hükmetti. Bunlara göre höyükleri yapanlar Kızılderili değildi. Gene bu sıralarda, kendini eski eserleri incelemeye veren Samuel Haven adlı bir Amerikalı kazılarda bulunan kafataslarının bulundukları devirde yaşayan yerlilerinkilerle aynı ölçülerde olduğunu ve

3 1567'de Hollandalı ilahiyatçı Johannes Fredericus Limnius MÖ 721'de Asur Kralı Şalmanezar tarafından kovulan Yahudilerin bütün dünyaya yayıldığını ve hatta Asya'dan Yeni Dünya'ya geçtiğini iddia etmişti. Bilimsel olmaktan çok uzak olan bu görüş tamamen dini inançlara dayanmaktadır. Bu inanç daha sonra Amerika'da kurulan Mormon mezhebinin kutsal kitabında önemli bir yer tutmaktadır.

hepsinin aynı "Moğol" ırkından geldiğini yazdı. Bu insanların Asya'dan geldiğini ileri sürdü. Fakat ne zaman geldiklerini belirlemenin çok güç olduğunu da iddia etti.

20. yüzyıla girerken fosil incelemeleri hız kazanmıştı. Çek asıllı fiziki antropolog Aleš Hrdlička iskelet kalıntıları ve fosiller üzerinde çalışmalar yaparak bu kıtanın ilk insanların büyük buz devrinden sonra Bering Boğazı'nı geçerek Asya'dan göç ettiği düşüncesine vardı. Tahminine göre bu göç 4.000 yıl önce gerçekleşmişti. Ancak daha sonra New Mexico'da bulunan, nesli binlerce yıl önce tükenmiş bizon kemikleri ve bunlar üzerindeki mızrak ucu olarak kullanılan keskin taş parçaları insanların daha önceden bu topraklarda yaşadığını gösteriyordu. Yeni tahminler Asya'dan göçü 10.000 yıl öncesine, hatta daha eskiye götürüyordu.⁴ Kazılarda bulunan kalıntıların yaşını bulmak için 1970'lerde en ileri karbon-14 ve aminoasit teknikleri kullanıldı. Göç konusunda 70.000'den 15.000 yıl öncesine kadar tarihler saptandı. Her geçen gün yeni yöntemler geliştirilmekte ve yeni kalıntılar bulunmakta, yapılan analizlerin sonuçları hakkında tartışmalar devam etmektedir. Genel kanıya göre, Kızılderili ırkı en az 14.000 yıldan beri bu topraklarda yaşamaktadır.

Bununla birlikte, 20. yüzyılın ikinci yarısında yapılan kazılarda, Güney ve Kuzey Amerika'da bu tarihten on binlerce yıl önce insan bulunduğunu gösteren kanıtlar bulunmuştur. Ünlü antropolog Louis Leakey'nin katkısıyla, 1960'larda Kaliforniya'da yapılan kazılarda 200.000 yıl önce bu bölgede insan yaşamış olabileceğini gösteren bazı kalıntılar çıkarılmıştır. Hatta son yıllarda, Amerikan yerlisinin Bering Boğazı üzerinden Amerika kıtasına gelmediğini, tersine, Amerika'dan insanların 350.000 yıl önce, aynı yoldan Asya'ya geçtiğini ve bugünkü insanın atası Homo Sapien olduklarını düşünen araştırmacılar da bulunmaktadır.⁵

Bütün bu bilinmeyenler ortamında, Kızılderililerin kendileri bu tartışmalara hiç önem vermemektedir. Onlar bu topraklarda yaratıldıklarına ve gelenekleriyle, hâlâ bu toprakların asıl sakinleri olduklarına inanmaktadırlar.⁶ Kuzey Amerika kuzeyde Antarktika'dan başlayarak, yüksek sıradağları, geniş ovaları, zengin ormanları ve güneyde çöllerleriyle büyük bir kıta parçasıdır. Her bölgesinde yerli insan toplulukları bulunmuş ve yaşam tarzı bu çok değişik çevresel koşullar tarafından biçimlendirilmiştir. Bu değişik

4 Fagan, *The Great Journey*, s.52-53.

5 Jeffrey Goodman, *American Genesis: The American Indian and the Origins of Modern Man*, summit Books, New York, 1981.

6 Akwesasne Notes, *A Basic Call to Consciousness*, Roosevelttown, New York, 1981.

bölgelerin insanların ortak inancına göre "doğanın bütün unsurlarının yaşayan bütün varlıklar için yaratılmıştır. En zayıf yaratıklardan biri olan insan yaşamının sürmesi için bütün yaradılışa muhtaçtır." Bu nedenle Amerikan yerlisi her yerde doğayla tam bir ahenk içinde yaşamıştır. Toprak onun için ekonomik bir nesne değil, varlığının temeli ve toplumun ortak güvencesidir.⁷

Kızılderili Kabileleri

Bugün ABD ve Kanada'da yaklaşık olarak 280 civarında kabile olduğu bildiriliyor. Bu sayı araştırmacının kullandığı kıstasa göre değişiyor. Avrupalıların gelişinden bu yana, ya beyaz adamın silahıyla veya getirdiği salgın hastalıklarla birçok kabilenin nesli tükenmiştir. Son yıllarda antropologlar bu değişik kabileleri dokuz kültür bölgesine ayırmaktadır:⁸

1. Kuzey kutup bölgesinde çeşitli İnuit (Eskimo) ve Aleut kabileleri bulunmaktadır. İnsanları yiyeceğini ve giyeceğini kutup avcılığından (çeşitli deniz ürünleri ve kutup ayısından) sağlamakta ve yüklerini köpek kızıaklarıyla taşımaktaydılar. İnuitler soğuk, nem, fırtına gibi en ağır kutup koşullarına dayanıklı güçlü insanlardır. Hayvan derisinden yapılmış kayıkları içinde memeli deniz hayvanları (fok, balina, denizaygırı vs.) avlarlar. Başlarına gelen bir talihsizliği gülerek yenmesini bilirler ve hep barıştan yanadırlar. 20. yüzyıl sonunda çeşitli kara ulaşım araçlarının icadıyla seyahat ve taşımacılık gelenekleri değişmektedir.

2. Yukon ve MacKenzie havzasının insanları kuzeydekilerden daha değişik bir dil grubuna giren avcılar, balıkçılar ve faaliyetleri iklim koşullarıyla sınırlandırılmış çiftçilerdi. Karibu denen rengeyiğinin yaşamlarında önemli bir yeri vardı. Bugün bunların da yaşam tarzı beyaz adamın uygarlığından büyük ölçüde etkilenmiştir.

3. Doğudaki ormanlık bölgelerde yaşayan Kızılderililer geçimlerini genellikle ormanlardan sağlardı. Eşyayı ve kayıklarını tahta ve ağaç kabuklarından yaparlardı. Ormanlardan yabani bitkiler, ceviz, böğürtlen, yabani çilek gibi yiyecekler toplar, samur ve kunduz gibi kürklü hayvanlar avlardı. Mısır, kabak, fasulye, ayçiçeği ve tütün

7 Philippe Jacquin, *Histoire des Indiens d'Amerique du Nord*, Payot, Paris, 1976, s.42-46.

8 Marion E. Gridley, *American Indian Tribes*, Dodd, Mead & Co., New York, 1974, s.7-9.

tarımını geliştirmişlerdi. Sahillerde balık ve midye, istiridye, yengeç gibi kabuklu deniz canlıları geniş yer tutuyordu. Eski Türklerin ve Moğolların yurtlarına benzeyen evlerde otururlardı. İrokua Federasyonunun yerlileri (Mohawk, Oneida, Onandaga, Kayuga, Seneka ve Tuskarora aşiretleri) uzun ağaç kütüklerinden, bir ailenin birkaç nesilden oluşan üyelerinin bir arada yaşadığı büyük evler yaparlardı. Bu "uzun evlerde" yaşayan aile üyelerinin sayısı bazen 20'ye kadar çıkardı. Diğer önemli kabileler Algonkin dil grubuna mensup olan Abnaki, Huron, Mikmak, Mohikan, Erie ve Delaverdir.

4. Mississippi Nehri'nin doğusunda kalan, güneydoğu bölgesinin Kızılderilileri, genellikle tarımla uğraşan ve savaştan hoşlanmayan insanlardı. Bölgenin kuzeyindeki köyler damları saz ve palmiye dallarıyla kaplı küçük yuvarlak evlerden oluşuyordu. Güneydeki sıcak alanlarda ise çoğu kez evlerin duvarları bile yoktu. Yüksek ahşap bir döşeme üzerindeki sııkların hurma dalları veya otlarla kaplandığı yapılar ev olarak kullanılıyordu. Florida Kızılderilileri boyalı geyik derisinden kısa bir don giyerler ve insan boyu uzunluğunda yaylarla, kamış veya kemikten yapılmış keskin bıçaklar kullanırlardı. Yüzlerine ve vücutlarına simgesel anlamı olan şekillerde dövmeler yaptırırlar veya boyarlardı. 19. yüzyılda, Amerikan hükümeti Kızılderilileri Florida'dan tamamen atmak fikrinden vazgeçince, beyazların istemediği bataklık bölgelerde yaşamalarına izin verdi. Bugün Florida'da birkaç bataklık toplama kampında yaşayan yerlilerin nüfusu 2.000'i geçmemektedir. Avrupalılar geldiklerinde, güneydoğu bölgesindeki başlıca yerli topluluklar

Mohawk Kızılderilileri

Krik, Kaddo, Çikasav Naçez, Timukua, Kalusa, Seminol ve bölgenin kuzeyindeki Çerokilerdi.

5. Güneybatıda başlıca iki yerli grubu bulunur. İlk grup eski Anasazi kültürünün torunları sayılan Pueblo halkıdır. 2.500-3.000 yıl önce bu topraklara yerleşen insanlar kurak iklim tarımını geliştirdiler. Kendilerine özgü sulama sistemi sayesinde mısır, fasulye ve kabak yetiştiriyorlardı. Adları Navaho dilinde "eski insanlar" anlamına gelen Anasaziler MS 900 yıllarında çukur şeklinde evlerden oluşan köylerini bırakıp birkaç katlı, çamur ve taştan yapılmış apartmanvari binalar inşa etmeye başladılar. İspanyollar geldiği zaman bu yerleşim merkezlerine "pueblo" dediler. MS 1300'den sonra, büyük bir olasılıkla, sürekli kuraklık

nedeniyle bu yerleşim merkezleri terk edildi ve Anasazi kültürü dağıldı. Bölgedeki ikinci grupta, bu topraklara daha geç bir devirde geldiği sanılan ve değişik bir dil grubuna mensup, Apaçi ve Navaholar bulunur. Apaçiler, savaşkan olduklarından, beyazlara karşı verilen mücadelede silahı en son bırakanlardan olmuşlardı.

6. İç kısımlardaki geniş ovalarda, geçimi büyük ölçüde bizon avına dayanan göçebe boylar yaşıyorlardı. Giysilerini, kayıklarını ve "tipi" denen koni şeklindeki çadırlarını bizon derisinden yaparlar, kendiliğinden yetişen bitkiler, özellikle yabani pirinç toplarlardı. Başlıca

Seminole Kızılderili Kılıkları

Mohawk mokaseni

topluluklar Siu (Dakota), Şayen, Ocibva, Ayova, Arapaho ve Komançilerdir. Avrupalılar gelmeden önce her yere yürüyerek giderler ve çok az olan eşyasını köpekler çekerdi. İspanyolların bölgenin güneyine gelişinden hemen sonra kaçan atlarla karşılaşan göçebeler bunları kullanmayı hemen öğrendiler. Kadın, erkek, çocuk bütün Kızılderililer kısa sürede çok iyi binici oldular. Ova Kızılderililerinin en büyük özelliklerinden biri de genellikle kartal tüyünden yapılan ve başı çok büyük bir taç gibi saran başlıklarıdır.

*Şayen Reisi Tepedeki Kurt,
George Catlin'in tablosu*

7. Kayalık (Rocky) dağlardaki yaylaların başlıca insanları Delinmiş Burunlu (Nez Percé), Payute, Ute ve Şoson kabileleridir. Göller bölgesinde yaşayanlar gıdalarının çok büyük bir kısmını zengin balık ve ördek çeşitlerinden sağlıyorlardı. Çok eski zamanlardan beri yapma ördeklerle tuzaklar hazırlayarak hayvanları av alanına çekmeyi öğrenmişlerdi. Yabani dağ koyunları da önemli besin ve giyim kaynağıydı.

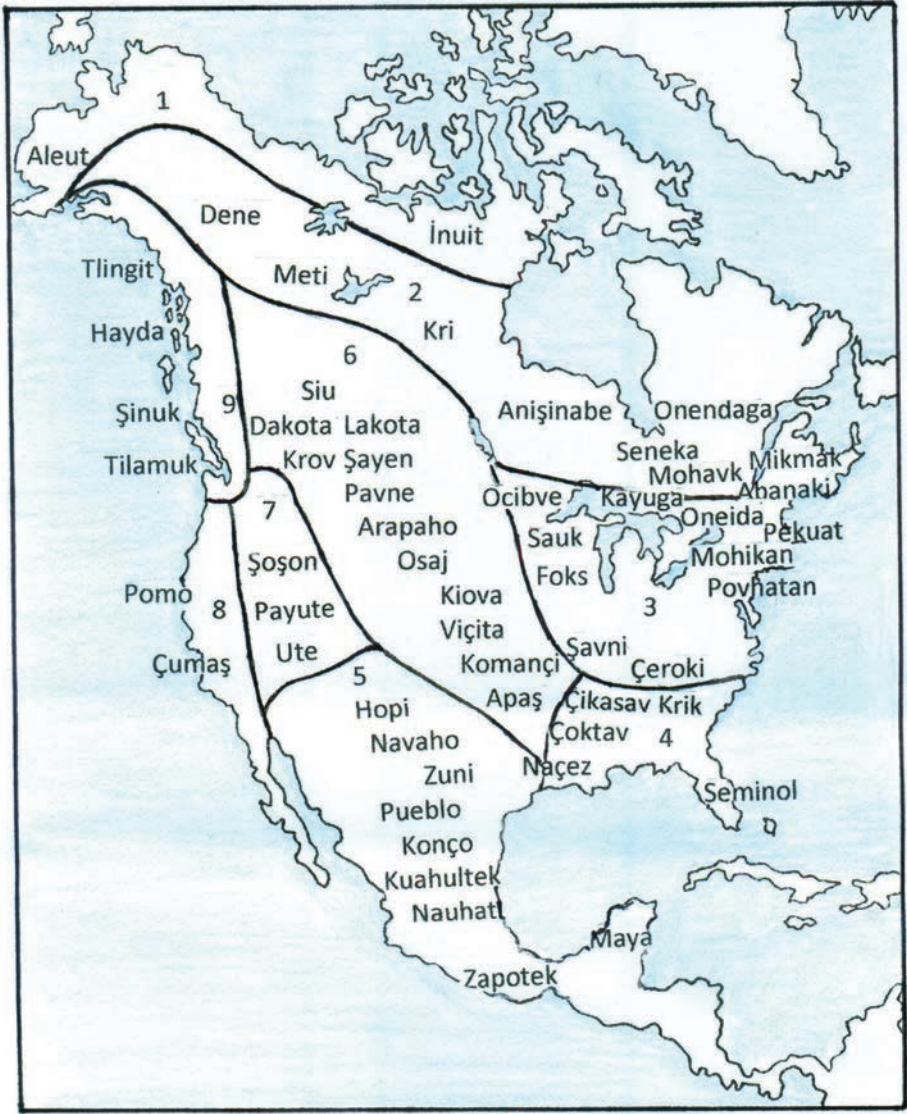
8. En batıda, Kaliforniya'daki başlıca kabileler Çumaş, Yurok, Şasta ve Yumandır. Tarihöncesi çağlardan beri bu bölgede yaşayan Çumaşlar büyük köylerde otururlar, geçimlerini denizden sağlıyorlardı. Yağmurlu kış aylarında kurutulmuş et, çamfıstığı, çeşitli tohumlar ve meşe palamudundan yaptıkları bir çeşit unla beslenirlerdi. Güney Kaliforniya yerlileri, kamyş ve dallardan yapılmış barınaklarda oturdukları halde, kuzey Kaliforniya yerlileri bölgede yetişen, dünyanın en uzun ağacı olan selvinin kırmızı tahtasından sağlam evler inşa ederlerdi.

9. Kuzey Amerika'nın Büyük Okyanus kıyılarında balıkçılık ve memeli deniz canlıları avcılığı gelişmişti. Burada yaşayan kabileler, büyük ağaçlardan uzunlukları 18 metreye varan kayıklar, 200 kişiyi rahatça barındıran geniş ahşap evler inşa ederler ve atalarının anısına yüksek totemler dikerlerdi. Kuzeybatı toplumlarında zenginlik önemliydi ve bu zenginlik "potlaç" adı verilen büyük şöenlerde teşhir edilirdi. Toplumun ileri gelenlerinden birinin evlenmesi, çocuk sahibi olması veya bir göreve atanması gibi vesilelerle verilen bu ziyafetlerin eğlence olmaktan öte bir işlevi vardı. Çünkü yalnız hediyeler dağıtmakla, dans edip şarkı söylemekle kalınmaz, eski efsaneler canlandırılır, unvanlar pekiştirilir ve biriktirilen malvarlığı bütün topluma dağıtılırdı. Potlaça katılan herkesin ilerde buna karşılık vermesi beklenirdi.

Avrupalılar bu kıtada gördükleri kültür ve dil çeşidi karşısında çok şaşırdılar. 20. yüzyıl dilcileri bu değişik dil ve lehçeleri gruplara ayırdılar. Dil uzmanı Amerikalı Joseph Greenberg'e göre bu dil grupları Asya'dan gelen göçlerin zamanlarıyla yakından ilgilidir. En kuzeyde yaşayan Aleut ve İnuitler 4.000 yıl kadar önce bu kıtaya gelmişler, bu yüzden kendi içlerinde fazla bir bölünme yaşamamışlardır. 9.000 yıl önce geldikleri sanılan Na-Deneler daha güneye inmiş ve dilleri daha çok değişim ve bölünme gös-

İnuit evi

Kuzey Amerika Yerli Kùltür Bölgesi

(Bu haritada Kuzey Amireka'daki yüzlerce yerli ulustan sadece bazıları gösterilmektedir)

1. Anuit-Aleut	6. Ovalar Bölgesi
2. Mackenzie Yöresi	7. Yaylalar
3. Doğudaki ormanlık alanlar	8. Kaliforniya
4. Güneydoğu Bölgesi	9. Kuzey Pasifik Kıyıları
5. Güneybatı Bölgesi	

termiştir. 11.000 yıldan daha önce geldikleri düşünülen insanların dillerini içeren grup ise kısaca "Amerind" diye adlandırılmış ve Güney Amerika'yı da içine alacak biçimde büyük bir alana yayılmıştır. Konuşulan dillerin çok büyük bir kısmını içine alan bu grup, binlerce yıldan beri değişimlere ve bölünmelere uğramıştır.⁹

Hiç şüphesiz bu sınıflandırma bütün dil uzmanları tarafından kabul edilmiş değildir. Amerind grubunun çok geniş tutulduğunu düşünen araştırmacılar bu grubu çoğunlukla üçe bölüyorlar:

- Algonkin-Vahaşan (orta ve güney Kanada, Büyük Okyanus ve Atlas Okyanusu kıyıları, ovaları ve ormanlık alanları içeren geniş bir bölge),
- Hokam-Siu (Mississippi, Missouri ve Dakota dolayları),
- Aztek-Tovan (güneybatı ABD ve Meksika)

Demografik Özellikler

Amerika'nın Avrupalılar tarafından işgalinden hemen önce, 15. yüzyıl sonunda Kuzey Amerika'da en az 8-9 milyon insan yaşadığı tahmin edilmektedir.¹⁰ Nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgeler mısır tarımının ilerlemiş olduğu güneydoğu ve güneybatıydı. Zaman zaman görülen kuraklıklar özellikle güneybatıdaki nüfusu olumsuz etkilemişse de çok uzun zaman bu bölgenin kalabalık bir nüfusu barındırdığı arkeolojik kazılardan anlaşılmaktadır.

Doğudaki ormanlık bölgelerde nüfus yoğunluğunun güneyden daha düşük olduğu tahmin ediliyor. Bölge insanının başlıca gıdasını teşkil eden yabani meyveler ve cevizler, geyik,

Haiada (Hayda) köyü ve totemler

9 Joseph Greenberg, *Languages in the Americas*, Stanford University Press, Stanford, 1987.

10 Russell Thornton, "Population History of Native North Americans", *A Population History of North America*, ed. Michael R. Heines & Richard H. Steckel, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, s.9-12. Bazı antropologlar Kuzey ve Güney Amerika toplamında keşifler öncesi nüfusu 8,4 milyon ile 100 milyondan fazla olarak tahmin ederken Russell 75 milyon olarak tahmin ediyor. 1983'te Kuzey Amerika yerli nüfusunu 18 milyon olarak tahmin etmişti.

sincap ve hindi gibi avlanabilen hayvanların bol miktarda bulunmasına rağmen nüfus artışı çok yavaş olmaktaydı. Doğa koşulları ve çevreyi çok iyi düşünen Kızılderililer, hiçbir zaman gereksinimlerinden fazla avlanmamış ve ormanlara zarar vermemişlerdir. Döllenme çağındaki hayvanları öldürmekten de çekinmişlerdir.

Rus ve İngiliz kâşifler, Büyük Okyanus kıyılarında nüfus yoğunluğunun yüksek olduğunu, ancak kara içine doğru ilerledikçe nüfusun hemen seyrekleştiğini belirtmişlerdir. Denizden sağlanan balık ve diğer ürünler ile nehirlerin denize yakın yerlerinde avlanan som balığı insanların en önemli geçim kaynağıydı. Ayrıca kıyıların ılıman iklimi barınma çabalarını kolaylaştırıyordu.

Mississippi Nehri ile kayalık dağlar arasında kalan geniş ovalarda, istiladan önce yarım milyon Kızılderili yaşadığı tahmin edilmektedir. Bunlar avcılıkla ve yabani bitkileri toplayarak geçimini sağlayan göçebelereydi. Tarımla uğraşanları azdı. En önemli av hayvanı, eti çok sevilen ve derisi değerli olan bizondur. Ancak tavşan, geyik ve bazı av kuşları da bolca bulunmaktaydı. İlk gelen Avrupalılar bu ovalardaki yiyecek bolluğu karşısında şaşırılmışlardı.

Kızılderililerde doğum oranının, o devirdeki Avrupa toplumlarından daha düşük olduğu bildiriliyor. Avrupa'da toplam nüfusun yüzde doksanını teşkil eden kırsal kesimde kadınlar ortalama altı çocuk doğururken, Kızılderililerde bir kadın ancak üç veya dört çocuk doğurabiliyordu. Bebek ölümlerinin çok oluşu nedeniyle de bunların ancak ikisi yaşayabiliyordu. Hayvan sütünün kullanılmadığı bu toplumlarda kadınlar çocuklarına üç-dört yaşına kadar süt vermek zorunda kalıyorlardı. Biyolojik nedenlerden, emziren kadının gebe kalma olasılığı çok düşük olduğundan her doğumun arasında uzun bir süre bulunuyordu. Cinsel serbestlik yaygın olduğu halde insanlar nadiren bekâr kalıyordu.

Krov kabilesinden bir Kızılderili

Yetişkin insanlardaki ölüm oranına gelince, Avrupa'dakinden daha iyiydi. Nüfusun yavaş, fakat sürekli artışı et ve balığın bol oluşu, büyük savaşların olmayışı ve ortaçağ Avrupa'sında görülen kara veba gibi salgın hastalıkların bu kıtada bulunmayışıyla açıklanıyor. Kızılderili için tek tehlike zaman zaman görülen kuraklıklardı. Böyle bir tehlike karşısında, daha iyi koşullara varmak için göç ederlerdi. 1276-1299 yılları arasında görülen kuraklık nedeniyle, güneydoğudaki Anasaziler köylerini ve kasabalarını terk etmek zorunda kalmış ve gelişmiş bir kültür yok olmuştu. Kızılderililer bizonu kendi bölgelerine çekebilmek için ormanları yakarak otlak haline getirmeyi biliyorlardı. Hatta Şayenler gibi tarımcı bir kabilenin kuraklık nedeniyle göç ederek geçimini avcılıkla sağlayan göçebe bir topluma dönüştüğü de görülmüştü.

Avrupalıların gelişiyile Kuzey Amerika'nın demografik dengesi altüst oldu. Beyaz adamın getirdiği hastalık mikropları ateşli silahlardan çok daha fazla ölüme sebep oldu. Çiçek, kızamık, verem, veba, tifüs, kolera ve grip mikropları daha önce bu kıtada görülmemişti. Yerli halkın bağışıklık sistemi böyle mikroplarla mücadeleye alışık değildi. Bu mikropların bulaştığı insanlar birkaç gün içinde ölüyor, bazen bütün bir aşiret kısa zamanda yok oluyordu. Sherburne F. Cook'un araştırmalarına göre, 1630 ve 1730 yılları arasında, Büyük Göllerin doğusunda kalan bölgede yaşayan yerlilerin yüzde 80'i Avrupalıların getirdiği hastalıklardan öldü. 1615'ten 1620'ye kadar, beş yıl içinde Massachusetts kabilesinde vebadan ölenlerin sayısının nüfusun yüzde 75 veya 90 kadarı olduğu tahmin ediliyor. Hemen sonraki 10 yıl içinde de çiçek salgını aynı kabilenin büyük bir kısmını yok ediyordu. Gene aynı bölgede, Batı Abenaki kabilesi nüfusunun yüzde 98'ini hastalıklara yenilerek yitirdi. Bu kabile sonunda tamamen ortadan kalktı. Mikropların saldırısından kurtulduğu tahmin edilen 300 kişinin komşu kabilelerle karışmış olduğu sanılıyor. 1640 ve 1650 yılları arasında, önce kızamık, daha sonra da çiçek salgınları, Cizvit misyonerlerin gözlemlerine göre, 1630'lar da 32.000 olarak tahmin edilen Huron nüfusunun 10 yıl içinde 10.000'e düşmesine neden olmuştu. Yüzyılın ortasında 6.000 kişi kadar hesaplanan Saskehannok kabilesinin nüfusunun da 1698'de 200-250 civarına kadar düştüğüne dair kanıtlar bulunuyor.¹¹

11 Stephen Cornell, *The Return of the Native: American Indian Political Resurgence*, Oxford University Press, New York, 1988, s.52. Huron ve Saskehannok nüfus tahminleri için bkz. Francis Jennings *The Invasion of America: Indians, Colonialism and the Cant of the Conquest*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1975, s.25.

Avrupalıların getirdiği hastalıklar içinde çiçek en öldürücü olanıydı. Doğudan başlayarak dalga dalga batıya doğru yayılıyordu. 18. ve 19. yüzyıllarda görülen başlıca salgınlar çoğunlukla kürk tacirleri tarafından büyük ovaların her yanına taşınmış, bazı kabileler nüfuslarının yüzde 90'ını veya daha fazlasını bu salgınlarda kaybetmişti. Assinibuan ve Arikaras kabileleri insanların yarısını yitirerek bu felaketlerden kurtulmuştu, ama Mandanlar kurtulamamıştı. Mandan kabilesinin nüfusu 1750'de 9.000 olarak tahmin ediliyor. Bundan sonraki 80-90 yıl içinde birbiri ardından gelen salgınlar bu kabileyi hemen hemen tamamen yeryüzünden sildi. 1837'de bu kabileden yalnız 23 erkeğin hayatta kaldığı bildiriliyor.¹²

Bu hastalıkların yerli halklar üzerinde yaptığı tahribatı gören Avrupalılar, mikropları derhal silah olarak kullanmaya başladılar. 1763'te İngiliz kuvvetlerinin komutanı Lord Geoffrey Amherst, Ottawa Kızılderililerinin reisi Pontiyak'ın yönettiği isyanı bastırmaya çalışırken bu yöntemi kullanmıştı. Askerlerine Fort Pitt'teki hastaneden getirilen ve çiçek mikrobi taşıyan mendil ve battaniyelerin şu veya bu yolla isyan eden kabilelere ulaştırılmasını emretmişti.¹³ Böyle görevler, çoğu zaman Kızılderililerle sahte dostluklar kuran birkaç Avrupalı tarafından yerine getirilir, mikroplu eşya hediye olarak verilir. Ancak 19. yüzyıl sonunda "uslu" kabilelere beyazlar çiçek aşısı vermek merhametini gösterdiler. Doğudan Osmanlı Devletinden öğrendikleri çiçek aşısı İngiltere'de, 1796'da Doktor Edward Jenner tarafından geliştirilmişti ve 100 yıldan beri kullanılmaktaydı.

Avrupalının istila ettiği toprağından sürülen Kızılderili, çoğu zaman açlık ve kötü beslenmeyle karşı karşıya kalıyor ve zayıf düşen vücudu her türlü mikroba karşı dayanıklılığını yitiriyordu. Bugünkü Kanada'nın doğusundaki Mikmaklar 16. yüzyıldan başlayarak Avrupalıların çok talep ettikleri kürkleri nedeniyle samur ve kunduz avcılığına zamanlarının çoğunu vermişler ve tarımı ihmal etmişlerdi. Gıda rejimleri istiladan sonra değişen Mikmakların hastalıklara karşı hassasiyetleri artmış ve 100 yıl içinde nüfusları yüzde 90 azalmıştır. 1860'lar ve 1870'lerde Mormon mezhebine bağlı Avrupalı göçmenler Arizona'nın verimli topraklarını Kaybab Kızılderililerinin elinden almış ve bu insanları açlığa sürüklemişlerdir. Benzer şeyler Kaliforniya'da da görülmüş, başlıca gıda kaynaklarını beyaz istilacılara kaptıran yerliler, hastalık ve beyazların sistemli yok etme gayretleri sonucunda nüfuslarının yüzde 90 kadarını kaybetmişlerdir. Bir zamanlar

12 Cornell, *The Return of the Native*, s.52.

13 Jacquin, *Histoire des Indiens*, s.117.

yerli nüfusu 300.000'e ulaşan Kaliforniya, 1848'de Meksika'dan alınıp ABD topraklarına katıldığında, yerli nüfus zaten 100.000'e düşmüştü. Bundan sonraki 50 yıl içinde de 17.000'e düştü.¹⁴

Ayrıca işgalcilere karşı verdikleri savaşlar, özellikle genç erkek nüfusunun azalmasına neden olmuş, ABD'nin kurulması ve gelişmiş silahların kullanılması Kızılderili kabilelerini iyice yıkmıştır. Sonraki bölümlerde ayrıntılarıyla anlatıldığı gibi, 19. yüzyılın sonunda Kızılderili nüfusu en düşük düzeyine ulaşmıştır. 1492'de 8-9 milyondan fazla olduğu tahmin edilen Kuzey Amerika Kızılderili nüfusu 400 yıl içinde yüzde 90'dan fazla azalarak 250.000'e düşmüştür.¹⁵

Bundan sonraki yıllarda "rezerv veya rezervasyon" denilen ve küçük arazilerden oluşan toplama kampları dışında bütün toprakları ellerinden alınan Kızılderililer, istilacılar için tamamen tehlikesiz bir duruma geldiklerinden mutsuz yaşamlarını yoksulluk içinde geçirmelerine izin verilmiştir. ABD Nüfus Bürosu bu ülkede yaşayan Kızılderili nüfusunu, 2021'de 6,79 milyon olarak göstermektedir. En yüksek yerli nüfusunun yaşadığı eyalet 757.628 kişiyle Kaliforniya'dır.

14 Sherburne F. Cook, *The Conflict between the California Indian and White Civilization*, University of California Press, Berkeley, 1976, s.3-6; Gridley, *American Indian Tribes*, s.154.

15 Jacquin, *Histoire des Indiens*, s.42.

İSTİLANIN BAŞLANGICI

*Bir demokrasi öyküsünün fasılları
Bir soykırımın torunları
İki yüz kırk yıl ve daha fazlası
Biz bir çoğunluk iken
En küçük azınlığa dönüşürken
Şimdi istiyorsunuz ki sizin yerinize
Biz dökelim gözyaşını
Siz yapmanız gerekirken¹⁶*

Avrupa'dan Amerika'ya ilk seyahatin Kolomb'dan 500 yıl önce Vikingler tarafından gerçekleştirildiği biliniyor. MS 1000 yılına yaklaşırken, önce Grönland'a oradan da bugünkü Kanada'nın Labrador ve Newfoundland kıyılarına ulaşan Vikingler, Eskimoları sert ve uzlaşmaz bularak "skrae-ling", yani barbar diye vasıflandırdılar. Buna rağmen ailelerini de getirerek Grönland'da ticaret üsleri kurdular.¹⁷ 200 yıl kadar Eskimolara demir satıp karşılığında mors dişi, fok derisi ve eti aldılar. Fakat bozulan iklim şartları ve yerli halkla çatışmalar, bu toprakları terk etmelerine neden oldu. Vikinglerin bu keşifleri Avrupa'da bilinmedi.¹⁸

16 John Trudell'in "Cry Your Tears" (Gözyaşlarınızı Dökün) adlı şiirinden.

17 Brian M. Fagan, *The Great Journey: Peopling of Ancient America*, Thomas & Hudson, London, 1987, s.231-232.

18 Costance Irwin, *Strange Footprints on the Land: Vikings in America*, Harper & Row Publishers, New York, 1980. Yeni Dünya'yı ilk gören Avrupalının Bjarni Herjolfssen adında bir Viking olduğu bildiriliyor. İzlanda'ya mal götürüp getiren bir ticaret gemisinin kaptanı olan Herjolfssen,

1492 yılının Ağustos'unda, batıya doğru giderek Hindistan'a varmak isteyen, üç gemiyle denize açılan Kristof Kolomb 12 Ekim'de Bahama Adalarına ulaştı. İlk gördüğü adaya San Salvador adını verdi.¹⁹ Ertesi sabah kumsalda çıplak insanlar gördü. Derhal bir kayık indirerek diğer iki geminin kaptanları ve birkaç silahlı gemiciyle karaya çıktı. Kolomb İspanya kraliyet sancağını, diğer iki kaptan da üzerinde haç ve armalar bulunan bayraklar taşıyorlardı. Adaya çıktıklarında yemyeşil bir orman, küçük dereler ve çok çeşitli meyveleri olan bitkiler gördüler. Büyük gemileri gören yerli halk da sahilde toplanmaya başlamıştı. Kolomb, gittikçe büyüyen kalabalığın şaşkın bakışları önünde, kendisiyle birlikte gemilerden gelen tanıklara hitap ederek İspanya kralı adına burayı resmen işgal etti. Gemilerine dönüp yola devam ederek Küba'nın kuzeydoğu sahillerini ve Haiti'yi gördüler. Kolomb, büyük kâşif olmanın kendisine verdiği yetkiyle, ilk kez gördüğü bu topraklara yeni isimler verdi. Küba'yı İspanya tahtının vârisi onuruna Juana olarak adlandırdı. Bohio denen adaya -ki bugün Haiti ve Dominik Cumhuriyeti bulunmaktadır- İspanyola, Jamaika'ya da Santiago dedi. Bu yeni isimler nedense pek tutmadı.²⁰ Kolomb bu adaları Hindistan'ın doğusundaki adalar sandığından yerlilere İndios (Hint) diyordu. Çin'den de fazla uzak olmadığını düşünerek, bir yandan da İspanya kralının mektubunu Büyük Han'a vermeye hazırlanıyordu. Fakat önce altın bulmalıydı. Bu seyahatin en önemli nedenlerinden biri buydu. Yerli halktan kimin üzerinde en ufak bir altın parçası görülse hemen kaynağı soruluyordu.

Bu adaların insanların güzelliği Kolomb'u çok etkiledi. İspanya hükümdarına yazdığı mektupta, yerlilerin çok düzgün vücutları ve güzel yüzleri olduğunu bildirdi. Güzel oldukları kadar da iyi huylu, cömert ve saf yaratıklardı. Hiç silah taşımıyorlardı. Merak ederek İspanyolların kılıcını tutan birkaçı ellerini kesmişti. Bazıları vücutlarını çeşitli renklerde boyamıştı. Kolomb bu insanların iyi köle olacağına hükmetti. Onlara av kuşlarını izlemek için ayaklarına takılan küçük ziller, kırmızı bezden başlıklar ve kolye gibi dizilmiş küçük mavi boncuklar verdi. Bu hediyeleri kibar davra-

Grönland'a ticaret yapmaya giden babasını bulup kışı onunla geçirmek üzere yola çıkar. Ancak kuzey rüzgârları gemisini güneye, Kuzey Amerika kıyılarına sürükler. Bu kıyıların neresi olduğunu anlamadan tekrar doğuya döner. Bundan kısa bir süre sonra Herjolfssen'in serüvenini kendisinden dinleyen Leif Eriksson bu bölgeye bir sefer yaparak Amerika kıtasına ulaşmayı başarır. Üzüm bağlarının bulunduğunu iddia ettiği bu toprakların bugünkü Kanada'nın Newfoundland'ı mı, yoksa Nova Scotia'sı mı, hatta daha güneyi mi olduğu hâlâ tartışılmaktadır.

19 Carl Ortwin Sauer, *The Early Spanish Main*, University of California Press, Berkeley, 1966, s.20.

20 Sauer, *The Early Spanish Main*, s.39-40.

nışlarla kabul eden yerliler, karşılığında eğrilmiş pamuk yumakları, mızraklar, papağanlar ve başka ufak tefek eşya getirdiler.²¹

Kolomb İspanyola'da ilk koloniyi kurduktan sonra İspanyol sarayında teşhir edilmek üzere yedi yerliyi de kaçırarak 1493 baharında İspanya'ya döndü. İspanyola Adasındaki altın madeninin işletileceğini ve Karib yerlilerinin büyük miktarlarda yakalanarak kârlı bir köle ticareti yapılabileceğini bildirdi. Barselona'da hükümdara getirdiği yerlileri, altın örneklerini ve mısır başta olmak üzere çeşitli ürünleri takdim etti.²²

Kolomb Yeni Dünya'ya yaptığı ikinci ziyaretinde çok miktarda altını İspanya'ya götürmüştü. Ancak bunlar sarayı memnun etmeye yetmedi. Kolonide kalan İspanyolların hoşnutsuzluğu ve yerli halkın köleliğe direnişi Amiralın işini güçleştirmişti. 1499'da Saray Kolomb'un yerine yeni bir vali atayarak sömürgeye yeni bir düzen getirdi. 16. yüzyılda İspanya Yeni Dünya'nın sömürülmesindeki öncülüğünü sürdürdü. 1515'te İspanyola'da, İspanyol yönetiminde 17 yerleşim merkezi vardı. Köle olarak çalıştırılan Kızılderililerin emeğiyle madenler işletiliyor, tahıl, pamuk ve şeker kamışı üretiliyordu. Kolomb'u ilk gelişinde masum bir sevinçle karşılayan bu in-

Kolomb'un gelişi

21 Paul Horgan, *Conquistadors in North American History*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 1966, s.18-19.

22 Sauer, *The Early Spanish Main*, s.35.

İspanyolların Florida'da karşılaştığı ilk yerliler

sanlar kölelik yaşamına alışamadılar. Bu verimli topraklardaki yerli nüfusu 21 yıl içinde 250.000'den 14.000'e düşmüş, birkaç yıl sonra çiçek salgınları da etkisini göstermiş ve adadaki yerli halkın nesli tükenmiştir.²³

İlk kolonilerin kurulmasından çok zaman geçmeden, Florida Kızılderilileri Karayip adalarından ticaret için büyük kayıklarla gelen Kızılderililerden, adalarına yerleşen soluk benizli adamlar, silahları ve tuhaf davranışları hakkında haberler duymaya başladılar. Florida'daki kabileler kendi aralarında zaman zaman savaşırlardı. Bu kapışmalar, çoğu zaman bir hakaret veya ufak bir suç yüzünden çıkardı. Düşmanlıklar birbirinin toprağını almak için değildi. Savaşın amacı, çoğunlukla daha önce yapılan bir hakarete karşılık vermektir. Kabile reisleri savaşçıları seferber ederler, iki taraf birbirlerinin üzerine yürür, karşılıklı hakaret ve tehdit bağışmalarından sonra kısa bir çarpışma olurdu. Birkaç ölü verdikten sonra genellikle amaç ulaşılır ve savaş biterdi. Bazen dini liderler araya girer, seferberlik akim kalırdı. Avrupalıların insanları kazığa bağlayıp yakma ve toptan katletme yöntemlerini öğrenince Kızılderililer dehşete düştüler.²⁴

İspanyola ve Küba'dan hareket eden İspanyollar Florida sahillerine saldırarak köle toplama akınlarına başladılar. Her defasında büyük bir dire-

23 Angie Debo, *A History of the Indians of the United States*, University of Oklahoma Press, Norman, 1989, s.20.

24 Alvin M. Josephy Jr., *Now that the Buffalo's Gone: A Study of Today's American Indians*, University of Oklahoma Press, Norman, 1989, s.12-13.

nişle karşılaştılar. 1513'te İspanyollar Florida'nın keşfini resmen ilan ettiler. Kolomb'un ikinci seferiyle birlikte Karayipler'e gelen Juan Ponce de León burada kalmış ve bu adaların gaddarca istilasına önderlik etmişti. Şimdi de köle ve altın bulmak amacıyla, kimine göre de yerlilerden duyduğu bir rivayetle gençlik çeşmesini bulmak hayaliyle bir Nisan günü Florida'ya çıktı. Bu tarih Paskalya yortusuna rastladığından buraya Pascua Florida (Çiçekler Paskalyası) adını verdi. Fakat Kızılderililer tarafından püskürtülünce geri çekilmek zorunda kaldı. 1517'deki akınları da başarısızlığa uğrayınca, 1521'de, bu topraklara yerleşmek üzere getirdiği 200 İspanyol kolonistle, Ponce yeni bir saldırıya girişti. İspanyollar ateşli silahları ve atlarına rağmen büyük kayıplar vererek geri çekildiler. Aldığı ok yarası, Küba'ya çekilen Ponce'yi kısa zamanda ölüme götürdü.

Meksika'nın İşgali

Karayipler'de elde ettikleri altını yeterli görmeyen İspanyollar, daha çok altın bulmak amacıyla batıya doğru bir sefer düzenlediler. Seferin kumandası Hernando Cortés'e verilmişti. Cortés'in gemileri 1519 baharında Yucatán Yarımadasına ulaştı Burada daha önce batan bir İspanyol gemisinden kurtularak buraya sığınan iki İspanyolla karşılaştı. Bunlardan biri Kızılderili karısını ve ondan olan üç oğlunu kendi soydaşlarına tercih etti. Diğeri, sevinçle tercüman olarak Cortés'in hizmetine girdi. Gemiler sahili izleyerek Meksika topraklarına doğru ilerlediler. Tabasko kentine geldiklerinde oklu ve mızraklı yerlilerle karşılaştılar. Buradaki yerliler at sırtındaki İspanyolları görünce çok şaşırdılar. Daha önce hiç at görmemişlerdi ve atı, üzerindeki insanla birlikte ejderha gibi bir yaratık sandılar ve paniğe kapıldılar. Cortés adamlarına yerlilerin yüzlerine nişan alarak mızraklarını fırlatmalarını emretti. Yerlilerin bir kısmı korkudan silahlarını atıp kaçtılar. Buna rağmen çok sayıda Kızılderili öldürülmüş ve Cortés çok kolay bir zafer kazanmıştı.²⁵ Maya dilini konuşan Cortés'in tercümanı burada Aztek lehçesini anlayamadığından zorluk çıkmıştı. Neyse ki Meksika lehçelerini çok iyi konuşan genç bir köle kadın buldular. Bir İspanyol asker tarafından korunmuş ve onun hizmetinde İspanyolca öğrenmiş olan bu yerli kadın derhal tercüman olarak alındı. Marina adı verilen bu kadın daha sonra Cortés'in metresi olmuş ve ondan bir oğlan doğurmuştu.²⁶

25 William H. Prescott, *History of the Conquest of Mexico and History of the Conquest of Peru*, Modern Library, New York, 1954, s.157.

26 Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, s.163.

Hernando Cortés'in Tenochtitlan'a girişi

Cortés'in Veracruz adını verdiği yere ulaştıklarında gemiler demir attı. Kısa bir süre sonra da Aztek İmparatoru Moktezuma'nın elçileri iki kayıkla görüşmeye geldiler. Bir yıl kadar önce İspanyollar Meksika'ya bir sefer yapmışlar, fakat karaya çıkıp ilerlemeyi başaramamışlardı. Cortés'in geldiğini öğrenen Moktezuma (bazı Avrupalılar Montezuma diyorlar), şimdye kadar görülmemiş büyüklükteki "kayıklarla" bir tanrının geldiğini düşünerek, derhal başkenti Tenochtitlan'dan elçilerini gönderdi. Günler sonra elçiler başkente dönüp sakallı, kimi sarı saçlı, kimi siyah derili yabancıları, büyük vahşi köpeklerini, dam yüksekliğinde boyu olan ve bu yabancıların üzerine çıkıp oturduğu bir yaratığı, kötü koku salan ve gök gürültüsü yaratan büyük boru gibi şeyleri anlatınca İmparatorun gönlüne korku düştü. "Bu gelenler eğer tanrı iseler iyi karşılamak gerekir, eğer insan iseler yenmek lazım" diye düşündü. Müneccimleri ve büyücülerini bu işi anlamak ve büyü yapmak üzere seferber etti. Sahillerde yaşayan insanlar, burada kamp kuran Cortés ve adamlarına yiyecek ve içecekler ikram ettiler. Sonra Moktezuma'dan değerli hediyeler gelmeye başladı.²⁷

İspanyollar adalardaki Kızılderilileri hiçbir direnişle karşılaşmadan Hristiyan yapmışlardı. Avrupalıda gördüğü her şeyin kendininkinden daha üstün olduğuna inanan ve bunun da ancak Avrupalının tanrısının

²⁷ Horgan, *Conquistadors*, s.29.

daha güçlü oluşuyla açıklayabilen yerli halk hiç itirazsız Hristiyan olmuştu. Cortés aynı gelişmeyi Meksika'da da ümit ediyordu. Bu nedenle, Moktezuma'nın elçilerine çok nazik davranıyor, yiyecek ve içecek ikram ediyor, cam boncuklar veriyor, önlerinde atlılarına gösteriler yaptırıyor, top atışlarıyla selamlıyordu. Özellikle bu top atışları Kızılderilileri hayrete düşürüyordu. Moktezuma'nın gönderdiği ressamalar her şeyin resmini yapıyorlardı. Pamuklu bezden tomarlar üzerine siyah boyayla veya renkli olarak gemilerin, atların, topların resimlerini çiziyorlardı.

Moktezuma'dan gelen değerli hediyelerden, Cortés bu ülkenin kıymetli madenler bakımından çok zengin olduğunu anlamıştı. Bir an önce İmparatorla görüşmek istediğini elçilere bildirdi. Moktezuma buna gerek olmadığı yanıtını verdi. Kızılderililer Cortés ve adamlarının ülkelerine yerleşmek üzere geldiklerini sezinlenmeye başladılar. İspanyollar bir yandan İmparatorla haberler gönderirken bir yandan da Kuzey Amerika'daki ilk yerleşim merkezlerini, Villa Rica'yı, Meksika Körfezinde inşa etmeye başlamışlardı. Cortés elçilere, putlarına insan adak etme geleneğinden vazgeçmelerini, kana susamış Aztek tanrıları yerine Meryem Ana ve İsa'yı kabul etmelerini söyledi. Elllerinde Meryem Ana heykeliyle elçiler gene İmparatorlarına döndüler. Bir sabah İspanyollar uyandıklarında kamptaki bütün Kızılderililerin gitmiş olduğunu gördüler. Moktezuma'nın emriyle gece kampı terk etmişlerdi. Meksika'nın tanrılarına dil uzatan bu yabancılarla Meksika halkının hiçbir ilişkisi olamazdı.

Meksika yerlisini kurnazlıkla yenemeyeceğini anlayan Cortés, 150 adamını Villa Rica'da bırakarak Moktezuma'nın başkentine doğru yola çıktı. Yolda Tlaskala bölgesinin yerlileriyle çarpıştı. Üstün silahları ve şiddet gösterileriyle bu insanları sindirdi. Bir gün kollarında beyaz bantlarla, barışçı olduklarını gösteren bir grup Tlaskalalı İspanyol kampını ziyarete geldi. Bunların bir kısmı ziyaretlerini birkaç gün uzattı. Tercümanı Marina'nın etkisiyle, bunların casus olduğuna hükmeden Cortés 50 kadar yerlinin ellerini kestirdi ve "Tlaskalalılar ister gündüz ister gece gelsinler, İspanyolları hazır olarak, onları bekliyor bulacaklar" diye mesaj gönderdi.²⁸ Bu insanlar, aslında, Moktezuma'ya düşmandı. Bu yüzden İspanyollarla anlaşarak istila ordusuna katıldılar. Aztek başkentine yaklaşırken Cholula denen yerde yöneticileri entrika yapmakla suçladılar ve mabetlerini top ateşiyle yıkarak katliam yaptılar. Bir gecede binlerce Cholulalı katledilmiş ve 100'den fazla reisleri kazığa geçirilmiş veya bağlanarak yakılmıştı.²⁹

28 Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, s.247.

29 Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, s.272-274.

İspanyollar Tenoçtitlan'a iyice yaklaştığında, Moktezuma bir heyet göndererek şehre girmekten vazgeçerlerse her yıl haraç ödemeye razı olduğunu bildirdi. Heyet bu teklifle birlikte hediyeler de getirmişti. Hediyeler arasında altın eşya başta geliyordu. Aztek kayıtlarına göre, İspanyollar "maymunlar gibi altının üstüne atlıyorlar, ancak bu onları tatmin ediyor, doyuruyor ve sevindiriyordu. Askerlerin altına olan susamışlığı pek büyüktü; kendilerini onunla doyuruyorlar, hasretini çekiyorlar, domuz gibi bir düşkünlük gösteriyorlar"dı.³⁰

Binlerce Kızılderili müttefikiyle birlikte İspanyol ordusunun yaklaştığı haberi gelince, Moktezuma gelenleri kente alıp misafir edeceğini bildirdi. Böylece 1519 yılının bir Kasım günü, 400 İspanyol, 300 Kızılderili ve 15 atla Cortés şehre girdi.³¹ İspanyollar bir masal aleminin büyüüne giriyormuş gibi hissettiler. Yüksek gözetleme kulelerinin arasından geçip suyun içinden yükselen büyük piramitlerin ve binaların önlerinde yürüdüler. Her şey taştan yapılmıştı. Evlerin ve sokakların arasında kanallar ve köprüler vardı. Şehir büyük bir gölün ortasında kurulmuştu. Evlerin teraslarında güzel kokulu çiçek bahçeleri vardı. Cortés ve ordusu, imparatorun sarayının yanında tahsis edilen, taştan, sedir ağacından ve güzel kokulu başka ağaçlardan yapılmış evlere yerleştirildiler. Böylesine yüksek bir uygarlığı Yeni Dünya'nın hiçbir yerinde görmemişlerdi. Bütün ihtiyaçları en iyi şekilde karşılandı. Cortés, Moktezuma'nın batıl inançlarından yararlanarak çeşitli hilelerle onu pençesine aldı.

Bu sırada Villa Rica (de Veracruz) yakınlarında bulunan Kızılderililerin saldırısına uğramıştı. İspanyol kumandan ve altı asker öldürülmüştü. Dağlardaki yerliler de koloniye yiyecek teminini kestiler. Yakalanan Kızılderili esirler saldırının Moktezuma'nın emriyle yapıldığını söylediler. Ancak Moktezuma, bunun düşmanlarının bir entrikası olduğunu belirtti.³² Cortés bunu bahane ederek, askerlerini hileyle saraya soktu ve Moktezuma'yı tutukladı. Böylece utanç içinde kalan imparator üzerindeki denetimini iyice sağlamlaştırdı. Moktezuma hükümdarlık yetkilerini ancak Cortés'in istediği şekilde kullanıyordu. Villa Rica'dan getirilen Kızılderili esirler, Cortés'in emriyle imparatorun sarayı önünde diri diri yakıldılar. Bu sırada çıkabilecek bir olayı önlemek için Moktezuma'yı kısa bir süre zincire vuruldu. İmparatorun sarayı ve şehir halkı İspanyolların isteklerini itirazsız yerine getiriyorlardı, ama İmparatorluğa bağlı küçük krallar Moktezuma'nın gös-

30 Horgan, *Conquistadors*, s.55-56.

31 Robert S. Weddle, *Spanish Sea: The Gulf of Mexico in North American Discovery 155-1685*, College Station: Texas A & M University Press, 1985, s.111-112.

32 Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, s.342.

Moktezuma'nın yakalanması

terdiği yumuşaklığı hazmedemiyorlardı. 1520'nin ilk aylarında, zaman zaman çıkan isyanları bazen ikna ederek, bazen kuvvet kullanarak imparator bastırıyordu.³³

Meksika'nın yağmalanmasını meşrulaştırmak üzere Cortés, Moktezuma'ya, Aztek İmparatorluğunun yöneticileri ve İspanyol şahitler önünde, hükümdarlığını ve hazinelerini İspanya Kralına devrettiğini göz yaşları içinde kabul ettirdi. Bu teslimiyet, sözde İspanyol kraliyet noterleri tarafından kaydedildi. Cortés adamlarını vergi toplamak üzere derhal imparatorluğun her tarafına gönderdi. Bir yandan da yeni altın ve gümüş madenleri bulmak için Moktezuma'nın da yardımıyla keşiflere başladı.³⁴

33 Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, s.347-348.

34 Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, s.361-363.

Tanrılarına ve inançlarına hakaret eden İspanyollardan kurtulmak için Aztekler bir saldırı hazırlığına giriştiler. Moktezuma, Cortés'i halkın hoşnutsuzluğu ve istekleri konusunda uyardı. Bu sırada sahile 18 gemilik bir İspanyol filosunun geldiği haberini aldı. Cortés'e bu yeni gelenlerle birlikte, bu toprakları derhal terk etmesini bildirdi. Fakat Cortés, gelenlerin kendisini tutuklamak üzere Vali Diego Velázquez tarafından Küba'dan gönderildiğini anlamıştı. Aztek hazinelerini Valiye haber vermeden İspanya Kralına gönderdiği ve valinin otoritesini tanımadığı için Velázquez bu sadakatsiz kaptana bir ders vermek istemişti. Cortés hemen adamlarını toplayıp sahile yöneldi. Büyük bir mücadeleden sonra hasımlarını yendi ve yeni gelen kuvvetleri de katarak istila ordusunu güçlendirdi. Kıyılarda temelli yerleşim merkezleri kurma hazırlığı içindeyken Aztek başkentinden can sıkıcı haberler aldı.

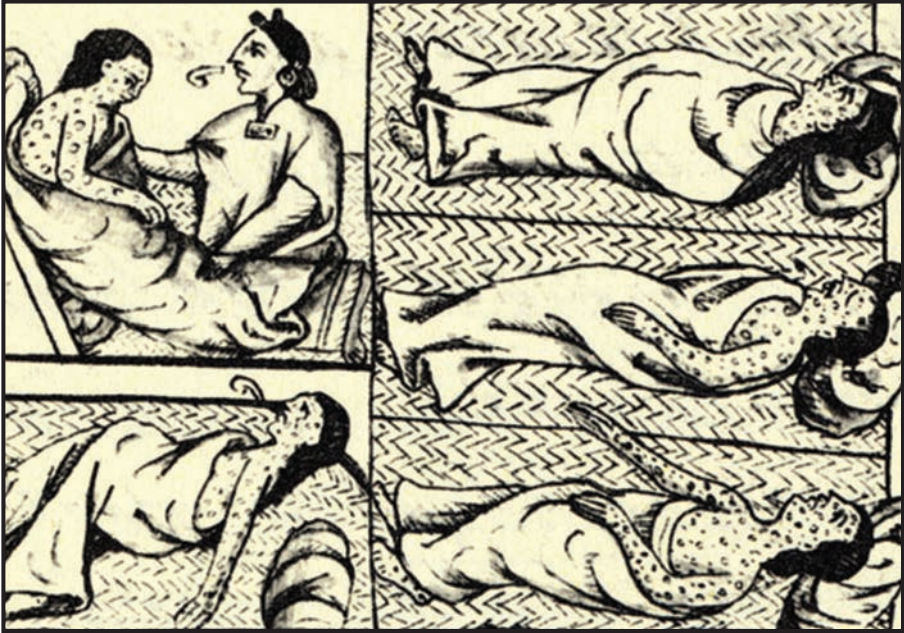
Cortés, Tenoçtitlan'dan ayrılırken orada bıraktığı garnizonun askerleri, dini bir törende dans eden yerlilerin üzerine ateş açmış ve galeyana gelen halk isyan etmişti. Garnizon kumandanına göre yerliler törenden sonra saldırıya hazırlanıyordu ve kendisi onlardan önce davranmak istemişti. Fakat İspanyolların davranışı savunmadan çok katliama benziyordu. Üç-dört koldan silahsız dans eden insanların üzerine saldırmışlar, en başta tören davulcusunun önce ellerini, sonra da başını kılıç darbeleriyle keserek vücudunu delik deşik etmişlerdi. Dans edenlerin çoğu bulunduğu yerde öldürülmüş, kaçanların bazıları tapınaklara sığınmışlardı. İspanyol askerleri kentin büyük meydanında kesecek adam arıyorlardı.³⁵ Bunun üzerine bütün kent ayaklanmış, her taraftan gelen savaşçılar saldırganların üzerine atılmışlardı. Sonunda İspanyollar tahkim edilmiş kışlalarına çekilmek zorunda kalmışlardı. Ertesi sabah, Moktezuma esir tutulduğu binanın damından halkına seslenmiş ve "yabancıların kendilerinden üstün olduğunu ve savaştan vazgeçmelerini" istemişti. Ancak halk kendisine "ahmak" diye bağırıyordu.

Garnizondaki askerler kuşatmayı sürdürürken Cortés ve ordusu hızla başkente döndüler. Halkı lafla teskin edemeyeceklerini anlayınca, kışladan ani çıkışlar yaparak evleri ve tapınakları ateşe verdiler. Artık burada kalmanın çok tehlikeli olduğunu anlamışlardı. Öldürülmeden burayı terk etmek için Moktezuma'nın yardımına ihtiyaçları vardı. Cortés halkı savaştan caydırmak ve şehirden çıkmalarına izin vermek için İmparatorun aracı olmasını istedi. Bir konuşma yapmak üzere binanın damına çıkan Moktezuma'ya

35 Horgan, *Conquistadors*, s.89-90.

halk bu fırsatı vermeyerek "aşağılık Aztek ... kancık, korkak, beyaz adam seni ip eğirip dokuyacak bir kadın haline getirdi" diyerek hakaret etti ve taş yağmuruna tuttu.³⁶ Başından ağır yaralanan İmparator, önerilen tedavileri kabul etmedi ve altı gün sonra öldü. Cortés, Moktezuma'nın cesedini halka gönderirken bir yandan da kaçış planını hazırlıyordu. Onun için en önemli husus Aztek hazinesini güvenle kaçırabilmektir. Gece gizlice yapılmak istenen kaçış çok kayıp vererek gerçekleşti. Cortés 150 adamını kaybettiğini ve üstün silahlarıyla 2.000 Meksikalıyı öldürdüklerini söyleyerek övünüyordu, ama daha gerçekçi adamları İspanyol kayıplarının 450 ve Kızılderili ölümlerinin 4.000 olduğunu bildiriyordu.³⁷

Villa Rica'da kuvvetlerini toparlayan Cortés civardaki yerlileri de kendi hâkimiyeti altına alıp yeni ittifaklar kurarak 10 ay sonra yeniden Tenoçtitlan'a saldırdı. Su ve karadan şehre giden yolları kesti. Böylece kente gönderilen yiyeceğin girişini engelledi. Aztek halkı, bu arada, İspanyolların getirdiği çiçek hastalığı salgınından kırılıyordu. Beyaz adamdan önce bu kıtada bilinmeyen çiçek hastalığı mikrobunun İspanyolların bir

Çiçek hastalığı tahribatını anlatan Kızılderili resmi

36 Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, s.421-422.

37 Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, s.451-452.

kölesi tarafından taşındığı sanılıyordu. Bu salgının ilk kurbanlarından biri Moktezuma'nın yerine geçen, kardeşi Kuitlahua olmuştu.³⁸ Etraftaki müt-tefiklerinden gelen yardım kesilince kentte yaşam zorlaştı. Cortés, Aztek-lerin her an barış isteyebileceklerini düşünüyordu. Tenoçtitlan halkı ağaç kabukları, çiçek, hayvan derisi, bitki kökleri, kertenkele ve mısır sapı gibi şeylerle açlık gidermeye çalışıyordu. Kentte içme suyu da kalmadığından civardaki tuzlu bir gölün suyunu içmeye başladılar. Sonunda halk ufak bir taşı bile kaldırıp atamayacak kadar güçsüzleşti. Böylece İspanyolların şehir girişi zor olmadı. 1521 Ağustos'unda Tenoçtitlan'ın düşüşüyle Aztek İmparatorluğu sona erdi. İspanyollar kenti yağmaladı, binaları yıktı ve halkı katletti. Yok edilen Aztek başkenti yerine, kısa zamanda Avrupa zevkine uygun, Avrupalıların yaşayacağı bir kentin inşası başladı.³⁹

Geniş, verimli toprakları ve maden zenginliklerini kısa zamanda ele geçiren Cortés ve adamları, artık gözlerini Meksika Körfezinin güneyine diktiler. Honduras, Nikaragua ve zengin kıyılar boyunca ilerleyerek büyük zenginliklerin bulunduğu İnka topraklarını işgal etmenin yolu açılmıştı.

Meksika Körfezinin Kuzeyine Keşifler

Cortés'in Meksika'da elde ettiği üne ve zenginliğe özenen Pánfilo de Narváez, 1528 baharında Florida Yarımadasının batısında Tampa Körfezi'nde, buraya yerleşmek için yanında getirdiği 400 kişiyle birlikte karaya çıktı. Büyük gemileri gören yerli halk, köyünü terk ederek kara içine doğru kaçtı. Ancak ertesi gün gelip tehditkâr işaretlerle yabancıların gitmesini istediler. 100 İspanyol gemilerle geri döndü. Narvaez, 40'ı atlı olmak üzere 300 kişiyle kuzeye doğru ilerlerken dört Timucua Kızılderilisi yakaladı. Bunlar İspanyolları köylerine götürdüler. Narváez orada birçok Kastilya sandığı gördü. İspanya'dan mal getirilen bu sandıkların içinde üstü derilerle kapatılmış insan cesetleri vardı. Bunlar yakınlarda batan bir geminin kurbanlarıydı. Gördüklerine çok sinirlenen Narváez hırsını Kızılderililerden aldı. Reisin burnunu kesti ve yaşlı anasını da vahşi köpeklerle attı. Timucualarda gördüğü birkaç parça altının kuzeydeki Apalaş bölgesinden geldiğini öğrenince Kızılderilileri rahat bırakarak oraya doğru yola çıktı.⁴⁰

Kızılderili esirlerinin rehberliğinde, İspanyollar Apalaş bölgesine vardılar. Samandan yapılmış 40 kulübeden oluşan bir köye saldırı öncülerini

38 Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, s.482.

39 Prescott, *History of the Conquest of Mexico*, s.598-635.

40 Weddle, *Spanish Sea*, s.187-188.

gönderdiler. Bir avuç dolusu kadın ve çocuktan başka köyde kimse yoktu. Bunları yakalayıp etkisiz hale getirdikten sonra tarlalardaki mısırları yak- tılar. Köyün erkekleri dönünce Narváez reisi rehin olarak aldı. Buna kızan yerliler İspanyolların kendi kendilerini misafir ettikleri evleri ateşe verdiler ve nöbetçiler ile atları ok atışına tuttular. Narváez bu ülkede aradığını bu- lamamıştı. Gölleri, bataklıkları, ormanları bol olan bu topraklar aslanlar, ayılar, su kuşları ve başka hayvanlarla doluydu, ama altın yoktu. Üstelik halkın husumeti gittikçe artıyor ve yabancılara saldırılarını sıklaştırıyorlar- dı. Narváez kalan 250 adamıyla geri çekildi. Ancak sahilde kendisini bek- lemesi gereken gemiler yoktu. Beş büyük kayık inşa ederek bunları geyik derisiyle kapladılar. Konserve sardalyalar gibi, sıralandıkları bu kayıklarla denize açıldılar. Rüzgarlara ve akıntılara kapılan bu kayıklar batıya doğru yol alırken birbirlerinden ayrı düştüler. Adam başı günlük tayın yarım avuç çiğ mısıra düşmüştü. Bu kayıklardan biri Texas yakınlarındaki bugünkü Galveston Adası olduğu tahmin edilen yerde karaya oturdu. Kurutmak üze- re giysilerini çıkaran gemiciler bir deri bir kemik kalmışlardı. Bu durumu görünce adada bulunan Kızılderililer bunların durumuna üzüлp ağladılar. Bu "bahtsızları" evlerine götürdüler. Yol boyunca ateşler yakıp ısıttılar. Balık ızgarası, fındık ve cevizle karınlarını doyurdular. Şarkılar söyleyip danslar ederek teselli etmeye çalıştılar. Ertesi gün, adanın başka bir tarafı- na çıkmış olan öteki iki kayığın mürettebatını buldular.

Bu adada kışlar çok soğuk oluyordu. Kızılderililer önemli bir gıda kay- nağı olan su altındaki bitki köklerini çıkaramıyorlardı. Balık da bulunmaz olmuştu. Yerliler yiyecek bulmak için bütün adaya dağılmışlardı. Açlık ve mide hastalıklarından insanlar ölüyordu. İspanyollardan ancak 15'i kışı çı- karabilmişti. Bunlar da sonra Kızılderili kayıklarıyla adayı terk edip ana kı- taya geçtiler. Kısa bir zaman sonra çeşitli kabilelerde köle olarak yaşamaya başladılar. Bunlardan dördü, 1534 Eylül'ünde bir araya gelerek kendilerine dostluk gösteren Avavare Kızılderilileriyle kışı geçirmeye karar verdiler. Bu- rada baş ağrısı çeken Kızılderilileri iyileştirmekte gösterdikleri başarıdan dolayı kendilerine tanrısal güçler atfedildi. Hastaların üzerine elleriyle haç işareti yaparak dua ediyorlardı. Her nedense hastalar hemen iyileşiyor ve "doktorlarına" geyik eti veya balık getiriyorlardı. Yerlilerin yardımıyla Rio Grande Nehri boyunca kuzeye çıkarak değişik yerler ve insanlar gördüler. Kuzeydeki bu insanlar ottan yapılmış kulübelerde değil, sağlam yapılmış evlerde yaşıyorlar, ovalarda "büyük inekler" (bizonlar) avlıyorlar, fasulye, kabak ve başka bitkiler yetiştiriyorlardı. Bu yerleşik Kızılderililerin sözüne

Eski Kızılderili eşyası

uyarak batıya doğru yol aldılar. Daha önce İspanyollarla karşılaşmış olan yerliler gördüler. Yerliler Hristiyanların gelip, nasıl evlerini yaktıklarını, kadınları, çocukları ve erkeklerin bazılarını zincire vurarak götürdüklerini anlattılar. Toprakları verimli ve sulak olmasına rağmen, halk köle yapılmak korkusundan dağlara sığınmıştı.⁴¹ Bu dört İspanyol Kızılderililerin güvenliğini kazanarak ve yardımlarını sağlayarak 1536'da Meksika'nın başkentine ulaşmayı başardılar. Bunların anlattığı, sekiz yıllık ıstırap dolu bir serüven İspanyolların cesaretini kıracak yerde fetih arzularını kırbaçladı.

Çok uzun süren keşif ve yol hazırlıklarından sonra, 1540 yılının başında, Nueva Galicia (Yeni Galiçya) Valisi Francisco Vásquez de Coronado kumandasında bir ordu kuzeye doğru yola çıktı. 80 atlı, bir o kadar piyade, çok sayıda yerli müttefikler ve Katolik din adamları bugünkü Arizona'ya doğru ilerlediler. Yeşil vadiler ve küçük tepelerin ötesinde zengin diyarlar hayal ederken, kendilerini kayalık ve aşılması zor dağlar arasında buldular. Zahmetli bir yolculuktan sonra Cibola denen kasabaya vardılar. Üstün silahları sayesinde Cibola'yı ele geçirmek zor olmadı. Ancak General Coronado, kent diye anlatılan bu yerin küçük bir köy olduğunu gördü. Altın ve gümüş bulma ümidi azalmış olmasına rağmen etrafta keşifler yapmaya başladı. Etraftaki Kızılderililer de ülkelerini işgale gelen bu yabancıları merak etmeye başlamışlardı. Büyük nehrin (Rio Grande) ötesinden başlarında iki reisle yerliler geldi. Bunlar Coronado ve adamlarıyla görüştüler ve İspanyolların daha önce duydukları "büyük ineklerin" dolaştığı geniş ovaların varlığını doğruladılar. Coronado'nun adamlarından Yüzbaşı Alvarado ve diğerleri bu yerlilerin rehberliğinde değişik köyleri dolaştılar. Reislerden biri kendi köylerine geldiklerinde ziyafet sofraları hazırlattı ve yabancılarla hediyeler verdi. Burada, daha önce kuzeydeki aşiretlerden esir alınmış iki adam vardı. İspanyollar bu esirlerden birini Türke benzettikleri için adını "Türk" taktılar. Türk kuzeydeki ovalarda yaşayan Pavni kabilesindendi. Bu

41 Horgan, *Conquistadors*, s.145-146.

iki Pavni yabancılara rehberlik ederek bizonların bulunduğu ovalara götürdüler. Bizonların çokluğu İspanyolları hayrete düşürdü. Bir yol ayrımına geldiklerinde, Türk ilerde altın, gümüş ve güzel kumaşların bulunduğu çok zengin Quivira denen bir ülke bulunduğunu, hatta kendisinin de bir altın bileziği olduğunu ve esir edildiği zaman elinden alındığını söyledi. Bu yalanları uydurarak İspanyolları kendi ülkesine doğru yönlendirmeyi ve yurduna kavuşmayı düşünmüştü. Fakat altın lafını duyan Alvarado, Türk'ü esir eden reisin köyüne dönerek bu bileziği görmek istedi. Reis böyle bir şey olmadığını söyleyince Türk'ü ve öteki esiri zincire vurdurdu. İki reisle başka iki kişiyi daha rehin alarak General Coronado'nun yanına döndü. Coronado ve adamları bu hikâyeyi duyunca, herkesin altın ve gümüş kaplardan yiyip içtiği güçlü bir reisin üzerinde altından küçük çanlar asılı bir ağacın altında oturduğu bir masal alemi hayal etmeye başladılar. Rehlin olarak tutulan iki reis gene de altın bileziğin varlığını doğrulamadılar. Buna kızan İspanyollar, reisleri Cibola'nın dışına çıkararak üzerlerine azgın köpekleri saldı. Kızılderililerde yalan söyleme alışkanlığı olmadığından bu altın bilezik hikâyesi uydurmasına katılmadılar.⁴²

Bu sırada kış ilerlemiş ve İspanyolların giyecek ihtiyacı artmıştı. Yerlilere boncuk gibi ufak tefek eşya vererek giysilerini topladılar. Hatta yedekte hiçbir şey kalmayınca üzerindeki bile çıkarıp verenler oldu. Fakat İspanyolların bu konuda sürekli ısrarları soğuktan titreyen Kızılderilileri kızdırdı. Bazıları İspanyolların at sürülerine saldırdı. İsyan kısa zamanda yayıldı. Coronado önce barış yapmak istedi. Fakat yerli halkın artık tek istediği şey yabancıların çekip gitmesiydi. Bunun üzerine Coronado köylere saldırdı. Koçbaşlarıyla duvarları, kapıları yıktırdı. Esir alınan köylüler kazıklara bağlanarak diri diri yakıldı. Bu vahşeti yaparken rehin tutulan reisler, Türk ve öteki esirler getirilerek, kendilerine itaat etmeyenlere İspanyolların nasıl ceza verdiği ibret olarak gösterildi.

Kızılderililer köylerinden bazılarını terk ederek iki büyük köyde tahkimat kurdu. Aralık ayının sonuna geldiklerinde hepsi bir tek köye toplanmıştı. Coronado'nun ordusu burayı kuşattı. Üç ay içinde su kaynakları tükenince yerlilerde dayanacak güç kalmadı. Büyük sayıda Kızılderili öldürüldü. Kalanlar, ki çoğu kadın ve çocuktu, esir edildi ve köle olarak kullanıldı. Zırhları ve üstün silahları olan İspanyollar çok az kayıp verdiler. Bundan sonra kendini çok güçlenmiş bulan Coronado Nisan 1541'de zengin Quivira ülkesini bulmak üzere yola çıktı. Bu arada rehin tutulan iki reisi serbest bıraktı. Reislerden biri Türk'le birlikte hareket edip İspanyolları tuzağa dü-

42 Debo, *A History of the Indians of the United States*, s.26-27.

şürmek istedi ve orduyu doğudaki ovalara yöneltti. Türk yolu bilen tek kişi olduğundan gene rehberlik işi ona verilmişti. Zırhlı atları, piyadeleri, çeşitli yerli müttefikleri, köleleri, 500 öküz ve 5.000 koyunuyla yol alan bu alay ova Apaçilerini hayrete düşüren bir manzaraydı. Tipilerinden çıkıp bu çok renkli alayı seyrediyorlardı. Dostça davranan Apaçilerin geleneklerini, bizonu nasıl ustalıkla avladıklarını İspanyollar kayda geçiriyorlardı. Haftalarca yol kat edip Quivira'yı bulamayınca Coronado Türk'ten şüphelenmeye başladı. Kendilerini yanılttığı anlaşılınca gene zincire vuruldu. Fakat hâlâ inandıkları altın diyarının yerini bilmesi olasılığı nedeniyle yaşamasına izin verildi. Sonunda öteki köle öncülük ederek, bu büyük alayı kendi kabilesinin yaşadığı topraklara getirdi. Onun bildiği Quivira burasıydı. Ancak fethedilecek hiçbir şey yoktu. Burası, üstü otlarla kapatılmış evlerin oluşturduğu köylerden ibaretti. Zavallı halk zırhlı askerleri görünce dehşete düştü. Fakat akıllı köle onları teskin etti. Bu arada Türk, İspanyolları daha kuzeye, kendi aşiretinin yaşadığı topraklara çekmek için çırpınıyordu. Bir yandan da buranın halkına, önce atları öldürmelerini, sonra da onlarsız kaçamayacak olan işgalcilerin işini bitirmelerini salık veriyordu. Coronada artık tahammül edemediği Türk'ü boğdurarak öldürttü.⁴³

Pueblo Kalıntıları

43 Debo, *A History of the Indians of the United States*, s.28-29.

İspanyol ordusu tekrar güneye döndü. Kışı korkudan sinmiş yerlilerin sağladığı erzakla "pueblo" dedikleri Kızılderili köylerinde geçirdi. 1542 Nisan'ında Meksika'ya doğru yola koyuldu.

Quivira öyküsü unutulmamıştı, ama bu pahalıya mal olan ve karşılığında hiçbir şey getirmeyen keşif seferlerine uzun süre ara verilmişti. Sömürgecilerin yerli halklara zalimce davranışı bazı din adamlarının tepkisine yol açtı. Piskopos Fray Bortolemé de Casas'a göre, Kızılderililer de insandı ve kurtarılması gereken ruhları vardı. Hiç kimse uygar ve bilgili doğmadığına göre, iyi yol gösterildiği takdirde Kızılderililer "kutsal inanç" olan Hristiyanlığı kabul edecek ve İspanya kralına itaat edecekti. Öte yandan geniş toprakları ellerinde bulunduran yerleşik Avrupalılar (kolonistler) Aristo'nun "doğal köle" doktrinini benimsiyor, "zengin ve rahat bir yaşam sürdürmek hakkına sahip olan efendilerine hizmet etmek üzere, bazı insanların (Kızılderililer gibi) doğa tarafından ayrılmış olduğunu" ileri sürüyorlardı.⁴⁴ Birçok vicdan sahibi tanık bunların yaptıkları gaddarlıkları yazarak bugüne kadar aktardı. Kızılderili esirlerin burunlarını ve ellerini kesmek çok yaygındı. Yeni İspanya'nın kuzeybatı vilayetinin valisi Guzman kölelere öyle zalimce davranıyordu ki bu bölgede karıkocalar çocukları olur korkusuyla birbirleriyle yatmaktan vazgeçtiler. Çocuklarının böyle bir adama köle olması korkuların en büyüğüdü.⁴⁵

1560'larda ülkenin kuzeyinde altın, gümüş ve yakut bulunmuştu. Bu madenler işletiliyor ve bütün zenginlik Yeni İspanya'nın valileri ile "eski" İspanya'nın kralı arasında paylaştırılıyordu. Zaman zaman isyan eden Kızılderililer çabucak etkisiz hale getiriliyordu. 16. yüzyılın sonuna doğru kuzeye birkaç keşif seferi yapılmıştı. 1598'de, Coronado'dan 57 yıl sonra, çok daha iyi hazırlanmış ve İspanya'dan gelmiş göçmen aileleri de içeren bir sefer bugünkü ABD'nin New Mexico eyaletinin bulunduğu topraklara ulaştı. Bu yeni ülke "Yeni Meksika" olarak İspanya kralı adına resmen Yeni İspanya topraklarına katıldı. Kızılderililerin birkaç katlı evlerde yaşadığı köylerde (pueblo) yerli halktan dostluk gördüler. Ancak bazı pueblos İspanyol hâkimiyetini kabul etmedikleri için yağmalanmış ve insanları, diğer Kızılderililere ibret olsun diye gaddarca cezalandırılmıştı. Keşif alayı söğüt korularının ve pamuk çalılıklarının bulunduğu sulak bir vadiye gelince burada yerleşmeye karar verdiler. Derhal yeni bir pueblonun yapımına baş-

44 Yunan filozof Aristo'ya göre, Yunan ırkı zekâ, yetenek ve cesaretle diğer ırklardan üstündü. Bu da diğer halkları kendilerine tabi kılmak ve köle yapmak için haklı bir neden sayılıyordu.

45 Horgan, *Conquistadors*, s.187.

landı. Bu kasabaya önce "San Juan" adı verilmişti, fakat kısa bir süre sonra "Santa Fe" denildi.⁴⁶

Civardaki pueblolarda yaşayan Kızılderililer uysal ve iyi huylu insanlardı. Ancak Akoma'nın reisi İspanyolların gelişinden memnun olmamış ve askerlere saldırmıştı. Fakat bu davranışının bedelini fazlasıyla ödedi. İspanyollar iki reisi asmış ve birçok Kızılderiliyi öldürerek pueblolarını yakmıştı. İspanyol'un zırh ve üstün silahlarına karşı Akoma yerlisinin ok ve yayının yararı çok azdı. Yeni valinin yerli halka gösterdiği mezalime bazı Fransisken din adamları karşı çıktı. Bu din adamlarının değişik fikirleri ve davranışları birçok Kızılderilinin ilgisini ve saygısını çekmeye başladı. Bir kısmı da ayinleri ve törenleri merak edip bu yeni inancı öğrenmek istediler. Sonunda pueblolardan akın akın gelerek vaftiz oldular. Zaten uysal tabiatlı olan bu insanlar Hristiyan olunca tamamen itaatkâr oluyorlardı. Bunu

Pueblo Kızılderilileri

46 Josephine Brinkley, *Now that the Buffalo's Gone*, s.104.

gören bazı İspanyollar iyice şımdılar. İstedikleri zaman evlerine girip kadınlarına ve eşyasına sahip oluyorlardı. Dondurucu soğuklarda yerli kadınların üzerindeki battaniyeleri çekip alarak, kucağında çocuklarıyla bu insanları kışın ayazında açıkta bırakıyorlardı.

Bu ülkede yazlar çok sıcak, kışlar çok soğuktu. Altın ve gümüş gibi kıymetli madenler de bulunmuyordu. Bunu gören göçmenlerin büyük kısmı Meksika'ya geri döndüler. Verimsiz bulunan keşiflere devam etmemeye karar verilmişti, ama Hristiyan Kızılderililerin ve Fransisken rahiplerin hatırı için koloniler yaşamaya devam edecekti. Hristiyan olmayanları da "kutsal inanca" sokmak için rahipler büyük çaba harcıyorlardı. Misyonerler Hristiyan Kızılderililere koyun, keçi, şeftali fidanı veya başka bitkiler veriyorlar ve karşılığında misyon için çalışma koşulu koyuyorlardı. Misyon yaşamı da sonunda büyük toprak sahiplerinin köle çalıştırma yöntemlerine benziyordu.

50 yıl bu esareti çeken pueblolar, 1650'de, Apaçilerle birleşerek İspanyollara karşı ümitsiz bir savaşa giriştiler. İsyan planlarını ele geçiren İspanyollar için bu girişimi önlemek zor olmadı. İsyan eden önderlerin dokuzunu astılar, kalanları köle olarak sattılar. İspanyol mezalimi Hristiyan olmuş Kızılderililerin inancını sarstı. Birçoğu gene eski Şamanlarını dinlemeye başladılar. İspanyollar Şamanların büyücülük yaptığı iddialarını ortaya atıyordu. Şamanlar arasında ömrünü misyonerlerle mücadeleye adanmış Pope adlı biri vardı. Halkın geleneksel inançlarına bağlı kalması için çabalıyordu. İspanyollar Pope'nin dini ayinlerini engelliyorlar, sürekli taciz ediyorlardı. Büyük kardeşini yakalayıp köle yaptılar. Kendisini de her vesileyle tutuklayarak halk önünde kırbaçlıyorlar ve hapse atıyorlardı. Sonunda, Pope müstebitlere karşı direnişin simgesi oldu.⁴⁷

1680'de Pope'nin gayretiyle birleşen pueblolar isyan etti. Misyonerleri kovdular veya öldürdüler. Sonunda toplam olarak 400 İspanyol öldürülmüştü. Kalanların çoğu Texas'a kaçmıştı. İspanyollara ait her şey yakıldı. Fakat bu özgürlük ve birlik dönemi uzun sürmedi. Ovalardaki Apaçi, Ute ve Navaho kabileleri ata binmeyi öğrenip kuvvetlenince pueblolara saldırıya başladılar. Böylece geri dönmek isteyen İspanyollara olanak hazırladılar. Pueblolar içinde de anlaşmazlıklar çıktı. Kimisi İspanyolların geri gelip silahlarıyla saldırganlara karşı koymasını isterken, diğerleri İspanyolları hiçbir şekilde görmek istemiyorlardı. Sonunda, dönen İspanyollar "böl ve yönet" politikasıyla yerli halkı birbirlerini düşman edip uzun yıllar bu topraklardaki varlıklarını sürdürdüler. Birçok Kızılderili hem yeniden inşa edilen kiliselerdeki dualara gidiyor hem de Şaman ayinlerine katılıyordu.

47 Josephy, *Now that the Buffalo's Gone*, s.108-109.

İspanyol Koloni Hükümeti, 1680'de, Fransız kâşif La Salle ve diğerlerinin Mississippi Nehri'ni geçip batıya doğru ilerlediklerini haber almış ve yakında kendileri için bir tehlike oluşacağından endişe duymaya başlamıştı. Hatta daha önce İngilizlerin Virginia'ya yerleşip plantasyonlar kurduklarını öğrenmişler ve neden daha batıya ilerlemediklerini merak etmeye başlamışlardı. Fakat altın ve gümüş gibi zenginliklerden ümidi kesince kolonileşmeyi hemen hemen tamamen misyonerlere bıraktılar. 1697'de Cizvit misyonerler Kaliforniya'da ilk Cizvit misyon merkezini kurdular. Fakat Kaliforniya'nın asıl sömürgeleşmesi 1769'da ilk Fransisken misyonunun San Diego'da kurulmasıyla başladı. Kısa zamanda buradan San Francisco'nun kuzeyine kadar uzanan bölgede 20 misyon inşa edildi. Misyonerler yerli halkı Hristiyan olmak ve misyon etrafında yerleşmek konusunda ikna ettiler. Burada daha önce bulunmayan turuncgiller, hurma ve çeşitli sebzeler getirdiler. Bu çeşitli yiyecekler ve hiç görmedikleri eşya Kızılderilileri cezbedetti. Akın akın misyonlara gelerek Hristiyan oldular. İspanyolca isimler aldılar ve geleneklerini terk ederek bir Hristiyan gibi yaşamaya başladılar. Misyonlardaki bütün yerliler bir iş öğrenmek ve misyon için çalışmak zorundaydı. Misyonlardaki sıkı disipline uymayanlara dayak cezası verilir, kaçmaya çalışanlar hapsedilirdi. Güneşin doğuşundan batışına kadar aralıksız çalışan insanlara yarım kilo mısır verilir ve bu miktar erkek, kadın ve çocuk için yeterli görülürdü.⁴⁸ 65 yıllık misyon sömürgeciliği boyunca Kızılderililer, çeşitli nedenlerden, en başta salgın hastalıklardan çok ölü verdiler. Yerli nüfusun hızla azalması misyonların çökmesine yol açtı ve Kaliforniya Meksika Hükümetine bağlandığı zaman misyonlar terk edildi. Yerli halka biraz toprak bırakılmıştı, ama en iyi topraklar, büyük Meksika çiftlikleri ranço olarak ayrılmıştı. Kendi kültüründen koparılan ve misyonerlerin yaptırmaya çalıştığı işlerde henüz maharet kazanmamış olan bu insanlar açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalarak, burada o zamana kadar görülmemiş bir sefaletе düştüler.

Florida'yı ele geçirmek için İspanyolların kendi aralarında ve başka Avrupa uluslarıyla bir yarış başlamıştı. Herkesten önce davranmak için 1539'da Hernando De Soto Küba'daki hazırlıklarını tamamlamadan Florida'ya hareket etti. Tampa Körfezi'nde 237 at (yükleriyle birlikte), 513 asker, gemiciler ve hizmetkârlarıyla karaya çıktı. Kendisinden önce gelen Narváez'in yolunu izleyerek altın bulmak için kuzeye doğru yol aldı. Geçtiği yerlerdeki kabileleri yiyecek temini için zorluyor, istediklerini vermeyenleri

48 Marion E. Gridley, *American Indian Tribes*, Dodd, Mead & Co., New York, 1974, s.153.

ölümle tehdit ediyordu. De Sotu'nun insafsız davranışları Narváez'i gölgede bırakmıştı. Bu barbarlık karşısında dehşete düşen Kızılderililer, İspanyollara karşı cesurca karşı koymaya başladılar.⁴⁹ Ancak De Soto'nun zırhlı süvarilerini yenmek kolay değildi.

Verdiği kayıplara rağmen De Soto kuzeye ilerledi, Timukua kabilesinin topraklarından zengin bir tarım alanı olan Apalaş bölgesine girdi. Kızılderililerden gasp ettiği erzakla kışı orada geçirdi. Yerli halk bu küstahlardan hiç hoşlanmadığı için devamlı saldırılarda bulunuyordu. Apalaş halkı büyük bir cesaret örneği sergiledi. Elleri, burunları kesilerek işkence yapıldığı ve soydaşlarının gözleri önünde diri diri yakıldığı halde İspanyolların küçük düşürücü barış şartlarını kabul etmediler. Bahar gelince De Soto tekrar yola koyuldu. Önce bugünkü Georgia, sonra batıya dönerek Mississippi kıyılarına vardı. Hayal ettiği altınlara kavuşmadan orada öldü.⁵⁰

Dominiken misyonerlerin, 1549'da Florida'ya yerleşip yerli halkı Hristiyan yapma arzuları hayalden öteye gidemedi. Bütün İspanyollardan nefret eder duruma gelen Kızılderililer, konuşmalarını bile dinlemeden bütün misyonerleri katlettiler. Fakat ziyaretçilerin sonu gelmiyordu. 1564'te Timukua halkı, bu defa doğu kıyılarından gelen iki gemi dolusu Avrupalının karamaya çıkışına tanık oldu. Bunlar da Jean Ribault kumandasındaki Fransız Protestanlardı (Huguenotlar). Niyetleri İspanyolların yağmasına ortak olmaktı. Kızılderililere hediyeler verip kötü düşünceleri olmadığını söylediler. Timukualar da onlara dostluk gösterip mısır ve başka gıdalar ikram ettiler. Bu bölgeyi beğenmeyip daha kuzeye çıkmaya karar verince bu ülkenin Fransa'ya bağlandığını ilan eden, üzerinde Fransız arması bulunan bir taş sütun diktiler. Sonra bugünkü Güney Carolina'ya giderek Kusabo Kızılderililerinin topraklarında bir koloni kurdular. Çok geçmeden bir başka Huguenot grubu Timukua topraklarına geldi. Bu kez bir kale inşa edip yerleştiler. Yerliler bu yabancılara karşı karışık duygu ve düşünceler besliyordu. Ancak Fransızlar hiç görmedikleri güzel hediyelerle onları kandırdılar. Timukua reisi de karşılık olarak bir gümüş tabak verince Fransızlar hemen gümüşün kaynağını sormaya başladılar. Reis gümüş ve altının, düşman olduğu Utina kabilesinin topraklarında bulunduğunu söyledi. Fransızlar reisin bu düşmanı yenmesi için her türlü silah yardımı yapmaya söz verdiler. Bir yandan da Utina kabilesiyle anlaşmak üzere bir heyeti gizlice seferber ettiler.⁵¹ Fakat altın ve gümüş Utina topraklarında da bulunmuyordu. Oraya ticaret

49 Josephy, *Now that the Buffalo's Gone*, s.16-17.

50 Gridley, *American Indian Tribes*, s.217; Josephy *Now that the Buffalo's Gone*, s.18, 26.

51 Josephy, *Now that the Buffalo's Gone*, s.19.

yoluyla gelmişti. Fransızlar hile ve yalanla Kızılderilileri birbirine düşürüp kolonilerini devam ettirmeye çalışırken bir İspanyol ordusu, 1565'te Fransız mevzilerinin hemen güneyinden karaya çıktı. İspanyollar Fransızları bu topraklardan söküp atmaya kararlıydı. Beyaz adamların birbirlerine saldırması Kızılderilileri şaşırttı. Bu çarpışma İspanyolların Fransız kalesini ele geçirmesi ve Fransızların çoğunu katletmeleriyle sonuçlandı. Fransızların başındaki Ribault da ölümler arasındaydı.⁵²

Kalusa kabilesinin toprakları dışında, bütün Florida'da İspanyol yönetimi (askeri ve misyoner) önce Kızılderili yaşamını altüst etti, sonra yavaş yavaş hükmü altına aldığı toplumları imha etti. İlk çatışmalar mısır ve başka erzak almak için takas edecek malı kalmayan İspanyolların Kızılderililerin erzaklarını gasp etmeye başlamasıyla çıktı. Kızılderililer karşı koyunca İspanyollar gaddarca öldürüyordu. Bunun üzerine Kızılderililer misillemede bulunmaya başladılar. İspanyol garnizonuna saldırıp askerleri öldürdüler. İspanyollar da onları cezalandırmak için büyük kuvvetlerle saldırarak kasaba ve köyleri yaktılar, tarladaki mahsulü imha ettiler, kabile reislerini ve diğer kabile mensuplarını kafalarını keserek idam ettiler. Bu sırada Avrupalıların getirdikleri salgın hastalıklar da binlerce yerlinin ölümüne sebep oldu. Sağ kalanlar İspanyolların bu hastalıklardan ölmediğini görüp şaşırdılar. Avrupalının kendi getirdiği mikroba karşı neden dayanıklı olduğunu bilmediklerinden, Avrupalının tanrısının kendi tanrılarından daha üstün olduğuna hükmettiler. Misyonlara giderek Hristiyan oldular.

Florida'nın güneyindeki Calusa kabilesi, 16. yüzyıl ortalarından beri, İspanyollarla çok uzun süren kanlı çarpışmalardan sonra kendi geleneklerini korumayı başardı. 17. yüzyılda Florida'daki ve Küba'daki İspanyollarla ticaret ilişkileri kurdular. Bazı İspanyol âdetlerini benimsemelerine rağmen, hiçbir zaman Hristiyanlığı kabul etmediler. Beyaz adamın getirdiği salgınlarda çok ölü verdiklerinden nüfusları çok azaldı. 18. ve 19. yüzyıllarda, sağ kalanlar, Amerikan ordusundan kaçarak buraya gelen Mikasuki ve Seminol kabilelerinden göçmenlerle karıştılar. Florida'nın başka yerlerinde, 18. yüzyılda, Saturiva (Timukua boyundan), Utina, Patano, Apalaçi, Ais, Tokobaga, Yustaga ve Akuera kabilelerinin nesli tükenmişti.⁵³

52 Josephy Now that the Buffalo's Gone, s.20.

53 Josephy, Now that the Buffalo's Gone, s.23-26.

AVRUPA YENİ DÜNYA'YI PAYLAŞIYOR

*O boşalışı gördük
Günün erken gökyüzünde
O ufkun arkasından
Duck Valley 1979, Wounded Knee
Sand Creek, o gözyaşı yılları
Kesinlikle nasıl bizim yurdumuz
Oldu sizin ülkeniz
Şimdi istiyorsunuz ki
Sizin için gözyaşınızı biz dökelim
Biz hâlâ kendi gözyaşımızı döküp
ağlarken⁵⁴*

Yaşadığı devrin öteki denizcileri gibi, İtalyan Giovanni Caboto⁵⁵ da Asya'ya ulaşan yolu bulma emellerini beslemekteydi. Bu nedenle İngiltere'ye gitti ve İngiliz kralından aldığı yetkiyle batıya doğru seferlere başladı. 1497 yılında Kanada'nın doğu kıyılarına ulaşip İngiliz kralı adına bir bayrak çekti ve peygamberi için de bir haç diktikten sonra geri döndü. 15. yüzyıl sonunda da Portekizliler bugünkü Newfoundland etrafındaki kazançlı balık faaliyetlerini geliştirdi.⁵⁶ Kuzey Amerika'ya yapılan ilk seyahatlerden başlaya-

54 John Trudell'in "Cry Your Tears" (Gözyaşlarınızı Dökün) adlı şiirinden.

55 İngilizler ona "John Cabot" diyorlardı.

56 W. Kaye Lamb, *The History of Canada: From Discovery to Present Day*, American Heritage Press, New York, 1971, s.24.

rak, Avrupalı gemiciler, köle olarak satmak veya teşhir etmek üzere, kendi deyimleriyle "Amerikan vahşisini" çıkarıp Avrupa'ya götürdüler. Portekizli Gaspar Corté-Real 1500-1502 yıllarında St. Lawrence (Fransızca St. Laurent) Nehri'nde keşifler yaparken yedi Kızılderiliyi esir alıp götürmüştü. 1509'da Fransız Thomas Aubert yedi yerliyi yakalayarak Fransa'ya götürmüş ve I. François'ya göstererek ondaki yeni dünyanın zenginliklerine İspanya'yla birlikte ortak olma arzularını körüklemişti. Esteban Gomez, 1525'e Kanada'nın doğusunda Fundy Körfezi'ne

J. Cartier Gaspé'nin mülkiyetini aldığı ilan ediyor

yaptığı keşif sırasında, seyahat masraflarını çıkarmak amacıyla kaçırdığı bir gemi dolusu Kızılderiliyi İspanya'da satmıştı.⁵⁷

İlk resmi Fransız seferi 1524'te, Giovanni da Verrazano kumandasında yapıldı. Verrazano New York limanına giren ilk Avrupalı olmuştu, ama Asya'ya giden yolu bulamamıştı. Ondan 10 yıl sonra, gene I. François tarafından görevlendirilen Jacques Cartier, Fransa için altın ve gümüş yatakları zengin yeni topraklar keşfetmek ve Asya'ya giden yolu bulmak amacıyla yola çıktı. Cartier Kanada kıyılarına varır varmaz Gaspé Körfezi girişinde, 9 metre yüksekliğinde, üzerinde Fransız kraliyet simgesi olan bir haç dikmişti. Bütün gemi mürettebatının haçın etrafında diz çöküp ellerini gökyüzüne kaldırdığı kısa törende, bu toprakları kral adına zapt ettiğini ilan etmişti. Töreni uzaktan izleyen Kızılderililer bunun anlamını düşüneyecek kadar aptal değillerdi. Bir gün önce hediyelerle karşıladıkları gemiye, ertesi sabah bir protesto heyeti gönderdiler ve işaretlerle bu toprakların kendilerine ait olduğunu bildirdiler. Cartier de gene işaretlerle bu haçın limanın

57 Philippe Jacquin, *Histoire des Indiens d'Amerique du Nord*, Payot, Paris, 1976, s.102-103.

girişine işaret olarak konulduğunu ve mülkiyet anlamına gelmediğini söyledi. Kızılderililer bu açıklamayı kabul ettiler.⁵⁸

Cartier ilk seferinde, St. Laurent Körfezinde incelemeler yapmış ve ayrıntılı bir harita çizmişti. Bu seferden dönerken, Gaspé Yarımadasında yaşayan Kızılderililerin reisi Donnacona'nın iki oğlunu gemiye davet edip sarhoş ettikten sonra Fransa'ya kaçırmıştı. Bu iki genç François'nın huzuruna çıkarılarak Cartier'nin keşiflerine delil olarak gösterilecekti. Ayrıca Fransızca öğretilecek ve bundan sonraki seferlerde daha iyi rehberlik yapmaları sağlanacaktı.⁵⁹

1535'te Cartier Kuzey Amerika'ya çok iyi hazırlıklarla döndü. İki Kızılderili tercüman rehberi sayesinde St. Lawrence Nehri'nden kara içine ilerledi. Bugünkü Québec şehri yakınlarındaki Île d'Orléans'a çıktı. Tercümanları vasıtasıyla bu küçük adada yaşayan Stadacona yerlilerine barışçı bir keşif yapmak üzere geldiğini bildirdi. Bunun üzerine Kızılderililer Cartier'ye gemisine kadar eşlik dip bol miktarda mısır ve balkabağı verdiler. Fransızların geldiği haberi yayılınca kayıklar dolusu Kızılderili kürek çekip Fransız gemilerinin etrafını sardı. Bu büyük gemileri şaşkınlık içinde seyretiler. Haberi duyan reis Donnakona da geldi. Oğullarına kavuştuğuna çok sevinmişti. Ayrıca Fransa'dan getirilen armağanlar- bıçaklar, egzotik giysiler ve öteki ufak tefek eşya- da onu çok memnun etmişti. Reisin isteği üzerine birkaç top atışı yapılmış ve bütün bunlar nehri dolduran kayıklardaki yerlileri çok eğlendirmişti.

Donnakona, Cartier'nin Hoçelaga'ya, bugünkü Montreal'in bulunduğu yere gitmek istediğini öğrenince neşesi kaçtı. İki rehber kendisiyle gitmeyeceklerini bildirdiler. Kızılderililer Cartier'yi bu işten caydırmak için gitmek istediği yerin kar ve buzlarla kaplı olduğunu, gittikleri takdirde donarak öleceklerini söylediler. Muhtemelen, Stadacona yerlileri Fransızların kendilerine verdikleri maden bıçaklardan Hochelaga yerlilerine de vermelerinden çekiniyorlardı. Kızılderililerin uyarılarına aldırış etmeyen Cartier, 30 adamıyla birlikte Hochelaga köyüne vardı. Bu tipik İrokua köyü, Cartier'nin Mont Royal adını verdiği bir tepenin eteklerinde kurulmuştu. Etrafı üç kademelili yüksek bir şarampolle çevrilmişti. Fransızlar buradaki yerlilerin yanında çok kısa ve çelimsiz görünüyordu. Uzun keşif yürüyüşleri sırasında yorulan Fransızlar bunların sırtında taşınmıştı.⁶⁰

58 Sabra Holbrook, *The French Founders of North America and Their Heritage*, Atheneum, New York, 1976, s.6.

59 Jacquin, *Histoire des Indiens*, s.103.

60 William J. Eccles, *The Canadian Frontier 1534-1760*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1969, s.13-14.

İrokua ortak evi

Kış ayları boyunca, Cartier'nin gemileri karlar ve buzlar altında kalmıştı. 110 kişilik mürettebattan ancak 10 kişi sağlıklı kalabilmişti. Hastaların bacakları kararıp şişmiş, kolları halsizlikten kımıldayamayacak hale gelmiş ve dişleri dökülmeye başlamıştı. İskorbüt denen bu hastalık C vitamini eksikliğinin sonucuydu. 25 gemici ölmüş, gerisi İrokualar sayesinde kurtulmuştu. Kızılderililer ladin ağacının iğnelerini ve kabuğunu kaynatarak hazırladıkları bir ilaçla bu hastaları iyileştirmişlerdi. 1536'da Cartier Fransa'ya dönerken Reis Donnacona ve birkaç adamını Fransa'ya kaçırды. Fransız kralının kendisine çok güzel hediyeler vereceği söylenerek Donnacona teskin edildi. Cartier bir yıl sonra bu rehineleri getireceğine söz verdi. Fakat hiçbir dönemedi. Ülkelerinin temiz havasından ve geniş ormanlarından ve gürleyen derelerinden uzak, kapalı yerlerde yaşamak bu insanları zayıf düşürmüş ve yaşama şevklerini kaybettiklerinden birkaç yıl içinde hepsi ölmüştü.⁶¹

Cartier, 1541'de Kanada'ya geri geldiğinde Donnacona'nın Fransa'da öldüğünü, fakat onunla birlikte olan diğerlerinin orada evlendiklerini, zengin ve mevki sahibi oldukları yalanını söyledi. Donnacona'nın yerini alan yeni reis bu haberlerden hiç de rahatsız olmadı. Fransızlar bu kez de devamlı bir

61 Eccles, *The Canadian Frontier*, s.15.

Beyazlar ile İrokuaların görüşmesi

koloni kuramadan ülkelerine dönmek zorunda kaldılar. İklim koşullarının ağırlığı ve Kızılderililerin tepkisi karşısında bir avuç Avrupalının burada kalmasının güçlüklerini anlamak zor değildi. Bu sırada Avrupa'da dinsel reform hareketleri ilerlemiş, 16. yüzyılın ikinci yarısında Fransa Katolik ve Protestanların iç savaşına sahne olmuştu. Bu nedenle uzak ülkelerde keşiflere bir süre ara verilmişti.

İngiliz-Fransız Rekabeti

İngiltere'de I. Elizabeth tahta çıkmış ve bir gelişme dönemi başlamıştı. İngiliz gemiciler 1577-1579 yıllarında Kanada'nın batı kıyılarında dolaşmıştı. Gene aynı yıllarda başka bir sefer Grönland kıyılarını geçerek Baffin Adasına ulaşmış ve içinde altın bulunduğu sanılan bazı madenler bulmuştu. İngiltere'ye taşınan yüzlerce ton madenin, incelendikten sonra değersiz olduğu anlaşılmıştı.⁶²

17. yüzyıl başlarken, Avrupa'dan istila seferleri de artmıştı. 1603'te Fransız kralının coğrafyacısı Samuel de Champlain gözlemci olarak katıldığı

62 Lamb, *The History of Canada*, s.26.

bir seferde St. Laurent kıyılarını incelemiş ve yerleşime uygun bulmuştu. Ancak Port Royal adını verdiği bir koloniyi bugünkü Nova Scotia'da Fundy Körfezi'nde kurdu. Champlain'in birlikte geldiği kürk monopolü imtiyazına sahip olan tüccar bu imtiyazını kaybedince koloniye verilen destek yok olmuş ve koloni terk edilmişti.

Daha önce Cartier'nin seferleri sırasında da Fransız balıkçılar bıçak, balta, tencere gibi Kızılderililerde olmayan madeni eşyayla takas ederek kürk topluyorlardı. Her yaz ellerinde kürklerle yerliler sahillere geliyor, Avrupa eşyası getiren gemicileri bekliyorlardı. Fransızlar çok geçmeden bu ticaretin balıkçılıktan çok daha kârlı olduğunu anladılar. Kürk, yükte hafif, pahada ağır ve taşınması kolay bir maldı. Üstelik Avrupa'da ender bulunduğu için büyük değer veriliyordu. Kızılderililer hayvanı avlayıp kürkünü muameleden geçirdikten sonra gemilere kadar getiriyorlardı. Bu nedenle, 17. yüzyıl başlarında kürk ticareti büyük önem kazandı. Ancak bu ticarete Fransızlar yalnız değildi. İngilizler 1607'de Virginia'da bir koloni kurmuşlar ve etraftaki Kızılderilileri etkileri altına almışlardı. Hollandalılar da İngiliz gemici Henry Hudson'a keşif yetkisi vererek ticaret alanlarını genişletmeye çalışıyorlardı.

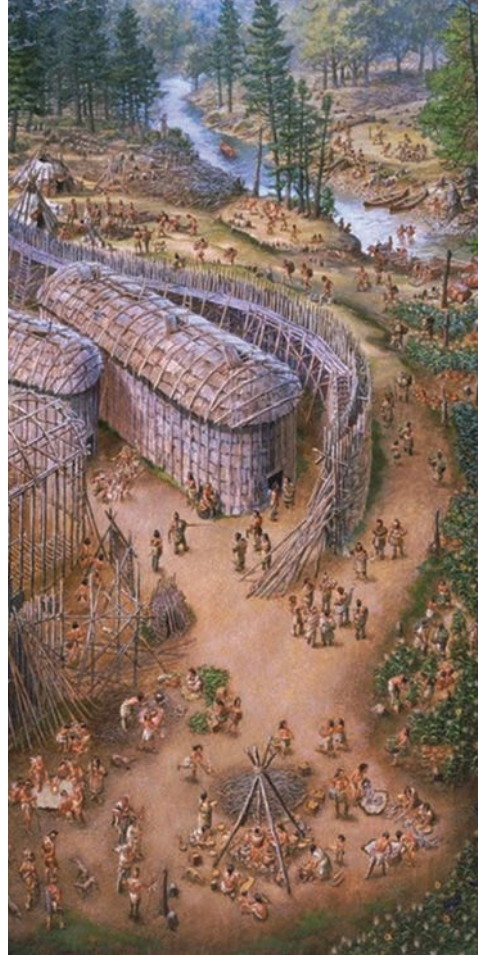
1608'de Champlain bu defa keşifler yapmak üzere görevli olarak Kuzey Amerika'ya geldi. Québec'de ilk sürekli koloniyi kurdu ve valisi oldu. Fransa'dan ailelerin gelip yerleşmesine önayak oldu. Yeni koloniye ilgi gösterilmesini isteyen, Paris Ticaret Odasına gönderdiği bir mektupta "Québec'in görkemli binalarla dolu, St. Lawrence Nehri'nin suladığı geniş ovalardan, zengin ormanlardan ve verimli mısır tarlalarından meydana gelmiş büyük bir alanın merkezi olacağını ... buradaki putperest halkın Hristiyan edileceğini, Asya'ya giden yolun bulunacağını ve daha önemlisi bu ticaret yolundan alı-

Kürk ticareti

nacak geçiş ücretinden sağlanacak gelirin bayındırlık faaliyetlerinin finansmanında kullanılacağını" bildiriyordu.⁶³

Bu sırada, bu bölgedeki Kızılderililer birbirleriyle savaş halindeydi. Doğal gereksinimlerden fazla olarak, ticaret için aşırı sayıda kunduz öldürölmesi birçok Kızılderiliyi huzursuz ettiğı gibi hayvanın peşinden giden avcılarının başka kabilelerin topraklarına girmesi de çarpışma nedeni oluyordu. St. Lawrence dolaylarındaki Algonken ve Huronlar, beş Kızılderili boyunun (Mohawk, Oneida, Onandaga, Kayuga ve Seneka) oluşturduğu İrokua Birliğıyle böyle bir çekişme içindeydi. Algonkenler İrokualara karşı savaşlarında yardım ettiğı takdirde, keşif gezilerinde Champlain'e rehberlik edip her türlü kolaylığı sağlayacaklarını bildirdiler. Champlain de bu teklifi kabul etti. 1609'da diğeri iki Fransızla birlikte katıldığı Algonken grubuyla İrokua Birliğinden Mohawkların topraklarına girdi. Üç Fransız akmaklı tüfekler taşıyorlardı. İrokua savaşçılarıyla gece vakti karşılaştılar. Fakat iki taraf savaşırken birbirlerini tanımaları gerektiğı için sabahı beklemeye karar verdiler. Gün ağırırken taraflar karşı karşıya geldi. Algonkenler, hasımları arasında başlarında üç büyük tüy olanların reis olduklarını ve en başta onların öldürölmesi gerektiğini söylediler. Fransızlar nişan alıp ateş ettiler. İlk kez ateşli silahla karşılaştıran İrokualar çok şaşırdılar. İsalet alanların derhal öldüğünü görünce derhal kaçmaya başladılar. Bu savaş İrokualarda Fransızlara karşı büyük bir nefret uyandırdı. Fransızlar ise daha son-

Huronlar

buyla İrokua Birliğinden Mohawkların topraklarına girdi. Üç Fransız akmaklı tüfekler taşıyorlardı. İrokua savaşçılarıyla gece vakti karşılaştılar. Fakat iki taraf savaşırken birbirlerini tanımaları gerektiğı için sabahı beklemeye karar verdiler. Gün ağırırken taraflar karşı karşıya geldi. Algonkenler, hasımları arasında başlarında üç büyük tüy olanların reis olduklarını ve en başta onların öldürölmesi gerektiğini söylediler. Fransızlar nişan alıp ateş ettiler. İlk kez ateşli silahla karşılaştıran İrokualar çok şaşırdılar. İsalet alanların derhal öldüğünü görünce derhal kaçmaya başladılar. Bu savaş İrokualarda Fransızlara karşı büyük bir nefret uyandırdı. Fransızlar ise daha son-

63 Holbrook, *The French Founders of North America*, s.41.

ra İngilizlere karşı mücadelelerinde, Algonken ve Huronların müttefikliğini kazanmış oldular.

Champlain Kızılderililerle birlikte, yıllar süren keşiflerinde bölgenin haritalarını yaptı. Gördüklerinin resimlerini de çizerek çok ayrıntılı bir şekilde yazdı. Champlain'in yazdıklarından, Kızılderililerin çevrelerindeki doğayı kullanmayı bilen, fakat onu tahrip etmeyen insanlar oldukları anlaşılıyor. Tahta ihtiyaçları için yaşlı ağaçları kesiyorlar, fidanların güneş görmesi için yer açıyorlar ve hiçbir zaman ağaçları tamamen tüketmiyorlardı.⁶⁴

1628'de Québec kolonisi İngilizlerin saldırısına uğradı. Sir David Kirk ve kardeşi Lewis, İngiltere kralından Fransız kolonisine mümkün olduğu kadar çok zarar verme emri almıştı. İngilizler Fransızların kürk ticaret üslerini ve tarlalardaki mahsulleri yakıp hayvanlarını ele geçirdiler. Québec'in teslim olmasını istediler. Her an Fransa'dan gelecek yardımı bekleyen Champlain şehri teslim etmedi. Fakat erzak getiren Fransız gemisi de İngilizlerin eline geçince teslim olmak zorunda kaldı. Fransa'ya dönen Champlain Québec'in Fransa'ya iadesi için çok uğraştı. Sonunda, kentin teslimi İngiltere ve Fransa barış antlaşmasını imzaladıktan sonra gerçekleştiği için Québec Fransızlara verildi. Champlain Québec'e dönerek yıkılan koloniyi yeniden inşa etti. Büyük Göller bölgesine Fransız askerleri göndererek Hollandalıların ve İngilizlerin ticaretini engellemeye çalıştı. Québec'in Fransa'ya geçişiyle birlikte, Fransa'dan göçmen ve din adamları getirilmesine hız verildi. Kara

Huron Mokasenleri

64 Holbrook, *The French Founders of North America*, s.47.

cüppeli Cizvit rahipleri kürk tacirlerinin peşinde en uzak yerlere kadar ulaşıp misyon kurmaya başladılar.

Fransızlar Kanada'daki kolonilerini başka ülkelerin saldırısından korumak için oradaki Fransız nüfusunun artışını zaruri görüyorlardı. Bu nedenle kürk ticaretiyle uğraşan erkekler için 10 yıl boyunca gemiler dolusu genç kadın gönderildi. "Kralın kızları" (Filles du Roi) diye adlandırılan bu kadınlara evlendikleri zaman, hem kral hem de yerel yönetim hediye olarak arazi ve çeyiz verirdi. Böylece kolonilerin nüfusları hızla artmaya başladı. 1642'de Katolik rahipler tarafından kurulan Montreal kısa zamanda gelişti ve Yeni Fransa'nın iş ve ticaret merkezi haline geldi. Burada her yıl bir kürk panayırı kuruluyordu. Takas tacirleri erkenden tezgâhlarını kuruyorlar, boncuk, bıçak, balta, battaniye, tencere, tüfek ve Kızılderililerin talep ettikleri başka malları sergiliyorlardı. 400-500 Kızılderili tezgâhları dolaşıp alışveriş yapıyorlardı. Fakat bu alışveriş başlamadan önce kentin valisi panayıra gelir, uygun bir yere konmuş olan koltuğuna oturur, yanında tercümanı, korumaları, yüksek memurları ve rahipler olduğu halde Kızılderili hatiplerin uzun konuşmalarını dinlerdi. Bu hatipler Fransızlarla olan dostluklarını dile getirir, Fransız mallarının pahalılığından yakınır, bazen de geleneksel düşmanı oldukları kabilelere karşı yardım isterlerdi. Vali de tercümanı vasıtasıyla, cevap olarak yaptığı konuşmasında Kızılderilileri iltifatlara boğar, Cizvit rahiplerin sözlerini dinlemelerini ve İngilizlerle ticaretten kaçınmalarını öğütlerdi. Bu konuşmaların sonunda Kızılderililer en iyi birkaç kürkü valiye hediye ederlerdi.⁶⁵ Bu panayırlar iki veya üç gün sürerdi. Akşam olunca Kızılderililer Montreal'in meyhanelerine giderlerdi. Avrupalılar gelmeden önce alkolün ne olduğunu bilmeyen bu insanlar içmeye başlayınca durmasını bilmiyorlar ve körkütük sarhoş oluyorlardı. Kendilerini kaybedip birbirleriyle kavgaya başlayınca, karışıklıktan yararlanan Fransızlar gündüz sattıkları malları Kızılderililerden alıyorlardı. Her yıl kandırılan, soyulan ve içki aleminden sonra halsiz düşmüş, morali bozulmuş olanlar bir daha gelmeyeceklerine yemin ederlerdi. Fakat panayırlar sona erdirilinceye kadar gelmeyi sürdürdüler.⁶⁶

17. yüzyıl ortalarından itibaren Fransızlar batıya ve güneye doğru yaptıkları keşifleri artırmışlardı. René Robert Cavelier de La Salle 1670-71 yıllarında Ohio Nehri üzerinde, bu nehrin Mississippi'yle birleştiği yere kadar bir gezi yapmış ve buna dayanarak, 84 yıl sonra 1755'te Fransızlar Ohio

65 Eccles, *The Canadian Frontier*, s.111-112.

66 Holbrook, *The French Founders of North America*, s.72.

Vadisi üzerinde hak iddia etmişlerdi. 1682'de yaptığı son seyahatinde La Salle, Mississippi üzerinden Meksika Körfezine kadar indi. Fransız kralına ithaf ederek Louisiana adını verdiği "bu bölgenin mülkiyetini, denizlerini, limanlarını, körfezlerini, boğazlarını ve bütün halklarını, insanlarını, vilayetlerini, şehirlerini, kasabalarını, köylerini, madenlerini, minerallerini, dalyanlarını, derelerini ve nehirlerini doğuda Ohio Nehri'nden batıda Mississippi'nin başladığı Dakota toprakları ötesinden Meksika Körfezindeki deltasına kadar Fransa kralı adına zapt etti. XIV. Louis'nin bu toprakların hükümdarı olduğunu belirten bakır bir levhayı da diktiği bir haçın ayağına gömdü. 38 yıllık bir kesinti hariç tutulursa, 1803'te İmparator Napolyon tarafından ABD'ye 15 milyon dolara satılınca kadar Fransa Louisiana'ya sahip çıktı.⁶⁷

La Salle bu başarısından sonra, altın ve gümüş bakımından zengin olan Meksika'nın kuzeyini İspanyollardan almak için bir plan yaptı. Fakat daha gemileri Meksika Körfezindeyken başarısızlığa uğradı. Colorado Nehri'nin denize döküldüğü yerde gemilerinden biri battı. Batan gemiden çok az erzak kurtarabilmişlerdi. Sahile vuran battaniyeleri Kızılderililer toplamışlardı. La Salle bunların Fransızlara iadesini görüşmek üzere bir grup adamını Kızılderili köyüne gönderdi. Fakat adamları görüşme yerine saldırmayı yeğledi. Baskın yapıp battaniyeleri kaptılar ve kürk ve deri cinsinden ne varsa çaldılar. Dönerken, kızgın yerliler de bunlara saldırdı, ikisini öldürdü ve ikisini de yaraladılar. Serüvenci adamlarını idare etmek La Salle için hiç kolay olmuyordu. Sonunda, orada kendisini de öldürdüler.⁶⁸

İngiliz Siyaseti

Amerika yerlileri arasında iletişim çok zayıftı. 1607'de İngilizler henüz Virginia'ya gelmeden önce burada yaşayan Povhatan halkı güneyde İspanyolların sözde "uygarlaştırma" teknikleri hakkında haberler almışlardı. Ancak çoğu zaman haberin yayılması istilanın yayılmasından daha yavaş oluyordu. İngilizler, Yeni Dünya'da da ünlü diplomasi metotlarını kullandılar. İlk kolonilerini kurduktan sonra civardaki yerlilerle ticarete başladılar. Kızılderililerin ürettikleri gıda ürünleri İngiliz göçmenler için yaşamsal önem taşıyordu. İngiliz nüfusu azken, Kızılderililer kendi istekleriyle Jamestown'a giderek mısır, fasulye, kabak, taze veya tütülenmiş et

67 Holbrook, *The French Founders of North America*, s.105-106.

68 Holbrook, *The French Founders of North America*, s.113.

John Rolfe'un Pokahontas'la evlenmesi

satarlardı. Fakat ihtiyaçları arttıkça, İngilizler yerlilerin köylerini dolaşıp zorla erzak almak istediler. Bu durum çeşitli düşmanlıklara yol açtı. Nüfusları artıp plantasyonları geliştinceye kadar yerlilerle iyi geçinmek ve ticaret yapmak zorundaydılar. Bunu kolaylaştırmak için Povhatanların reisi Vahunsonakuk'a bakırdan bir taç giydirip "Kral Povhatan" ilan ettiler. Povhatan halkını çalıştırıp beyaz göçmenlere yiyecek üretmesi için yeni krala baskı yaptılar. Kral Povhatan isyan eden halkından mı yoksa İngilizlerden mi yana olması gerektiğine karar veremiyordu. Fakat John Rolfe adlı göçmen, kızı Pokahontas'la evlenince kendini İngilizlere daha yakın hissetmeye başladı. Rolfe, inatçı Povhatan'la barışı güvence altına alarak koloniye hizmet ettiğini söylüyordu. Aslında amacı yeni kurduğu plantasyonunu verimli çalıştırmak ve İngiltere'ye zengin olarak dönmektir.⁶⁹

⁶⁹ J. Leitch Wright, *The Only Land They Know: The Tragic Story of the American Indians in the Old South*, The Free Press, New York, 1981, s.72. 1995'te gösterime giren Walt Disney filmi, sözde Pokahontas'ın hikâyesini anlatmaktadır. Bu çizgi film gerçeklerden çok uzaktır. Gerçekte, kocasının İngiltere'ye götürdüğü Pokahontas orada 20 yaşında ölmüştü.

1619'dan itibaren Virginia kolonisi hızla büyümeye başladı. Gerek burada yerleşen İngiliz göçmenlerin gerek James Nehri'nden kara içlerine kadar giren ticaret gemilerinin mürettebatlarının Kızılderilileri erzak satmaya zorlamaları ve dolandırmaları, şikâyetlere ve çarpışmalara neden oluyordu. Bu sırada İngilizler Povhatanları Hristiyan yapmak için faaliyetlerini artırdılar. Kral Povhatan'ın yerine geçen Opeçankano'ya baskı yaparak çocuklarını güya eğitim görmeleri için İngiliz okuluna göndermesini istiyorlardı. Buna çok içerleyen Opeçankano teklifi sürekli reddediyordu. 1622'de Povhatanlardan bir kabile reisinin öldürülmesi isyana yol açtı. Kızılderililer İngilizleri geldikleri denize dökmek niyetiyle saldırdılar ve 300 kadar İngilizi öldürdüler. Fakat beyaz adamın silahlarının gücünü iyi hesaplayamamışlardı. Bu olaydan sonra yıllar boyunca İngilizler yerlilere saldırmayı sürdürdüler. Köylerini yaktılar, tarladaki ürünlerini yağmaladılar. Yerle bir edilen Kızılderili kasabalarından açılan topraklarda tütün ve mısır yetiştirmeye başladılar. Yerli halk yiyecek ve deri depolarını bırakarak kaçıyor, kaçamayanlar yakalanıp köle olarak kolonide çalıştırılıyor veya İngilizlerin eline geçen Bermuda ve Barbados Adalarına gönderiliyordu. 8 bin olan Povhatan nüfusu, kısa zamanda 1.000'in altına düştü. Yenilmiş ve yılmış birkaç bağımsız kabile İngilizlerin barış şartlarını kabul ederek onların idaresinde yaşamaya başladı.⁷⁰

İngilizler Kızılderilileri kendi dinlerine geçirmekten artık vazgeçmişlerdi. Barışın onları mezara göndermekle sağlanacağına inanıyorlardı. Geleneksel savaş kurallarının hiçbirine saygı göstermiyorlardı. Antlaşmalar, tutsak düşen beyazların kurtarılması veya Kızılderiliye yapay bir güvenlik duygusu vererek kandırılması için bir araçtı. İngilizler antlaşmaya saygı göstermek diye bir kural tanımıyorlardı. 1623'te bir barış görüşmesi yapmak üzere Kuzey Virginia'daki Çiskiak kabilesinin reisini davet ettiler. Reis, oğulları, danışmanları ve önemli adamlarının katıldığı toplam 200 kişilik bir heyetle geldi. Ebedi dostluk şerefine kaldırılan içki kadehlerinden sonra Kızılderililer cansız yere düştüler. Zehirli içkiden içmemiş olanların acısına da askerler derhal son verdi.⁷¹

Bu sözde barış zamanlarında, bazı Kızılderililer İngiliz kolonisine gitmek gafletinde bulunuyorlardı. Eğer derhal öldürülmezse yakalanıp köle olarak kullanılıyorlardı. Artık beyaz istilacılar zamanla mükemmelleştirdikleri bir metodu devamlı uygulamaya koydular. Köylerde yaşayan ve tarımla uğraşan yerlilerin savunmalarındaki zayıflıkları anlamışlardı. Avrupalıların

70 Wright, *The Only Land They Know*, s.72-74.

71 Wright, *The Only Land They Know*, s.77.

gibi silahları olmayan yerliler genellikle meydan savaşlarından kaçınıyorlardı. Yay ve okuyla beyaz adamın silahlarının önüne çıkan kahramanların sonunun ne olduğu biliniyordu. 1622'de yaptıkları gibi ani bir saldırı veya tuzak kurarak sonuç alabileceklerini anlamışlardı. Bu nedenle kasabalarında savunmaya çekiliyorlardı. Fakat Kızılderili köy ve kasabalarını beyaz adamın haritasında bulmak zor değildi. Askerler yerli kasabasına ulaşınca, strateji hep aynıydı: Tarladaki mısır kesiliyor, eğer mümkünse evlerin yakınlarındaki bahçe ve bostanlardaki ürün tahrip ediliyor, ırmaklardaki taş sulama setleri ve sepetten balık dalyanları yıkılıyor, sonra evler, yiyecek ambarları ve dini yapılar yıkılıyor, yaşına ve cinsiyetine bakmadan herkes öldürülüyor veya yurdundan sürülüyordu. Bu taktik, ABD kurulduktan sonra da kullanılmış, General Anthony Wayne ve General Andrew Jackson Göller Bölgesinin yerlilerine ve Kriklere karşı bu yöntemi uygulamışlardı.⁷²

Tarım yaptığı toprağı bırakarak, 1.000 yıl önce yaptıkları gibi, avcılık ve yabani meyve ve bitki kökleri toplayarak geçinmek bu bölge insanı için artık çok zordu. Yurdundan kovulan Kızılderilinin dağlarda ve ormanlarda yaşaması büyük bir eziyetti. Birçoğı açlıktan ölüyor veya zayıf düşen vücutları mikroplara karşı savunmasız kalıyordu. Bu nedenle İngilizlere kendilerini rahat bırakmaları ve mısır tarlalarını ekmelerine izin vermeleri için yalvardılar. Fakat 1624'ten itibaren hızla büyüyen Avrupalı nüfusuna toprak lazımdı. İngilizler yerli halkı yok etme ve köyünü, tarlasını gasp etme politikasını sürdürdü.

Kanada'da Fransız kolonisi Champlain'in gayretleriyle gelişirken ve Virginia'da İngilizler yerlileri kendi ihtiyaçlarını üretmeleri için kullanmaya çalışırken, bu iki bölge arasında kalan sahiller başka Avrupalı balıkçıların uğrak yeri olmuştu. 1611 ve 1614'te İngiliz gemiciler buradan iki grup halinde Kızılderilileri ülkelerinden kaçırdılar. Bu insanlar Avrupa'da ya meraklılara teşhir edilmiş veya köle olarak satılmışlardı. Böylece burada yaşayan insanların yüreklerine ilk korku ve nefret tohumları atılmıştı. 1620'de, küçük bir göçmen grubu İngiltere'den geldi ve Massachusetts'te bir koloni kurdu. Bu bölgenin yerlileri Avrupalı gemicilerin getirdiğı mikroplardan dolayı 1616 yılında büyük bir salgına yakalanmış ve büyük sayıda ölümler birçok köyün insanlarıyla birlikte imhasına neden olmuştu. Bu yüzden terk edilmiş tarlalar tarıma hazır bekliyordu. Göçmenler hemen küçük tahta kulübeler yaptılar ve tarlaları ektiler. Yerleştikleri bu yere Plymouth adını verdiler. İlk kışlarını büyük bir zorlukla geçirdiler. Göçmenlerin yarısı iskorbüt ve başka hastalıklardan öldü. Kızılderililerin yardımları olmasaydı, geri

72 Wright, *The Only Land They Know*, s.78-79.

kalan yarısı da açlıktan ölecekti. Bir gün Samoset kabilesinden biraz İngilizce konuşabilen bir sagamor⁷³ gelmişti. İngilizlerin perişanlığı karşısında üzülen bu adam birkaç gün sonra, 1614'te İngiltere'ye kaçırılıp bir süre orada kaldıkları için İngilizce anlayan iki adam getirdi. Bunlar Skuanto adlı birisiyle Reis Massoit'ti. Bu ikisi Vamponoag kabilesindendi. Massoit kabilesinin büyük saçemi (büyük reisi) idi. Skuanto bir müddet İngiltere'de kalmış, sonra İspanya'ya köle olarak satılmıştı. Orada bir İngilizin yardımıyla kaçmış ve sonunda yurduna dönmeyi başarmıştı. Bu iyi kalpli yerliler göçmenlerin durumuna acıyarak kabile ambarından mısır getirdiler. Nerede ve nasıl balık tutabileceklerini öğrettiler. Skuanto, Plymouth göçmenlerine iyice bağlandı. Bahar gelince tohumluk mısır getirip ekmesini öğretti. Göçmenlerin lideri onun yaşamaları için "Tanrı tarafından gönderilmiş özel bir vasıta" olduğunu söylüyordu.⁷⁴

İngiliz Püritenler ve Kızılderililer

1630'da Britanya adalarından çok büyük sayıda göçmen gelmeye başladı. Yeni gelenler bugünkü Boston civarına yerleştiler. Bunlar da Plymouth'takiler gibi Püriten mezhebindendi. Fakat yerlilere karşı daha saldırgan davranıyorlar ve sürekli toprak kapmayı amaçlıyorlardı. Dindar vaizleri onlara Kızılderililerin ekip biçtiği toprağı satın almaları gerektiğini, ama üzerinde dolaştıkları diğer topraklar "ziyan" sayıldığından, tarımda kullanılmayan bu toprakları gasp edebileceklerini söylüyorlardı. Ama Kızılderili dolaştığı topraklarda avcılık yaparak yiyeceğinin ve giyeceğinin büyük bir kısmını sağlardı. Püriten inancında bunun yeri yoktu. Onlara "Tanrının seçkin kulları" olarak toprağı kullanmak üzere gasp etmek kutsal bir görev olarak verilmişti. Liderleri John Winthrop ahlaki ve yasal mazeretler konusunda onları aydınlatmıştı: Kızılderililer toprağı tarım için kullanmadıklarına göre üzerinde mülkiyet hakları yoktu ve Avrupalı anlamda bir hükümetleri olmadığına göre başka yasal hakları da yoktu. Ancak Püriten hükümetinin yasalarına ve kararlarına itaat etmeleri gerekiyordu. Bu yasama yetkisi de Püriten hükümetine, Yeni İngiltere (New England) adı verilen bu toprakların hükümdarı İngiliz kralı tarafından verilmişti.⁷⁵

73 Saçem adı verilen büyük reisin başkanlık ettiği kurulun üyesi olan liderlerden biri.

74 Douglas Edward Leach, *The Northern Colonial Frontier, 1607-1763*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1966, s.18.

75 Alvin M Josephy Jr., *Now That the Buffalo's Gone: A Study of Today's American Indians*, University of Oklahoma Press, Norman, 1989, s.47.

Püritenler arasında yaygın başka bir inanç da İncil'den anladıklarına göre, kutsal düzenin bir kuralı olarak şeytanın doğaya hükmedişiydi. Kızılderililer de İsa'yı tanıma mutluluğuna erişmeden önce Amerika'ya cezbedilmiş şeytanın çocuklarıydı. Gene "Tanrının seçilmiş ümmeti" olarak, Püritenlerin burada yarattıkları Hristiyan toplumu göstererek, yerlileri kutsal inanca sokmaları gerekiyordu. Gönüllü olarak Hristiyan olanlara güzellikle eğitim verilecek, karşı koyanlar ise imha edilecekti. Püritenlere göre, doğal halinde Kızılderili daima kötüydü. Fakat bunları Hristiyan etmek veya imha etmek Püritenlerin sınındığı bir Tanrı planıydı ve bu plan Kızılderilide vücut bulmuştu.⁷⁶

Bazı dindar Püritenler de başka kuramlar ortaya atıyorlardı. İncil dinlemesine fırsat verilen "kâfir" elinden alınan toprağın karşılığını fazlasıyla almış sayılırdı. İncili dinleyerek kavuşacağı kurtuluşun değerini kim ölçebilirdi ki.⁷⁷ Halbuki bir Kızılderili toprağını satmak konusunda ikna edilince, karşılığında *wampum* (Kızılderili parası) veya Avrupa malları istiyordu. Püritenlerin vaazını istediği hiç görülmemişti.

16. yüzyılın sonunda, bu bölgede *wampum* üretilmesi ve ticarete kullanılması çok yaygınlaşmıştı. *Wampum* çok küçük deniz kabuklarından yontularak yapılmış ve uzunluğuna delinerek ipe geçirilmiş bir dizi boncuktu. Algonken dilinde *wampumpeag* "bir dizi boncuk" demekti. Bu deniz kabukları beyaz, koyu mavi ve mor renkliydi. Bu değişik renklerdeki kabuk boncuklar iplere dizilerek ve yan yana konularak anlamı olan şekiller ve desenler meydana getirilir ve bir çeşit kayıt olarak saklanırdı. *Wampum* ticarete de para olarak kullanılırdı. 1570'te Hollandalılar çok çeşitli renklerde cam boncuklar getirerek yerlilerle takas etmeye başladılar. Kızılderililer de bunları çok değişik maksatlar için kullandılar. Giysilerinin üzerine nakışlar işlediler, bilezikler, baş sargıları ve kemerler yaptılar. Mülkiyetinde çok miktarda boncuk bulunanlar itibar ve zenginlik kazanmış oluyordu. Ayrıca hatırlatma aracı olarak iş görüyor, antlaşmalar bile boncuklarla meydana getirilen şekillerle kaydediliyordu. Kızılderililerin ürettikleri deniz kabuğundan boncuklar çok aranmaya başladı. Bunu gören Avrupalılar da kaba bez veya başka ucuz mallar karşılığında kıyılardaki yerlilerden *wampum* toplatarak kuzeydeki ve kara içindeki kürkçü kabilelerle kürk-wampum takası yaptılar. Bu üçlü ticarete Fransızlar önde gidiyordu.⁷⁸

76 Ibid.

77 Leach, *The Northern Colonial Frontier*, s.40.

78 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.40-41.

1620'lerde, yeni İngiliz kolonisinin güneyinde, Connecticut'ta yaşayan Pekoat kabilesi etrafta bulunan başka kabilelere sataşmaya ve haraca bağlamaya başlamıştı. Mohegan aşiretiyle aynı boydan olan Pekoatlar, biraz kuzeydeki Mohikanlarla da akraba idiler. Bir süre burada ticaret yapan Hollanda Batı Hindistanı (Dutch West India) Şirketinin temsilcileriyle çok iyi geçindiler. 1632 ve 1633'te Connecticut'ta Hollandalılara arazi sattılar. Burada bir ticaret üssü kuran Yeni Hollanda, ticaret işleri için gerekli barışı sağlamak amacıyla bu toprakların "tarafsız bölge" olacağını bildirerek ticaret için gelen yerlilerin silahsız olmalarını Pekoat reisinden istedi. Reis kendine bağlı insanların bu bölgede silah taşımayacaklarına dair söz verdi.⁷⁹

Yeni Hollanda ticaret üssünün kurulmasından iki yıl önce Connecticut yerlileri Boston ve Plymouth kolonilerine bir elçi göndererek ticaret yapma imkânlarını araştırdılar. Podunk kabilesinden bir sagamor olan elçi, İngilizce bilen bir Kızılderili aracılığıyla, Podunklarla ticaret yapmak üzere her iki koloninin tacirlerini kendi topraklarına davet etti. Koloniler bu daveti kabul etmediler. Boston'dakilerin lideri John Winthrop'a, Kızılderililerin asıl niyetinin savaş halinde bulundukları Pekoatlara karşı müttefik aramak olduğu söylenince çok sinirlendi. Fakat birkaç yıl sonra Hollandalıların Connecticut'ta çok kârlı bir ticaret geliştirdiklerini öğrenince Plymouth kolonisi Winthrop'a ortak bir girişimde bulunmayı önerdi. Winthrop Kızılderili çekişmelerinin yoğun olduğu bu bölgeyi tehlikeli bulduğundan teklifi geri çevirdi. Fakat merak ettiği için Connecticut'ın hemen güneyinde Long Island'daki wampum üreticisi Montauk kabilesini ziyarete gitti. Montaukların Pekoatlara haraç olarak çok miktarda wampum verdiğini ve wampum üreten Kızılderililerin aslında büyük bir ekonomik kazanç sağladığını öğrenince Pekoatlara düşmanlık duymaya başladı. Pekoatların sahip olduğu bu ekonomik denetimi ellerinden alma arzusuna kapıldı. Yerlilerden hediye olarak istediği küçük bir arazi üzerinde başlayarak bu denetimi eline geçirmeyi düşündü.

1633'te, Plymouth'taki İngilizler, Hollandalıların tehditlerine rağmen, onların hemen kuzeyinde bir ticaret üssü kurdular. İngilizler Hollandalılara kürk götüren yerlilerin yolunu keserek mallarını satın alıyorlardı. Hollandalılar da kürk toplamak için iç kısımlardaki Kızılderili köylerini dolaşmak zorunda kalıyorlardı. Böylece Avrupalıların ve Kızılderililerin kendi aralarındaki rekabet artarken, Avrupalılar ile Kızılderililer arasındaki ilişki de gerginleşiyordu. 1633-1634 kışında çiçek hastalığı baş gösterdi. Salgın kısa

79 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.44-46.

zamanda kabileden kabileye yayıldı. Bahara kadar binlerce Pekoat, Narraganset, Massachusetts ve Nipmuk öldü. Ahalisi yok olan köyler sessizliğe büründü. Sağ kalanlar da zayıf düşmüş ve moral çöküntüsü içinde kalmıştı. Bu hastalıkların beyazlardan geçtiğini anlayan bazı Kızılderililer Hollandalıları, bazıları da İngilizleri suçlayarak çiçek mikrobu taşıyan battaniyeleri yerlilerde hastalık yaymak için verdiklerini söylediler. Çiçek hastalığı Avrupalılar gelmeden önce bu kıtada görülmemişti. Hastalık Avrupalılarla gelmişti, ama herkes suçu inkâr ediyordu. Bu kez hastalığı kimin getirdiği anlaşılmadı, ama Püriten kolonistler yayılmak için önlerinde yeni topraklar açtığı için Tanrıya şükrediyorlardı. Bazı kabilelerin toptan ölümü, savaşçıların ve komutanlarının çok azalmış olması kabilelerin askeri gücünü kırmıştı.

Hollandalı ve İngiliz tacirlerin kışkırtmalarıyla, Pekoatlara bağlı olan diğer yerliler artık haraç ödemeyeceklerini ve kendi ticaretlerini kendilerinin yöneteceğini Pekoatlara bildirdiler. Gelirleri azalan, artık Hollandalılar da ticareti kestiği için alıştıkları bez, madeni eşya ve benzer Avrupa ürünlerini bulamayan Pekoatlar zor durumda kaldılar. 1634 sonunda toplanan Pekoat meclisi Boston'daki İngiliz kolonisine ticareti başlatmak üzere bir heyet göndermeye karar verdi. İki sagamor Boston'a giderek koloni yöneticileriyle görüştü. İngilizler yeni bir sömürme fırsatı çıktığına, mağrur ve zengin Pekoat kabilesine hükmetme olanağını yakaladıklarına çok sevindiler. Sagamorların teklifini kabul edecekleri yerde taleplerde bulundular. 40 kunduz kürkü, 30 samur kürkü ve 400 kulaç wampum istiyorlardı. Bunlar o devrin parasıyla toplam 250 sterlin tutuyordu ve büyük bir miktardı. Püritenler ayrıca bir yıl önce Pekoat topraklarında küstahlık eden birkaç İngilizin öldürüldüğü olayın sorumlularını da isteyerek, haraç taleplerini haklı göstermeye çalıştılar. Sagamorlar bu talepleri kabul etmeye yetkileri olmadığını ve bir yıl önceki olayın sorumlularının çoğunun ölmüş olduğunu bildirerek ayrıldılar. Fakat ayrılmadan önce, her nasılsa taleplerinin yazılı olduğu bir belgeye Püritenler iki sagamorun parmak mührünü koydurmayı başardılar. Bu durum kabile otoritesini ihlal eden ve Kızılderililerin yapmayı akıllarından bile geçiremeyecekleri bir şeydi.⁸⁰

İki sagamor kabilelerine dönerek İngilizlerin barışı sağlamak ve ticaret yapmak konusunda söz verdiklerini bildirince Pekoat meclisi memnun oldu ve İngiliz tacirleri beklemeye başladılar. Aynı zamanda, İngilizlerin Wampum taleplerini haraç olarak gördüklerinden reddettiler. Eğer İngiliz-

80 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.51-52.

leri öldürmüş gerçek bir katil varsa, Püritenlerin yakalamasına engel olmayacaklarını bildirdiler. Pekoatlar ayrıca Connecticut'taki öteki kabileler üzerindeki haklarından vazgeçtiler. Birkaç yıl içinde bölge İngiliz kasabalarıyla doldu. Püritenler Connecticut Nehri üzerinde Saybrook kalesini inşa ettiler. Bundan sonra bölgedeki İngiliz kolonileri büyük bir gelişme gösterdiler. Connecticut kolonisinin sakinleri Massachusetts'tekilerden ayrılarak ticari faaliyetlerini kendileri yönetmek için Plymouth'tan gelen tacirlere kabadayılık etmeye başladılar. Bundan rahatsız olan Massachusetts kolonisi bu yeni koloni üzerindeki otoritesini hatırlatmak için fırsat aramaya başladı. Doğru olmadığını bildikleri halde, Pekoatların İngiliz kalesine saldıracakları hakkında dedikoduları bahane ederek Pekoatları ve müttefikleri Nehantikleri Saybrook kalesine toplantıya çağırdılar. 1634'te iki sagamurun Boston'da kabul ettikleri anlaşmayla talep edilenlerin derhal ödenmesini ve birkaç İngiliz öldürenlerin teslim edilmesini istediler. Yoksa "soydaşlarının dökülen kanının intikamını alacaklardı". İngilizlerin bu saldırgan davranışı Kızılderilileri şaşırttı. Şu sırada savaşmayı hiç istemiyorlardı. Nehantiklerin reisi kendi topraklarını Boston'daki Püriten lider John Winthrop'un oğlu, toplantıya başkanlık eden Saybrook kalesinin yöneticisi John Winthrop Junior'a vereceğini söyleyince ortalık yatıştı.⁸¹

Bu toplantıdan kısa bir süre sonra bir İngiliz tacirinin daha öldürüldüğü haberi Boston'a ulaştı. Narrangasetler 1633'te başlayan çiçek salgınından bu taciri sorumlu tutuyordu. Çünkü onun gelişinden hemen sonra salgın başlamıştı. Bazılarına göre, ölümü bu salgınla ilgili görülmekteydi.⁸² Tacir Connecticut'ın doğusundaki Block Adasının yerlileri tarafından öldürülmüştü. Fakat Boston Valisi ve koloni ileri gelenleri Block Adası yerlileriyle birlikte, hiçbir şeyden haberi olmayan Pekoatları da ağır bir şekilde cezalandırma kararı aldılar. Gaddar ve dini bir fanatik olan John Endecott İngiliz Püriten kuvvetlerinin başına getirildi. Bu haçlı ruhuna bürünmüş orduya, Block Adasındaki bütün erkekleri öldürme, kadın ve çocukları da esir olarak getirme emri verildi. Esirler sonra köle olarak satılacaktı. Bundan sonra Pekoat topraklarına girilecek ve verdikleri zarar karşılığı olarak 1.000 kulaç wampum ödemeleri istenecek, ödemedikleri takdirde çocukları rehin olarak alınacaktı. Püriten din adamlarına göre, bu savaş "şeytanın çocuklarına" karşı açıldığı için vicdani bakımdan hiçbir rahatsızlık duyulmaması gerekirdi.⁸³

81 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.55.

82 Francis Jennings, *The Invasion of America*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1975, s.206-207.

83 Jennings, *The Invasion of America*, s.209-210.

Püritenlerin amaçlarının hiçbirini Endecott'ın seferinde gerçekleşmedi. Block Adasına geçen İngilizler önce ufak bir direnişle karşılaştılar. Fakat bütün ahali kaçıp ormanlarda ve bataklık arazide saklanınca, bir kişiden başka öldürecek adam bulamadılar. Bozuntuya uğramanın verdiği kızgınlıkla terk edilmiş olan iki köyü yaktılar, tarladaki mısırı imha ettiler, birkaç köpek öldürdüler ve bu yoksul insanların sepet, hasır gibi eşyasını ganimet olarak toplayarak geri çekildiler. Pekoat topraklarında da benzer bir durumla karşılaştıktan sonra Boston'a döndüler.⁸⁴

Endecott'un saldırganlığı Kızılderilileri hayrete ve dehşete düşürdü. Beyaz adamların niyetini anlayamıyorlardı. Pekoatlar onları ticaret yapmak için davet etmiş, Connecticut'taki diğer kabileler üzerindeki otoritelerinden vazgeçmiş ve İngilizlerin bu topraklara yerleşmesine izin vermişlerdi. Beyaz adam daha ne istiyordu? Toplanan Kızılderili meclisi İngilizlerin yaptıklarına karşılık verme kararı aldı. Böylece Kızılderililer de gördükleri beyazlara saldırmaya başladılar. Saybrook kalesini kuşattılar. Kaledeki askerlere savaşlarda kadın ve çocuk öldürüp öldürmediklerini sordular. Teğmen Gardiner "bunu savaştan sonra görürsünüz" yanıtını verdi. Buradaki Kızılderililer kabileler arasında çok savaşlar görmüşlerdi. Fakat hiçbir zaman kadın ve çocukları öldürmezlerdi. İngilizlerin nasıl savaşacağını anlamaya çalışıyorlardı. Kısa bir sessizlikten sonra Kızılderili sözcüsü "bize Pekoat derler, daha önce İngiliz öldürdük, eğer istersek onları sivrisinek gibi öldürürüz. Connecticut Nehri'ne giderek oradaki erkek kadın ve çocukları öldüreceğiz, sonra atlarını, ineklerini ve domuzlarını alacağız" diye tehdit etti. Tehditlerini de bir ölçüde gerçekleştirdiler. Altı erkek, üç kadın ve yirmi inek öldürdüler. Bir atla iki kadını esir aldılar. Bunun üzerine İngilizler intikam arzusuyla yanıp tutuştular.⁸⁵

Mayıs 1637'de İngilizler, müttefikleri Mohikanlar ve Connecticut Nehri yerlileriyle birlikte saldırıya geçtiler. Connecticut Nehri'nden aşağıya gemilerle inmeye ve Pekoatların ülkesini geçtikten sonra Narragaset kıyılarına varınca karaya çıkmaya ve Pekoatlara arkadan, gizlice baskın yapmaya karar vermişlerdi. Gemiler Pekoat ülkesinin kıyılarından geçerken Batı Nehantikleri ve Pekoatlar bunları gözlediler. Fakat gemiler geçince başka bir yere gittiklerini düşünerek tuzağa düştüler. Narragasetlerin ve Doğu Nehantiklerinin bir kısmı da İngiliz ordusuna katıldı. Pekoatların iki büyük kasabasından birine bir sabah, güneş doğarken saldırdılar. Etrafı şaram-

84 Alden T. Vaughan, "Pequats and Puritans: The Causes of the War of 1637", *The William and Mary Quarterly*, April, Vol. 21, No. 2, 1964, s.263-264.

85 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.60-61.

Pekoat Savaşı

pollerle çevrilmiş kasabanın girişinde, İngilizleri çok geç fark eden iki muhafızı öldürerek kasabanın içine daldılar. Yeni uyanan insanlar neye uğradıklarını anlayamadılar. Kimi evine kaçıp saklanırken, kimi eline geçirdiği bıçak, sopa gibi şeylerle saldırganlara karşı koymaya çalışıyordu. İngilizler erkek, kadın, çocuk, daha doğrusu kımıldayan her şeyi kurşunluyor veya kılıçtan geçiriyordu. Sonra kasabayı ateşe vermeyi kararlaştırdılar. Duvarları hasır kaplanmış vigvamları (evleri) ateşe vererek şarampollerin dışına çıktılar. Bütün kasaba büyük bir fırın gibi gürülderken yangından kaçmaya çalışan çaresiz Pekoatları da kurşunladılar. Bütün bu katliam yarım saatten biraz fazla sürmüştü.⁸⁶

Katliam öldürecek kimse kalmayınca kadar sürmüştü. Bütün kasaba, tahminen 700 kişi öldürülmüştü. Katliama katılan Narrangasetler bu toptan katletmeye şaşırmış ve suçluluk duymaya başlamışlardı. Fakat Massachusetts'teki İngilizler, Pekoatlar tamamen imha edilsin ve bu iş bitsin diye gü-rültü koparıyorlardı. Püritenler için bu soykırım kutsal bir haçlı seferiydi.⁸⁷

İlk Pekoat katliamından birkaç hafta sonra Boston'dan gemilerle gelen ikinci bir ordu Thames Nehri ağzında karaya çıktı. Bu sırada Pekoat meclisi toplanmış ne yapacağına karar veriyordu. İngilizlerin barbarlığından ve silahlarından korkan meclisin çoğunluğu halkın güvenliğini düşünüyordu. Bu nedenle yurtlarını terk ederek, Mohikanlara veya Hudson Nehri kıyılarında yaşayan Munsie Dalaverlerin yanına gitmeye karar verdiler. Reis halkın bu isteğini kabul etmek zorunda kaldı. Aceleyle vigvamlarını yakarak yola koyuldular. 40 savaşçı, birçok kadın ve çocuktan oluşan bir grup

86 Alden T. Vaughan, *New England Frontier: Puritans and Indians 1620-1675*, Little, Brown and Company, Boston 1965, s.144-145.

87 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.65.

topraklarında kalma kararı aldı. Yakındaki bir bataklığın iç kısımlarında derme çatma sığınacak yerler yaptılar. Fakat yerlerini öğrenen İngilizlerin kötülüğünden kurtulamadılar. İki erkek dışında bütün erkekler gaddarca öldürüldü. 50 kadın ve çocuk Boston'da köle olarak satılmak üzere ayrıldı. Geri kalan kadın ve çocuklar İngiliz müttefiki Kızılderililere dağıtıldı. İki erkek Pekoat reisinin gittiği yeri bildiklerinden ayrılmıştı. Ancak reisi bulmak için yola çıktıklarında bu iki adam pişman olup yola devam etmeyeceklerini söyleyince derhal öldürüldüler. Başka bir Pekoat reisin ve diğerlerinin yerini bildirdi. Kaçmakta olan Pekoatlar İngilizlerin ve Moheganların geldiklerini görünce yakındaki bir bataklıkta savunmaya geçtiler. İngiliz komutan bir tercüman vasıtasıyla teslim olurlarsa öldürülmeyeceklerini ve cezalandırılmayacaklarını söyledi. O bölgenin saçemi ve korku içindeki halkı, sonunda ortaya çıktılar. Arkadan bunlara kadın, çocuk ve yaşlı erkeklerden oluşan bir grup Pekoat da katıldı. İngilizler kuşatmayı gece de sürdürdüler. Sabahın yoğun sisinden yararlanan Pekoatlar İngiliz hatlarını yarmaya çalıştılar. Şiddetli bir akınla 70 Pekoat savaşçısı çok hızlı bir çıkış yaptı. Özgürlüğe doğru gözden kayboldular. Kalanlar İngilizler tarafından katledildiler. Bu ikinci katliam da biterken reisin gene ölümler ve esirler arasında olmadığı görüldü. Aslında reis çarpışmalar başlamadan önce 40 adamıyla birlikte halkına bir köy kurabilmek için Hudson Nehri üzerinde bir arazi almaya gitmişti. Daha sonra Mohawklar tarafından pusuya düşürüldüğü, kendisinin ve adamlarının çoğunun öldürüldüğü anlaşıldı.

Püritenlerin gösterdiği vahşet, Yeni İngiltere'nin güneyindeki bütün Kızılderili köylerinde korku ve şaşkınlık yaratmıştı. Birçok saçem, meclislerini toplayarak, İngilizlerin silahları ve insafsız savaş yöntemleriyle bütün yerlilere Pekoatlara yaptıklarını uygulayacaklarını, ama gönüllü olarak haraç öderlerse belki barış içinde yaşayabileceklerini tartıştılar. Daha önce Pekoatlara ödenen vampumları götürüp İngilizlere verdiler. Hâlâ etrafta saklanan yüzlerce Pekoat vardı. İngilizler müttefikleri olan yerlilerden bunları aramalarını, kafalarını veya ellerini keserek koloni yöneticilerine göndermelerini emrettiler. Bazı reisler bu emre aylarca uydular. Birçok Pekoat Hudson Nehri'nin batısına geçerek veya North Carolina kadar uzağa giderek canını kurtarabildi.⁸⁸

88 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.68.

Hollanda Kolonisi

Henry Hudson'ın keşif seferlerinden sonra Hollandalılar bu ülkenin sömürgeleştirilme potansiyelini keşfettiler. 1621'de Hollanda hükümeti Hollanda Batı Hindistan (Dutch West India) Şirketine kapsamlı ticaret ve sömürge hakları tanıdı. Bu şirket 1624'te koloni kurmak için ilk göçmenleri getirdi. Bunlar Fransızca konuşan Protestan Valonlardı. Yaptıkları anlaşmaya göre altı yıl boyunca geçimleri şirket tarafından sağlanacak, karşılığında şirket hesabına kürk ticaretinde çalışacaklardı. 1626'da bu şirketin genel müdürü 24 dolarlık boncuk ve benzer şeyler karşılığında bugünkü New York şehrinin Manhattan Adasını yerlilerden satın aldı. Bu yerlilerin adada avlanma hakkı olan Kızılderililer mi, yoksa zaman zaman buraya gelip yaşayanlardan mı oldukları kesin olarak bilinmiyor. Ama Hollandalılar güzel bir tapu senedi hazırlamış, üzerine mühürler ve hattat süsleri koymuşlardı.⁸⁹ Bu koloni bölgesinin adını "Yeni Amsterdam" koydular. Hollandalılar her işlerini kendilerine göre yasal biçimde yapıyorlardı. Nüfusları yerlilere göre çok az olduğundan onlarla çok iyi geçiniyorlardı.

Manhattan'ın Satın Alınması

89 Stephen Longstreet, *City on Two Rivers: Profiles of New York-Yesterday and Today*, Hawthorn Books Inc, New York, 1975, s.5-6.

Reisin iki Mohawk'ı kabulü

1630'ların sonuna kadar iki ırkın ilişkileri oldukça iyiydi. Yıllar boyunca yeni göçmenler gelmiş, çiftlikler kurulmuş ve koloni gelişmişti. Zamanla yan yana yaşayan iki toplum arasında sürtüşmeler başladı. Hollandalıların inekleri yerlilerin mısır tarlalarına giriyor veya Kızılderililerin yarı vahşi köpekleri ötekilerin hayvanlarına saldırarak karşılıklı zarar veriyorlardı. Fakat Kızılderilileri en rahatsız eden husus, koloni yetkililerinin kendilerine ateşli silah satmamasıydı. Başka kaynaklardan silah temin eden düşmanları kendilerine saldırınca zor durumda kalıyorlardı. Kendi canından korkan Hollandalı da yerli halka silah vermek istemiyordu.

1638'de Willem Kieft Hollanda kolonisinin baş yöneticisi olarak geldi. Hoşgörü ve anlayışın ne olduğunu bilmeyen bu adam, Kızılderilileri ilkel yaratıklar olarak görüyordu. Yöneticinin kötü davranışları daha önceki anlaşmazlıklara eklenince çarpışmalar başladı. 1640'tan başlayarak Raritan Kızılderilileri ile kolonistler arasında kanlı çatışmalar oldu. Yerlilerin işini bitirmek için bahane arayan Kieft bunu fırsat olarak gördü. 1643'te yerli halk kuzeyden gelen, Mohikan veya Mohawk oldukları sanılan bir grubun saldırısına uğradı. Korku içinde kaçarak, New Amsterdam yakınında iki koloni kampına sığındılar. New Amsterdam'ın bazı seçkin vatandaşları Kieft'e fırsatı kaçırmamasını salık verdiler. Direktör de onlarla aynı fikirdeydi. Çok dikkatli hazırlıklardan sonra, bir Şubat gecesi, iyi silahlanmış bir grup Av-

rupalı sessizce kamplara girdi. Hiçbir şeyden habersiz kadın, erkek ve çocuk, en az 80 kişiyi orada katlettiler.⁹⁰

Bunu duyan etraftaki yerliler kızgınlık içinde intikam almaya koştular. Yeni Amsterdam'ın kapılarına kadar dayandılar. Avrupalıların çiftliklerine kadar saldırarak binaları yaktılar ve sakinlerini öldürdüler. Rahatı kaçan birçok kolonist Avrupa'ya döndü. Hollanda kolonisini tamamen yok olmaktan iki şey kurtardı. Birincisi, Kızılderililerin güçlü bir önder altında birleşemeyişleri, ikincisi silah ve cephane bulamayışları. Bu nedenle iki yıl boyunca Avrupalılar her gördükleri yerde Kızılderilileri öldürmeyi sürdürdüler. Kieft'in savaşı, bu topraklarda Avrupalıların "Kızılderili Problemi" diye adlandırdığı sorunun hallinde devamlı kullandığı soykırım politikasının örneklerinden biriydi.

Bu sırada, Yeni Hollanda kolonisi iki taraftan Avrupalı rakipler tarafından kuşatılıyordu. Yeni İngiltere'den dalga dalga yayılan İngilizler Yeni Amsterdam'ın çok yakınlarına kadar gelmişlerdi. Güneyde Delaver Nehri boyunca İsveçlilerin 1620'de başlayan keşif ve ticari faaliyetleri artmış, 1638'de büyük sayıda göçmenlerin gelişi durumu iyice karıştırmıştı.⁹¹

1609-1610 yıllarında Huronlarla yaptıkları savaşta düşmanlarının Champlain'den aldıkları tüfeklerin etkisini görmüş olan İrokualar, Hollandalılar Yeni Hollanda bölgesine yerleşince ticaret yaparak Avrupa mallarını, özellikle ateşli silahları elde etmek için onlarla ticari ilişkiler kurdular. Bölgedeki diğer yerli kabilelere saldırarak onların avladığı kunduz kürkünün Avrupalılara satılmasına aracı olmak veya onların topraklarında avlanmak amacıyla bölgede üstünlüğü ele geçirdiler. Diğer kabilelerin Fransızlarla ticaretine engel olarak, topladıkları kürkleri Hollandalılara getirdiler. İrokualar ve Hollandalılar aslında birbirlerinden hiç hoşlanmadıkları halde bu ilişkiler Yeni Hollanda'nın İngilizlere geçişine kadar sürdü.

17. yüzyılın ikinci yarısı başlarken Hollanda Batı Hindistan Şirketi Afrika'daki ticaretine ve Güney Amerika'daki sömürgelerine yaptığı keşiflere daha çok önem vermiş ve Yeni Hollanda'yı ihmal etmeye başlamıştı. Fırsatı kaçırmayan İngilizler de Hollanda kolonisini her taraftan sarmıştı. İngiliz ve Hollanda çiftliklerinin birbirlerine çok yakın olduğu yerlerde sık sık kapışmalar oluyordu. 1664'te İngiliz Kralı II. Charles Püriten kolonilerini Anglikan Kilisesi altında birleştirmek ve Yeni Hollanda'yı fethetmek üzere Albay Richard Nichols'ı Amerika'ya gönderdi. Fazla bir direnme gösterme-

90 Leach, *The Northern Colonial Frontier*, s.23.

91 Leach, *The Northern Colonial Frontier*, s.27.

yen Yeni Amsterdam ve etrafındaki kaleler kısa zamanda teslim oldular. 1674'te Hollanda ve İngiltere arasında yapılan Westminster Antlaşmasıyla İngiliz egemenliği resmen kabul edildi ve Yeni Amsterdam Yeni York (New York) oldu.⁹²

Metakom (Kral Philip) Savaşı

Pekoat savaşından sonra İngilizler yerli halkların birleşerek ani bir saldırı yapmasından çekinmeye başladılar. 1643'te Boston, Plymouth, Connecticut ve New Haven kolonileri birleşerek Yeni İngiltere Konfederasyonunu kurdular. Kızılderililerin birleşmelerini önlemek için her yolu denediler. Kabileler arasındaki düşmanlıkları körüklemek için çıkarlarına en yakın gördükleri kabilelere maddi ve manevi destek verdiler. Ele geçirmeyi arzuladıkları alabilecekleri kabilelere dostluk gösterdiler. Bu taraf tutma tutulan tarafa rakip olan kabilenin düşmanlığını çekiyordu.

Herhangi bir düşmana karşı koyabilmek için, koloniler kurulur kurulmaz 16 yaşından 60 yaşına kadar bütün erkeklere silah eğitimi veriliyordu. Plymouth kolonisi ilk kuruluşundan beri Vampanoag kabilesinin büyük saçemi Massoit'in dostluğunu kazandığından ve devamlı yardımını sağladığından önemli bir sorunla karşılaşmamıştı. Massoit 1661'de öldüğü zaman, Vampanoag topraklarının büyük bir kısmı İngilizlere geçmişti. Oğlu Metakom Kızılderililer işgalcilere karşı birleşmedikçe gelecek için çok karamsardı. İngilizlerin ona "Kral Philip" olarak taç giydirmeleri düşüncelerini değiştirmede. Bu genç ve gururlu saçem sürekli büyüyen İngiliz gücü karşısında, kabilesinin nüfuzunun ve Kızılderili kültürünün çöktüğünü görerek çok üzülüyordu. 1671'de yaptığı bir konuşmada, İngiliz dostu olan babasına duyduğu kızgınlığı dile getirmişti:⁹³

"İngilizler geldiğinde, babam büyük bir adam ve İngiliz küçük bir çocuktı, diğer Kızılderililerin onlara karşı koymasına engel oldu, onlara mısır verdi ve nasıl ekileceğini gösterdi ... ama şimdi kendi halinin sahip olduğu toprağın 100 katına sahip olmalarına izin verdi."

İngilizler ele geçirdikleri topraklarla yetinmek bilmiyor, aldıkça daha çok istiyorlardı. Rüşvet, sahtekârlık, zorbalık ve adam öldürmek dahil

92 Wesley Frank Craven, *The Colonies in Transition 1660-1713*, Harper & Row Publishers, New York, 1968, s.70-73.

93 Richard I. Melvoin, *New England Outpost: War and Society in Colonial Deerfield*, W. W. Norton and Company, New York, 1989, s.93.

her yöntem kullanılarak Kızılderilinin toprağı elinden alınıyordu. En acınacak durumda olanlardan biri de Pekoatlara karşı İngilizlerle birleşmiş olan Moheganların reisi Unkas'tı. İçkiye alışan bu yaşlı adam gençliğinde olduğu gibi İngilizlere yaltaklanmaya devam ediyor, sarhoşken onlara sevgisini ilan ediyor, halkının üzerinde yaşadığı toprakları onlara bağışlıyor veya satıyordu. Öldüğü zaman kabilesinden sağ kalan insanlar tarafından nefretle anılıp hain olarak görülmekteydi.⁹⁴

İngilizler yerli halkları sömürge kanunlarına ve kendi inançlarına uymaya zorluyorlardı. Beyaz adamın mallarına bağımlı olarak kendi üretim yöntemlerini terk edişleri

yerli toplumların o zaman farkına varamadıkları ekonomik çöküşü hızlandırmıştı. Avrupalının madeni eşyasına, bezine ve diğer ürünlerine bağımlı duruma geliş içkiye alışmalarıyla birleşince Kızılderili toplumunun yapısı zayıfladı. Püritenlerin uygarlaştırma veya Hristiyanlaştırma çabaları da saçemlerin ve Şamanların etkisini ve gücünü zayıflattığından tepkilere yol açmıştı. Metacom gibi gururlu Kızılderililere göre beyaz adamın topraklarındaki ilerleyişine son vermek gerekiyordu. 1675'te, Hristiyan bir Kızılderili olan Vampanoag kabilesinin kâtibi, kendi saçemi Metakom'un faaliyetleri hakkında İngilizlere bilgi verdi. Bu davranışını da hayatıyla ödedi. İngilizler üç Vampanoagi yakalayarak bu ölümden sorumlu tuttular. Bunların sözde yargılanışı ve idam edilmeleri bardağı taşıran son damla oldu. Her yerde üzerleri savaş işareti olarak boyanmış Kızılderililer görülüyordu. Bir Hazi-
ran günü, Kızılderililer kendi köylerinin yakınındaki beyazlara saldırarak evlerini yaktılar. Böylece Metakom'un (Kral Philip'in) savaşı başladı.⁹⁵

KING PHILIP.

Kral Philip

94 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.71-72.

95 Melvoin, *New England Outposts*.97.

Kızılderililer ilk aylarda ani saldırılarla başarılı oldular. Savaşın liderleri ateşin etrafında toplanarak savaş planları yapıyorlardı. Silahları ve savaş usulleri ilkeldi. Fakat sık ormanlarda sessizce ve hızla ilerleme yetenekleri sayesinde İngilizlere ani darbeler indirebiliyorlardı. Kasabalarına hızlı bir saldırı yaparak, arkalarından kovalayan İngiliz askerlerini istedikleri yere çekmekte çok ustaydılar. İngilizlerden bıkmış ve usanmış olan birçok kabile Metakom'un çağrısına uyarak savaşa katıldı. Çarpışmalar kuzeyde Maine'e kadar yayıldı. İngilizler kendileriyle dost olan Kızılderilileri izci olarak kullanmaya başladılar. Ayyaş ve şişman Unkas da oğlunun kumanda ettiği bir Mohegan takımını İngilizlere yardıma gönderdi. Aylarca süren çarpışmalardan sonra en cesur Kızılderili savaşçıları Avrupalıların üstün silahlarıyla öldürülmüş, erzakı tükenen, halkı açlıktan ölen kabileler barış istemeye başlamıştı. Metakom, kendi kabilesinin insanların İngiliz ateşi altında ölümünü ve açlık veya hastalıktan yavaş yavaş yok oluşunu görmüş, Mohawklardan ve başka kabilelerden beklediği yardımı alamadan eski karargâhına dönmüştü. 1676 Ağustos'unda tuzağa düşürülerek orada öldürüldü. Kesilen başı 20 yıl boyunca Plymouth'ta teşhir edildi. Onun ölümü Yeni İngiltere'de yerli halkın direnişinin sonu oldu.

İngilizler zaferde de ne kadar zalim olduklarını gösterdiler. Savaşı İngiliz yönetimine karşı bir iç isyan olarak gösteren koloni yönetimi Kızılderililerden birçok erkeği astırdı. Geriye kalanlar, kadın ve çocuklar da dahil Karayipler'de, İspanya ve başka Akdeniz ülkelerinde köle pazarlarında satışa çıktı.⁹⁶ Metakom'un karısı ve dokuz yaşındaki oğlu da Karayipler'de satıldı. İngilizlerle dostluk kurmuş olan Kızılderililerin durumu da iyi değildi. İngilizler kendi emniyetlerini garanti altına almak için Kızılderilileri devamlı ve yakından kontrol altında bulundurmak istediler. Böylece onları "rezerv" dedikleri toplama kamplarına, yoz arazi parçalarına sürdüler. Savaştan önce de "Kızılderili Köyü" veya "Dua Edilen Köy" adlar altında birkaç toplama kampı kurulmuştu. Bunlar Hristiyan olan yerlileri güya "uygarlaştırma" amacını taşıyordu. Buradaki Kızılderililer toplama kamplarını kendileri yönetmekle birlikte, Püriten kanunlarına ve nizamlarına uymak zorundaydılar. 1677'den sonra toplama kamplarını kendilerinin yönetme politikasına da son verildi.⁹⁷

96 Leach, *The Northern Colonial Frontier*, s.59.

97 Yasu Kawashima, "Legal Origins of the Indian Reservation in Colonial Massachusetts", *Race Relations in British North America 1607-1783* içinde, ed. B. A. Glusrud and A. M. Smith, Nelson-Hall, Chicago, 1982, s.65-68.

İrokua Birliği

Kendi dillerinde "Beş Ulus" anlamında Hodenosauni denen İrokua Birliği, Mohawk önderlerinin gayretiyle 1400-1600 yılları arasında kurulmuştu. Mohawklardan başka Seneka, Oneida, Onandaga ve Kayuga halklarını içine almaktaydı. Bunlara 1722'de, Kuzey Carolina'da İngiliz saldırılarına uğrayarak topraklarını İngiliz kolonilerine ve halkının bir kısmını da İngiliz köle ticaretine veren Tuskaroralar katıldı. İrokua Birliğinin kuruluşu hakkında bilgiyi yerli halkın sözlü öykülerinden öğreniyoruz. Avrupalının gelişinden çok önce, yerli ulusların "barıştırıcı" dedikleri Hiavata adında bir düşünür yaşamıştı. Kızılderililerin birbirlerini öldürmelerinin ve kan davası gütmelerinin

Kızılderili düşünür Hiavatha

yanışlığını anlatan Hiavata, insanlar ve kabileler arasında barışı sağlamanın yollarını göstermişti. Hükümetin görevinin savaşı ortadan kaldırmak, kardeşlerin birbirlerini soymasını önlemek, huzur ve barışı sağlamak olduğunu söylemişti. Bunun için yalnız kanun ve nizamı koymak yetmez, evrensel adaleti sağlamak gerekirdi. Hiavata'ya göre "barış ancak kesin ve salt adaletle bolca gübrelenmiş bir bahçede yeşerir"⁹⁸.

Mohawk kabilesi, Birliğin "Büyük Yasa"sında belirtilen ilkelerin uygulanması görevini yüklenmişti. Birliğin dışında kalan kabilelerin de bu ilkeleri benimsemesi bekleniyordu. İrokua kurultayı, birlik dışında olan bir kabileyi "Ulu Barış" altında birleştirmeye çağırırsa ve bu kabile "Ulu Barış"ı reddederse İrokua Birliğiyle savaşmayı kabul etmiş sayılırdı. Bu durumda beş kabile asileri fethederek "Ulu Barış"ı sağlayacaktı. Bu düşünceyle hareket eden Mohawklar 17. yüzyılın ortalarında bölgedeki kabileleri birleştir-

98 Akwasasne Notes, *A Basic Call to Consciousness*, Rooseveltown, Mohawk Nation, New York, 1981, s.7-10.

mek için çabalıyorlardı. İrokua siyasi düşüncesi bazı kimseler tarafından emperyalist bulundu. Eleştirenler kendi iyilikleri için başka kabileleri egemenlikleri altına aldıklarını söylüyorlardı. Aslında birliğe katılan herkes eşit şekilde korunuyordu. Kuzey Amerika Kızılderili kültüründe çok yaygın olan, sermaye birikimini yasaklayan ve halkın çıkarları için liderlerin kendi varlıklarını vermesini öngören kültür özelliği İrokua toplumunun temelini teşkil ediyordu. İrokua Birliğinin en zenginleştiği devirde bile kabile reisleri sağlanan zenginliği halkına eşit olarak dağıtır, kendileri paçavralar içinde dolaşırlardı. Bu nedenle bazı Avrupalılar Kızılderilide kazanma arzusu bulunmadığını ve bu olmadan da kendi uygarlıklarına asla erişemeyeceğini söylüyorlardı.⁹⁹

17. yüzyılın ikinci yarısı hayli ilerlediği halde İrokualar Ulu Barışı elde edememişti. Fransızlara ve Fransız yanlısı Kızılderililere karşı savaşlar aralıklarla devam etti. İrokualar Fransızların batıya ilerlemesini durdurmak ve kürk ticaretini kontrol etmek istiyorlardı. 1649'da Huron topraklarını fethederek Fransızları bu etkin ticaret ortamından mahrum etmişlerdi. Huronları yitiren Fransızlar Ojibva, Missisoga, Ottawa ve Potawatomi gibi başka kabilelerle işbirliğine başladılar. Bu kabileler Fransızlardan ateşli silahlar almaya başlayınca İrokua Birliğinin işi zorlaştı. Avrupalıların kolonileri günden güne güçleniyordu. Yüzyılın sonuna doğru karar yetkisi Kızılderililerden sömürgecilere geçiyordu. Kızılderili nüfusu sürekli azalırken Avrupalı nüfusu artıyordu. Bir taraftan İngiliz silahlarıyla donatılmış kabilelerle çarpışmak, diğer taraftan Fransız müttefikleriyle uğraşmak İrokuaları yorun düşürmüştü.

1680'lerde, ticarete İngiliz ve Fransız rekabeti iyice kızıştı. Fransızlar ithalat vergisi aldıkları için Avrupa'dan getirdikleri mallar daha pahalıydı. Bazı Fransız tacirler bile topladıkları kürkü İngilizlere satmaya başladılar. Bu sırada İrokualar da Fransızlara kürk götüren İlinua (Illinois) yerlilerinin bu faaliyetlerine son vermek ve bu topraklarda Fransız egemenliğini engellemek için yukarı Mississippi Vadisine akınlar yaptılar. Yeni atanan Kanada Valisi Le Fèbvre La Barre, İrokua saldırılarını durdurmak için önce İngilizlerin onlara silah satışına son vermek gerektiğini düşündü ve zaman kazanmak amacıyla barış önerdi. İrokualar bu öneriyi kabul ettiler. 1684'te Fort Frontenac'da buluşarak antlaşma imzaladılar. Buna göre, Fransızlar geleneksel müttefikleri İlinuaların İrokualarla olan ilişkilerine karışmaya-

99 Francis Jennings, *The Ambiguous Iroquois Empire*, W. W. Norton & Company, New York, 1984, s.94-95.

caklar ve İrokua Birliğinden Senekalara saldırmaya son vereceklerdi. Senekalar da Fransız kürk tacirlerine verdikleri zararı ödeyecekti. Bu antlaşma İrokualar için diplomatik bir başarıydı. Fakat Fransa Kralı XIV. Louis antlaşma metnini öğrenince "Amerikan ormanlarının bir vahşisi nasıl böyle şartları kabul ettirir" diyerek, Fransız egemenliği altındaki bir müttefikin terk edilmesinin prestijini sarstığını düşündü ve valiyi geri çağırdı.¹⁰⁰

Yeni atanan vali, Marquis de Denonville, kralının rencide olan gururunu onarmak üzere 1687'de, düzenli Fransız askerleri, Kanada milisi ve Kızılderili müttefiklerinden oluşan karışık bir orduyla yola çıktı. Fort Frontenac'a geldiklerinde civardaki bazı yerlileri ziyafete davet ettiler. Yemekten sonra hepsini hapse attılar. Yakında başlayacak savaşlarda Fransızların esir edilmesi mümkündü. Fransızlar önceden tedbir almış ve ilerdeki bir esir takası için 150'si çocuk ve kadın olmak üzere 200 masum insanı esir almıştı. Fransızlar hedeflerine yaklaşırken Senekalar bir saldırıda bulunmuş, fakat Fransız topları karşısında geri çekilmek zorunda kalmışlar ve köylerini bırakarak saklanmışlardı. Fransızlar boşalmış köyleri yerle bir ettiler, 350.000 kile (yaklaşık olarak 12.500 ton) taze mısır ve 50.000 kile (yaklaşık 1.800

Seneka önderi Kırmızı Ceket'in yargılanması

100 Donald Creighton, *A History of Canada: Dominion of the North*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1944, s.92-94.

ton) kuru mısırı yaktılar.¹⁰¹ İki ay sonra Montreal'e döndüklerinde İrokuaların yaptıklarına karşılık vereceklerini biliyorlardı. Aldıkları Kızılderili esirlerin yarısı kızamıktan ölmüş, kalan yarısını da Denonville Fransa'ya göndermişti. Aynı zamanda Fransa'dan takviye kuvvetler istedi. Fakat Avrupa'da Fransa ve İngiltere yeni bir savaşın eşliğinde olduklarından beklediği takviye gönderilmedi. Bu sırada İrokualar Fransız çiftliklerine ve kalelerine saldırılarını sürdürerek evlerini, mahsullerini ve erzak ambarlarını yaktılar. Kürk ticareti tamamen durmuş ve her iki taraf da çok kayıp vererek yoksul düşmüştü. Denonville için barış istemekten başka çare kalmamıştı.

Seneka Reisi Mısır Ekici

İrokualar İngilizlerden silah alarak Fransız kolonisinin üstesinden geleceklerine emindiler. Fakat Fransızlar İngilizlere saldırarak bu silah ticaretine son vermek istediler. Böylece Fransızlar ve İngilizler birbirlerine karşı saldırılarda bulunurken İrokualar, en azından bir müddet için, silah temin edemeyeceklerini anladılar. Zaten İngilizlerin tatmin olmak bilmeyen toprak kapma iştahından usanmışlardı. Öte yandan Fransız papazların Hristiyan ettiği ve bir ölçüde Fransız yanlısı kıldığı Kızılderililerin etkisiyle İngilizlere olan güvenleri iyice azaldı. İki sömürgeci güç arasında tarafsız kalarak da ticarete devam edebileceklerini anladılar. 18. yüzyıla girerken iki tarafla da antlaşmalar yaptılar.¹⁰²

Wampum

101 Jennings, *The Ambiguous Iroquois Empire*, s.190.

102 Leach, *The Northern Colonial Frontier*, s.114-117.

TOPRAK YAĞMASI ŞİDDETLENİYOR

*Geçmişinizle geleceğinizdeki gibi
O sanayi egemen sınıfı
Dini silah olarak kullanarak
Sevgiyi kine damıtarak
Parmak sallayıp kötü sözler söyleyerek
Canları kurban edip kan dökerek
Masumlardan yeni kurbanlar yaratıp
Kâr tanrılarına adayarak
Şimdi istiyorsunuz ki
Sizin için gözyaşınızı biz dökelim¹⁰³*

18. yüzyıla girerken Avrupalılar işgal ettikleri topraklara sağlam bir şekilde yerleşmişlerdi. Bu tecavüzün Kızılderili toplulukları üzerindeki etkisi çok ağır olmuştu. Salgın hastalıklar ve savaşlar birçok kabilenin neslini tüketmişti. Avrupalının ahlakı, içkisi ve ticaret rekabeti yerli gelenekleri altüst etmişti. Avrupalılarla temasın, daha ilk yıllarında, Kızılderili kendisinininkile kıyaslanamayacak başka bir dünyanın varlığını görmüştü. Doğal olayları Şaman inançlarıyla yorumlamaya alışmış olan bu insanların dinsel duyguları sarsıldı. Beyaz adamın tanrısının kendilerininkinden daha güçlü olduğunu düşünmeye başladılar. Çünkü beyaz adamın kayıkları çok büyüktü ve engin denizleri aşıyordu. Demirden yapılmış bıçakları Kızılder-

103 John Trudell'in "Cry Your Tears" (Gözyaşlarınızı Dökün) adlı şiirinden.

rilinin çakmaktaşıdan yapılmış bıçağından daha iyi kesiyordu. Silahları uzak mesafeden gök gürültüsü çıkararak daha çok adam öldürüyordu. Misyonerlerin telkinleri de buna eklenince Kızılderili Şamanlarına duyulan saygı azaldı. Kabile sistemi zayıfladı ve toplumsal yaşamın yapısı sarsıldı.

Kızılderili toplumlarında en büyük tahribatı salgın hastalıklar yaptı. Tifüs, difteri, dizanteri, grip ve verem gibi hastalıklardan başka kızamık, kabakulak, boğmaca, çiçek gibi Avrupalıların getirdikleri hastalıklar da bu mikroplara alışık olmayan Kızılderililer için ölümcüldü. Hastalıktan kurtulanlar da aile bireylerinin ve arkadaşlarının ölümünden ümitsizliğe düşüyorlar, cesaretleri kırılıyor ve belki de kendileri sağ kaldıkları için suçluluk duyuyorlardı. Çiçek hastalığı geçiren bazı gururlu ve yakışıklı gençler, Avrupalılardan edindikleri aynalarda tahrip olmuş yüzlerini görünce, eski güzelliklerine kavuşamamanın verdiği ümitsizlik ve kederle, kendilerini ateşe veya uçuruma atarak canlarına kıyıyorlardı.¹⁰⁴

Toplumsal yapıda çözülme Avrupalılarla ticaretin başlamasıyla hızlandı. Bıçak, tüfek, battaniye, bez, konyak ve rom almak için Kızılderililer giderek daha çok kunduz, samur ve geyik öldürmeye başladılar. Birçok bölgenin ekolojik dengesi bozuldu. Bu zamana kadar yalnız ihtiyacı kadar hayvan avlayan yerliler, birdenbire kendilerini rekabetin yönettiği ticaret düzeninin içinde buldular. Kabileler tüfek elde etmeye başlayınca, yalnız hayvan öldürmekte değil, bu ticarete üstünlük sağlamak için birbirlerine karşı kullanmaya başladılar. Kızılderililerin Avrupa mallarına olan bağımlılığı zamanla artmıştı. Bu malların büyük kısmı geleneksel eşyanın yerini alıyordu. Deri ve kürkün yerine dokunmuş bez, taş ve tahta yerine giderek madenden yapılmış olanı kullanılıyordu. Bu yüzden bazı zanaatlar gerilemeye başladı. 1650 ve 1675 yılları arasında New York'un batısında yaşayan Senekaların kullandıkları eşyanın yüzde 75'inin Avrupa kökenli olduğu arkeolojik kazılardan anlaşılmıştır.¹⁰⁵

Hiçbir Avrupa malı Kızılderili toplulukları üzerinde içkiler kadar tahribat yapmamıştır. Avrupalının, bilinçaltını bir ölçüye kadar denetleyen psikolojik yasaklar Kızılderilide bulunmadığından sarhoş olduğu zaman kendini tamamen kaybediyordu. Avrupalıyla her takasın ertesinde kavga, adam öldürme, yaralama, yangın çıkarma, fuhuş ve ırza geçme gibi cürümler hüküm sürüyordu. Kızılderililer içkinin etkisinde oldukları zaman tanrılarının bulunduğu düş alemine kavuştuklarına inanıyorlardı. Bu ne-

104 James Axtell, *The European and the Indian, Essays in the Ethnohistory of Colonial North America*, Oxford University Press, New York, 1981, s.250.

105 Axtell, *The European and the Indian*, s.255.

denle, bir kış boyunca elde ettikleri kürkü kendilerini sarhoş etmeye yetecek kadar içkiyle seve seve değiştiriyorlardı. Avrupalı tacirler onların bu zaafını kullanmayı çok iyi biliyorlardı. İçkinin etkisi altındayken imzaladığı antlaşmalar Kızılderilinin topraklarının elinden alınmasına neden oluyordu.¹⁰⁶ Sonunda içkinin zararları kişileri aşarak bütün kabilelere mal olmaya başladı.

17. yüzyılın sonunda, Kanada'dan Meksika Körfezi'ne kadar doğu kıyılarına yakın en verimli ovalar ve vadiler çeşitli yollarla Kızılderililerden alınmış, Avrupa'dan gelecek istilacılara açılmıştı. Virginia'ya İngiltere'den gelen göçmen sayısı artmış, Afrika'dan getirilen köleler sayesinde plantasyon tarımı hızla gelişmeye başlamıştı. 1710 ve 1722 yılları arasında, Vali Alexander Spotswood Piedmont Kızılderililerini bir toplama kampına sürerek bu kabilenin verimli topraklarına sözleşmeli çalıştırdığı yoksul Alman göçmenleri yerleştirdi. Bu gelişme Virginia'da bir ilk değildi. İngilizler her fırsatı kullanarak Kızılderilinin toprağını işgal ediyorlardı. 1675'te, Kızılderililerden aldığı malların bedelini ödemeyen bir hizmetçinin öldürülmesini bahane ederek, civardaki dost geçindikleri yerlilere bile saldırarak köylerini yerle bir etmişlerdi. Bölgedeki diğer yerliler ayaklanınca, Kızılderililere silah ve cephane satışı tamamen yasaklanmış, toprak kapma hırsıyla gözü dönmüş İngilizler Valinin uyarılarını bile dinlemeyerek aylarca Kızılderili avına çıkmışlardı. Sonunda müttefik oldukları yerlileri bile katlederek topraklarını gasp etmişlerdi.¹⁰⁷

18. yüzyılda İngiliz toprak spekülâtörleri zapt edilen toprakları Avrupa'dan gelen göçmenlere satarak büyük kazançlar sağlamaya başladılar. Eğer bu işle uğraşan, Virginia'da olduğu gibi, bir vali ise kendisi ve yakınları için geniş malikâneler edinmekle kalmıyor, bunların değerini yükseltmek için yasaları bile değiştiriyordu. 1750'lerde, aşırı spekülasyon New York için zararlı olmaya başladı. En iyi vadiler spekülâtörler tarafından parsellenmişti. Yüzyılın başından beri büyük sayılarda gelen Almanlar İngilizlerin gösterdikleri yerlere yerleşmişti. İstedikleri topraklara yerleşemeyen Almanlar, sonunda Pennsylvania'ya göç etmeye başladılar.¹⁰⁸

106 Axtell, *The European and the Indian*, s.259.

107 Ray Allen Billington, *Westward Expansion: A History of the American Frontier*, MacMillan Publishing Co., New York, 1974, s.62-63.

108 Başkaları, bu göçmen Almanlara hangi milletten olduklarını sorunca "Deutsch" (kendi dillerinde Alman) diye yanıtlıyorlardı. Almanca bilmeyenler bunu İngilizce "Dutch" (Hollandalı) ile karıştırıyor ve bu insanları Hollandalı sanıyorlardı. Bugün hâlâ yanlış olarak Alman göçmenlerin yerleşmiş olduğu bu bölgeye "Pennsylvania Dutch" denmektedir.

Fransız-İngiliz Rekabeti

17. yüzyılın sonunda, Fransızların hak iddia ettikleri Aşağı Mississippi bölgesinin ihmal edildiğini gören İspanyollar ve İngilizler, buraya doğru seferlere giriştiler. Ancak durumu haber alan Fransızlar çabuk davranarak 200 askerlik bir kuvveti Pierre Le Moyne d'Iberville kumandasında yola çıkardılar. D'Iberville hiç vakit kaybetmeden 1699'da Mississippi deltasına ulaştı ve ilk Louisiana kolonilerini kurdu. Bunu haber alan İngilizler, bu bölgedeki Kızılderilileri kendi taraflarına çekmek için başlıca kabileleri ziyaret ederek, silah ve içki başta olmak üzere, çeşitli eşya dağıtmaya başladılar. Bir yandan da Kızılderilileri Fransız kolonilerine karşı kıskırtıyorlardı. Vali d'Iberville de bu hususta İngilizlerden geri kalmamak için tacirlerini seferber ederek çeşitli kabilelere hediyeler gönderdi. Dost oldukları Kızılderilileri Fransız kalelerinin etrafına yerleştirerek hem İngilizlere hem de düşman yerlilere karşı savunma planları yaptı. Dakotaları Mississippi kıyılarına, İllinua (Illinois) kabilesini de Ohio vadisine yerleştirdi. Böylece bu kabileler geleneksel yaşamlarını ve ekonomik faaliyetlerini terk ederek Fransız nüfuzu altına girdiler.

Louisiana'da görülen işgücü sıkıntısını gidermek için Kral XIV. Louis 1701'de, kolonilere köle olarak Kızılderili toplama yetkisi verdi.¹⁰⁹ Hiç şüphesiz bu köleler Çitimaş ve Alibamon gibi düşman kabilelerden sağlanacaktı. Kaçmamaları için La Mobile'deki sömürgecilere devamlı gözetleme görevi verildi. Ayrıca koloniler çeşitli mesleklerde yetiştirmek ve Avrupa yaşamına alıştırmak amacıyla Kızılderili çocuklarını satın almaya başladılar. Kısa zamanda, kalelerdeki bütün bekâr erkekler genç Kızılderili kadınlardan birer odalık edindiler. Bu kadınlar ve çocukları da köle olarak kabul edildiğinden, sonunda yalnız düşman kabilelerden köle edinme kuralı kalkmış oldu.

Bazı Fransız tüccarlar Kızılderili köleleri kaçma olasılığı olmayan, Karayip Denizi'ndeki, bugün Haiti'nin bulunduğu, Saint Domingue Adasına satmaya başladılar. Yiyecek sıkıntısı çekilen yıllarda tahıl karşılığında birkaç düzine Alibamon Saint Domingue Adasına gönderildi. 1708'de Louisiana Valisi iki Kızılderiliyi bir siyahi köleyle takas etti. İtaatkâr zenci köleler daha iyi çalışıyorlardı ve kabilelerine dönmek üzere kaçmaları söz konusu değildi. Bu takas işlemi Carolina'da İngilizler tarafından da yapılıyordu. Onlar da Fransızlarla dost olan kabilelerden esir alarak Karayipler'deki

109 Philippe Jacquin, *Histoire des Indiens d'Amerique du Nord*, Payot, Paris, 1976, s.129.

İngiliz kolonilerinin zencileriyle takas ediyorlardı. Fransız sarayı bunu öğrenince Kızılderili-zenci takasını yasakladı. Fransız müttefiki yerlilerin gitmesi, İngilizlere ve diğer yerlilere karşı yalnız kalmak demekti.¹¹⁰

1702'de Fransa ve İngiltere, İspanya ve İngiliz tahtlarının vârisleri konusunda anlaşamayınca Avrupa'da savaş başladı. Bu savaş Amerika kıtasında da iki ayrı cephede aralıklı çarpışmalarla 1713'te Utrecht Antlaşması imzalanıncaya kadar sürdü. Gerek Louisiana-Florida-Carolina cephesinde gerekse Kanada-Yeni İngiltere (New England) cephesinde hiçbir önemli çarpışma olmadığı ve zafer kazanılmadığı halde, antlaşmaya göre, Fransa Newfoundland, Acadia ve Hudson Körfezinin altındaki toprakları tamamen İngiltere'ye bıraktı. Irokualar üzerinde iddia ettiği hakları da devretti.¹¹¹ Savaş yılları boyunca Güney Carolina'daki İngilizler silahlandırdıkları Krik ve Yamasi Kızılderilileriyle birlikte Florida'daki İspanyol misyonlarına akınlar yaptılar ve çok büyük zararlar verdiler. Fakat bu zararlara İspanyol misyonerlerden çok bölgede yaşayan masum Kızılderililer uğradı. Çünkü yakalanan Kızılderililer İngiliz plantasyonlarında köle olarak çalıştırılmak üzere topraklarından koparıldılar.

Savaştan sonra Krik ve Yamasiler de İngilizlerle ihtilafa düştüler. Güney Carolina kolonisinde yaşayan Avrupalılar entrika veya zorbalıkla istedikleri malları Kızılderililere satmaya ve Kızılderililerin başkalarıyla olan ilişkilerini denetim altına almaya çalışıyorlardı. İngiliz egemenliği altına girmek istemeyen Krik, Çoktav ve Çerokiler 1715'te Carolina kolonilerine saldırarak bu niyetlerini ispatlamaya çalıştılar. İngilizler Fransızları Kızılderilileri kıskırtmakla suçladılar. Fakat aslında Kızılderililer her ikisinin de yayılmacı politikalarından bıkmış ve kendi haklarını korumak için savaşa başlamıştı. O sırada Kızılderililerin verdikleri zararın çok büyük olabileceğini anlayan Carolina kolonileri, Kızılderililere hediyeler ve ucuz mallar gönderdiler ve barış karşılığında ödülleri vaat ettiler. Zamanla bu çabaları sonuç verdi. Kabileler yavaş yavaş teskin olup çarpışmaktan vazgeçtiler.

Utrecht Antlaşmasından sonra İngiliz kolonilerine Avrupa'dan gelen göçmen sayısı çok arttı. Yeni gelenler Apalaş dağlarındaki nehirler boyunca yerleştiriliyordu. Çok sayıda kale inşa edilmesine rağmen, batıda Fransızlar tarafından doğuya doğru itilen Kızılderililerin saldırmasından korkuluyordu. 1720'lerde Güney Carolina tacirleri bölgedeki kabileleri dolaşarak reislerine hediyeler dağıtmaya ve İngilizleri destekledikleri takdirde cömertçe

110 Jacquin, *Histoire des Indiens d'Amerique du Nord*, s.130.

111 Billington, *Westward Expansion*, s.121-122.

karşılığını göreceklerini bildirmeyi sürdürdüler. Önce Krikler, sonra da Çik-savlar İngiliz tarafına geçtiler. Fransız kolonilerine çok yakın olan Alabamalar ile İngilizlerden çok çekmiş olan Yamasiler Fransız dostluğunu tercih ettiler. 1728'de başlayan İngiliz-Yamasi savaşı da Yamasi kabilesinin imha edilmesiyle sonuçlandı.¹¹²

Aşağı Mississippi bölgesindeki Fransız kalelerinin yakınlarında bulunan yerlilerin yaşam tarzı da gittikçe kötüleşiyordu. Fransızların Kızılderili topraklarına yerleşmelerini kolaylaştırmak için Kızılderililerle evlenme izni verilmişti. Ama bekâr Fransızların büyük çoğunluğu odalıklarıyla birlikte yaşıyorlardı ve bu durum Hristiyan misyonerlerce uygun görülüyordu. Bu evliliklerden doğan çocukların vaftiz edilerek Avrupalılar gibi yetiştirilmesi kabul edilmişti. Odalık kadınların doğurduğu çocuklar ise istemeyerek de olsa misyonerler tarafından vaftiz ediliyor, ama doğum kayıtlarında, babalarının adını gizli tutmak amacıyla, yalnız ana adı yazılması tercih ediliyordu. İngiliz kolonilerinde olduğu gibi burada da Kızılderili köle sayısı yüksekti. Günde bir avuç dolusu mısır karşılığında en yorucu, en pis işler bunlara yaptırılıyordu. Kızılderililere yasal olarak kölelik kanunları uygulanıyordu. İsyan edebilecekleri düşünüldüğünden kalelerde çok ağır polis kuralları konulmuştu. Kale duvarları içinde Kızılderililer silah taşıyamazdı ve güneş battıktan sonra toplu halde bulunmaları yasaktı. En ufak hırsızlığın cezası 30 kırbaç ve hapisti. Silah veya yiyecek çalmanın cezası ise ölümdü.¹¹³ Fransızların kale dışındaki Kızılderililerle savaş ve ticaretten başka ilişkileri yoktu.

1723'te Louisiana sınırına yerleşen bir Fransız kumandan, çok beğendiği bu topraklarda tarımı geliştirmek için Naçezlerin yurtlarını kendisine vermesini istedi. Naçezler Meksika'daki nispeten ileri toplumlarla temas edebildiği için bu bölgenin en uygar topluluklarından birini oluşturuyordu. Çok barışsever olan bu insanlar topraklarını Fransızlara vermek istemediler. Burası, içinde hiç sönmemesi gereken ateşin yandığı yurtlarıydı. Kabile reisi Fransız kumandana giderek kendisine başka bir yer bulmasını rica etti:

"Daha önce gelip toprak istediniz ve size verdik. Çünkü hem size hem de bize yetecek kadar toprak vardı. Hepimiz aynı güneşin altında yaşıyoruz ve aynı toprak hepimizi besliyor. Çocuklarımıza miras kalacak olan bu topraklar bize mezar olacak. Şimdi neden bizim olan bu

112 Billington, *Westward Expansion*, s.122.

113 Jacquin, *Histoire des Indiens d'Amerique du Nord*, s.131-132.

ormanı, bu ovayı ve evlerimizi istiyorsunuz? Bu evlerde sizi misafir etmiş ve barış çubuğumuzu birlikte tüttürmüştük."

Fakat kale kumandanı reisin bu çok makul isteğini geri çevirdiği gibi, evlerini boşaltmakta geciktikleri için ceza kesti. Buna kızan Naçezler 1729'un bir Kasım günü kaleye saldırdılar. Yalnız kumandanın kafasını kesmekle kalmayıp kadın ve çocuklar dışında bütün Fransızları öldürdüler. Ancak daha önce Naçezlerle dostluk kurmuş olan Fransızlar canını kurtarabildi.¹¹⁴ Bunun üzerine Fransızlar 700 Çoktav savaşçısıyla anlaştı ve büyük kuvvetlerle Naçezlere saldırdılar. Yıllarca süren savaşlardan sonra Naçezler neredeyse tamamen imha edildi. Fransızlarla işbirliği yapan Çoktavlar da dahil civardaki bütün yerliler Fransız saldırılarının şiddeti ve vahşeti karşısında ürktüler. Katliamdan kurtulanelardan 427 kişi yakalandı ve köle olarak Saint Domingue Adasına gönderildi. Bazıları Krik topraklarına kaçmayı başardı. Orada küçük bir kasaba kurdular. Bir kısmı da Çikasavların yanına sığındılar. Fransızlar bunların kendilerine teslim edilmelerini isteyince Çikasavlar şiddetle reddettiler.¹¹⁵

1729'dan itibaren İrokua toprakları Fransızların ve müttefikleri olan Kızılderililerin saldırısına uğradı. Halbuki İrokualar 18. yüzyılın başından beri tarafsızlıklarını koruyarak savaşa girmekten çekinmişlerdi. Bu nedenle İngilizlerin birlikte saldırma önerilerini sürekli geri çevirmişlerdi. Çünkü İngilizler kazandıkları takdirde Fransız kalelerinin İngilizlere geçeceğini, bunun da kendilerine hiçbir yarar sağlamayacağını anlamışlardı. Onları en çok düşündüren husus, kendi yurtlarının efendisi olmak hakkını yavaş yavaş yitiriyor olmalarıydı. Fransızların, topraklarına girerek yeni kaleler inşa etmelerine gerekli karşılığı veremiyorlardı. 1726'da Pennsylvania'daki Kızılderililere, birleşerek Avrupalılara birlikte karşı koymayı önermişlerdi. Fakat diğer kabileler çekinmiş ve birleşme çabaları sonuçsuz kalmıştı. İrokualar artık çok güçlü olan Fransızlarla tek başlarına çarpışma gücünü kendilerinde bulamıyorlardı.

İngilizler de daha dolambaçlı yollardan İrokua topraklarını gasp ettiler. Albany'deki İngilizler İrokua Kızılderililerinin Mohawk kabilesine ait en iyi otlaklardan, 4.000 dönümden fazla araziye, güya kolonilerden üçüncü şahıslara karşı korumak amacıyla emaneten tutacaklarına dair bir senet hazırladılar. İngiliz yönetimi Mohawklara vermeyi vadettiği bu senedin

114 René Thévenin & Paul Coze, *Mœurs et Histoire des Peaux-Rouges*, Payot, Paris, 1928, s.165-166.

115 Angie Debo, *A History of the Indians of the United States*, University of Oklahoma Press, 1989, s.74.

kopyasını göndermedi ve toprakların mülkiyetinin kendisine devredildiğini iddia etti. Kederden birçok İrokua, Ohio vadisine çekilerek büyük kurultaylarına karşı bağımsız bir tavır takındılar.¹¹⁶

Tilki¹¹⁷ olarak adlandırılan Kızılderili kabilesi Dakotaların Fransızlarla yaptıkları ticarete uzun süre aracılık ettiler. Fakat son zamanlarda, Göller Bölgesinde, aşırı tuzak kullanılması nedeniyle avlanan kunduz sayısı azalmıştı. Bu nedenle, azalan kazançlarını aracıyla paylaşmak istemeyen Fransızlar doğrudan doğruya Dakotalarla ticaret yapmaya karar verdiler. Yol üzerindeki Tilki kabilesini ortadan kaldırmak amacıyla Kızılderili müttefikleriyle birlikte 1730'da Wisconsin Nehri vadisine saldırdılar. Ekili mahsulü ve köyleri imha ettiler. 1731 ve 1734'teki saldırılarla da kabilenin gücünü tamamen kırdılar. Fransızların gaddarlığını duyan, iç bölgelerdeki Kızılderili kabilelerinin nefreti iyice arttı ve mezalime uğrayan kardeşlerinin intikamını almak arzusunu beslemeye başladılar.

İki emperyalist güç arasındaki Kuzey Amerika'ya egemen olma savaşları 1730 ve 1740 yılları arasında sıklaştı. Kızılderililer de daha önce yapmış oldukları antlaşmalar gereğince, bu savaşlarda iki taraftan birinin yanında yer alıyorlardı. Fransızlar daha önce İngilizlere bırakmak zorunda kaldıkları Nova Scotia'ya 1744'te başarısız bir sefer yaptılar. 1745'te Massachusetts'ten hareket eden İngilizler denizden saldırarak karşılık verdiler ve bir Fransız kalesini ele geçirdiler. Aynı yılın sonunda, Fransızlar New York bölgesinde Saratoga'ya saldırarak 30 İngiliz öldürüp, 100 kadar esir aldılar. Bu sırada, İngiliz donanması tarafından sıkıştırılan Fransız gemilerinin Kanada'daki kolonilere mal getirmeleri sekteye uğramış ve tacirler Ohio vadisindeki Kızılderililerle takas edecek bir şey bulamadıklarından ticaret durmuştu. Bunu fırsat bilen Pennsylvania tacirleri Yukarı Ohio vadisindeki Miami ve Huronlara, hatta Mississippi vadisindeki İllinualara kadar ticaret seferleri yapmaya başladılar. Miami, Delaver, Şavni, İrokua ve Viandot kabilelerinin önderleri 1748'de Pennsylvania'da toplanarak İngilizlerle bir dostluk antlaşması imzaladılar. Fakat çok geçmeden Ohio Kızılderilileri huzursuz olmaya başladılar. Kimisi Pennsylvania tacirlerinin dolandırma usullerine karşı gelmeye çalışıyor, kimisi de Pennsylvania meclisinin Fransız saldırılarına karşı yapmayı vadettiği kalelerin yapılmamasına kızıyordu. 1752'de Fransızlar ani bir saldırıyla İngiliz ticaret üssünü ele geçirince Miami, Huron ve Şavniler İngiliz tarafını bıraktılar. Çünkü üstün silahlı Fransızlar kar-

116 Francis Jennings, *The Ambiguous Iroquois Empire*, W. W. Norton & Co., New York, 1984, s.307-308.

117 Bu kabileye "tilki" anlamında Fransızlar "renards", İngilizler "fox" diyorlardı.

Québec savaşı

şısında gene yalnız kalmışlardı. 1754'te 22 yaşındaki George Washington'ın tecrübesiz ordusu Fransızlara yenilince İngilizler Ohio vadisinden tamamen çekilmek zorunda kaldılar.¹¹⁸

1756'da Avrupa'da Yedi Yıl Savaşları resmen ilan edildi. Prusya ve İngiltere'ye karşı Rusya, Avusturya, Polonya ve Fransa savaşıyordu. Avrupa kıtasında savaşı Prusya tek başına yüklenmişti. Güçlü Prusya ordusuna karşı koyabilmek için Fransa kuvvetlerinin çok büyük bir kısmını Avrupa'da tutmak zorunda kalmıştı. İngilizlerin tek işi Fransız kolonilerine saldırmaktı. Savaşın ilk yıllarında bunda da başarılı olamadılar. 1756'dan 1758 ortalarına kadar Fransızlar devamlı ilerlediler. Fakat Kuzey Amerika'daki Fransız kolonisinin nüfusu 70.000, İngiliz kolonisinin nüfusu ise 1.500.000'di. 1758 yılı başlarında İngiltere'den büyük askeri takviyeler gelince İngilizler iki koldan saldırıya geçtiler. Bir ordu Mohawk vadisinden batıya, diğeri denizden St. Lawrence Körfezi'ne ilerledi. 1759'da Québec şehri, 1760'ta da Montreal İngilizlere geçti. İngilizler Karayipler'deki İspanyol sömürgelerini de işgal ettiler. 1763'te imzalanan Paris Antlaşmasına göre Fransızlar Kuzey Amerika'daki bütün kolonilerini İngilizlere devrettiler. İspanya Küba'yı İngilizlerden geri almak için Florida'yı onlara verdi. Ayrıca barış antlaşmasını

¹¹⁸ Billington, *Westward Expansion*, s.131.

hemen kabul ettiği için Mississippi'nin batısındaki geniş Louisiana topraklarını da mükâfat olarak aldı.¹¹⁹

Meydan İngilizlerin Getirdiği Avrupalılara Kalıyor

İngiliz-Fransız savaşları sırasında bazı kabileler Fransızlarla birlikte savaştığı için İngilizler çok kinlenmişlerdi. Massachusetts bölgesinin valisi, Kasım 1756'da yayımladığı bildiride "Penebskot kabilesinin İngiliz hâkimiyetini kabul etmedikleri için Kral II. George'a ihanet ettiklerini, düşman ve asi sayıldıklarından majestelerinin bölgedeki tebaasının Penbskot Kızılderililerini kovalamak, esir almak, öldürmek ve tamamen yok etmek için hiçbir fırsatı kaçırmamaları" gerektiğini ilan ediyordu. Öldürüldüklerinin ispatı olarak, Kızılderililerin baş derisini (scalp) yüzüp getirene 40 İngiliz sterlini vaat ediliyordu. Bu ödül kadın ve 12 yaşından küçük çocukların baş derisi için 20 sterlin idi.¹²⁰ Savaştan sonra sağ kalanlar neden İngiliz egemenliğini kabul etmeleri gerektiğini anlayamadılar. Kendileri yenilme-mişti, ama İngilizler hep onların topraklarını almak istiyordu.

Düşmanlarının kafa derisini yüzerek öldürme yöntemi İngiliz öncüler tarafından 18. yüzyılın yarısından beri uygulanmaktaydı. Yüzyılın ortalarından itibaren Kızılderili kafa derisi getirenlere ödül verilmesi bölge yönetimlerince yaygınlaştırıldı. Pennsylvania Hükümeti 1756, 1764 ve 1780'de yayımladığı kararlarla, Kızılderili baş derisi getirenlere hazineden ödüller verileceğini bildiriyordu.¹²¹ Mayıs 1756'da bugünkü Nova Scotia bölgesinin valisi de Mikmak kabilesine karşı bir kafa derisi bildirisi yayımlamıştı. Bildirildiğine göre, 16 yaş üstü erkek Kızılderiliyi esir olarak getirenlere 30 sterlin, bunların kafa derisini getirenlere 25 sterlin, kadın ve çocuk esirler için 25 sterlin majestelerinin kalelerindeki kumandanlar tarafından ödenecekti.¹²²

ABD'nin daha sonra ilk cumhurbaşkanı George Washington, Virginia'daki Fransızlarla çarpıştığı bir savaşta, ordusuna çok zarar veren Fransız Asteğmen Douville'in kafa derisini getirene ödül verilmesini Virginia

119 Donald Creighton, *A History of Canada: Dominion of the North*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1944, s.140; Billington, *Westward Expansion*, s.133-137.

120 "Phips Bounty Proclamation", <https://upstanderproject.org/firstlight/phips>; Jacquin, *Histoire des Indiens d'Amerique du Nord*, s.143.

121 Henry J. Young, "A Note on Scalp Bounties in Pennsylvania", *Pennsylvania History*, July, Vol. 24, No. 3, 1957, s.207-218.

122 British Scalp Proclamation 1756, <http://www.danielpaul.com/BritishScalp Proclamation-1756.html>

valisinden istemişti. "Kızılderili olmadığı halde çok daha önemli olduğundan, Mösyönünki için yeterli bir ödül verilmesini umduğunu" belirtmişti.¹²³

İngiliz hükümetinin "vahşilere" karşı yeteri kadar sert davranmadığını düşünen Avrupalı koloniler idareyi ellerine almaya başladılar. Pennsylvania'da salgın hastalıktan yeni çıkmış ve sefalet içinde yaşayan Konestega aşiretine saldırdılar. Hristiyan olmak da bu insanlara barış getirmemişti. Kabilenin son temsilcileri olan 20 kadar insan Aralık 1763'te gaddarca katledildi. Kafa derileri yüzüldü, vücutları parça parça

Şef Pontiyak

edildi ve kulübeleri yakıldı. Protestan papazları "İncilin kâfirleri öldürmeyi mübah saydığını" bildirerek bu vahşeti haklı çıkarmaya çalıştılar.¹²⁴

Pennsylvania, New Jersey, Virginia ve North Carolina kolonilerinin nüfusu Avrupa'dan gelen İskoç, İrlandalı ve Alman göçmenlerle hızla büyümüştü. Fransız engeli aradan kalktığına göre, uzun zamandan beri göz koydukları dağlık verimli alanları, ürkmüş görünen Kızılderililerden almanın zamanı geldiğine inanıyorlardı. Toprak spekülâtörleri faaliyetlerini artırdılar. Gerek İngiltere gerekse kolonilerde kurulan şirketler Ohio ve Wabash vadisinde ele geçirdikleri topraklarda yeni koloniler kurmaya çalışıyorlardı. İngiliz yetkililer, Kızılderililerin mülkiyet ve egemenlik hakları 1758 Easton Antlaşması'yla garanti altına alınmış olduğu için bu topraklara tecavüzden kuşku duymaya başladılar. Tacirler Kızılderiliyi acımasızca dolandırıyor ve soyuyordu. Bunlara Lord Jeffrey Amherst gibi yerliyi küçük gören, onlara çiçek mikrobu taşıyan eşya göndererek hepsini yok etmeyi isteyen kumandanlar eklenince Kızılderilinin tahammülü kalmadı. Öte yandan, Fransız gezginler "kırmızı ceketli köpekleri" (İngilizleri) topraklarından atmak için Fransa'nın yardım göndereceği haberlerini getiriyorlardı. Yedi yıl savaşla-

123 Young, *A Note on Scalp Bounties*, s.208.

124 Helen H. H. Jackson, *A Century of Dishonor, A sketch of the United States Dealings with some of the Indian Tribes*, Roberts Brothers, Boston, 1881, s.303.

rı sırasında Fransız tarafında savaşmış olan Ottava Reisi Pontiyak Göller Bölgesindeki ve güneydeki kabileleri bir süre birleştirmeyi başardı. 1763-1764'te bir düzine kaleyi ele geçirdi. Fakat Fransızların vadettiği yardım bir türlü gelmedi. Detroit ve Fort Pitt de (bugünkü Pittsburgh) yenilince birçok kabile Pontiyak'tan desteğini çekti. Pontiyak 1765'te İngilizlerle anlaşmak zorunda kaldı. Pontiyak'ı anlaşmaya ikna eden Pennsylvanialı tacir George Croghan bir yandan koluna girip güzel sözlerle onu kandırırken, bir yandan da "onun kendi halkı üzerindeki nüfuzunu daha buradan ayrılmadan yok etmezsem şahsımdan şüphe ederim" diye yazıyordu.¹²⁵ Pontiyak birkaç yıl sonra öldürüldü.

Pontiyak'ın Albay Bouquet'i azarlaması

125 Billington, *Westward Expansion*, s.144.

Kızılderilileri teskin etmek için 1763'te ilan edilen İngiliz Kraliyet Beyannamesi Apalaşların batısındaki toprakların yerli halklara ait olduğunu kabul ediyor ve Kızılderililerle ticaretin ancak koloni valisinden veya askeri kumandandan alınacak bir lisansla yapılabileceği kuralını koyuyordu. Kızılderililerden nefret eden koloni halkı batıda toprak yağmalama imkânına engel olduğu için bu beyannameyi hiç iyi karşılamamıştı. Beyanname koşulları derhal ihlal edildi. Kızılderili topraklarına girdikleri için sık sık çatışmalar başladı. Bu beyannameye göre, özel şahısların Kızılderililerden toprak satın alması yasaktı. Fakat koloni valileri beyanname koşullarını uygulamayı kabul etmiyor, hatta Virginia Valisi böyle bir beyannameyi hiç duymadığını ileri sürüyordu. Avrupa yasalarının inceliklerini bilmeyen Kızılderililer kolonilerce kandırılarak ilerde kendilerine çok pahalıya mal olacak antlaşmalar yapıyorlardı.

Lord Jeffrey Amherst

Kuzey Amerika'daki İngiliz kolonileri 1760'lardan itibaren Britanya Hükümetinin koyduğu vergilere itiraz ediyorlardı. 1770'lerin ilk yıllarında, özellikle Massachusetts bölgesinde isyanlar çıkıyor, fakat düzenli İngiliz ordusu tarafından bastırılıyordu. 1775'te iki taraf arasında savaş düzeninde çarpışmalar başladı. 4 Temmuz 1776'da 13 koloninin bağımsızlık ilanı İngiliz Hükümeti tarafından tanınmamış ve çarpışmalar devam etmişti. Fransa 1777'den itibaren Amerikan bağımsızlık ordusuna önemli yardımlarda bulunmuştu. Sonunda çoğunluğu Fransız askerlerinden oluşan Amerikan ordusu, 1781'de İngilizlere son darbeyi indirerek barışa zorladı. Böylece Fransa, Amerikan kolonilerinin bağımsızlığını sağlayarak İngiltere'den intikamını alıyordu.

Amerika kolonilerinin batıya ilerlemeleri 1768-1770 yıllarında devam etti. Kimi serüven, kimi daha iyi ekonomik imkânlar arayan Avrupalılar Apalaşları aşarak Kentucky'nin "kanlı ve karanlık" tepelerine ve Tennessee vadisinin kuzeyine doğru ilerlediler. Kentucky Çeroki ve Şavnilerin av alanıydı. Aslında burası Şavnilerin ülkesiydi. İrokualara tabi olarak kuzeye

göç etmeden önce burada yaşıyorlardı. "Toprak hırsızı" adını verdikleri Avrupalıların en iyi topraklarını seçip istemelerinden rahatsız olarak 1771'de Çeroke, Seneka ve diğer kabilelerle anlaşarak saldırganları ülkelerinden kovmaya çalıştılar. Kızılderili işlerinden sorumlu Avrupalı koloni müfettişlerinin yoğun çabaları Şavni ittifakına engel oldu. 1773-1774 kışında, Çoktav, Çikasav, Çeroke ve Krik kabilelerinin bir konfederasyon kurduğunu haber alan müfettişler, kabileler arasındaki eski çekişmeleri işleyerek veya silah ve cephane tedarikini önleyerek Kızılderililerin bölünmesini sağladılar. Şavniler topraklarını savunmakta güçlü Avrupalı düşmanlarına karşı yalnız kaldılar. Virginia kolonilerinin beyaz adamları Şavnilerin av partilerini pusuya düşürerek, köylerini basarak Şavnileri taciz ettiler. Şavniler Pittsburgh'a bir heyet göndererek bu saldırıların durdurulmasını istedi. Orada azarlandıkları gibi yeniden tecavüze uğradılar. Artık tahammülleri kalmadı. Savaşçılar beyazların yerleşme merkezlerine saldırarak, kendilerinden öldürülen 13 kişiye karşılık 13 beyazı öldürdüler.¹²⁶

G. Croghan Kızılderililerle

126 James H. Howard, *Shawnee! Ceremonialism of a Native Indian Tribe*, Ohio University Press, Athens, 1981, s.12-14.

Şavnilerin savaşa başladığını gören beyazlar telaşa düştüler. Çerokilerin ve İrokuaların Şavnilere yardım etmesini önlemek için faaliyetlerini artırdılar. İki koldan Şavnilerin iki misli kuvvetle saldırıya hazırlandılar. Beyazların ikiye ayrıldığını öğrenen Şavni kumandanı memnun olmuştu. Böylece önce Virginia'dan gelen askerlere saldıracak, sonra Pittsburgh'tan gelenlerle karşılaşacaktı. 1774'ün bir Ekim sabahı Şavniler saldırıya geçti. Ani bir baskın hazırlanmışken, Kızılderilileri gören beyaz avcılar askerleri uyardığından Virginia ordusu ormanda mevzilenmeye vakit buldu. Bütün gün savaştıktan sonra iki taraf da bir ilerleme sağlayamadı. Fakat Şavni kumandanı, yandan gelen bir saldırıyı takviye kuvvetlerinin gelişi sandığından geri çekilmeyi emretti. Kızılderililer sessizce çekildiler ve Virginia ordusu yeniden toparlanma fırsatı buldu. Diğer ordu da Şavni topraklarına saldırıya geçince kadın ve çocukların eziyet çekeceğini düşünen Şavniler barış istediler ve ülkelerinin işgalini kabul ettiler.

1763 Paris Antlaşması'yla Mississippi'nin batısındaki topraklar İspanya'ya verilince, Yeni İspanya Valisi Kaliforniya'yı kimseye kaptırmamak için harekete geçti. Çünkü Rus Çarının hizmetindeki Danimarkalı gemici Commodore Vitus Bering 1732'de Alaska ve 1741'de Aleut Adalarını keşfettikten sonra Ruslar güneye doğru inmeye başlamışlardı. 1763'te Rus gemilerinin Kaliforniya'nın kuzeyine doğru yaklaştığı görülüyordu. Yeni İspanya Valisi kraldan Kaliforniya'yı kolonileştirme iznini alır almaz bir sefer düzenledi. İki yıl sonra, 1769'da Fransisken rahipler San Diego'da, bu toprakları kral adına İspanya'ya bağlayarak ilk kolonilerini kurdular. 1776'da San Francisco kolonisi inşa edildi. 1781'de Los Angeles'in temelleri atıldı. 1780'ler başlarken Yeni İspanya'nın kuzey sınırı Teksas'ın doğusundan San Francisco Körfezine kadar uzanıyordu.

Alaska'daki Aleutlar geçimlerini denizden sağlıyorlardı. Alaska içlerinden, diğer kabilelerden renegeyiği ürünleri, bakır ve demir alıyorlardı. Ruslar geldiği zaman, bu davetsiz misafirlere karşı duygu ve düşünceleri karışık. Barışın hüküm sürdüğü ticaret ve dostluk dönemleri, zaman zaman kanlı çarpışmalarla kesintiye uğruyordu. İki taraf da hiç taviz vermiyordu. Doğudaki Aleut Adalarında 1763'te dört Rus gemisi imha edilmiş ve 200 kadar mürettebatı öldürülmüştü.¹²⁷ İki tarafın da birbirine güveni olmadığından emniyet ve barışı temin etmek için rehin alma usulü kullanılıyordu. Ruslar her zaman rehin istiyorlar, bazen da zorla alıyorlardı. Bazen da Rusların re-

127 Lydia T. Black, "Russia's American Adventure", *Natural History*, 12/89, 1989, s.46-56.

Aleutlar

hin alındığı görülmüyordu. 1796'da Ruslarla Kodiak Adasına giden bir Tlingit reisinin oğlunun dönüşünü garanti etmek için altı Rus Alaska kıyılarında Tlingitlerle kalmıştı.

1770'lerde Rus Hükümeti Aleutlara Rus tebaası olma hakkını veren ve Rus gemicilerin keyfi saldırılarından koruyan beratlar gönderdi. Aleutlar bu belgeleri sakladılar ve kendileri de Rusça okuyup yazmasını öğrendiler. Kültür alışverişinin bazı yararlarına karşılık Ruslarla temas yerli toplumsal yaşamında çözümler yarattı. Kürk ticareti nedeniyle Aleutlar uzun yolculuklara çıkmaya, evlerini Rus ticaret üslerinin yakınlarına taşımaya ve geleneksel ekonomik sistemlerini ihmal etmeye başladılar. Temasların ilk yıllarında zührevi hastalıklar, bağırsak enfeksiyonları ve tüberküloz yayıldı. Çiçek hastalığı 1786'da görülmüşse de 1835'ten önce Alaska'da yayılmadı. Ruslar yerlilere çiçek aşısı yaparak salgınları kontrol altında tutmaya çalıştılar. Fakat Alaska yerlilerinin aşya karşı gelmeleri nedeniyle Tlingit, Yapık ve Kodiak Adalarında yaşayan yerliler salgına yakalandılar. Birçok adada

aşı sayesinde salgın önlenmişti. Fakat zamanla ve Ortodoks rahiplerin gayretiyle aşılama yaygınlaştı. 1860'larda, Amerika'daki çiçek salgınlarından Alaska bu sayede kurtuldu.¹²⁸

18. yüzyılın sonlarına doğru, İngiliz ve Bostonlu (Amerikalı) gemiciler de kıtanın kuzeybatısına gelerek deniz samuru ve fok kürkü ticaretine başladılar. Ancak bunlar yaz aylarında geliyorlar, Ruslar gibi kışı geçirmek üzere kamp kuruyorlardı. Yerlilerin balina kemiği ve mors dişinden yaptıkları küçük biblolar ve oyma işlemler kısa zamanda ün kazandı. Bu yüzyıl boyunca, Avrupa'nın bütün güçleri, İngiltere, İspanya, Fransa ve Rusya Amerika kıtasını Kızılderiliden almak için kıyasıya yarıştılar.

128 Black, "Russia's American Adventure", s.51-53.

AMERİKAN BAĞIMSIZLIĞINDAN SONRA

*Devlet güvenliğinde
Şirket yolsuzluğunu yaratma
Ekonomik terörizm değil mi
Para konuşurken hükümet dinler
Aykırı düşünenler hakkında
dosyalar hazırlanır
Borca razı olma şart koşulur
Ve kabul edilmez gerçek
Böylece yalan duymaya alış
Şimdi istiyorsunuz ki
Sizin gözyaşınızı biz dökelim¹²⁹*

Gözyaşı İzleri (Çeroiki, Çoktav, Çikasav ve Krik Sürgünü)

Amerikan kolonilerindeki İngiltere'den gelenler ve onların Avrupa ülkelerinden getirdikleri beyazlar ile İngiliz yöneticiler arasında anlaşmazlıklar çıktı. Kızılderili topraklarına yerleşen koloniler elde ettikleri varlıklarını İngiltere'yle paylaşmak istemediklerinden bağımsızlık mücadelesine giriştiler. 1776'da 13 koloni bağımsızlıklarını ilan etti. İngiltere beş yıl sonra bu gelişmeyi kabul etti. Büyük Göller ve Mississippi Nehri arasında yaşayan Kızılderililerin kaderini Amerikan yönetimine ve koloni halkının insafına bıraktı. Amerika'nın yeni yönetimi en korktukları kabilelerden olan İrokualarla görüşmeler yaptılar ve onların New York'un batısındaki, Pennsylvania

129 John Trudell'in "Cry Your Tears" (Gözyaşlarınızı Dökün) adlı şiirinden.

ve Ohio topraklarındaki haklarını, 1784'te Fort Stanwix'te yaptıkları barış antlaşmasıyla tanıdılar. Ayrıca 1787 anayasaları da Kızılderililerle ticareti düzenleme görevini Kongreye verdi. Kızılderililer bağımsız uluslar olduklarından ne federal ne de eyalet yasaları onlara uygulanabilirdi. Ancak Amerikalıların Kızılderililerle olan ilişkilerini Savaş Bakanlığına bırakmaları asıl niyetlerini ortaya koyuyordu.¹³⁰ Savaş Bakanı bundan sonra Çippave, Ottava, Delaver, Çeroke, Çoktav ve Çiksavlarla da anlaşmalar yaptı.

Bütün bu anlaşmalara rağmen koloniler batıya doğru ilerlemeleri yolunda artık hiçbir engeli tanımaz oldular. Kuzeyde Göller Bölgesindeki yerlileri önce Ohio vadisine, daha sonra bugünkü Indiana topraklarına sürmek istediler. Kabileler buna razı olmadılar, ama beyaz adamın üstün silahlarına yenildiler. 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başı beyaz adamın yerli halkı sürekli batıya itmesi ve Mississippi Nehri'nin doğusundaki topraklarını yağmalamasıyla geçti. Ohio bölgesindeki Delaverler ve diğer 12 kabileyi ikna etmek için kurulan bir Amerikan komisyonu, 1793'te Kızılderili şefleriyle görüşürken öylesine baskı yapıp şefleri bıktırdılar ki şefler Birleşik Devletler'in, toprakları karşılığında kendilerine teklif ettiği parayı, bölgeden uzaklaştırmak için beyaz istilacılara vermelerini söylediler ve şöyle dediler:

"Paranın bizim için değeri yoktur, birçoğumuz için bilinmeyen bir şey; kadınlarımızın ve çocuklarımızın yaşamını sağlayan topraklarımıza [önerilen] hiçbir bedel bizi ikna edemez, umarız ki göçmenlerinizin [buradan] uzaklaşması ve böylece barış sağlanması için bir yol göstermemize izin verilir."¹³¹

Ohio topraklarından vazgeçmeyen yerliler beyaz adama karşı kazanmaları mümkün olmayan bir mücadele içinde kaldılar. 1790'ların ilk yarısında yenilen Kızılderililer, 1795'te yapılan Greenville Antlaşmasıyla topraklarının dörtte üçünü ve Indiana'daki topraklarının da yarısını beyaz adama bırakarak batıya göçtüler. 1800'lerin başından itibaren yeni kurulan devlete akın eden Avrupalı göçmenlerin toprak hırsı hiç bitmedi. ABD'nin üçüncü başkanı Thomas Jefferson 1803'te anayasayı değiştirerek Louisiana'yı satın almak ve yerli halkı oradan uzaklaştırmak için çalıştı. 1805'te Çikasavlar batıya gönderildikten sonra Çoktav ve Çerokilere topraklarını bırakıp batı-

130 Jacquin, *Histoire des indien*, s.147.

131 Helen Jackson, *A Century of Dishonor, A sketch of the United States Government's Dealings with some of the Indian Tribes*, Roberts Brothers, Boston, 1881, s.42.

Kızılderililer Amerikan kafa derisi getirsinler diye İngilizlerin rüşvet verdiği iddiasını resmeden karikatür

ya gitmeleri için baskı yapıldı. Topraklarından ayrılmamak için Amerikan vatandaşı olmaya razı olan Çeroki çiftçilere Jefferson, Mississippi'nin ötesindeki toprakların bol av hayvanı bulunduğundan, onlar için daha uygun olacağını öğütledi. Zaten başkanlığının başından itibaren Kızılderili kabilelerine karşı psikolojik savaş açmıştı. Kızılderililerin kendi ekonomik yaşam tarzını eleştiriyor, beyaz adam gibi çiftçilik yapıp hayvan yetiştirmelerini öneriyordu. Kızılderili liderlerini tuzağa düşürüp Amerikan devletine ait ticaret evlerine büyük miktarda borçlanmalarını sağlıyor, borcu ödemek için topraklarını satmaya mecbur ediyordu. Yerliler bazen de rüşvetle toprak satmaya razı ediliyorlardı. Jefferson'ın alanda çalışanlara yazdığı mektuplar onun sinsi çalışmalarının ayrıntılarını gösteriyordu.¹³²

Beyaz göçmenler çok geçmeden Indiana topraklarını da kapışmaya başladılar. Şavne şefi Tekumse bölgedeki kabileleri örgütleyerek bu duruma karşı geldi ve toprak satın alma önerilerini geri çevirdi. "Toprak nasıl satılır! Aynı hava ve su gibi. Büyük kutsal ruh bunları hepimize verdi" diyordu.

132 Richard Drinnon, *Facing West: The Metaphysics of Indian Hating & Empire Building*, Schocken Books, New York, s.86-87.

¹³³ Fakat 1811'de William H. Harrison (sonradan ABD'nin 9. cumhurbaşkanı) tarafından yönetilen Amerikan ordusuna yenildi. Arkasından isyan eden Krikler (Creek) de 1814'te Andrew Jackson'ın (7. cumhurbaşkanı) kuvvetleri tarafından bozguna uğratıldı. Kızılderililerin "Keskin Bıçak" (Sharp Knife) dedikleri Andrew Jackson ve askerleri binlerce Çeroki, Çikasav, Çoktav, Krik ve Seminol katlettiler ve evlerini yaktılar. Fakat bu insanların önemli bir kısmı inatla ata toprakları savunmayı sürdürdü.¹³⁴

1825'ten sonra, Kızılderililerin Mississippi'nin batısına sürülmesi sırasında Amerikan tarihinde çok trajik olaylar yaşandı. Georgia ve Alabama'daki yerli liderleri beyazlarla başa çıkamayacaklarını anlayarak, aslında hiç istemeyerek, topraklarını bırakıp Mississippi'nin batısına göçmeyi kabullendiler. Atalarından kalan, bilinmeyen çok uzun bir zamandan beri yaşadıkları toprakları bırakmak istemeyenler evlerinden zorla atıldı. Amerikan askerlerinin gözetiminde batıya doğru bir ölüm yürüyüşüne başladı. Bu sürgünler tarihçiler tarafından Amerikan tarihini lekeleyen "gözyaşı izleri" (a trail of tears) diye vasıflandırıldı. Akın akın gelen beyaz Avrupalı göçmenlere toprak sağlamak üzere "ırk temizliği" (racial cleansing) yapılıyordu.¹³⁵ Amerikan başkanı Adams 1828'deki bir mesajında Amerika'nın Kızılderililere karşı tutumunu şöyle ortaya koymuştu:

"İki bağımsız güç [yerli ve Amerikalı] arasında görüşmeler ve antlaşmalara dayanarak toprak sahibi yerlilerden baskıyla alabileceğimiz bütün toprakları satın aldık; beşeriyetin kaba ve cahil çocukları olan yerlilere [Hristiyan] dini ve bilgi getirmeye gayret ettik".¹³⁶

Amerikan Kongresi, 1830'da Başkan Andrew Jackson'ın (Kızılderili söylemiyle Keskin Bıçak'ın) önerisiyle "Kızılderili Sürgün Yasası"nı (Indian Removal Act) kabul etti. Böylece "yasal" olarak yerli halkın toprağını elinden alma eylemleri başladı. Sauk ve Tilki (Fox) kabilelerinden küçük bir grup şef Kara Şahin (Black Hawk) önderliğinde barışçıl bir direniş başlatılar. 1831'den sonra başlayan çarpışmalardan sonra yenilerek sürüldüler, 1.700 kilometreyi bulan yollarda yorgunluktan tükendiler, sağ kalanlar da bugünkü Wisconsin'de Bad Axe Nehri'nin ağzında katledildi.¹³⁷ Kara Şahin

¹³³ Jacquin, *Histoire des indiens*, s.149.

¹³⁴ Dee Brown, *Bury My Heart at Wounded Knee*, Bantam Books, New York, 1973, s.5; Alvin M. Josephy, Jr. *Now That the Buffalo's Gone: A Study of Today's American Indians*, University of Oklahoma Press, Norman, 1989, s.26.

¹³⁵ Billington, s.41.

¹³⁶ Jackson, *A Century of Dishonor*, s.16.

¹³⁷ Billington, s.41.

yakalanarak hapsedilmek üzere doğuya götürüldü. Tuhaf bir yaratılmış gibi meraklılar önünde teşhir edildi. 1838'de öldükten sonra bile iskeleti Iowa valisinin makamında sergilendi.¹³⁸

Beyaz adamın ayak oyunlarını çok iyi bilen kabileler federal yönetimin toprak satış önerilerini reddediyordu. Ancak 1835'te bazı Kızılderili kabile şefleri Amerikan hükümetiyle anlaşma imzalamaya razı oldu. Amerikalılar satış bedelini de ödemiyorlar, sözde onlar için harcamak üzere saklı tutuyorlardı. Batıya göç etmeye zorlanan bu insanlar masraflarını da kendileri kar-

Sauk Reisi Kara Şahin

şılamak zorunda kalmıştı. Direnen kabilelerin üzerine 1838'de Amerikan ordusu ve milisleri gönderildi. Bugünkü Tennessee ve Kentucky bölgelerinde yaşayan ve tarımla geçinen Çeroki, Çoktav ve Krik yerlilerine saldırdı. Halk süngülü askerler tarafından kovalandı. Çiftlikleri beyaz göçmenler tarafından yağmalandı, ürünleri yakıldı ve hayvanları öldürüldü. Bu "asiler" batıdaki topraklara kış ortasında, askerlerin gözetiminde, bazıları zincire vurularak götürüldü. Dinlenecek çadırları ve arabaları yoktu. Aileler birlikte yürüyorlar, yaralılarını, hastalarını, yeni doğan bebeklerini ve ölmek üzere olan yaşlılarını arkalarındaki kızaklarda çekerek götürüyorlardı. Her mola verdikleri yerde 14-15 ceset gömüyorlardı. İçinde büyük buz parçalarının yüzdüğü Mississippi'yi geçerken batan çok eski bir teknedeki 300 Krik boğularak öldü. Çerokilerin bir kısmı Dumanlı Dağlara (Smoky Mountains) sığınmayı başardı.¹³⁹

Florida'da yaşayan Seminoller, yurtlarını terk etmek istemediklerinden, 1834'te Amerikan ordusunun yapabileceklerinden korkup kaçarak Florida

¹³⁸ Brown, *Bury My Heart*, s.5.

¹³⁹ Alexis de Tocqueville, *Democracy in America*, J. & H. G. Langley, New York, 1840, s.370; Jacquin, *Histoire des indiens*, s.156-157.

bataklıklarına saklandılar. Şef Oseola'nın savaşçıları 1842'ye kadar direndiler. Amerikalılar şefi görüşmeye davet ettiler. Oseola görüşmeye gidince tutukladılar. Bir süre sonra orada öldüğü bildirildi. Amerikan devleti birkaç yüz Seminölü toprağından atmak için milyonlarca dolar harcadı ve 1.500 askerini kaybetti.¹⁴⁰ Fakat Seminoller direndiler. Bunların az sayıdaki torunları, bugün Florida'da Everglades (bataklık) alanında yaşamlarını sürdürüyorlar. Kızılderililerin bu toprakların sahibi olarak hakları, daha önce İspanya ve İngiltere tarafından antlaşmalarla tanınmıştı. Florida'yı ele geçirdikten sonra Amerikalılar da bu hakkı tanımışlardı.¹⁴¹ Ama şimdi, onları bu haklarından mahrum etmek için topraklarını satmaya zorluyordu.

Amerikalılar başından beri yerli halkın topraklarını ellerinden almak için çeşitli bahaneler uyduruyorlardı. 1845'te bir ideoloji olarak "kaderin tezahürü" veya "alinyazısının gösterdiği" diye çevirebileceğimiz "Manifest Destiny" diye bir şeyi ileri sürdüler. Güya bu kıtaya egemen olmak, beyaz Amerikalıya Tanrının verdiği bir kısmet veya hakmış. Bu inanç Demokrat Partili yöneticiler tarafından destekleniyordu. Aslında bu, Kızılderilileri imha etmek için uydurulmuş politik bir kavramdı. Gittikçe artan beyaz adam sayısı, onların korkunç ve tükenmez silahları, beyaz adamın hükümetinin ikiyüzlü oyunları uzun süre yerli kabileleri sindirdi. Bu arada, Amerikan yönetimi Kaliforniya'yı ele geçirmeyi amaçlıyordu. Bugünkü Yeni Meksika (New Mexico) ve Kaliforniya'yı Meksika'dan satın alamayınca, savaş açmış ve 1847'de biten savaştan sonra Teksas'tan Kaliforniya'ya çok geniş toprakları zorla ele geçirmişti.

1840 ve 1860 arasında milyonlarca yoksul insan İngiltere, Almanya ve İskandinav ülkelerinden gelip Amerika'ya yerleşti. 1848'de Kaliforniya'da altın madeni bulunduktan sonra binlerce toprak avcısı, zenginlik peşindekiler, serseriler ve haydutlar vagon arabalarıyla Büyük Okyanus kıyılarına yöneldiler. Bunlar bu ülkeyi yağmalamak için gelmişlerdi. Zevk için bizon öldürdükleri yetmiyormuş gibi zevk için Kızılderili de öldürüyorlardı. Amerikan kürk hayvanı avcıları da çok barışçı olan ve savaşmayı bilmeyen, savunmasız Kuzey Payute halkını tavşan avlar gibi, spor olsun diye vuruyorlardı.¹⁴² Bazı kale kumandanları bunları tevkif edip önlemeye çalışsa da sonuç değişmedi.¹⁴³ Amerikan Hükümeti bunların batıya yerleşmelerini teşvik etti. 1850'de, bölgede yaşayan Modok, Mohave, Payute, Yuma ve

140 Jacquin, *Histoire des indiens*, s.156-157.

141 Jackson, *A Century of Dishonor*, s.15-16.

142 Josephy, Jr., *Now That the Buffalo's Gone*, s.74.

143 René Thévenin & Paul Coze, *Mœurs et Histoire des Peaux-Rouges*, Payot, Paris, 1928, s.210-211.

daha birçok küçük kabilelere kimse fikir sormadan Kaliforniya Amerikan Birliği'nin 31. eyaleti oldu. 1860'ta Birleşik Devletler'in nüfusu 31.443.321 olmuştu. Hükümet, 1862'de, bir Yurt Edinme Kanunu (Homestead Act) çıkararak her göçmene batıda kamu alanlarına yerleşmeleri için 65 hektar toprak karşılığında beş yıl orada yaşamalarını ve toprağı işlemelerini şart koştu. Böylece batıya genişleme hızlandı. Aynı zamanda Kaliforniya'da bulunan altın ve gümüş madenlerinin bolluğı birçok gözü kara, serüven-ci maden arayıcısını da akın akın bu bölgeye çekti. Kayalık dağlara doğru uzanan iki uzun demiryolu hattı üzerinde devamlı gidip gelen trenler, bu geniş ovalardaki bizon nüfusunun yok olmasına neden olduğundan Amerikan Hükümeti Arkansas'ın güneyindeki güçlü kabilelerin de sonunda yok olacağını beklemekteydi.¹⁴⁴

Sand Creek (Şayen) Katliamı

Amerikan İç Savaşının ilk yıllarında mavi ceketli¹⁴⁵ Kuzey orduları Colorado ve Yeni Meksika taraflarına gelerek yerlilerin otlaklarını ve av alanlarını aşındırmayı, yerli halka zarar vermeyi sürdürdüler. Colorado Valisi 1864'te, düşman olarak gördüğü bazı Kızılderili gruplarına saldırıyı kolaylaştırmak için dost bildiğı bazı yerlileri yakındaki kalelere davet etti. Bunun üzerine bir grup Şayen Fort Lyon'a gelip yerleşti. Vali eylemlerini tamamladıktan sonra, gene korunacakları söylenerek, 40 mil ötedeki Sand Creek denen yere gönderildiler. 27 Kasım'da Albay Chivington'ın yönettiğı 1. Colorado süvarileri şafak vakti Sand Creek'teki insanlara saldırdılar.¹⁴⁶ Albay yol göstermesi için yarı Şayen olan Robert Bent'i çiftliğinden alarak zorla getirmişti. Robert Bent bu katliamın içinde yaşayan bir tanık olmuştu. Yakınlarda bir yerde bulunan Robert'ın kardeşi George Bent de çarpışmanın gürültüsüyle uyanmış ve arkadaşları olan Şayenlerin yardımına koşmuştu. Dere kıyısında tüfekleriyle askerlere karşı koymaya çalışan erkeklere katıldı. Beyazlarla her zaman dost olan Şef Ak Ceylan (White Antelope) öne çıkıp kollarını açarak durmalarını istedi. Diğer Şef Kara Kazancık'ın (Black Kettle) bulunduğu barınağın üstünde Amerikan bayrağıyla birlikte küçük beyaz bir bayrak bulunmasına rağmen saldırı devam etti. Şefe ovalardaki askerlerle karşılaşınca bu bayrağı kullanması tavsiye edilmişti. Fakat Albay

144 Jackson, *A Century of Dishonor*, Appendix, Special Report.

145 Amerikan İç Savaşında Kuzey orduları mavi üniforma giyerken onlara karşı savaşan Güneylilerin ordusu boz renkli üniforma giymekteydi.

146 René Thévénin & Paul Coze, *Mœurs et Histoire des Peaux-Rouges*, s.212-213.

Sand Creek Katliamı

Chivington katliam için gelmişti ve istediğini gerçekleştirdi. Askerler yaşlı, kadın, çocuk diye bir ayırım yapmıyordu. 30-40 kadar kadın kendilerini korumak için bir çukura sığınmışlardı. Bir sopanın ucunda beyaz bir bez taşıyan altı yaşlarında bir kız çocuğunu çukurdan çıkardılar. Çocuk birkaç adım atmıştı ki derhal kurşunlandı ve öldü. Askerler sonra çukurdaki kadınları öldürdüler. Ak Ceylan'ın cinsel organlarını kesen asker onlarla bütün kesesi yapacağını söyledi.¹⁴⁷ Öldürdükleri çocukların bile kafa derisini yüzdüler. George Bent de kalçasından yaralı olarak derenin yüksek kenarlarıyla korunan bir çukura kendini atmış, saklanan savaşçılar, kadınlar ve çocuklarla geceye kadar beklemişti. Gece olunca sağ kalanlar saklandıkları yerden çıkmıştı. Dondurucu soğukta yaralarındaki kan bile donmuştu. Tek düşünceleri doğudaki Dumanlı Tepelerde bulunan av kampına sığınmaktı. Dondurucu fırtına, açlık, yaralarının ve yüreklerinin acısıyla 50 mil ötedeki av kampına ulaştıklarında manzara korkunçtu. Herkes, delikanlı savaşçılar (Kızılderili askerler) bile, ağlıyor, kadınlar ve çocuklar feryadı koparıyorlardı. Herkesin kaybettiği yakınları ve arkadaşları vardı.¹⁴⁸

147 Brown, *Bury My Heart*, s.88.

148 Brown, *Bury My Heart*, s.90.

Bu katliamı Amerikan Kongresinde araştıran komiteye verdiği ifadede bir binbaşı kadın ve çocukların öldürüldüğünü, kafa derilerinin yüzüldüğünü, ana kucağındaki bebeklerin bile kurşunlandığını, vücutlarının korkunç şekilde parçalandığını, ölü kadın cesetlerinin, söylemesi bile insanı hasta eden kirli muamelelere maruz kaldığını ve Albay Chivington'ın bu şeytani saldırı sırasında askerleri cesaretlendirdiğini anlatmıştı.¹⁴⁹

Başka bir beyaz adam da ilk saldırıdan birkaç gün sonra, 30 Kasım'da gördüklerini şöyle anlattı:

"Bir adamın atından inip [yaralı] bir Kızılderili vücudundan kulağını kestiğini ve bir başkasının da kafa derisini yüzüldüğünü gördüm. Çok sayıda çocuğun öldürüldüğünü gördüm; bedenlerinde kurşun delikleri vardı; bir çocuğun yan tarafı keskin bir aletle tamamen kesilmişti. Her iki kulağı da kesilmiş olan bir başkasını da gördüm. 3. Alay'ın birçok mensubunun, yüzükleri almak için parmaklarını kestiklerini gördüm. Binbaşı Sayre'nin ölü bir Kızılderilinin kafa derisini yüzüldüğünü gördüm. Kafa derisine gümüşten kuyruk gibi bir şey asılmıştı."

Bir başkasının tanıklığı ise şöyleydi:¹⁵⁰

"Kıyıda oturan bacağı kırılmış bir skuav [Kızılderili kadın] gördüm. Bir asker kılıcını çekerek ona yaklaştı. [Kadın] korunmak için elini kaldırdı. Asker vurarak kolunu kırdı. Kadın yuvarlandı ve öteki kolunu kaldırdı; asker o kolu da kırdı, öldürmeden kadını öyle bıraktı. Karnı yarılmış bir başka skuav gördüm, doğmamış bir bebek yanında yatıyordu."

Binbaşı Anthony bir olayı şöyle anlattı:

"Muhtemelen üç yaşlarında küçük bir çocuk, ancak kum üstünde yürüyebilecek kadar büyüktü. Kızılderililer önden gitmiş, bu küçük çocuk da onları izliyordu. Bu küçük adam tamamen çıplak kum üzerinde yürüyordu. 75 yarda [68 metre] uzağında bir adamın atından indiğini ve tüfeğini çekip ateş ettiğini gördüm. Çocuğu ıskaladı. Başka bir adam geldi ve 'bu o... çocuğuna bir de ben deneyeyim, onu vururum' dedi. Atından indi, diz çöktü ve çocuğa ateş etti, fakat ıskaladı. Bir üçüncü adam geldi, aynı sözü söyledi ve ateş etti ve küçük adam düştü."¹⁵¹

149 Jackson, *A Century of Dishonor*, s.344; Brown, *Bury My Heart*, s.87-89.

150 Jackson, *A Century of Dishonor*, s.344.

151 Jackson, *age*, s.345.

Komiteye çok daha kötöleri de anlatılmıştı. Fakat bu vahşeti yapan Colorado askerleri Denver'e geldiklerinde beyaz Amerikalılar tarafından alkışlarla karşılandılar. Bir tiyatro gösterisi yapılarak Kızılderililerden kesilmiş olan kafa derileri halka gösterildi ve coşkuyla alkışlandı. Araştırma Komitesinin raporlarını gazeteler yazmadılar. Bütün deliller ve şahitler Albay Chivington'ın bu katliamı tasarlayarak yaptığını gösteriyordu. Komite Chivington'ı azarlamakla yetindi ve bu adam cezasız kaldı.

Sante-Siular

1860'larda Amerikan halkının batıya olan ilgisi çok yükseldi. 1862'de kıtayı bir okyanustan ötekine bağlayan demiryolu yapımı başladı. Batıda-ki altın ve gümüş madenlerine ulaşmak isteyenler kestirme yol olarak Kızılderili topraklarından geçiyorlar ve zarar veriyorlardı. Colorado gibi yeni eyaletlerin yaratılması da kabile topraklarına tecavüzleri artırdı. Savaş Bakanlığı'na bağlı olan Kızılderili İşleri Dairesi (Bureau of Indian Affairs) yerlileri para karşılığında başka yerlere yerleşmeye razı ediyordu. Kızılderililerin yaşam alanları iyice kısıtlanırken öncü (Pioneer) denen beyaz göçmenler ülkenin her yerini işgal ediyordu. Kızılderililer tarıma elverişli olmayan topraklara yerleştiriliyor, avlanma alanları kısıtlanıyordu. Askerlerle ve öncü göçmenlerle çatışmak istemeseler de şefler topraklarını ellerinden alacak yeni antlaşmalar imzalamak istemiyorlardı. Demiryollarının ve göçmen çiftliklerinin böldüğü topraklarda hem avlanacak kürk hayvanları hem de etinden ve derisinden yararlanılan bizonlar azalıyordu. Kızılderili kadınlara sataşmalar ve tecavüzler oluyordu. Büyük Göllerin hemen batısında yaşayan Sante-Siular 1862'de büyük bir yiyecek sıkıntısıyla karşılaştılar. Kıtık ve açlık zamanlarında yerliler krediyle devlete bağlı beyaz tacirlerden erzak alıyorlardı. Toprak satışı veya kira karşılığı olarak devletten alacakları yıllık tahsisat gelince borç ödeniyordu. Santeler aslında bu kredi sistemini hiç beğenmiyor ve aldatıldıklarına inanıyordu. Devletten alacakları geldiğinde tacirlerin alacağı her şeyden önce ödeniyordu. Yerlilerin hesaplar üzerinde bir denetimi yoktu. Tacirler ne isterse ödeniyordu. Kıtık ve açlık baş gösterince yerliler ile, her zaman tacirleri koruyan askerler arasında gerginlik artıyordu. Tacirler alacaklara el koymak için devlet memurlarına baskı yapıyordu. Minnesota'da, 1862'de Sante-Siulara mal vermek istemeyen tacirlerden biri insanların aç kalmasının onu ilgilendirmediğini söylemiş, "eğer aç kalmışlarsa ot yesinler veya kendi dışkılarını yesinler" demişti.¹⁵² Sonunda, açlıktan kırılan, askerlerin ve tacirlerin küçümseyen

152 Brown, *Bury My Heart*, s.40.

davranışlarından bıkan Sante-Siu gençleri Minnesota Nehri'ni geçerek göçmenlerin çiftliklerini yağmaladılar. Sante şefi Küçük Karga (Ta-o-ya-te-duta, İngilizcesi Little Crow) savaş taraftarı değildi. Amerikalıların istediği gibi hep barıştan yana olmuştu. Ama şimdi hep barıştan söz eden bu beyaz Amerikalıların kendileri, Mavi Ceketliler ve Boz Ceketliler birbirleriyle savaşıyordu. Küçük Karga istemeyerek de olsa 800 savaşçısının başında isyan başlattı. Kanlı çarpışmalardan sonra ordu ve milisler bu "asileri" hızlı bir manevrayla sıkıştırdı. Askeri mahkeme 303 Santeyi suçlu bularak idama mahkûm etti. Cumhurbaşkanı Lincoln 39 Santenin idamını onayladı. Sante-Siu ölüm şarkısını söyleyerek darağacına çıkan bu adamların asılmasını izleyen bir beyaz "Amerika'nın en büyük toplu idamını" görmüş olmakla övünüyordu.¹⁵³

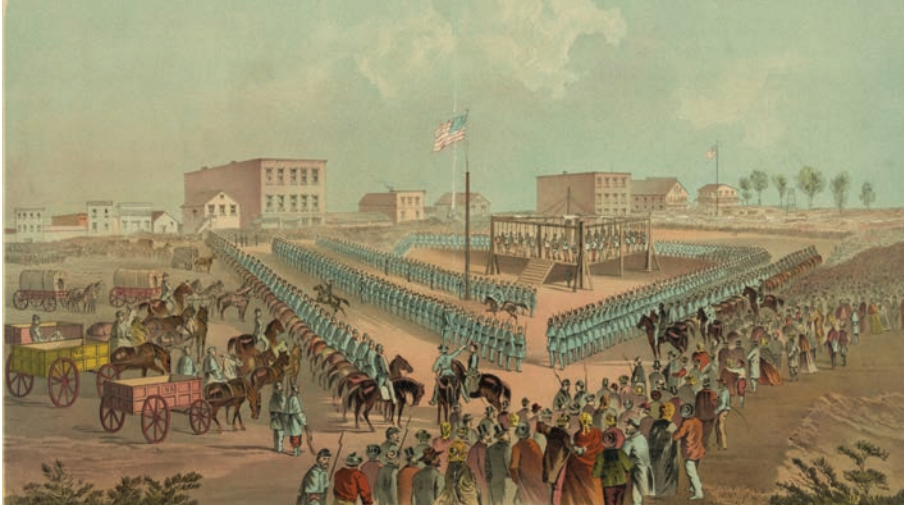
Küçük Karga

İngilizlerden yardım uman Küçük Karga kuzeyde Kanada'ya sığındı. Umduğunu bulamayıp bazı savaşçılarıyla geri döndü. Savaşçıların çoğu güçlü düşmanları tarafından öldürüldü. Zayıf düşmüş olan şefi ve yanındakileri yakalamak zor olmadı. Minnesota eyaleti Kızılderili baş derisi için yeni ödüller koymuştu. Küçük Karga'nın baş derisini kesip getirene 500 dolar ödendi. Kanada'ya sığınmış olan diğer iki şef de bir gece uyurken güvendikleri iki Kanadalı ve bir Amerikalının ihanetine uğrayarak kloroformla uyuşturuldu. Elleri ve ayakları bağlı olarak köpek kızıaklarıyla Minnesota'ya getirilerek asıldılar.¹⁵⁴ Bu isyan sonunda, beyazlar, karşılığında hiçbir şey ödemedi Sante-Siu topraklarını ele geçirdi. Kabileden sağ kalanlar, Missouri yakınlarında Karga Deresi (Crow Creek) denen çorak bir toplama kampına sürüldü.¹⁵⁵

153 Jacquin, *Histoire des indiens*, s.166; Brown, *Bury My Heart*, s.37-60.

154 Brown, *Bury My Heart*, s.64.

155 Jacquin, *Histoire des indiens*, s.165-166.

Minnesota'da Kızılderililerin idam edilmesi

Navaholar

Kuzeyde Santeler topraklarından edilirken güneyde de Navaholar benzer bir durumla karşılaştılar. Amerikan ordusu daha önce yüzlerce Apaşı verimli Rio Grande vadisinden, daha güneyde, çöldeki bir toplama kampına sürmüştü. Bu kez sıra Navaholara gelmişti. Navaholar 1850'lerde Amerikalılarla antlaşmalar yaparak barış içinde yaşamayı ummuştu. Amerikalılar Meksika Savaşından sonra ele geçirdikleri topraklarda yeni eyaletler ve yerleşim yerleri yarattılar. Yeni adıyla Yeni Meksika (New Mexico) bölgesindeki Meksikalılar çok eskiden beri Navaho topraklarından çocuk çalarak köle yapıyorlardı. Buna karşılık olarak Navaholar da onlara akınlar yapıyorlardı. Eski âdetlerine devam eden Meksikalılar Navaholarla çarpışınca, Amerikan askerleri Meksikalıları koruyordu. Meksika toprakları artık Birleşik Devletler'e katıldığı için Meksikalılar artık Amerikan vatandaşı olmuştu. Navaholar Kızılderiliydi, Amerikan vatandaşı değildi. Meksikalılara saldırdıkları zaman Amerikan askerleri Navaho ülkesine gelerek "suçluları" cezalandırıyordu. Askerler Navaho çocuklarını kaçıran Meksikalıları cezalandırmıyordu. Navaho Şefi Manuelito Amerikan adaletine ve yarı Kızılderili kanı taşıyan Meksikalıların yaptıklarına anlam veremiyordu.¹⁵⁶

Amerikalıların Navaho ülkesindeki ilk kalesi 1851'de yaptıkları Fort Defiance'tı (Meydan Okuma veya Mukavemet Kalesi). Bu kale değerli otlak-

¹⁵⁶ Brown, *Bury My Heart*, s.16-17.

lar üzerinde inşa edilmişti ve Amerikan Hükümeti yerli halkın otlaklarını kullanmasını yasaklamıştı. Kendi sürülerini otlatmak isteyen yerlilere, otlakların kaleye ait olduğu ve hayvanlarını uzak tutmaları söylendi. Ancak otlakları çeviren çit veya parmaklık gibi bir şey bulunmadığından hayvanların bazen yasaklanan meralara girmesi önlenemiyordu. Bir gün kaleden çıkan bir grup atlı Navaholara ait olan bütün hayvanları kurşunladı. Öldürülen hayvanlarının yerine koymak için Navaholar da askerlerin sürülerine ve levazım katarlarına saldırdılar. Askerler gene Navaholara karşılık verdiler. 1860 Şubat'ında Şef Manuelito 500 savaşçısıyla kalenin birkaç mil uzağında otlamakta olan kale sürüsüne bir akın yaptı. Kızılderililerin okları ve mızrakları askerlerin ateşli silahları karşısında etkisiz kalıyordu. Birkaç at alabilmek için 30'dan fazla adamlarını kaybettiler. Manuelito, Nisan'da, Navahoların güzel konuşan ruhani lideri Barboncito'yla birlikte 1.000 kadar savaşçıyla şafaktan önce Fort Defiance kalesini sardı. Nöbetçi kulübe-lerini ve bazı binaları tahrip ettiler. Şaşıarak kışladan çıkan askerlere ok yağdırdılar. Kendilerini toparlayan askerler tüfekleriyle karşılık verdiler. Navaholar amaçlarını tam olarak yerine getiremese de askerlere iyi bir ders verdiklerini düşünerek tepelere çekildiler.¹⁵⁷

Birleşik Devletler Ordusu bu saldırıyı savaş olarak gördü ve Albay Calby'yi Manuelito ve diğer saldırganları yakalaması için gönderdi. Dağlarda Navaho arayan askerler bitap düştüler. Navaholarda da ekinlerine ve hayvanlarına bakabilecek güç kalmamıştı. 1861 Şubat'ında barış yapmak üzere anlaştılar. Bu sırada başlayan İç Savaş nedeniyle kalenin mavi ceketli askerlerinden bazıları boz ceketli yeğleyerek, doğuya, mavi ceketlilerle savaşmaya gitmişlerdi.

Manuelito

157 Brown, *Bury My Heart*, s.24.

Zaman zaman alevlenen çatışmalara rağmen bir yıldan fazla süren sakin bir dönem oldu.

1862 baharında, Kuzey ordusunun mavi ceketlileri çoğalmış olarak Yeni Meksika'ya geldi. Boz ceketliler Teksas'a çekilmiş olduklarından yapacak işleri olmayan mavi ceketli askerler Rio Grande vadisinde kamp kurdular. Navaholar, bir müddet sonra, omuzunda yıldızlar bulunduğu için "Yıldızlı Şef" adını verdikleri, askerlerin başındaki generalin zengin Navaho topraklarında gözü olduğunu öğrendiler. Bu Yıldızlı Şef, önce az sayıdaki Maskalero Apaşlarını, sonra da Navahoları bu verimli bölgeden sürmek istiyordu. Önce Maskalero liderleri pusu kurularak öldürdü. Artık beyaz askerlere karşı gelemeyecek durumdaki yorgun ve bezgin halkının çöldeki Bosque Redondo'ya hapsedilmeleri zor olmadı.

Generalin hızlı ve amansız toprak işgaline tanık olan Navaho liderleri Yıldızlı Şef James Carleton'a giderek, barışçı hayvan sahipleri ve çiftçileri temsilen geldiklerini ve savaş yapmak istemediklerini bildirdiler. Bu sakallı, kibirli ve gülümsemeyen adam 1863 yazında Navahoların da Bosque Redondo'ya taşınmalarını istedi. Kit Carson'a da Fort Wingate'e giderek savaşa hazırlanmasını emretti. Amerikan filmlerinde meşhur kement ustası olarak gösterilen avcı, rehber, devletin Kızılderili İşleri görevlisi ve asker olan Kit Carson Navaholarla uzun zaman birlikte yaşamıştı ve onları iyi tanıyan biriydi. Eski dost Kementçi Kit şimdi onlara ihanet ediyordu. Yeni Meksikalılardan olan gönüllüler ordusuyla Yıldızlı Şefin emirlerini yerine getiriyordu.

Navaholar kıvılcıklı derin kanyonların ve yüksek yassı tepelerin bulunduğu engebeli ülkelerinde askerlerden korunmanın yolunu buluyorlardı. Bu kanyonların birkaç yüz metre genişlediği alanlarda koyun ve keçilerini otlatıyorlar, mısır, buğday, kavun ve diğer meyveler yetiştiriyorlardı. Suyu bol olan topraklarında, İspanyollar zamanından beri gururla yetiştirdikleri seftali bahçeleri vardı. Etrafta bolca bulunan kavak ve mürver ağaçlarından tahta ve yakacak odun temin ediyorlardı. Carson, Navahoları topraklarını bırakmaya ikna edemeyince eski yöntemlerini uygulamaya koyuldu. Navahoları açlığa mahkûm etmek için ekinlerini yaktı ve hayvanlarını yok etti. Karşılık olarak, Navaholar da Carson'ın ağıllarına saldırarak kendilerine ait olan koyun ve keçileri aldıktan başka Carson'ın en gözde atını da aldılar.

Navaholar dağlara çekilerek mücadeleyi bir süre sürdürdüler. Carson emrine girdiği General Carleton'dan, Navaho erkeklerinin görüldüğü yerde öldürülmesi gibi, şiddet içeren kesin emirler alıyordu. General'in yazılı bir emri şöyleydi:

"Onlara [Navaholara] söyle 'Bosque Redondo'ya gidin, yoksa sizi kovalayıp yok edeceğiz. Bunun dışında sizinle hiçbir koşulla barış yapmayacağız... Bu savaş yıllarca sürse bile sizin varlığınız sona erece veya taşınmanıza kadar sizi bırakmayacağız. Bu konuda başka hiçbir konuşma olmayacaktır."

General bir taraftan da Savaş Bakanlığı'na yazarak "Kızılderilileri kırbaçlamak ve madene giden insanları korumak için" takviye kuvvetler istiyordu. "Tanrının inayeti bizi gerçekten kutsuyor. Ayağımızın altındaki altın sadece toplamayı bekliyor" diye yerli topraklarında bulunan altını çalmak gerektiğini söylüyordu.¹⁵⁸ Ağır kış koşulları, açlık ve yoksulluğa daha fazla dayanamayan Navaholar yavaş yavaş topraklarından ayrılmayı kabul ediyorlardı.

General Carleton'ın baskısıyla Kementçi Kit Carson Navaho ulusunun değişik boylarına ait bütün erzak mevcudunu yakıp yok ediyordu. 17 Ekim'de Fort Wingate'e teslim bayrağı sallayarak iki Navaho geldi. Reislerden Delgadito ve Barboncito'nun 500 insanının zor koşullar içinde bulunduğunu, bütün erzakının yok edilmiş olduğunu, çamfıstığından başka yiyecek bulamadıklarını, giysilerinin parçalanmış olduğunu, battaniyelerinin bile bulunmadığını, askerlerin saldırısından korktukları için ateş bile yakamadıklarını anlattılar. Şefler Bosque gibi uzak bir yere gitmek istemiyordu. Kalenin hemen yanında, askerlerin gözü önünde hoganlarını (Navaho kulübelerini) inşa ederek barış içinde yaşamak istediklerini bildirdiler. Kale kumandanı bu talebi General Carleton'a iletti. General "Navaho Kızılderililerinin bu konuda hiçbir seçeneği yoktur; ya Bosque Redondo'ya giderler ya da kendi ülkelerinde savaşırlar" diye cevap verdi. Gerçekten hiçbir seçeneği olmadığını gören ve kadınlarla çocukların açlıktan ve soğuktan kırılmalarını önlemeye çalışan Şef Delgadito teslim oldu. Bu ilk teslim olanlar, Carleton'ın emriyle iyi koşullar altında, iyi tayınlar verilerek Bosque Redondo'ya gönderildi. Yıldızlı Şef Carleton, Delgadito'ya istediği zaman kaleye gelebileceğini, diğer Navaholara Bosque'deki yaşamın açlıktan veya soğuktan donarak ölmekten daha iyi olduğunu söyleyerek onların da Bosque toplama kampına gitmeleri için ikna etmesini bildirdi. Aynı zamanda Kit Carson'a Chelly kanyonunda, Navahoların son barınma yerindeki yiyecek ve hayvanları da yok etmesi emrini verdi.

158 Brown, *Bury My Heart*, s.25.

Kit Carson bu emrin yerine getirilmesini geciktirmek istediye de General kesin sonuç istiyordu. Ocak 1864'te, Kit Carson bir yönden, Albay Pfeiffer diğer bir yönden kanyona girdiler. Pfeiffer'in askerleri tepelerde ve uçurum kenarlarında toplanan yarı aç Navahoların taş, kütük ve İspanyolca küfür saldırısına uğradı. Fakat askerleri durdurmak mümkün değildi. Askerler hoganları, erzak ve hayvanları imha etti. Ateş menziline giren iki Navahoyu öldürdü, iki yaşlı Navahonun donarak ölmüş olduklarını gördü ve 19 kadın ve çocuğu esir aldı. Carson güçleriyle birleşen Pfeiffer gece kamp yaptıkları sırada üç Navaho beyaz teslim bayrağıyla gelerek, insanların açlık çekip donarak ölmektense teslim olmayı yeğlediklerini söylediler. Ertesi sabah paçavralar içinde, bir deri bir kemik kalmış 60 Navaho gelerek teslim oldu. Carson kanyonda Navaholara ait her şeyin, 5.000 şeftali ağacı dahil, yok edilmesi emrini verdi. Navaholar Kementçi Kit Carson'ın bütün yaptıklarını, onlara karşı savaşmasını, onları esir almasını ve aç bırakmasını bağışlayabilirlerdi. Fakat çok sevdikleri 5.000 şeftali ağacını kesmesini hiç affetmediler.¹⁵⁹ Ocak ayında 680, Şubat'ta 2.700, Mart'ta 3.000 Navaho teslim oldu.

Bosque Redondo'ya doğru Mart ayında başlayan uzun yürüyüşte çok sayıda kayıp verdiler. Üç çocuk Meksikalılar tarafından kaçırıldı. Navaholar güçlü insanlardı. Dondurucu soğuğa, açlığa, dizanteriye ve askerlerin alaylarına katlanabiliyorlardı. Fakat yurtlarından ayrılmak, topraklarını kaybetmek çok ağır geliyordu. Sonbaharda Bosque Redondo'dan kaçıp yurtla-

Navaho dokuma tezgâhı

159 Brown, *Bury My Heart*, s.28.

rına dönen Navaholar kampta olan korkunç şeyler anlattılar. Orası sefil bir yerdi. Askerler halkı süngüleriyle dürterek, kerpiç duvarlarla çevrili kamp içine sokuyorlar, yoklama yaparak sayılarını küçük defterlere yazıyorlardı. Askerlerin başı giysi, battaniye ve daha iyi yiyecek temini için söz veriyordu, ama sözünü hiç tutmuyordu. Etraftaki kavak ve çalılar kesilmiş olduğu için köklerinden başka yakacak yoktu. Yağmurdan ve güneşten korunmak için kumlu toprağı kazarak delikler açıyor ve üzerine ottan ördükleri hasırları çekiyorlardı. Bölgedeki çayır köpekleri gibi kovuklarda yaşıyorlardı. 1865 sonbaharında, çorak topraklardaki buğday hasadı verimsiz olunca, Ordu kamptaki yerlilere, askerlere yediremeyeceğı, bozulmuş un ve domuz pastırması dağıttı. Ölümmler arttıkça kamptan firarlar da artıyordu.

Şef Manuelito 1866 güzüne kadar saklanmayı başardı. Sonunda 23 savaşçısıyla birlikte Fort Wingate'e gelip teslim oldu. Zayıf vücutlarını paçavralar örtüyordu. Okları ve yayları yoktu, ama deri okçu sargıları hâlâ bileklerindeydi. Onlar da Bosque'ye gönderildiler. Amerikan İç Savaşı bitmişti. General Carleton bölgeden alınmıştı. Yerine General William T. Sherman gönderilmişti. Navaholar bu adamın yüzünü Yıldızlı Şefinkine benzettiklerinden ondan çekindiler. Amerikan hükümeti, kamp çevresinin tarıma ve yaşama-ya uygun olmadığını görerek kampın kapatılmasına ve Navahoların yurtlarına dönmesine izin verdi. Amerikan devleti ve Navaho şefleri arasında, 1 Haziran 1868'de imzalanan antlaşma taraflar arasındaki savaşın ebediyen sona erdiğini bildiriyordu. Navaholar yurtlarına dönmüşlerdi, ama en verimli toprakları ve otlakları

Kit Carson Kızılderililere karşı

beyaz göçmenler tarafından işgal edilmişti.¹⁶⁰ Artık yaşamları hiç kolay olmayacaktı.

Lakota-Siular ve Kızıl Bulut

Montana'da altın bulan beyaz adam Bozeman Yolu (Bozeman Trail) dedikleri bir yol yapımına başladı. Bu yolu korumak için kaleler de inşa ediliyordu. Lakota-Siu ülkesinin ortasından geçen bu yolun yapımına Büyük Siu ulusunun Lakota boyundan olan Oglala kabilesi ve Şayen halkları itiraz ettiler. Amerikan ordusu 1862'de, Montana'daki Powder River bölgesine bir müfreze asker gönderdi. Lakota ve Şayen halkları karşı koydular. Kızıl Bulut (Mahpiua Luta, İngilizce adıyla Red Cloud) ve Kemerli Burun (Roman Nose) adlı reisler tarafından yönetilen Oglala Lakota savaşçıları ile Amerikan ordusu arasında çarpışmalar oldu. Amerikalılar kış aylarında çekilmek zorunda kaldılar. Kızıl Bulut, Amerikan hükümetinin gönderdiği görevlilerle görüşmeyi reddetti. 1862-1863 yıllarında Oglala ve Şayen savaşçılarıyla topraklarını işgale gelen adamlara ve askerlere savaş açtı. Halkının topraklarından atılıp cefa çekmesine razı olmadı. Bu yol üzerindeki kalelere akınlar düzenledi. Çok kanlı savaşlar oldu. Kızıl Bulut ve halkı sonunda başardı. Amerikan Hükümeti Bozeman projesini geçici olarak terk etti.

Bozeman yolu

160 Jacquin, *Histoire des indiens*, s.166.

Kızıl Bulut diğer şeflerle

Haziran 1866'da Kızıl Bulut, diğer dört şef Kör Bıçak (Dull Knife), Atlarından Korkan Adam (Man Afraid of His Horses), Benekli Kuyruk (Spotted Tail) ve Dinelen Geyik'le (Standing Elk) birlikte barış görüşmelerine katıldı. Amerikan Ordusunun yol boyunca kaleler inşasını yönetmek üzere Fort Laramie'ye gönderdiği Albay Carrington, Powder Nehri boyunca yolun yapılacağını söyleyince Kızılderililer itiraz ettiler. İlk konuşan Atlarından Korkan Adam, askerler ülkesine girdiği takdirde ulusunun onlarla savaşa-çağını açıkça söyledi. Ondan sonra konuşan Kızıl Bulut Kızılderililere çocuk muamelesi yaptıkları için barış komisyonu üyelerini azarladı. Barış görüşmesi yapıyormuş gibi görünüp topraklarını işgale uğraşmakla suçladı. Beyaz adamın ülkelerine doluşarak, kendilerine küçük bir ülke bıraktığını ve kalan son av alanlarını bile ellerinden almak istediğini, açlıktan ölmek-tense savaşta ölmeyi yeğlediğini söyledi. Amerikalıların bizon avlama alan-larını yok edecek olan yol yapım planlarını kabul etmeyerek hazırlanan antlaşmayı imzalamadı. Barış görüşmelerini kızgınlıkla terk etti.¹⁶¹

Albay Carrington'la birlikte Fort Laramie'ye gelen askerler arasında bu-lunan Yüzbaşı Brown tam bir Kızılderili düşmanıydı. Askerler arasında de-vamlı yerliler aleyhinde konuşuyor ve Kızılderili nefretini körüklüyordu. Kalede kurulan casusluk sistemi yerlilerin eylemlerini yakından izliyordu. Fakat küçük bir ayrıntı gözlerinden kaçmıştı. Kızıl Bulut daha iyi bir istih-

161 Brown, *Bury My Heart*, s.125.

barat örgütü kurmuştu. Telgraf gibi çalışan bir uzaktan işaret verme sistemi vardı.¹⁶² Kendisine karşı hazırlanan saldırı başlamadan bunu karşılamaya hazırlanıyordu. Savaşçılarıyla birlikte bu yolun beyazlar tarafından kullanılmasına engel olması gerekiyordu. İnatla gelen madencilerin ve işgalcilerin akınını durdurmanın çok zor olduğunu biliyordu. Kabilesine şöyle seslendi:

"Washington'daki Büyük Baba, av alanlarımızdan geçen bir yol, batıdaki denize dağlardan geçen bir demiryolu yapmak için toprak istediğinde bize baş askerini [General Harney] gönderdiği zaman bize sadece ülkemizden geçmek istediklerini, burada kalmayacaklarını, uzak batıda altın arayacaklarını söylediler. Bizim yaşlı reislerimiz ortamızdan geçen bu tehlikeli yıla izin verdiklerinde dostluk ve iyi niyet gösterdiklerini düşündüler. Yolcuları koruyacaklarına söz verdiler.

Ancak büyük toplantının daha ateşi soğumadan, Büyük Baba aramızda kaleler inşa ediyor. Küçük Çamlık'taki beyaz askerlerin baltasının sesini duydunuz. Onun buradaki varlığı bir hakaret ve bir tehdittir. Atalarımızın ruhlarına hakarettir. Mısır yetiştirmeleri için onların kutsal mezarlarından vaz mı geçeceğiz? Dakotalar, ben savaşta yanayım."¹⁶³

Sonunda beyaz adama pusu kurmak zorunda kaldı. Phil Kearny Kale-sinden gelen süvari subayı Fetterman'ı tuzağa düşürdü. Fetterman odun toplamak için kaleden çıkan oduncuları korumakla görevliydi. Bu kaleler Siu topraklarını bölüyor, yaşam alanlarına zarar veriyordu. Aralarında 19 yaşındaki Çılgın At'ın da (Crazy Horse) bulunduğu 10 savaşçı odun kesenlerin üzerine saldırdı. Fetterman 80 süvarisiyle bu 10 adamın üzerine gitti. Ona kaleden fazla uzaklaşmama emri verilmişti. Fakat Kızılderilileri sindirmekte ne kadar iyi bir asker olduğunu göstermek istiyordu ve kaleden uzaklaştı. Kızıl Bulut 2.000 savaşçısıyla süvarilerin üzerine atıldı. Bir tek süvari bile sağ kalmadı. Savaşçılar beyazlara onların Sand Creek'de yerlilere yaptığı şiddetin aynısını yaptı. Bütün müfrezenin yok olduğunu işiten General Sherman, Başkan Grant'a yazdığı mektupta "Siulara karşı intikam almak için ciddi bir şekilde hareket etmeliyiz, hatta erkek, kadın ve çocuk demeden hepsini yok ederek. Bu sorunun köküne başka hiçbir şey ulaş-

162 René Thévenin & Paul Coze, *Mœurs et Histoire des Peaux-Rouges*, s.220-225.

163 Charles A. Eastman, *Indian Heroes and Great Chieftains*, Little, Brown, and Company, Boston, 1939, s.16.

Fort Laramie, Alfred Jacob Miller'in resmi

maz" diyordu. Yerlilerin bu askeri zaferi katliam olarak nitelendirildi.¹⁶⁴ Amerikan gazeteleri yaygarayı kopardı. Kızılderililerin yaptığı "vahşet" detaylarıyla anlatılıyordu. Galeyana gelenler "asilere" çok daha sert karşılık verilmesini istiyordu. Yapılan haksızlıklara Kızılderili savaşçılar daha da şiddetli karşılık verdi. Trenlere ve konvoylara saldırdı, büyük zararlar verdi. Ama hiçbir zarar kaybettikleri yaşam alanlarından büyük değildi.¹⁶⁵ Politikasının yanlışlığını anlayan Amerikan Hükümeti gene barış görüşmesi istedi. Kızıl Bulut Amerikan askerleri Bozeman yolundan tamamen çekilmeden görüşmeye katılmayacağını bildirdi.

Kızıl Bulut'un stratejisi sonunda başarılı oldu. Amerikan Hükümeti, 1868'de, ikinci bir Fort Laramie Antlaşması hazırladı. Amerikan ordusu kalelerden çekildikten sonra Kızıl Bulut antlaşmayı imzalamayı kabul etti. Antlaşma Lakotaların bugünkü Güney Dakota'nın batısındaki, Montana ve Wyoming'deki toprakları ile Kara Tepeler'in (Black Hills) mülkiyetini garanti altına alıyordu. Kızıl Bulut böylece savaşmayı bıraktı ve halkıyla birlikte Missouri Nehri'nin batısındaki topraklara çekildi. Savaşı delilik olarak görüyor ve herkesle barış içinde yaşamak istiyordu. Ama Amerikalılar onunla yaptıkları barıştan memnun değildi. Kısa bir süre sonra gene eski bildiklerini yapmaya başladılar.

¹⁶⁴ Drinnon, *Facing West: The Metaphysics of Indian Hating*, s.329-330.

¹⁶⁵ Jacquin, *Histoire des indiens*, s.170-171.

Washita Katliamı

Son antlaşma koşullarından memnun kalmayan General Sherman, Kızıl Bulut ve Çılgın At'ın kabilesiyle karşılaşmaktan çekinerek daha güçsüz ve savunmasız kabilelere saldırmaya başladı. Kansas ve Arkansas bölgesindeki Şayenleri gözüne kestirdi. Onun desteğiyle hükümet bu kez General Sheridan'ı görevlendirdi. Kış aylarında yiyecek sıkıntısı çeken bu insanların avlanmak için bile silahları yoktu. 1864'teki Sand Creek katliamından kurtulmuş olan şef Kara Kazancık'ın Washita Nehri yakınlarındaki kabilesine saldırmak için bahaneler uyduruluyordu. Kara Kazancık, 1868'in Kasım ayında, askerlerin gelmekte olduğuna dair haberler duymuştu. Bir adamı ve iki Arapaho lideriyle birlikte 100 mil kadar uzaklıktaki Cobb Kalesine gitti. Bu kale devletin Kızılderili işlerinden sorumlu görevlilerinin merkeziydi. Kale kumandanı General Hazen'dan 180 hanelik köyünü kalenin yakınına getirmek için izin istedi. Halkını yaklaşan tehlikeden korumak istiyordu. General bu teklifi geri çevirdi. Kabilenin gençleri uslu durdukça kimsenin onlara saldırmayacağını söyledi. Hazen, muhtemelen onları bir daha hiç görmeyeceğini bilerek evlerine gönderdi.¹⁶⁶ Yoğun bir kar tipisi altında şefler köye döndüler. Ertesi sabah Albay Custer'ın yönetiminde 7. Süvari Alayı kampı tamamen yok etmek için saldırıya geçti. Kara Kazancık'ın köyünde başka kabilelerden gelen konuklarla birlikte 250 kişi bulunuyordu. Süvari Alayı aralarında sadece 15 savaşçı bulunan 103 Şayen öldürdü. Bu katliamdan karısıyla birlikte kurtulan Kara Kazancık sırtından vurulmuştu. Bazıları da rehine veya kalkan olarak kullanılmak üzere esir alındı. General Sheridan esir, ama diri Kızılderilileri gördüğünde "gördüğüm en iyi Kızılderililer ölü olanlarıdır" demişti.¹⁶⁷ Bu sözü Sheridan'dan duyan askerleri de tekrarladıklarından sonunda bir Amerikan atasözü haline geldi.

Apaş Mücadelesi ve Koçis

Kuzeyde Siular ve Şayenler çeşitli haksızlıklara uğrarken Amerikalılar güneyde bugünkü New Mexico bölgesinde yaşayan Apaşları rahat bırakmıyordu. 1861'de kaybolan veya kaçırılan bir çiftçi çocuğunu ararken bir teğmen genç bir adam olan Koçis'i ve bazı yakınlarını tuzağa düşürdü. Koçis (Şikası) Mangas Colorado (Kızıl yen veya gömlek) adlı Apaş kabile reisinin kızıyla evliydi. Koçis kaçarak kurtulmuştu, ama kardeşi ve diğer yakınlara

¹⁶⁶ Brown, *Bury My Heart*, s.162.

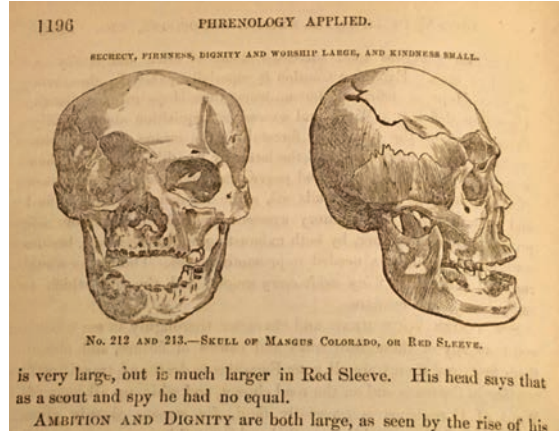
¹⁶⁷ Jacquin, *Histoire des indiens*, s.171.

rı askerler tarafından tutuklandı. Görüşmeler sonuç vermeyince çarpışmalar başladı. Amerikalılar Koçis'in kardeşiyle birlikte beş savaşıçıyı astılar. Koçis ve Mangas Colorado güçlerini birleştirerek Amerikalıları topraklarından çıkarmaya karar verdiler. Amerikan havan topları karşısında fazla bir şey yapamadılar ve amaçlarına ulaşamadılar. Ama İç Savaş nedeniyle Amerikan askerleri doğuya çekilince bölgedeki beyazların nüfusu epey azalmıştı. Mangas göğsündeki kurşun yarası iyileşmekteyken, 1863'te General West'in çağrısıyla Amerikalı ordu liderleriyle görüşmek için Fort Lane kalesine gitti. Ancak Amerikan Hükümeti barış yapmak niyetinde değildi. General West (daha sonra Louisiana senatörü) askerlerine Mangas'ı öldürme emri verdi. Bütün gece kızgın süngülerle işkence edildikten sonra vurularak öldürüldü. Askerler iki metre boyundaki bu reisin başını keserek kaydattılar ve kafatasını New York'a frenolojist¹⁶⁸ Orson S. Fowler'e gönderdiler. Başsız cesedi de bir hendeğe attılar.¹⁶⁹

Reislerinin vücudunun bu şekilde parçalanması Apaşları öfkeliendirdi. Koçis liderliğindeki Apaşlar dokuz yıl süren bir mücadeleye başladılar. Koçis ve savaşıçıları Arizona'daki Dragon dağlarına sığınarak zaman zaman beyazların yerleşim yerlerine saldırımayı sürdürdüler. Nihayet 1872'de bir barış antlaşması daha yapıldı.

Mangas Colorado

Mangas Colorado'nun kafatası

¹⁶⁸ Kafatasının dış yapısına bakarak insanın karakterini ve zihnî yapısını inceleyen kişi.

¹⁶⁹ Brown, *Bury My Heart*, s.194.

60 yaşındaki yorgun Koçis barış görüşmesi sırasında "Neden beni toplama kampına götürmek istiyorsunuz? ... Barış yapacağız. Ona sadakatle bağlı kalacağız. Fakat bizi bırakın da Amerikalılar gibi istediğimizi yapalım. İsteddiğimiz yere gidelim" demişti.¹⁷⁰ Özgür kalmak için çok direnmişti, ama şimdi, halkının dağlarda kötü koşullarda yaşamasına son vermek için gene bir toplama kampında yaşamak zorunda bırakılmıştı. İki yıl içinde hastalanarak öldü, ama büyük bir halkı koruyup yaşattı.

Kızılderili Katliamı İçin Bizon Katliamı

1850'lerden sonra beyaz adamlar büyük miktarda bizon avlamaya başlamışlardı. Bizon avı bir süre batıya doğru inşa edilen Union Pacific demiryolu boyunca çalışanların ihtiyaçlarını sağlamak ve deri tacirlerinin taleplerini karşılamak için şiddetlenmişti. Tacirler bizonun ancak derisiyle ilgileniyorlar ve etini çürümeye bırakıyorlardı. Bizon avı yerli halkın başlıca geçim kaynağıydı. Ancak bu çok büyük sürüler beyaz adam tarafından hızla katlediliyordu. Amerikan Ulusal Zooloji Parkının bir müfettişine göre bizonun yok edilmesinin başlıca nedeni "yıkıcı bütün öğeleriyle birlikte gelen uygarlık"tı.¹⁷¹ Bizonların yaşadığı topraklardan geçen demiryolları ve modern ateşli silahların avcılar tarafından kullanılması bizonun sonunu getirmişti. Bu hayvanı korumak için devlet hiçbir tedbir almıyor, hatta tükenmesini teşvik ediyordu. Bizon sayısı 70-80 milyondan 1889'da 541'e düştü.¹⁷² Bu kısımlar Kızılderilileri çok endişelendiriyordu. 1872-1874 yıllarında 3,7 milyon bizon öldürülmüştü. Kızılderililer sadece 150.000 hayvan avlamışlardı.¹⁷³ Bu bölgeden sorumlu General Sheridan çok memnundu. 1875'te "avcılar önümüzdeki yıl, rahatsız edici Kızılderili sorununu halletmek için ordunun 30 yıl yaptıklarından daha çoğunu yapacaklar... öldürerek bizonları tamamen yok edecekler, bu kalıcı bir barış ve uygarlığın yayılmasını kolaylaştırmak için tek yöntemdir" demişti.¹⁷⁴ Ancak toplama kamplarında yaşayan yerliler yiyecek sıkıntısı çekiyorlardı. Yiyecek temini için kamplardan çıkan yetişkinler, etraftaki beyaz çiftçiler ve askerlerle çatışmak zorunda kalıyorlardı. Teksas'ın kuzeyinde Siu, Kiowa ve Komançi gençleri avcılara

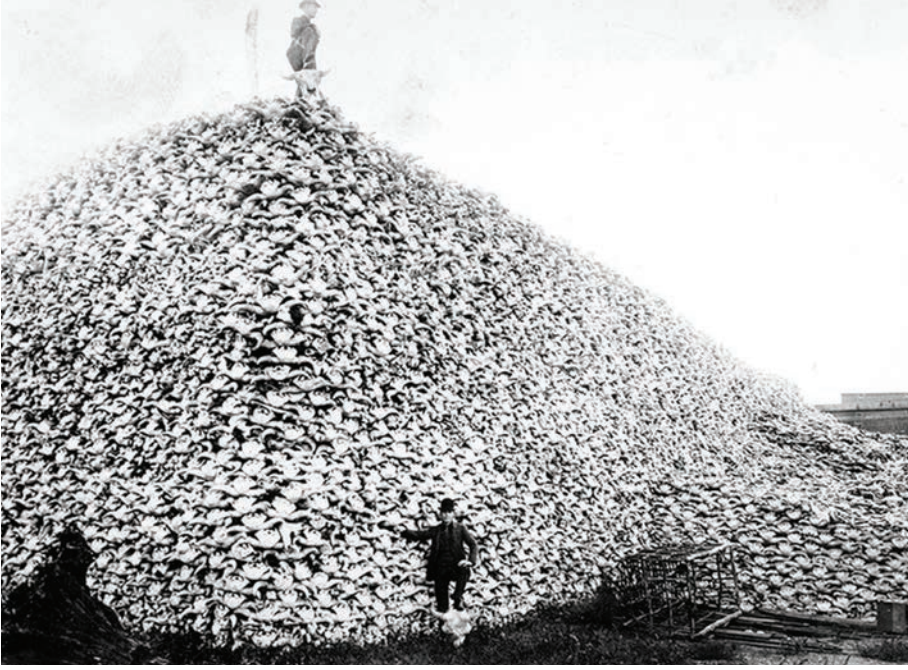
170 Brown, *Bury My Heart*, s.206; Jacquin, *Histoire des indiens*, s.172.

171 William T. Harnoday, *The Extermination of the American Bison* (From the Report of the National Museum, 1886-87, pp. 369-548), Government Printing Office, Washington, 1889, s.465.

172 Jacquin, *Histoire des indiens*, s.172.

173 Brown, *Bury My Heart*, s.254.

174 Jacquin, *Histoire des indiens*, s.172-173; Brown, *Bury My Heart*, s.254.

Bizon kurukafaları

saldırmaya, beyazları ve bizon derisi tacirlerini topraklarından çıkarmaya çalıştılar. Beyaz avcılar örgütlenip Komançilere saldırdılar. Komançi savaşçıları bunları püskürterek kanyonlara sığındılar. Bu arada Amerikan süvarileri toplama kamplarını ve kış için sakladıkları etleri ve diğer erzaklarını yakıp yok ettiler. Kiova ve Komançiler teslim olmak zorunda kaldılar. Şefleri hapse atıldı veya sürgüne gönderildi.

Washita katliamından sonra General Sheridan Bütün Şayen, Arapaho ve Kiova halklarının Fort Cobb'a gelip teslim olmalarını emretti. Aksi takdirde mavi ceketli askerler tarafından yakalanıp öldürüleceklerdi. Kiovalar silahlarını bırakıp beyaz adamın sadakasına muhtaç olarak toplama kamplarında yaşamayı reddediyordu. Ateşli silahları olmasa bile, oklarıyla avlanarak yiyecek, giyecek ve barınak ihtiyaçlarını rahatça karşılayabiliyorlardı. Mavi ceketli askerler kumandanları Custer'la kışlık yerleşim alanlarına geldiklerinde, Şef Satanta ve Şef Yalnız Kurt (Lone Wolf) bazı savaşçılarıyla birlikte kumandanı görmek istediler. Kan dökülmesini istemiyorlardı. İriyanı bir adam olan Satanta gülerек elini uzattığında Custer dokunmaya tenezzül etmedi.¹⁷⁵ Beyaz adamın önyargılarını çok iyi bildiği için sesini çıkarmadı.

175 Brown, *Bury My Heart*, s.238.

Bizon avı

Kendi halkının da Kara Kazancık'ın halkı gibi yok edilmesini istemiyordu. Fakat özgürlüklerinden vazgeçmeye de razı değildi. Custer, şefleri ve yanındakileri tutuklatarak Fort Cobb'da, halkları kaleye gelinceye kadar hapis tutulacaklarını bildirdi. Satanta durumu kabul ettiğini ve kaleye gitmelerini bildirmek üzere bir haberci göndereceğini söyledi. Oğlunu Kiova köyüne göndererek, arkasından kaleye gelmek yerine, batıya, bizonların bol bulunduğu topraklara kaçmalarını öğütledi. Askerlerin çok sıkı gözettiği Satanta ve Yalnız Kurt kaçamamıştı, ama diğer tutsaklar kaçmayı başarmıştı. General Sheridan halkları Fort Cobb'a gelip teslim olmazlarsa her iki şefin de asılacağını bildirdi. Böylece Sheridan şantaj, hile ve hainlikle yerli halkı kaleye çekerek özgürlüklerini ellerinden aldı. Satanta ve Yalnız Kurt serbest bırakıldı, ama özgür kalamamışlardı. 2.000 Kiova ve 2.500 Komançi, içinde mısır yetiştirecekleri yeni toplama kampına yerleştirildi. Bu Komançiler için kaderin cilvesiydi. Vaktiyle gelişmiş bir tarım ekonomileri vardı. Beyaz adam gelip çiftliklerini zapt edince, batıya göçüp bizon avcılığıyla yaşamlarını sürdürmüşlerdi. Şimdi yeniden çiftçi oluyorlardı.

Fort Sill'deki toplama kampına yerleştirilen yerliler yaşamlarından memnun değildi. Mahsul az olduğu zaman ancak izinle ava gidebiliyorlardı. Özellikle gençler bizon avına çıkmak istiyorlardı. Kansas'tan gelen ve derisi için binlerce bizon öldüren beyaz avcılara çok kızıyorlardı. Bunlar hayvanın sadece derisiyle ilgileniyorlar, etini geniş ovalarda çürümeye bı-

rakıyorlardı. Kiova ve Komançilere göre beyaz adam doğadaki her şeyden nefret ediyordu. Bir keresinde bir günde 50.000 bizon katletmişlerdi. Çürümeye bırakılan hayvan cesetlerinden leş kokusu ve mikroplar her tarafa yayılmıştı.¹⁷⁶

Fort Sill'e mahkûm edilenler, Mayıs 1871'de Kızıl Nehir'i geçerek Teksas'a bir akın yaptılar. Cephane bulmak umuduyla bir yük trenine saldırdılar. Ancak mısırdan başka bir şey bulamadılar. Fort Sill'e döndüklerinde Satanta yaptıklarını inkâr etmedi. Satanta, Satank ve Ulu Ağaç (Big Tree) beyaz taşımacıları öldürmek suçundan yargılanmak üzere başka bir kaleye doğru yola çıkarıldılar. Zincire vurularak Satanta ve Ulu Ağaç bir yük arabasına, Satank da başka arabaya itilerek bindirilmişti. Yolda, Satank sakladığı bir bıçakla arabadan atlayarak en yakındaki muhafıza sapladı. Şaşırmış olan başka bir askerin de tüfeğini kaptı. Fakat diğer askerlerin açtığı ateşle öldürüldü ve cesedi yol kenarındaki hendeğe atıldı.¹⁷⁷ Diğer iki şef hakkında idam hükmü verildi. Asımları halinde Kiovaların şiddetle tepki göstereceğinden çekinen Teksas Valisi hükmü müebbet hapse çevirdi.

1872 Ağustos'unda Kızılderili İşleri Dairesi (BIA) bölgedeki muhalif bütün kabile temsilcilerini, antlaşma koşullarını tartışmak için Washington'a davet etti. Kiovalar Yalnız Kurt'u delege olarak seçtiler. Özel görevli Henry Alvord, Kiova delegasyonunu Washington'a götürmek üzere Fort Sill'e geldiğinde, Yalnız Kurt Satanta ve Ulu Ağaç'a danışmadan Washington'a gitmeyeceğini söyledi. Mahpus şeflerin Dallas'tan Fort Sill'e getirilmeleri kararlaştırıldı. Bu da sakıncalı bulununca, Yalnız Kurt Satanta ve Ulu Ağaç'la Eylül sonunda St. Louis'te bir araya geldi ve onlarla istediği gibi konuştu. Satanta ve Ulu Ağaç tekrar hapishaneye götürülürken Kızılderili delegeleri de Washington'a vardılar. Delegelere ordunun gücünü gösteren bir başkent turundan sonra Büyük Baba Grant tarafından kabul edildiler. Güzel, fakat boş laflardan sonra Kızılderili Dairesinin başındaki beyaz adam bir ultimatom konuşması yaptı. Buna göre bütün Kiova ve Komançiler Fort Sill etrafında 10 millik bir sınır içinde yaşayacaklar ve olay çıkarmadan bahara kadar orada kalacaklardı. Bu sınır içinde kalmayan Kızılderililer Birleşik Devletler Hükümetinin düşmanı sayılacaktı. Komançi delegeleri Büyük Baba'nın isteklerini yerine getireceklerini bildirdiler. Fakat Yalnız Kurt böyle bir ultimatomu bütün Kiovaların kabul etmeyeceğini söyledi. İki büyük savaşçı şefleri Teksas'ta mahpus tutulurken, genç savaşçıların savaşa de-

176 René Thévenin & Paul Coze, *Mœurs et Histoire des Peaux-Rouges*, s.205-206.

177 Brown, *Bury My Heart*, s.246.

vam edecekleri uyarısında bulundu. Ancak Satanta ve Ulu Ağaç'ın serbest bırakılmasıyla barış sağlanabilirdi. Bunun üzerine Kızılderili Dairesinin başı Satanta ve Ulu Ağaç'ın özgür bırakılacağı sözünü verdi. İki büyük şef, tartışmalardan ve gecikmelerden sonra Teksas valisi tarafından affedildi ve 1873 güzünde serbest bırakıldı. Yalnız Kurt nihayet dostlarını kurtarmıştı. Satanta sözünde durarak Kızılderili İşleri vekilinin gösterdiği alanda çadırını kurdu. Reisliği, kızıl boyalı Şaman mızrağını vererek, Ak Sığırkuşu'na (White Cowbird) devretti.

Bizonları beyaz avcılarının saldırılarından korumak mümkün değildi. Sonunda, Satanta ve Yalnız Kurt da beyaz avcılara karşı savaşa katıldı. 1874 yazında birçok Kiova ve Komançi hükümetin kamplarından kaçarak Palo Duro kanyonuna sığındı. Yerlilerin bu meydan okumasına beyaz adamın tahammülü yoktu. General Sherman Eylül'de gene askerlerini gönderdi. Askerler Palo Duro'daki köyün bütün çadırlarını ve kışlık erzakını yakıp yok ettiler. 1.000'den fazla atı da öldürdüler. Yalnız Kurt ve 252 Kiova yakalanmamıştı, ama Fort Sill'e gelerek teslim oldular. Sherman yakalanan şeflerin cezalandırılmasını istedi. Satanta Teksas'taki bir hapishaneye gönderildi. Üç yıl sonra hapishane hastanesinin penceresinden kendini atarak intihar etti. Kurtuluşunu ölümde buldu. Yalnız Kurt da Florida'daki bir hapishaneye gönderildi. Orada sıtmaya yakalandı ve bir yıl içinde öldü.¹⁷⁸

Altına Hücum ve Little Bighorn Savaşı

Kızıl Bulut, Benekli Kuyruk ve halkları, bugünkü Nebraska'nın kuzeyindeki kamplarına yerleştikten kısa bir süre sonra kutsal Paha Sapa'da ve Kara Tepelerde (Black Hills) büyük miktarda altın bulunduğu söylentileri dolaşmaya başladı. Bu tepeleri değersiz bulan Washington 1868'deki antlaşmayla, tepelerin sonsuza dek Kızılderili yurdu olarak kalacağını kabul etmişti. Dört yıl sonra beyaz adam antlaşmayı gene ihlal ediyordu. Yerlilere göre altın haberi beyaz adamı deli etmişti. Bu deli adamları kutsal olduğuna inandıkları bu tepelerden kovmaları gerekirdi. Açgözlü maden arayıcıları kayalık tepelere ve berrak derelere akın ederken Washington Hükümeti de dört yıl önce Washita'da Kara Kazancık'ın Şayenlerini katleden General Custer'ı teftiş için Kara Tepelere gönderdi. Kabilelerden izin almadan 1.000'den fazla mavi ceketli atlı asker ve atlı levazım arabaları kutsal top-

178 Brown, *Bury My Heart*, s.260. Lone Wolf-Kiowa Chief, *Legends of America*, <https://www.legendofamerica.com/lone-wolf>.

Benekli Kuyruk

raklara girdi. Levazım arabalarının açtığı bu yola Kızılderililer "hırsız yolu" diyordu.¹⁷⁹

Amerikan Cumhurbaşkanı Grant, önce Kızılderililerin haklarının antlaşmalarla korunmuş olduğunu söyleyerek kaçamak konuşmalar yaptıysa da Custer'ın altının çok bol bulunduğunu bildiren raporundan sonra bu son yaşam alanlarını da yerlilerin elinden almak için bir heyet gönderdi. Hükümetin teklifi kabile şefleri tarafından abes bulunduğu için üzerinde konuşmaya değmezdi. Askerler açgözlü altın arayıcılarını topraklarından çıkarmazsa kendileri çıkaracaklardı. Siu ulusunun büyük bir kısmı Yanık (Brulé) kabilesinin hükümetin istediği gibi toplama kampına taşınmış olması Kızıl Bulut gibi şefleri üzüyordu. Bu yeni saldırı karşısında görüşmek üzere toplanan Siu meclisinde şöyle konuştu:

"Duyduğumuza göre Benekli Kuyruk dilencilerin şefi olmayı kabul etmiş. Beyaz adamın yönetimine giden Kızılderililer sadece zenginliğe saygı duyan dilenciden başka bir şey değildir, bir Kızılderili nasıl bir zengin adam olabilir? Kızılderili olmayı terk etmeden, [zengin] olamaz. Bana gelince Büyük Babanın sözlerini sabırla dinledim, fakat onun belleği kısa. Onunla her şey bitmiştir. Söyleyeceklerim bu kadar."¹⁸⁰

179 Brown, *Bury My Heart*, s.264.

180 Eastman, *Indian Heroes*, s.19.

Little Bighorn Savaşı

1876 kışında Savaş Bakanı bu "düşman Kızılderililere" karşı General Sheridan'ın bir akın yapması emrini verdi. Güçlü bir hareketin Siuları Kara Tepeler konusundaki "uzlaşmaz tutumlarından" vazgeçireceği düşüncesindeydi. Sheridan Şubat'ta General Crook ve General Terry'i Powder, Rosebud ve Bighorn Nehirleri taraflarında sıkça görülen Çılgın At ve müttefikleri üzerine gitmeleri için görevlendirdi.¹⁸¹ Hükümetin emrettiği gibi toplama kamplarına gitmeyen, kendi topraklarında istedikleri yerde avlanarak geçiren kabileler "düşman Kızılderili" olarak görüldüğünden savaşa dize getirilecekti. Bu insanların çocuklarıyla, yoğun kar kaplı dağlardan, yiyecek sıkıntısı çekilen devlet denetimindeki kamplara gitmesi zaten akılcı değildi. Crook'un öncü birlikleri Mart ayında gece vakti uyuyan insanlara saldırdı. Kendi topraklarında barış içinde yaşamakta olan halk şaşkınlık ve korku içinde kaldı. Genç savaşçılar kadınları ve çocukları kurtarmaya çalışırken, ikinci bir süvari birliği de karşı yönden saldırıya geçti. Üçüncü bir birlik de köy halkının 1.200-1.500 at bulunan sürüsünü kaçırdı. Savaş alanından kaçabilen kadın ve yaşlılar çadırlarının ve içindeki her şeyin, kışlık kuru etlerinin yakılışını uzaktan izlediler. Amerikan Ordusu Çılgın At'ın köyüne saldırdığını söylüyordu, ama onun köyü kilometrelerce uzaktaydı. Bu yakılan köy Şef İki Ay'ın (Two Moon) Şayen köyüydü. Buradan kaçıp kurtulanlar kilometrelerce yolu sıfırın çok altındaki soğukta, koruyucu bizon giysileri

181 Jacquin, *Histoire des indiens*, s.174; Brown, *Bury My Heart*, s.272.

olmadan yürüyerek Çılgın At'ın köyüne sığındılar. Şef İki Ay saldırıda olanları anlattı. İki lider beyaz adama karşı savaş kararı aldılar.

1876 baharında havalar ısınırken çeşitli kabilelerden binlerce Kızılderili savaşçı kuzeye doğru yürüyüşe geçip toplanmaya başladılar. Savaşçı olmayanlar taze otların bol olduğu yerlerdeki av hayvanlarının peşine düştü. Barış yanlısı Oturan Boğa'nın (Sitting Bull) Siu-Lakota Hunkpapa kabilesi de yakında bulunuyordu. Oturan Boğa hep barıştan yana olmuştu. Ancak Kara Tepelerde altın bulunduktan sonra, beyaz adamın altına hücumu ve Amerikan Hükümetinin antlaşmalara sadık kalmaması nedeniyle, beyaz adamın şerefini sonsuza dek kaybettiğine hükmetti. Halkına öğüt veren konuşmalar yapıyordu:

"Atalarımız onlarla ilk karşılaştığında küçük ve zayıf olan, fakat şimdi büyük ve küstahlaşan bir milletle uğraşmamız gerekiyor. Tuhaf bir şekilde toprağa ekme düşünceleri var ve sahiplenme aşkı onlarda bir hastalıktır. Yoksulların uyması gereken, ama zenginlerin ihlal ettiği birçok kuralları var! Fakirlerin ibadet ettiği, ama zenginlerin etmediği bir dinleri var! Hatta zayıf ve yoksuldan vergi alıp zengine ve yöneticilere veriyorlar. Toprak anamızın kendi kullanımları için var olduğunu iddia ediyorlar, etrafını çevirip komşularını uzak tutuyorlar, yaptıkları binalar ve attıkları pislikleriyle güzelliğini bozuyorlar. Toprağı mevsim dışında bile üretmeye zorluyorlar, çoraklaşınca, yeniden üretsın diye ilaç veriyorlar. Bütün bunlar kutsala saygısızlıktır."¹⁸²

Oglala, Şayen, Yanık, Karaayak ve başka kabilelerden binlerce Kızılderili Kara Tepelerin kuzeyinde Rosebud'da toplanırken genç savaşçılar mavi ceketlilerin üç yönden ilerledikleri haberini getirdiler. Üç Yıldızlı (General Crook) güneyden, Aksak (Albay Gibbon) batıdan, Tek Yıldızlı (General Terry) ve Uzun Saçlı (General Custer) batıdan yaklaşıyordu. Yaza girerken Hunkpapalar yıllık Güneş Dansı törenlerini yaptılar. Oturan Boğa üç gün boyunca dans etti ve güneşe bakarak kendinden geçti. Uyandığında rüyasında "kulaksız beyaz askerlerin baş aşağı, şapkaları da düşerek, Kızılderili kampının içine çekirgeler gibi düştüklerini" söyledi. Kulaksız olan bu beyaz adamlar dinlemedikleri için Vatantanka (Ulu Ruh) bu askerleri ölsünler diye Kızılderililere gönderiyordu.¹⁸³ Birkaç gün sonra bir Şayen avcı grubu Rosebud yakınlarında mavi ceketli askerlerin kamp kurduğu haberini ge-

182 Eastman, *Indian Heroes*, s.119-120.

183 Brown, *Bury My Heart*, s.275.

tirdi. Bazı ücretli Kızılderili (Krov ve Şoson) izcileri onlara yol gösteriyordu. Avcılar kabilelere koştu ve tehlikeyi bildiren çığlıklar atarak alarm verdi. Savaşçıların yarısı köyleri korumak için bırakılarak, diğerleri gece yola çıkıp ertesi sabah Üç Yıldızlı'nın askerlerine saldıracaktı. Çılgın At, Oturan Boğa ve İki Ay savaşçılarına önderlik ediyordu. Çılgın At 17 Haziran'da, karabina tüfeklerine doğrudan maruz kalmaktansa Amerikan askerlerine yandan saldırıp savaş oyunlarını bozmaya karar vermişti. Askerler karabinalarını kullanamadan yanlardan öyle hızlı ve hareketli saldırılar yapmıştı ki askerler güneş altında, alışıık oldukları cepheleri kuramadan savunma yaptılar. Askerler ateşli silahlarını yoğun olarak kullanmaya başlayınca, Siular çekildiler. Mavi ceketliler öylesine yıpranmışlardı ki Üç Yıldızlı Crook güneye çekilerek diğer birlikleri beklemeye karar verdi. Kızılderili şefleri de batıdaki bol otlakların bulunduğu Bighorn¹⁸⁴ taraflarına gitti. Burada avcılar geyikten başka bizon da avladılar. Kadınlar yabani kiraz ve yabani şalgam topladılar. Çocuklar eriyen karların coşturduğu derelerde yüzme olanağı buldular. 24 Haziran'da şalgam toplayan kadınlar askerlerin Little Bighorn'a doğru ilerlediğini gördü. Hemen kampa dönerek meclis çadırındaki reislerle haber verdiler. Kadınlar ve çocuklar savaş alanından uzaklaşmak için atlara bindiler. Hunkpapa ve Karaayak Siuları kadın ve çocukların güvenli bir yere uzaklaşmalarına fırsat vermek için yavaş yavaş çekilme hareketleri yaptılar. Ansızın silah sesleri duyuldu. Uzun saçlı Custer'in 7. Süvari Alayı henüz uzaktayken Binbaşı Reno güneyden Karaayak kampına saldırmıştı. Bu ani saldırıda kaçamayan birçok kadın ve çocuk öldürüldü. Oturan Boğa'nın teğmeni (yaveri) olan Gall (veya Pizi) Reno'yu çekilmeye zorladı. Fakat askerler ailesinin tamamını öldürmüştü.

Savaşı uzaktan seyreden kadınlar Çılgın At ve İki Ay'ın savaşçılarının Custer'in alayına yandan ve arkadan saldırdığını gördüler. Hunkpapa ve Şayen savaşçıları atlarını nehre doğru sürerken, diğer kabilelerden yüzlerce Siu savaşçısı da arka tepenin gerisinde beklemekteydi. Sonra bütün savaşçıları kasırğa gibi, Custer'in birliğine saldırdılar. Silahların dumanı ve kaçan atların yarattığı toz bulutu ortalığı sardı. Custer'in askerleri can verirken boş eyerli atları kaçıp canlarını kurtarıyordu.¹⁸⁵ Kızılderililer hiç esir almadılar. Askerlerin hepsini öldürdüler. Custer da cesetler arasındaydı.

184 Bu nehir adını etrafında çok bol bulunan büyük boynuzlu bir yaban koyunundan almıştı. Kuzey Amerika'da milyonlarca bulunan, bir çift boynuzunun ağırlığı 14 kiloyu bulan hayvanların sayısı sonunda birkaç bine düşmüştü. Avrupa'dan getirilen hayvanlar bunlara hastalık bulaştırdı. Bu hastalıklar ve aşırı avlanma sonucu bu hayvanların nesli tükendi.

185 James McLaughlin, *My Friend the Indian*, Houghton Mifflin Co., Boston, 1910, s.136-178.

Little Bighorn Savaşının yerliler tarafından çizimi

Custer'ın Little Bighorn'daki bozguna uğradığı haberi doğuda devlet yöneticilerine ulaştığında Kızılderilileri katliam yapmakla suçladılar. Kızgınlıktan deliye döndüler ve bütün Kızılderilileri cezalandırmak istediler. Oturan Boğa ve diğer savaş reislerini bulmak zor olduğundan, önce savaşla ilgisi olmayan ve toplama kamplarında yaşayan Kızılderililere savaş esiri muamelesi yaptılar. Amerikan Meclisi 15 Ağustos'ta kabul ettiği bir kanunla Kızılderililerin Kara Tepeler ve Powder Nehri bölgesinde hakları kalmadığını ilan etti. Sanki savaşı başlatanlar Kızılderililermiş gibi Birleşik Devletler'le savaşa girdiklerinden 1868 Antlaşmasını ihlal etmiş sayıldılar.¹⁸⁶

Eylül'de Cumhurbaşkanı Kızılderilileri yatıştırmak ve yüzlerine gülecek ellerindeki son verimli toprakları da almak için yeni bir temsilci heyeti gönderdi. Kara Tepeleri beyazlara bırakarak Missouri Nehri yukarısında yeni kurulacak toplama kamplarına gitmelerini istiyordu. Kızıl Bulut "Benim halkım oraya giderse yok olur. Orada çok miktarda kötü adam ve kötü viski bulunuyor; bu yüzden oraya gitmek istemiyorum" dedi. Başka bir şef yukarı Missouri taraflarının beyaz adam tarafından tahrip edilmiş olduğunu, artık orada kereste bile bulamayacaklarını söyledi. Benekli Kuyruk bile Hükümeti ve temsilcilerini Kızılderililere ihanet etmekle suçladı. "Bu savaş

¹⁸⁶ Brown, *Bury My Heart*, s.283-284.

Şayen Esirleri

bizim topraklarımızdan çıkmadı; bu savaş topraklarımızı almaya gelen Büyük Baba'nın çocukları tarafından bize yüklendi... Bu savaş hırsızlık için, topraklarımızı çalmak için çıkarıldı" dedi.¹⁸⁷ Temsilciler şeflere düşünmeleri için bir hafta süre tanıdılar. Şefler, sonunda, Kara Tepelerin de etrafındaki sulak vadilerin de kendilerinden çalındığını gördüler. Hayvanların bulunmadığı bir yerde insanlar aç kalacaktı. Güneydeki bilinmeyen topraklara sığınmak da mümkün görünmüyordu. Kızıl Bulut, halkını açlığa mahkûm etmektense toplama kampına götürmeye razı olarak yeni antlaşmayı imzaladı. Arkasından Benekli Kuyruk ve adamları da imzaladılar. Dört hafta sonra Ranald Mackenzie kumandasında sekiz süvari birliği gelerek atlara ve silahlara el koydu. Arandıktan sonra bütün çadırlar yıkıldı. Erkekler tutuklandı. Yüklerini taşımaları için sadece kadınlara at verildi. Kızıl Bulut, diğer şefler ve bütün erkekler yürüyerek, silahlı askerler gözetiminde Fort Robinson'a götürüldü. Oradan da Pine Ridge denilen toplama kampına sürüldüler. Hükümetin adamları Kızıl Bulut'u küçük düşürmek için Benekli Kuyruk'u bütün Siuların şefi ilan ettiler. Fakat Kızıl Bulut'un halkı ondan başka bir şef tanımadı. Büyük şef 1909 yılında, 90 yaşında, ölümüne kadar halkını korumaya çalışarak orada yaşadı.¹⁸⁸

1876 yazının sonlarında intikam alma peşindeki Birleşik Devletler ordusu Kara Tepelerin kuzeyinde ve batısında sinsice dolaşarak bulduğu her yerde Kızılderili öldürüyordu. Eylül'de, bir Oglala-Lakota şefi olan Amerikan Atı'nın (Vasikun Taşunke, American Horse) köyüne saldırdılar. Birçok Kızılderili kaçmayı başardı. Amerikan Atı, dört savaşçı, 15 kadın ve çocuk bir mağarada sıkışıp kalmışlardı. Ağır yaralı olan şef ve yanındakiler teslim

187 Brown, *Bury My Heart*, s.285.

188 Eastman, *Indian Heroes*, s.21-22.

oldu. Büyük bir avcı kurşunuyla kasığından yaralanmış olan Amerikan Atı'nın bağırsakları dışarı çıkıyordu. Kısa bir zaman sonra da can verdi. Saldırı sırasında kaçabilen birkaç Siu, Oturan Boğa'nın Hunkpapa-Lakota kampına ulaşip yardım istedi. Oturan Boğa ve Gall 600 savaşçıyla yardıma geldiler. Ama geç kalmışlardı. Köy tamamen tahrip edilmişti. Ancak ölüleri gömdüler ve sağ kalan az sayıdaki insanı kurtardılar.

Oturan Boğa, kabilesini daha kuzeye, bizon bulacağını umduğu Sarıtaş (Yellowstone) bölgesine götürdü. Gall ava çıktığı bir gün Sarıtaş'a gelen bir ordu konvoyu gördü. Bu vagon araba konvoyu yeni inşa edilmekte olan bir kaleye erzak götürüyordu. Gall'in savaşçıları konvoyu tuzağa düşürerek 60 katırı ele geçirdi. Oturan Boğa da konvoy kumandanına haber göndererek geri dönmelerini, aksi takdirde gene savaşmak zorunda kalacağını bildirdi. Aslında savaşmak istemiyordu. Beyaz bayraklı bir savaşçısını göndererek görüşme isteğini bildirdi. Askerlerin başındaki Albay Miles, görüşme sırasında, bütün Siuların toplama kamplarına gitmeleri gerektiğini söyleyince, Oturan Boğa görüşmeyi derhal sonlandırarak altı adamına hızla dağılmalarını bildirdi. Tahmin ettiği gibi askerler ateş açtılar, ama Hunkpapalar kaçabildi.¹⁸⁹

Amerikan ordusundan kaçarak yaşamaktan bıkan Oturan Boğa, 1877 baharında, halkını Kanada'ya, Büyükanne Viktorya'nın (Britanya Kraliçesinin) topraklarına götürmek istedi. Çılgın At'ın da kendisiyle gelmesini istediğinden bir süre onu aradı. Fakat Çılgın At askerlerden kaçmak için çok sık yer değiştirdiğinden onu bulmak mümkün olmadı.

Oturan Boğa 1881

Çılgın At (Crazy Horse)

Little Bighorn Savaşından sonra Amerikan devleti Kızılderililerin hepsini toplama kamplarında hapsedmek istiyordu. Kızıl Bulut bu savaşa şahsen

189 Brown, *Bury My Heart*, s.200; Eastman, *Indian Heroes*, s.123-124.

katılmamıştı, ama gene de şiddetle cezalandırıldı. Şimdi sıra Çılgın At'a gelmişti. Üç Yıldızlı General Crook bu kez onun peşine düştü. Piyade, süvari ve topçulardan oluşan büyük bir ordu hazırladı. Bu ordu 168 vagon araba ve 400 katır yükü erzak, barut ve cephaneyle Powder Nehri boyunca dolaşıyor, önüne çıkan Kızılderilileri ezip parçalıyordu. Powder Nehri yakınında Çılgın At'ı bulamayınca bir gece Kör Bıçak'ın (Dull Knife) Şayen köyüne saldırıp yerle bir etti. Yataklarından fırlayan insanlar mokasenlerini ve elbiselerini bile giymeden kış soğukunda kaçmaya çalışıyordu. Crook'ın görevlendirdiği General Mackenzie köyün bütün çadırlarını yaktıktan sonra atlarını da yakalayıp kanyon duvarına sıralattı. Palo Duro'da Kiova ve Komançilerinkine yaptıkları gibi atları da kurşuna dizdiler. Saldırının ilk gecesinde 12 bebek ve birçok yaşlı Şayen donarak öldü. Ertesi gece bazı atları öldürüp iç organlarını çıkardıktan sonra boşaltılan gövdeye küçük çocukları koyup donmalarını önlemeye çalıştılar. Yaşlılar da ellerini ve ayaklarını çocukların yanına sokuşturdular.¹⁹⁰

Üç gün kar üzerinde çıplak ayakla yürüyerek ve karlar üzerinde kan izlerini bırakarak Çılgın At'ın köyüne ulaştılar. Çılgın At onlara yiyecek, giyecek ve barınacak yer verdi. Ama her an kaçmaya hazır olmaları gerektiğini söyledi. Çılgın At bu insanları ve kendi kampındakileri birlikte korunabileceklerini düşündüğü bir yere taşıdı. Burada da saldırıya uğradılar, ama ağır kış koşulları, buzlu kayalar ve yoğun tipi nedeniyle beyaz askerler birkaç saat içinde çekilince tehlikeyi atlattılar. Kızılderililer Şubat'ta Little Powder kıyısında kamp kurdu. Bu arada Üç Yıldızlı Crook, Benekli Kuyruk'u ziyaret ederek, Çılgın At gelip teslim olursa Siuların Missouri Nehri'nin yukarısına gitmek zorunda olmayacaklarını söyledi. Benekli Kuyruk'un Çılgın At'ı ikna etmesini istedi. Benekli Kuyruk'un gelmekte olduğunu duyan Çılgın At onunla görüşmek istemediğinden tek başına Powder Nehri'ne gitti. Onun yerine babası Benekli Kuyruk'la görüştü ve bu kararı baharda alacaklarını söyledi. Nisan'da Çılgın At'ın kampına sığınmış olan Kızılderililer, Oglala Siular ve Şayenler, Benekli Kuyruk'un kampındaki askerlere teslim oldular.

Bu arada Üç Yıldızlı Crook, teslim olmaya ikna etmesi için, Kızıl Bulut'u da Çılgın At'a gönderdi. Üç Yıldızlı, teslim olmaları durumunda, toplama kamplarını Powder Nehri kıyılarında kurmalarına izin vereceklerini bildiriyordu. Aslında Çılgın At ve adamları günü gününe çok zor koşullarda yaşıyorlardı. 900 Oglala yiyecek bulamıyordu, mühimmatları çok azalmıştı, atları bile bir deri bir kemik kalmıştı. Çılgın At gene de teslim olmaya

190 Brown, *Bury My Heart*, s.291.

Çılgın At'ın Fort Robinson'a gelişi

yanaşmıyordu. Üç Yıldızlı, daha sonra onu Washington'a götürüp Büyük Baba'yla görüştürebileceği teklifini gönderdi. Çılgın At bunu da kabul etmedi. Bazı Siuların Üç Yıldızlı'nın askerlerine katılıp başka Kızılderililere karşı savaşacağını öğrenince midesi bulandı ve Powder Nehri'ne, kuzeye gitmeye karar verdi. Bu arada, Üç Yıldızlı sekiz bölük atlı askeri Çılgın At'ı yakalamaları için bölgeye gönderdi. Çılgın At her gün onları beklemekten se Benekli Kuyruk'un kampında bulunan eski dostu ve kuzeni Bulutlara Değen'in (Touch-the-Clouds) yanına gitmeye karar verdi. Yanındakilere saklanmalarını söyleyerek oraya yalnız gitti. Askerler onu oradan alarak Fort Robinson'a götürdüler.

Fort Robinson'da Üç Yıldızlı Şef'le görüşeceğini söylemişlerdi. Fakat kaleye varınca onu tutukladılar ve zincire vurulmuş diğer mahkûmların bulunduğu hapishaneye götürdüler. Çılgın At tuzağı anlamıştı, ama çok geçti. Yıllarca beyaz adama karşı birlikte savaştığı Küçük-Büyük-Adam (Little-Big-Man) orada beyazlara çalışan bir Kızılderili polisi olmuştu ve kaçmasın diye Çılgın At'ı bir başka polisle birlikte kollarından tutuyordu. Bir an onlardan kurtulmak için silkindi. Fakat muhafız asker aniden süngüyü karnına (kimine göre arkasından) sapladı. O gece, 5 Eylül 1877'de öldüğünde 35 yaşındaydı. Ertesi sabah cesedi ana ve babasına verildi. Tabutu bir atın çektiği kızağa koyarak Benekli Kuyruk'un kampına götürdüler. Cenaze töreni yapılırken Nebraska'da bulunan bu kamptan yukarı Missouri kıyılarında başka

bir kampa sürüldüklerini öğrendiler. Büyük konvoy kuzeye doğru ilerlerken gitmek istemeyen bazı gruplar kaçtı. Oturan Boğa'ya katılmak üzere Kanada'ya gideceklerdi. Çılgın At'ın ana ve babası da bunlar arasındaydı. Çılgın At'ın kalbini ve kemiklerini Yaralı Diz (Wounded Knee) deresinin yakınlarında bir yere gizlice gömdüler. Oğullarının cesedinin beyaz adam tarafından kirletilmemesini istediklerini söylediler.¹⁹¹

Amerikan Hükümeti Çılgın At'ın kabilesiyle birlikte, 21 Nisan 1877'de, Fort Robinson'a teslim olan Kör Bıçak'ın Şayenlerini üç hafta sonra zorla Oklahoma'daki Kızılderili Toprakları (Indian Territory) dedikleri, daha güneyde bir toplama kampına yürümeye mahkûm etti. Yolda kayıplar verildiğinden 937 kişi kampa ulaşabildi. Bu kötü bir yerde bulunan toplama kampında açlık, sıtma, ölümler ve yurt özlemi içinde yaşadktan sonra, Kör Bıçak ve Küçük Kurt, halklarından geriye kalan 297 kişiyle Montana'ya yurtlarına dönme kararı aldılar. 9 Eylül'de şafak vakti çadırlarını arkada bırakarak gizlice yola çıktılar. Arkalarından izlemekte olan askerleri atlatacak ve 500 mil yol kat ederek Nebraska'nın kuzeyinde Sandhill'e ulaştılar. Yaşlılar ve güçsüz kalanlar bu yolculuğa daha fazla katlanamayacaklardı. Gençler ve güçlüler kuzeyde Montana'daki yurtlarına, Kör Bıçak ve yaşlılar daha yakındaki Kızıl Bulut'un kampına gitmeye karar verdiler. 23 Ekim'de Amerikan süvarileri zayıf olan grubu menzillerine 28 mil kalmışken yakaladı. Fort Robinson'da terk edilmiş kışla barakalarına sokuldular. Kumandan geldikleri yere derhal geri gönderileceklerini söyledi. Kör Bıçak burada kendi topraklarında bulunduklarını ve başka bir yere gitmek istemediklerini söyledi. Bu insanları zorlamak için, 5 Ocak'ta barakalara yiyecek, yakacak ve su verilmesi durduruldu. Bütün kadınlar ve erkekler Kör Bıçak'a burada kalmaktansa ölmeyi yeğlediklerini söylediler. 9 Ocak'ta, sıfırın altındaki çok soğuk bir günde kaçarak karşıdaki bir ırmağın derin kıyılarına sığındılar. Orada iki hafta kadar bir mücadeleden sonra askerler hemen hemen hepsini öldürdü.¹⁹² Kör Bıçak, ailesinden birkaç kişiyle Kızıl Bulut'un bulunduğu Pine Ridge kampına ulaşmayı başardı. Son birkaç gece hayatta kalabilmek için mokesenlerini yemek zorunda kalmışlardı. O yılın sonunda 70 yaşındaki Kör Bıçak'ın Montana'ya gitmesine izin verildi. Yedi ay boyunca, 1.000 mil mesafede, çok güç koşullarda yaptığı bir yolculuktan sonra yurduna kavuştu, Küçük Kurt'un yanına gitti. 1883'te Rosebud Vadisindeki evinde doğal nedenlerle öldüğü bildirildi.¹⁹³

191 Eastman, *Indian Heroes*, s.105-106; Brown, *Bury My Heart*, s.295-296.

192 René Thévenin & Paul Coze, *Mœurs et Histoire des Peaux-Rouges*, s.270.

193 Encyclopedia of the Great Plains, Dull Knife (ca. 1810-1883) (<http://plainshumanities.unl.edu/encyclopedia/>); Eastman, *Indian Heroes*, s.186-188; Brown, *Bury My Heart*, s.316-331.

Bazı beyaz Amerikalılar bu inanılması güç olan haksızlıklar ve kıyıma uğramış olan insanlar hakkında yalan ve iftira dolu kitaplar da yazarak kendi davranışlarını haklı çıkarmaya çalışmışlardır. Bunlardan biri Kör Bıçak'ı denge-siz, huysuz, hak etmediği şeyleri talep eden biriymiş gibi anlatıyor. Onun sadece vatanında yaşamak için çırpınısını, beyaz adamı hak-sız yere üzme için sergilediği bir direnişmiş gibi gösteriyor.¹⁹⁴

Modoklar

Kaliforniya Kızılderilileri, içinde yaşadıkları iklim gibi, ılımlı ve sakın insanlardı. İspanyolların idaresinde Kızılderili karakterlerinden tavizler verseler de kendi ülkelerinde barış içinde yaşıyorlardı. İspanyolların açtıkları misyonlarda onlara İspanyolca adlar verilmiş, bir kısmı Hristiyan yapılmış ve safahata alışmıştı. 1848'de altın bulunmasından hemen sonra Avrupa'nın her yerinden gelen beyaz insanların bu barışçı Kızılderilileri yok etmeleri uzun sürmedi. Doğudaki Kızılderililer gibi savaşçı olmasalar da Modoklar topraklarını koruyabilmek için beyaz adama isyan etti. 1850'lerde gelen beyazlar Modokların topraklarını sessizce vermemesi üzerine onları da tamamen yok etmeye çalıştılar. 1853'te Pit River Kızılderilileri ile beyaz göçmenlerin karşılıklı çatışmaları ve birbirlerini öldürmeleri Modoklar için de sonun başlangıcı oldu. Bundan sonra beyaz işgalciler suçlu olduklarını düşündükleri Modokları rahat bırakmadılar ve gördükleri yerde öldürmeye başladılar.¹⁹⁵

Beyaz işgalcilerin talepleri üzerine Amerikan Hükümeti 1864'te Modokları verimli ata toprakları olan Tule Gölü yakınlarından kuzeydeki Klamat toplama kampına zorla sürdü. Klamat kabilesi yeni gelenlerden memnun

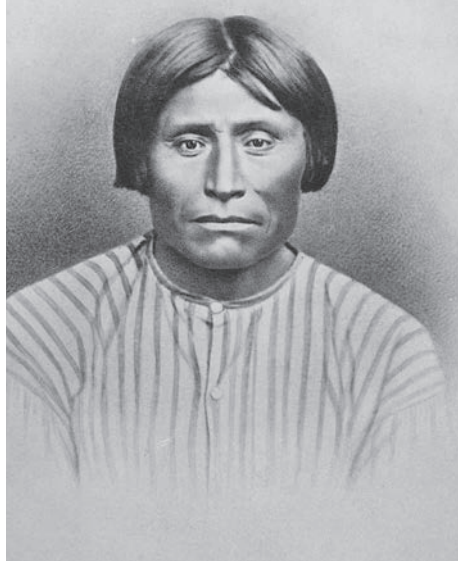

Kör Bıçak ve Küçük Kurt

194 Dennis Collins, *The Indian's Last Fight or the Dull Knife Raid*, Girard, Press of the Appeal to Reason, Kansas, 1915.

195 Jeff C. Riddle, *The History of the Indian Modoc War and the Causes that Led to It*, 1914. <http://www.archive.org/details/indianhistoryofm00riddich>, s.15-18.

olmadığı için sürtüşmeler başladı. Modokların genç şefi Kintpauş (ki beyazlar ona Captain Jack diyordu) 1865'te halkını tekrar kendi yurtlarına yakın bir yere getirdi. Etrafa yerleşmiş olan beyaz göçmenler gene şikâyet ederek Kızılderililerin uzaklaştırılmasını isteyince Hükümet gene Captain Jack'e Klamat toplama kampına gitmeyi emretti. Modoklar toplama kampına gitmeyince Kasım 1872 sonunda 1. Süvari Birliği gönderildi. Birliğin başındaki binbaşı Kızılderililerin silahlarını bırakmalarını isteyince kavga çıktı. Askerler bir adamı öldürüp yedisini de yaralayarak çekildiler. Ocak 1873'te 225 düzen-

*Modokların genç şefi Kintpauş
(Captain Jack)*

li ordu askeri ve 104 Oregon ve Kaliforniya gönüllüsüyle Captain Jack'in kampının karşısına mevzilendiler. Gelip teslim olmalarını beklediler. Bu gerçekleşmeyince ertesi sabah Howitzer makineli silahlarıyla saldırıyı başlattılar. Sisli bir havada ileri ve geri hareket ederek Modoklar sayılarını çokmuş gibi gösterdiler. Adaçayı çalılarıyla kendilerini kamufle ederek çok iyi bir savunma yaptılar. Aynı gün askerler ölümlerini toplayıp çekildiler.

Baharda General Canby daha çok birliklerle gelip Modok yerleşiminin karşısında konuşlandı. Bu sırada bir bebeği ve yaşlı kadını öldüren beyazlardan intikam almak için 12 göçmeni öldüren bir Madok, Hooker Jim de Captain Jack'e sığınmış bulunuyordu. Captain Jack beyazları öldüren birkaç genci asılmasınlar diye askerlere teslim etmedi. Karşılıklı güvensizlik sürüyordu. Hooker Jim, General Canby ölmedikçe barış olmayacağını söylüyor ve bunun için Captain Jack'a baskı yapıyordu. General Canby ve Modoklar toplama kampı sorununu birkaç kez görüştüler. Captain Jack, Generale barış yapmak istiyorsa neden bu kadar çok askeri kampın karşısına yığdığını sordu. General bu soruyu geçiştirdi. Fakat Nisan 1873'teki görüşmede Captain Jack gene halkının yurtlarında bir yerde yerleşmeleri için Canby'den söz vermesini istedi. Canby çekingen davranınca ceketinin altından tabancasını çıkararak Canby'i vurdu. Derhal yakalanan Captain Jack zincire vurularak Klamat Kalesine getirildi. Savaş Bakanlığı'nın emriyle göstermelik

bir muhakeme yapıldı ve asıldı.¹⁹⁶ Yurtlarından sürülen Modokların çoğu hayatlarını kaybetti. 1909'da hükümet Modokların Oregon'daki toplama kampına dönmelerine izin verdiğinde ancak 51 Modok dönebilmişti.

Nez Percé

1855'te Büyük Okyanus kıyısında Washington Bölgesi valisi Oregon'daki Nez Percé (Delinmiş Burunlu) Kızılderililerini barış görüşmesine davet etti. İngilizlerden daha önce bu kabileyle karşılaşmış olan Fransızlar, bazılarının delinmiş olan burunlarına bir deniz kabuğu iştirilmiş olduğunu görünce bunlara bu adı vermişti. Bu nedenle hep bu Fransızca isimle anıldılar. Vali birçok beyaz adamın buraya gelip yerleşeceğini, onlara verilecek toprakların yerlilerinkinden ayrılması gerektiğini, Kızılderililerin de kendileri için ayrılacak başka bir yere gönderileceklerini bildirdi. Nez Percé şefi Tukakas'ın önüne antlaşma yazılı bir kâğıt parçası koyarak imzalamasını istedi. Amerikalıların "Old Joseph" dediği Şef Tukakas, hiç kimsenin yeryüzündeki toprak parçalarını sahiplenemeyeceğini, sahibi olmadığı bir şeyi de satamayacağını söyledi ve önüne konulan kâğıda dokunmadı. Amerikalıların "Lawyer" dediği Aleiya adında başka bir şef antlaşmayı imzalayıp battaniyelerden oluşan hediyeleri alırken, Old Joseph ve adamları, kıvrımlı derelerin, geniş otlakların ve ormanlık dağların bulunduğu Wallowa Vadisindeki yurtlarına döndüler.¹⁹⁷

Beyaz adam yönetimi daha önce sergilemiş olduğu toprak yağmalama faaliyetlerini burada da gerçekleştirmeye başladı. Aktörler ve dekorlar başka, ama senaryo aynıydı. Gene bazı kabilelere 1863'te yeni bir anlaşma imzalatıldı ve ellerinden topraklarının dörtte üçü alındı. Hükümet Wallowa Vadisini

Şef Joseph, 1877

196 Brown, *Bury My Heart*, s.228.

197 Brown, *Bury My Heart*, s.301-302.

de alarak onları İdaho'da bir toplama kampına göndermek istiyordu. Old Joseph bunu şiddetle reddetmişti, ama diğer şefler antlaşmayı imzaladılar. Old Joseph öyle kızmıştı ki Hıristiyanlık propagandası yapan bir papazın daha önce ona verdiği bir İncil'i yırtıp attı.¹⁹⁸ Wallowa Vadisinde halkının yaşadığı toprakların etrafına büyük direkler dikerek buranın kendi halkının yaşaması için ayrılmış olduğunu beyaz adamın bilmesini istedi. Old Joseph 1871'de ölünce yerine oğlu Hinmatu Yatlatket (Young Joseph) geçti. Devletin memurları gene gelip Wallowa Vadisini terk ederek Lapvai toplama kampına gitmelerini emredince Young Joseph reddetti. Büyük Baba Grant'a bir dilekçe yazarak halkının ezelden beri yaşadığı bu topraklarda kalmasına izin verilmesini istedi. Başkan Grant da 16 Haziran 1873'te bir kararname yayımlayarak beyaz yerleşiminin Wallowa Vadisinden çekilmesini emretti. Diğer Nez Percé kabileleri Amerikan Kızılderili İşleri yönetimine girdiklerinden her yıl bölge idareleri tarafından merkeze haklarında rapor veriliyordu. Joseph'in kabilesi de antlaşma imzalamadığı halde izleniyordu.¹⁹⁹

Başkanın Wallowa Vadisini Kızılderili toprağı ilan etmesi fazla bir işe yaramadı. Beyaz göçmenler Nez Percé topraklarına giriyor, atlarını ve sığırlarını çalıyor, kendilerininmiş gibi damgalıyorlardı. Sonra da Kızılderililerin hayvanlarını çaldığını ve barışı tehdit ettiği yalanlarını söyleyerek bıkırtma taktikleri uyguluyorlardı. Amerikan Başkanı Wallowa Vadisinin ebediyen Young Joseph'in ulusuna bırakılmış olduğunu bildiren kararnamesinden iki yıl sonra yeni bir bildiri yayımlayarak Wallowa bölgesini boşaltmalarını bildirdi. Nez Percélerin yurtlarını bırakmaya niyetleri yoktu. 1877'de Amerikan Hükümeti Tek Kollu Asker Şef General Howard'ı Kızılderilileri sürmesi için gönderdi. Şef Joseph 100 savaşçısıyla vadisini koruyamayacağını anladığından Idaho'daki Lapvai toplama kampına gitmeyi kabul etti. General Howard'ın verdiği süreyi aşmamak için ivedilikle yola koyuldular. Çiftlik hayvanlarının yarısını da geride bırakmak zorunda kaldılar. Baharda eriyen karların coşturduğu Yılan (Snake) Nehri'nden kadınlarını ve çocuklarını bizon derisinden yaptıkları sallarla karşıya. Idaho topraklarına büyük bir kazaya uğramadan geçirdiler. Yerliler bu işle uğraşırken bazı beyaz adamlar gelip kıyıda bekleyen sürüden hayvanlarını çaldı.²⁰⁰ Hayvanları hızla nehrin karşısına geçirmeye çalışırken hızlı akan nehirde çok hayvan

198 Chief Joseph (1840-1904) by Jim Kershner, <http://historylink.org/file/8975>.

199 U.S. Annual Report of the Commissioner of Indian Affairs for the year 1873, s.245. <http://digital.library.wisc.edu/1711.dl/History.AnnRep73>

200 Brown, *Bury My Heart*, s.305.

kaybettiler. Toparlanmak için Kayalık Kanyonunda mola verdiler. Bu sırada, hayvanlarını çaldığı için ve kendilerini zorla yurtlarından attıkları için kinlenen bazı savaşçılar gece kamptan çıkarak 11 beyaz adamı öldürdüler. 16 mil ötedeki Ak Kuş Deresine (White Bird Creek) çekildiklerinde askerlerin saldırısına uğradılar. Kendilerinden sayıca üstün olan askerleri Ak Kuş Kanyonuna çekerek bozguna uğrattılar. Askerlerin üçte biri öldü. 10 gün sonra Tek Kollu Asker-Şef ağır takviyelerle yeni kuvvetler gönderdi. Bu kez diğer Nez Percé şefi Ayna (Looking Glass) da savaşçılarıyla Joseph'in yanında savaşa katılınca askerleri Ak Kuş Kanyonunda gene yenerek birçok tüfek ve cephane ele geçirdiler. Artık kendi topraklarının yakınına bile dönemeyeceklerini görerek, Oturan Boğa gibi, kuzeyde Kanada topraklarına geçmeye karar verdiler. Temmuz ayında önlerine barikat kuran askerleri atlatarak dinlenip avlanabilecekleri Büyük Delik (Big Hole) bölgesine geldiler.

Ağustosta Albay Gibbon atlı piyadeler ve gönüllülerden oluşan birliğini getirerek Nez Percélerin kampının karşısındaki tepelere sakladı. Şafak vakti saldırıya hazırlanan gönüllüler Gibbon'a esir alıp almayacaklarını sordular. Gibbon kadın veya erkek hiçbir esir almayacaklarını söyledi. Gün ışıırken askerler saldırıya geçti. İnsanlar silah sesleriyle uyandılar. Şef Joseph kardeşi Ollikut'u askerlerin arkasına yük katırlarını taciz etmesi için gönderdi.²⁰¹ Kendisi kadınları, çocukları ve yaşlıları korunabilecekleri bir yere geçirmeye çalışırken Ak Kuş (White Bird) savaşçıları toplayıp karşı saldırıya geçti. Bir Howitzer topunu yerleştirmeye çalışan askerlerin üzerine atılarak topu ele geçirip parçaladılar. Nez Percé savaşçıları 30 asker öldürüp 40 kadarını yaralamıştı, ama çoğu kadın ve çocuk 80 kayıp vermişlerdi. Kadın ve çocuk cesetleri delik deşik olmuş ve kafaları ezilmişti.²⁰² General Howard yeni kuvvetlerle askerlerinin yardımına gelirken Nez Percéler çekilmeyi sürdürdüler. Howard'ın çok yaklaştığını gören savaşçılar tekrar hücumla geçip ordunun atlarını ve katırlarını ele geçirdiler. Katırlar erzak ve cephane taşıyordu. Nez Percélerin Yellowstone Ulusal Parkına geçtiğini öğrenen General Sherman bütün kale kumandanlarına emirler göndererek bu "arsız savaşçıların" etrafının sarılmasını istedi. General Miles'in Siu ve Şayen izcileri yerlilerin izini bulmuş ve yakın takibe almıştı. Arkadan yetişen Miles'in askerleriyle çarpışmalar oluyordu. Büyük sayıdaki askerler Nez Percélerin etrafını sardı. Miles beyaz bayrağıyla bir haberci göndererek teslim olmalarını istedi. Şef Joseph, General Miles'in çadırına gitti. Miles anlaşmaya

201 Eastman, *Indian Heroes*, s.203-205.

202 Jim Kershner, "Chief Joseph (1840-1904)", <http://historylink.org/file/8975> ; Brown, *Bury My Heart*, s.308.

aykırı olarak onu esir aldı. Dondurucu soğuk ve kar altında beklerken Joseph gene teslim olmayı kabul etmiyordu. Savaşçıları Miles'in askerlerinden birini yakalayıp öldürmekle tehdit edince General, Şef'i bıraktı.²⁰³ Bu arada General Howard da ordusuyla takviye getirdi. Artık kurtulma olanağı kalmamıştı. Ayna ve Ak Kuş sonuna kadar savaşa devam etmek istiyorlardı. Keskin nişancı bir asker Ayna'yı alnından vurarak öldürdü. Halkının kurtuluşu için bütün imkânların yok olduğunu gören Joseph, General Howard'a giderek silahını teslim etti. Kadın, çocuk, yaşlı ve yaralı bütün halkıyla 55 günde 1.300 mil yol kat etmişlerdi. Aslında o "teslim olmamıştı, haksızlığa uğramıştı".²⁰⁴

Gece teslim olma koşulları görüşülürken gecenin karanlığında Ak Kuş ve soyu uçurumları geçerek yaya olarak Kanada sınırını geçtiler. Kısa zamanda Oturan Boğa'nın köyüne vardılar. Öte yandan beyaz adam Şef Joseph'e verdiği sözü gene tutmadı. Lapvai yerine onu ve halkını sığır sürüsü gibi Kansas'ın bataklıklarında Leavenworth Kalesine sürdü. General Miles, Joseph'e verdiği sözün yerine getirilmesi için ısrar ettiğini, fakat politikacıların ve Nez Percé topraklarına yerleşmiş olan işgalcilerin bunu önlediğini söyledi. Nez Percé halkının büyük bir kısmı orada sıtma ve vatan hasretiyle yürek burukluğundan öldü. Joseph kampın kötü koşulları hakkındaki

Nez Percélerin Kanada'ya Kaçışı

203 Brown, *Bury My Heart*, s.311.

204 Eastman, *Indian Heroes*, s.209.

şikâyetleri defalarca yetkililere bildirdi. 1885'te bazılarının Lapvai Toplama Kampına gitmelerine izin verildi. Ancak Şef Joseph hâlâ diğer Nez Percéleri etkileyebilir düşüncesiyle ayrı tutuldu ve Washington bölgesindeki Colville Kampına gönderildi. 1904'te öldüğünde Kızılderili İşleri Ajansının doktoru ölüm nedeninin "kalp kırıklığı" olduğunu bildirmişti.²⁰⁵

Ponkalar

Missouri Nehri'nin küçük kollarından biri olan Niobrara Nehri'nin ağzında yerleşmiş olan Ponkalar az nüfuslu ve barışçı insanlardı. Mısır ve sebze yetiştirirlerdi. Küçük bir kabile olduklarından saldırgan olan etraftaki Kızılderililerden kendilerini korumaları kolay olmuyordu. 1858'de, Amerikan Hükümeti Ponkalarla bir antlaşma yaparak topraklarının bir kısmına karşılık kalan topraklarında şahsi ve mülkiyet haklarının korunacağı sözü verdi. 10 yıl sonra Siularla görüşme yapılırken hükümet yetkililerinin bir yanlışlık yaptığı ve Ponka topraklarını Siu topraklarına katmış olduğu anlaşıldı. Ponkalar bu duruma defalarca itiraz ettikleri halde hiçbir sonuç alamadılar. Hükümet yetkilileri hatayı kabul etmekle birlikte, onlara topraklarını değil, sadece küçük bir tazminat vermekle yetindiler. Üstelik Custer'ın 1876'daki yenilgisinden sonra, Kuzey kabilelerinden oldukları için "Kızılderili Toprağı" denen, sanki sadece orası Kızılderili toprağıymış gibi, güneydeki bir toplama kampına sürülmek istendiler. Ponkaların Custer'la hiçbir ilişkileri olmamıştı. Son 10 yılda, beyaz göçmenler davetsiz misafirler gibi, Ponka topraklarına sokulup sahiplenmeye başlamışlardı. En iyi mısırın yetiştiği bu alüvyonlu topraklara beyazlar göz dikmişlerdi. 1877 sonunda bir gün Kemble adında bir müfettiş gelip yurtlarını bırakarak güneye, "Kızılderili Bölgesi" denen yere taşınacaklarını bildirdi. Müfettiş yerleşmeleri için birkaç yer göstereceğini, hangisini beğenirlerse oraya yerleşeceklerini söyledi. 10 şef müfettişle birlikte teklif ettiği yerleri görmek üzere trenle güneye gittiler. Ancak Dinelen Ayı (Standing Bear), Ak Kartal (White Eagle), Ulu Geyik (Big Elk) ve diğerleri kayalık ve büyük ağaçların bulunmadığı bu sıcak toprakları beğenmediler ve hemen yurtlarına dönmek istediler. Müfettiş Kemble son bir yeri daha göstermek için ısrar etti. Şefler buna gerek olmadığını, gerekirse Büyük Babaya giderek konuşabileceklerini söylediler. Müfettiş onları kendi istediği yerden başka hiçbir yere götürmeyeceği-

205 Jim Kershner, "Chief Joseph (1840-1904)", <http://historylink.org/file/8975> ; Brown, *Bury My Heart*, s.314.

ni söyleyince, at ve araba alacak paraları olmayan bu insanlar 500 milden fazla yolu yürüyerek evlerine döndüler. Yanlarında birer battaniyeden başka bir şey yoktu. Böyle bir yolculuktan herhangi bir insan sağ çıkamazdı. Yolda dost kabileler, Otoe ve Omahaların kamplarında dinlenme ve yiyecek sağlama imkânı buldular. 40 gün sonra yurtlarına vardıklarında Müfettiş Kemble'in onları beklediğini gördüler.

Sonunda Amerikan Hükümeti bu kabileyi de zorla yurtlarından sürmeye karar verdi. Mayıs sonunda askerler onları önce Niobrara Nehri'nin ötesine itti. Sonra hayvan güder gibi Platte Nehri'ne kadar götürdüler. Niobrara Nehri'ni geçerken, şiddetli sağanak yüzünden kabaran sulara birkaç asker atlarından düşerek sulara kapıldı. Bu askerleri Kızılderililerin kurtardığını Kemble'in yerine gönderilen görevli Howard günlüğüne kaydetti. Bahar yağmurları o kadar çok yağmıştı ki köprüler yıkıldığından ırmakları sığ yerlerinden aşmak zorunda kalmışlardı. İlk bir haftalık yolculukta çok kimse hastalanmış ve iki çocuk ölmüştü. Dinelen Ayı'nın kızı Çayır Çiçeği (Prairie Flower) zatürreye yakalandı ve Haziran başında öldü. Hristiyan usullerine göre cesedi süsleyerek gömdüler. O gece kasırga çıktı, çadırları söktü, vagon arabaları devirdi ve insanları savurup ciddi şekilde yaraladı. Suların çekilmesinden sonra yola devam edildi. Yolda gene kadın, erkek ve çocuklar öldü. İyi kalpli Howard hepsini Hristiyan usullerine göre defnetti.

Bu arada çekilen sıkıntılar yüzünden cinnet getiren bir Ponka Şef Ak Kartal'a saldırarak öldürmeye çalıştı. Halkın çektiği sefaletten onu sorumlu tutuyordu. Howard kervanda kalmasını tehlikeli bularak onu kuzeydeki bir kampa gönderdi. Yerleşecekleri Quapav Toplama Kampına geldikle-

Dinelen Ayı

Ponka Kızılderilileri 1865

rinde, daha önce Kemple'le gelmiş olan Ponkaları sefalet içinde buldular. Bu sıcak topraklara zorla getirilen diğer Kızılderililer gibi Ponkalar da geldiklerinden kısa bir süre sonra hastalıklara yenildiler. Howard, Ponkaların dörtte birini gene Hristiyan âdetlerine göre defnetti.²⁰⁶

1878 baharında Washington yönetimi bu kez Arkansas Nehri'nin batısında bir yer verdi. Fakat yiyecek ve ilaç yoktu. Ak Kartal gene hastaların arttığını görerek "üzeri çiğnenmiş otlar gibi olduk" demişti.²⁰⁷ Bu sırada Dinelen Ayı'nın en büyük oğlu Ayı Kalkanı da öldü. Ölmeden önce babasından, cesedini Niobrara'daki atalarının mezarlığına gömmesini istemişti. Dinelen Ayı oğlunun bu isteğini yerine getirebilmek için cesedi önce belirli bir işlemden geçirerek korumaya aldı. Cenaze iki zayıf atın çektiği bir vagon arabasına konuldu. 66 Ponka'nın katıldığı cenaze alayı Ocak 1879'da yola çıktı. Omaha Toplama Kampına vardıklarında askerler onları yakaladı. Omaha Kalesine hapsedilerek tekrar güneye, "Kızılderili Toprağı" denen yere gönderilmek üzere alıkonuldular. General Crook, Ponka mahpuslarını tekrar güneye getirmek için bir bölük askeri Omaha Kampına gönderdi. Kendisi de yerlilerin hapsedildikleri yere geldiğinde Ponkaların acıklı ve

206 Brown, *Bury My Heart*, s.340.

207 Aynı yerde.

sefil durumuna şaşırdı. Dinelen Ayı'yla konuştuğundan sonra ona yardım etmeye karar verdi. İki gönüllü avukat Omaha'da dava açtılar ve Amerikan Anayasasına göre Kızılderililerin de beyaz adam gibi özgürlük hakkı bulunduğunu savundular. Yargıç Elmer S. Dundy barış zamanında askeri veya sivil hiçbir otoritenin Kızılderilileri, rızaları olmadan, topraklarından sürmeye veya hapsedmeye hakkı olmadığına karar verdi. Yargıç, kararında güneydeki kampa getirilen kabilenin 581 üyesinden 158'inin bir yıl içinde iklim değişikliği yüzünden öldüğünü, birçoğunun hasta ve sakat kaldığını belirtti. Dinelen Ayı'nın "ebeveyn şefkatinin, yurdunu ve ata toprağını sevmesinin putperest dinsel inançlardan kaynaklansa da bunun Hristiyan ilkelerine de aykırı olmadığını" yazdı.²⁰⁸ Böylece Dinelen Ayı ve yandaşları serbest bırakıldı. Amerikan Hükümeti Niobrara Nehri ağzında, hiç kimse tarafından işgal edilmemiş olan küçük bir arazi parçasını onlara tahsis etti.

Bu haber güneydeki "Kızılderili Topraklarında" yaşayan Ponkalara ulaştığında, kendilerinin de artık yurtlarına dönebileceği umudunu yarattı. Dinelen Ayı'nın kardeşi Büyük Yılan (Big Snake) kuzeyde kardeşine katılmak üzere toplama kampından ayrılmak için izin istedi. Bu istek derhal reddedildi. Dinelen Ayı hakkında verilen kararın ne kadar geçerli olduğunu sınamak için, Büyük Yılan ve 30 adamı 100 mil ötedeki Şayen kampına gittiler. Ponkalardan sorumlu Kızılderili İşleri görevlisi William H. Whiteman Kızılderililere duyduğu nefreti ve hıncını Büyük Yılan'dan çıkarmak niyetindeydi. Önce onu yakalatarak toplama kampına geri getirtti. Arkasından hakaretler ederek tutuklatmaya çalıştı. Sonunda kelepçe taktırmayı kabul etmeyen Büyük Yılan'ı öldürdüler. İçişleri Bakanlığı "Dinelen Ayı'nın kardeşi Büyük Yılan, kötü bir adam kazayla vuruldu" diye bir açıklama yapmıştı. Birçok kimse bu yalana inanmadığı için bazı basın mensupları soruşturma açılmasını istedi. Ancak bu çaba sonuçsuz kaldı. Ponkaların büyük bir kısmı yurtlarına döneemedi, güneydeki kampta esir kaldı.

Uteler

Beyaz adam Mississippi ve Missouri nehirlerinin batısındaki verimli topraklara doğru, yolun üstündeki Kızılderili kabilelerini yok ederek veya toplama kamplarına hapsederek ilerleyişini 19. yüzyıl boyunca sürdürdü. Kayalık Dağlara ulaştığında Ute ulusuyla karşılaştı. Bugünkü Colorado top-

208 U.S. ex Rel, Standing Bear v Crook, <http://casetext.com/case/us-ex-rel-standing-bear-v-crook>, s.699.

raklarında, 1860'larda bile beyaz nüfusu çok azdı. Ute'ler de beyaz adamı dost ve müttefik olarak görüyorlardı. Beyaz adamın altın çıkarmak için 1858'de Kayalık Dağlar eteklerinde kurduğu Denver kasabasına gelerek ticaret yapıyorlar, bizon derisi karşılığında gösterişli, ama ucuz mallar alıyorlardı. Düşman oldukları Kızılderili kabilelerine karşı beyaz adamla birlikte olmuşlar, Kementçi Kit Navaholara karşı savaşıırken ona yardım etmişlerdi.

Dağlarda bulunan sarı maden beyaz adamların çok ilgisini çektiğinden, Amerikan hükümeti Ute'lerle de antlaşma yapmak gereğini duydu. 1863'te Amerikan Hükümeti ve Ute'ler arasında imzalanan antlaşmaya göre, Kayalık dağların zirvelerinin doğusunda kalan topraklar beyaz adama bırakılıyor, karşılığında her yıl 10.000 dolar değerinde mal ve 10.000 dolar değerinde erzak 10 yıl boyunca Ute kabilelerine dağıtılacağı taahhüt ediliyor, beyazlara her türlü altın arama ve çıkarma hakları veriliyordu. Beş yıl sonra, Colorado'ya yerleşen beyazlar Ute'lerin çok fazla toprağı olduğunu, bunun bir kısmının kendilerine bırakılması gerektiğini düşündüler. Kızılderilileri topraklarından atmak için, yerlilerin bu topraklarda çok serbest dolaştıkları gibi saçma bahanelerle Kızılderili İşleri Bürosuna şikâyetler yağdırmaya başladılar. Amerikan Hükümeti, büyük bir tantanayla, Ute reislerini

Ute Reisi Severo ve ailesi

Washington'a davet etti. Kementçi Carson da "güvenilir bir dost" sıfatıyla Utelere refakat etti. 10 Ute reisi Washington'da güzel bir otelde, mükemmel yemekler, bol tütün ve şekerlemeler ikram edilerek ve maddiyalar takılarak ağırlandılar. Reis Ok Uray yedi kabileyi temsil etmek üzere bütün Utelerin şefi olarak seçilmişti. Bu yakışıklı genç reis, Apaş bir baba ve Ute anneden Yeni Meksika'da doğmuştu. Orada İspanyolca eğitim veren bir okula gitmiş

Ute şefi Uray

ve bir Katolik olarak yetişmişti. İspanyolca ve İngilizce yanında Apaş ve Ute dillerini de biliyordu.²⁰⁹ Bu gezi sırasında Uray, sadece bölgesindeki dilleri konuşmaktaki maharetiyle değil, yönetici olarak da bilgeliğini ortaya koymuştu. Kızılderili topraklarını ele geçirmeye çalışan politikacılar baskı yapınca Utelerin davasını gazetecilere duyurmuştu. Onlara "Birleşik Devletler'le bir antlaşmaya Kızılderilinin razı olması, bir bizonun oklarla delindiği sırada avcısıyla yapacağı bir anlaşma gibidir. Yapabileceği tek şey yatıp teslim olmaktır" demişti.²¹⁰ Sonunda Amerikalı görevliler, Uray'ı istedikleri gibi kandıramamış, Uteer onlara istediklerinden daha az toprak vermiş, iki yönetim merkezi (agency) kurmalarına razı olmuşlardı.

Antlaşma koşullarına göre maden arayıcılar ve beyaz göçmenler Kızılderililerin kamplarına giremeyeceklerdi. Fakat madenciler bu koşulları ihlal etmişler, yerlilerin topraklarını ihlal ettikleri gibi Kızılderili İşleri Bürosu vasıtasıyla toprak taleplerini artırmışlardı. Uteer beyaz adamın topraklarında altın çıkarıp götürmelerine rıza göstermekle birlikte iyi av alanlarını ve verimli topraklarını vermek istemediler. Devletin baskısına daha fazla dayanamayan Ute reisleri yıllık 25 bin dolar karşılığında 1.600.000 hektar alanı beyazlara verdiler. Aslında yerliler bu para olmadan, mükemmel hayvanları ve çeşitli gıdalar temin ettikleri ormanların bulunduğu topraklarında hiç kimseye muhtaç olmadıkları iyi bir yaşam sürüyorlardı. Fakat barışı

209 Kathryn R. Burke, "Chief Ouray, statesman, peacekeeper, linguist & Indian Chief", San Juan Silver Stage, http://www.sanjuansilverstage.com/07heritage/native/ute/ute_chief_ouray.html

210 Brown, *Bury My Heart*, s.350.

korumak adına bu antlaşmayı kabul etmişlerdi. Amerikan Hükümetinin onlar için kurduğu iki toplama kampında yaşamak ve bu kampların beyaz yöneticilerinin önerdiği gibi sığır sürüsü beslemek, mısır, patates ve şalgam yetiştirmek hoşlarına gitmiyordu. 1878'de Nathan C. Meeker adlı bir yöneticinin gönderilmesi huzurlarını iyice kaçırdı. Bu sevimsiz ve zorba adam kendince, üstün ırkın temsilcisi olarak, kendi deyişiyle "onları vahşilikten kurtaracaktı".²¹¹ Meeker, Utelerin değer verdiği her şeyi yıkmaya başladı. Gazetelerde onları küçük düşüren yazılar yazdı. Bu yazılar Ute topraklarında gözü olan Colorado ileri gelenleri tarafından da kullanıldı. Yerlilerin bu toprakları verimli bir biçimde kullanmadığı ve Kızılderili toprakları denilen yere sürülmeleri gerektiğini söylemeye başladılar. Denverli bir politikacı-gazeteci "Uteler gitmeli" başlığıyla makaleler yazıyordu. Sonunda Uteler hakkında suçlamalar da uydurarak "Uteler gitmeli" kampanyası iyice yaygınlaştı. Colorado Valisi Pitkin de Kızılderili İşleri görevlilerine mektuplar yazarak Utelerin "fiili komünist" olduklarını, hükümetin onlardaki tembelliği desteklememesi gerektiği gibi asılsız ve yersiz ithamlarda bulundu. Pitkin altın madenciliğinden zengin olmuş bir adamdı ve Colorado topraklarının tamamen beyaz adama kalmasını savunuyordu.²¹² Bu arada Meeker Kızılderililerin çok değer verdikleri otlaklarını tarım alanına çevirmek için otları kestirip toprağı sürünce anlaşmazlık çıktı. Meeker askeri yardım istedi. Bunu öğrenen Ute savaşçıları topraklarına giren askerlerle Süt Irmağı (Milk River) denilen yerde çarpışmaya başladılar. Beyaz Irmak (White River) kampında bulunan Uteler çarpışma haberini alınca, 10 kadar Ute Meeker'in bürosuna saldırıp Meeker'le birlikte beyaz çalışanlarını öldürdüler. Şef Uray barışı sağlamak için harekete geçtiyse de geç kalmıştı. Colorado valisi ve adamları her yerde vahşet ve gaddarlık haberleri yayarak halkı Kızılderililere karşı kışkırttılar. "Kızıl şeytanları yok etmek" için beyaz adamlar milis güçleri oluşturdular. Colorado valisi, Federal Hükümet Kızılderilileri başka bir yere sürmezse orada yok edilmeleri gerektiğini düşünüyordu. Bütün Utelerin bu topraklardan atılmasını istiyordu.²¹³ Bu isteği hükümet tarafından yerine getirildi ve Uteler 350 mil öteye, beyaz adamların beğenmediği Utah topraklarında bir toplama kampına, asker gözetiminde yürütülerek sürüldü. Böbreklerinden hasta olan Şef Uray rahatsızlığı ne-

211 Brown, *Bury My Heart*, s.353.

212 Russel D. Santana, *The Ute Campaign of 1879: A Study in the Use of the Military Instrument*, Kansas, 1994, s.3. <http://www.armyupress.army.mil/portals/7/combat-studies-institute/csi-books/the-ute-campaign-1879.pdf>

213 Brown, *Bury My Heart*, s.366.

Uterlerin topraklarını bırakmasını isteyen propaganda afişi

deniyle, götürüldüğü Washington'da, halkını korumak için eskiden olduğu gibi mücadele edemedi. Onların bu haksız göçünü göremeden 1881 yazında yaşamı son buldu.

Şirikahua Apaşları ve Geronimo

ABD Hükümeti, 1875'ten sonra bu ülkenin bütün yerli halklarını Kızılderili Bölgesi olarak ayırdığı verimsiz topraklara veya başka bölgesel kamplara toplamak amacını güdüyordu. Koçis'in 1874'te ölümünden sonra Şirikahua Apaşları güçlü bir önderden yoksun kalmıştı. Bu nedenle 1876'da Kızılderili İşleri müfettişi Şirikahuaları San Carlos kampında toplamayı zor bir iş olarak görmüyordu. Gerçekten de Şirikahualar kendi topraklarından çok uzak olmayan San Carlos'a gitmeye itiraz etmediler. Ancak hükümetin bu isteğini kabul etmeyenler de vardı. Amerikan ordusu Şirikahua yerleşimini boşaltırken bunlar güneyde sınırı geçerek Meksika'ya kaçtılar. Bunların başında da aslında başka bir Apaş kabilesinden olduğu halde kendini Şirikahua olarak gören Goyatle vardı. Amerikalıların Geronimo olarak tanıdığı bu adam gençliğinde Mangas Colorado ve Koçis gibi liderlerle birlikte savaş-

mıştı. 1877-1878 kışında Meksika'ya kaçmış olan Geronimo ve adamları, eski düşmanları Meksikalıların sürülerini ve atlarını çalarak, Yeni Meksika'ya getirip beyaz çiftçilere satarak yeni silahlar, şapkalar, botlar ve viski alarak kaçak bir durumda yaşıyorlardı. Geronimo San Carlos'tan gönderilen askerler tarafından tutuklandı. Suçu Apaş Geçidi'nin ötesine geçmekti. Ancak dört ay sonra serbest bırakıldı.²¹⁴

ABD ve Meksika sınırında yaşayan Apaşlar için huzur tamamen yok olmuştu. Yurtlarından edilen bu insanlar yaşayabilmek için Meksika çiftliklerinden at ve erzak çalmak zorunda kalıyorlardı. Apaşları sindirmek için Amerikan ve Meksika orduları işbirliği yapıyorlardı. 1880 Ekim'inde Meksikalı askerler pusuya düşürdükleri 78 Apaşı katlettiler. 68 kadın ve çocuğu esir aldılar. Bu katliamdan kurtulan 30 savaşçı hem Amerikalı hem de Meksikalı askerlere karşı gerilla savaşı sürdürdüler.²¹⁵ Amaçları kendi insanlarını özgürce yaşayabilecekleri bir yere götürebilmektir. Amerikan süvarilerinin San Carlos kampı yakınlarındaki gösterileri Şirikahuaları huzursuz etmişti. Liderlerinin tutuklanacağı söylentileri dolaşıyordu. Bu yüzden Şi-

Şirikahua Apaçileri

214 S. M. Barrett, *Geronimo's Story of His Life*, Duffield and Company, New York, 1907, s.131-132.

215 Brown, *Bury My Heart*, s.367.

Geronimo'nun teslim alınışı 1886

zünden silineceğini söyledi. Apaşlar da bunun doğru olduğunu zaten biliyorlardı.

General Crook hem Kızılderilileri hem de onlardan sorumlu devlet görevlilerinin yaptıklarını yakından izledi. Onun devlet görevlilerini de denetlemesi beyazların hoşuna gitmediğinden sık sık eleştiriliyordu. Geronimo hakkında gaddar cinayet hikâyeleri uyduruluyor, gazetelerde bir iblis gibi gösteriliyordu. Geronimo ve diğer şefler buldukları zaman viski içip bazı taşkınlıklar yapmışlardı ve sırf bu yüzden hapse atılmışlardı. Geronimo kendi topraklarında huzur içinde yaşamak istiyordu. Ama onların topraklarını kendileri için isteyen beyaz Amerikalılar ve yüklenici şirketler Apaşları Arizona'dan çıkarması için orduyu kışkırtıyordu. General Crook'tan sonra göreve gelen General Miles (Ayı Postlu) aynı kışkırtmalarla karşılaştı. Geronimo ve diğer şefler tutuklanıp hapse atılacakları dedikoduları çıkınca Meksika'ya kaçıp saklanıyorlar, uzun süre halklarından ve topraklarından ayrı kalamayarak gelip teslim oluyorlardı. 1887'de sadece muhalif olan Apaşlar değil, Amerikan ordusuyla birlikte olanlar bile alışık olmadıkları bir iklime sahip olan Florida'da sıcak ve rutubetli bir kampa sürüldüler.²¹⁷

²¹⁷ Barrett, *Geronimo's Story*, s.177-178.

Orada kimi kötü hava koşullarından, kimi intihar ederek birçok Şirikahua Apaş hayatını kaybetti. Hükümet bütün çocuklarını alıp Pennsylvania'da bir Kızılderili okuluna gönderdi. Orada 50'den fazla çocuk öldü. Ölenler arasında Geronimo'nun iki çocuğu da vardı. Başka Kızılderililerin Arizona'ya dönmelerine izin verilse de Arizonalılar Apaşların dönmesini istemediler. Apaşların bu elim durumunu öğrenen Kiova ve Komançiler kendi toplama kamplarının bir kısmını eski düşmanları Apaşlara verdiler. Geronimo sürgün halkından hayatta kalabilenleri 1894'te Oklahoma'daki Fort Sill'e getirdi. 1909'da orada öldüğünde hâlâ savaş esiri olarak görülüyordu. Oradaki Apaş mezarlığına gömüldü. Apaşların bir kısmı 1913'te Yeni Meksika'daki (New Mexico) Maskalero kampına gittiler. Bugün ABD'de Apaş soyundan 100.000 kadar insan yaşadığı tahmin ediliyor.²¹⁸

Çalınan Son Siu Toprakları ve Hayalet Dansı

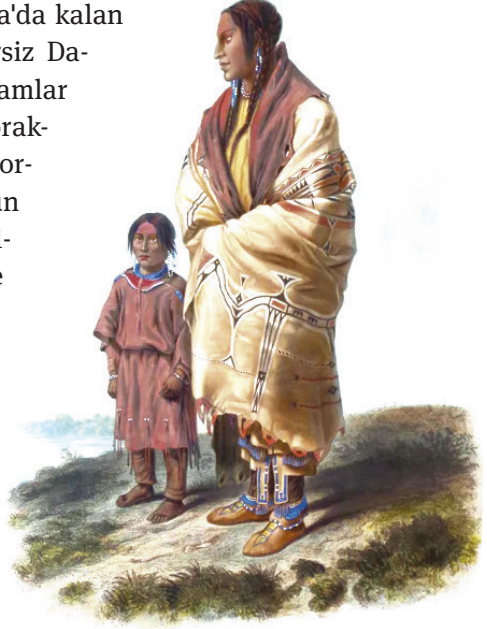
Little Bighorn savaşından sonra Siuların büyük bir kısmı Amerikan Hükümetinin hışmından kurtulamamış, Powder River ve Kara Tepelerdeki topraklarını kaybetmişlerdi. Hükümet bu bölgede yarattığı Büyük Siu Toplama Kampına bu insanları hapsedmişti. 1877'de Amerikan Hükümeti bu toprak-

Siular

218 "Apache People", Encyclopedia Britannica, <http://britannica.com/topic/Apache-people>

ların da yerli sahipleri için çok olduğunu düşünerek ve Siuları bu büyük kampın Nebraska'da kalan kısmından çıkararak, kuzeyde değersiz Dakota topraklarına sürdü. Resmi makamlar Siuların bir kısmını da Kızılderili toprakları denilen bölgeye göndermek istiyordu. Kızıl Bulut ve Benekli Kuyruk'un protestoları sonucu bir uzlaşma yapıldı. Kızıl Bulut'un Oglala Siuları Pine Ridge denen bir kampa yerleşti. Diğer Siular için de dört ayrı kamp yönetimi, Cheyenne River (Şayen Nehri), Lower Brulé (Aşağı Yanık), Crow Creek (Karga Deresi) ve Standing Rock (Dinelen Kaya) kuruldu.²¹⁹

Dakota Kızılderilileri

Bunlar olurken gene Avrupa'dan gelen göçmenler Dakota'nın doğusundan Kızılderili topraklarına tecavüz etmeye başladılar. Bu toprakları da ele geçirmek için çeşitli hileler düşünülüyordu. Eski günlerde olsa Kızılderililer topraklarını korumak için savaşırlardı. Fakat şimdi silahları ve atları ellerinden alınmış, yiyecek ve giyecek sıkıntısı çeken esirler durumuna düşmüşlerdi. Kanada'ya kaçmış olan Oturan Boğa ve kabilesinden 3 bin kişi silahlı ve atlı olarak özgür bir yaşam sürüyorlardı; ama çok yoksullardı. Oturan Boğa Kanada yönetiminden halkının geçimini sağlayacak kadar bir toprak parçası verilmesini istiyordu. Her defasında, İngiliz tebaası olmadıklarından kendilerine toprak tahsis edilemeyeceği bildiriliyordu. Amerikalılarla işbirliği yapan Kanada Hükümeti Kızılderililer açlık çekerken yiyecek yardımı bile yapmıyordu. Bu koşullarda yaşamaya katlanamayanlar sınırı geçerek Dakota'daki toplama kamplarına teslim oluyorlardı. Oturan Boğa'nın büyük savaşçıları Gall ve Karga Kral (Crow King) bile Siu toplama kamplarına gittiler. Sonunda Oturan Boğa da 1881 Temmuz'unda, yanında kalan 186 kabile mensubu ile sınırı geçerek Fort Buford'a geldi. Askeri bir güç tarafından değil, açlıkla teslim alınmıştı. Sırtında kötü, bez bir gömlek ve kirli bir battaniye vardı. Yaşlı ve yıpranmış görünüyordu. Amerikan Hükümeti onu

219 Brown, *Bury My Heart*, s.391.

"Büyük Baba" adına davet etmişti, ama gelir gelmez hapse atıldı.²²⁰ Bütün direnmelere rağmen Siular, 1882'de, 14.000 mil kare toprağı daha beyazlara vermek zorunda kaldı. Hükümetin Kızılderili İşleri müfettişleri tarafından kendilerine inek ve boğa vaat edilerek, okuma-yazma bilmeyen yerlilere sahtekârlıkla imza attırılıp toprakları ellerinden alındı.²²¹

Amerikan İçişleri Bakanı, 1885'te, Oturan Boğa'yı "Vahşi Batı" adıyla gösteriler yapan Buffalo Bill'e (William F. Colby) teslim etti. Bu gösteriler büyük ilgi topladı. Alkışlar yanında "Custer'ın katili" diye bağırıp yuhalayanlar da vardı. ABD ve Kanada'yı boydan boya dolaştılar. Buffalo Bill onu 1887'de Avrupa turuna çağırdı. Oturan Boğa, kampta kendisine ihtiyaç olduğunu söyleyerek bu daveti reddetti.

Bu sırada Amerikan Hükümeti gene Siu topraklarını satın alma talebiyle geldi. 1868 Antlaşmasını ihlal etmeden bu işi kurnazlıkla kotarmaya bakıyordu. Oturan Boğa toprak satmamak için direndi. Devlet yetkilileri "bir kısmını satmazsanız hepsini kaybedebilirsiniz" diyerek yarı öğüt yarı tehditle satış için yerlilerden imza topluyorlardı. Hükümet 1887'de, Kongreden Kızılderililerin kabile mensupları olarak değil, fert olarak mülkiyet hakkı olduğunu kabul eden Dawes (Allotment Act) Yasasını geçirdi.²²² Aslında antlaşmalara göre Kızılderililere bırakılan topraklar kabilelerin ulusal topraklarıydı. Amerikan Hükümeti bu yasayla gene Kızılderililerin kendilerini yönetme hakkına ve özgürlüklerine tecavüz ediyordu. Amaç kişisel mülkiyet hakkı verilen yoksul insanların topraklarını teker teker yapılacak satışlarla ellerinden almaktı. Kızılderilileri satışa ikna etmek için General Crook gene sahneye çıkarıldı. Çünkü Siuların bir kısmı Crook'a güveniyordu. Kızıl Bulut ve Oturan Boğa hükümetin baskılarına direndiler ve hiçbir fiyata toprak satmayacaklarını bildirdiler. Hükümetin adamları bu büyük şefleri atlatarak, küçük şefleri ikna etmeyi ve okuma-yazma bilmeyen insanlardan imza toplamayı başardı. Böylece Siular gene toprak kaybettiler.

Bu sırada Tekmeleyen Ayı (Kicking Bear) adındaki bir Lakota Siu İsa Peygamber'in kendisine hayalet dansını öğrettiğini ve bu dansı yapanların ölmüş yakınlarının dünyaya döneceğini söylüyordu. Bu inancı 1889'da bir Piyute Şamanı olan Vovoke ortaya atmıştı. Vovoke'ye göre beyaz adamın ülkesinden yok olacağı yeni bir dönem başlayacaktı. Uzun Saçlı Custer, Üç Yıldızlı Crook ve Ayı Postlu Miles'le yapılan savaşlarda kocalarını ve diğer yakınlarını kaybeden kadınlar, sevdiklerinin yeniden hayata döneceği

220 Eastman, *Indian Heroes*, s.125-126; McLaughlin, *My Friend the Indian*, s.218-222.

221 Brown, *Bury My Heart*, s.395.

222 Dawes Act 1887, Document A1887 <https://www.ourdocuments.gov>

Hayalet Dansı

umuduyla bayılıncaya kadar dans ediyorlardı. Oturan Boğa kendisi böyle bir şeye inanmasa da kendi halkının bu hayalet dansını öğrenmesine izin verdi. Tekmeleyen Ayı'yı kendi kampı Standing Rock'a davet ederek halkını da bu konuda eğitmesini istedi. Tekmeleyen Ayı'nın anlattıkları Hristiyan akidelerini yansıtıyordu. Ancak hayalet dansı olarak yapılan bu ayinler Kızılderili İşleri bürosundaki beyaz görevlilere ters düşüyordu. Kızılderililerden sorumlu müfettiş Savaş Bakanlığı'na danışarak Tekmeleyen Ayı'yı Standing Rock kampından polis zoruyla çıkardığı gibi, Oturan Boğa'yı da hapse attırmak istedi. Hayalet dansı çılgınlığı bütün Siu kamplarına yayıldı. Siular kış ortasında, okulu ve işlerini bırakıp karların üstünde çılgın gibi dans ediyorlardı. Yöneticiler bu gelişmelerden Oturan Boğa'yı sorumlu tuttular. Standing Rock toplama kampının yöneticisi olan James McLaughlin 17 Ekim 1890'da gönderdiği resmi yazıda Oturan Boğa'nın etkisindeki Siuların beklenen Kızılderili milenyumuna girecekleri hususunda çok heyecanlı olduklarını bildirmişti.²²³ Savaş Bakanlığı'nı uyararak, Oturan Boğa'nın kamptan uzaklaştırılmasını, gerekirse tutuklanarak yakındaki Fort Yortes kalesine gönderilmesini önerdi.²²⁴ Asker göndererek tutuklamak tepki çekeceği için onu sessizce kamptan uzaklaştırmaya çalıştılar. Aralık 1890'da 43 Kızılderili polisi Oturan Boğa'yı tutuklamaya geldi. Onu korumaya çalışan

223 The Bureau of Ethnology, *14th Annual Report 1892-1893*, Part 2, s.787, <https://library.si.edu/digital/library/book/annualreportofbu14218921893smit>

224 The Bureau of Ethnology, *14th Annual Report*, s.854.

Oturan Boğa'nın öldürülmesi

dansçıların yol açtığı kargaşa sırasında Kızılderili polisleri Oturan Boğa'yı vurarak öldürdü. 17 yaşındaki oğlu Karga Pençesi (Crow Foot) ve kardeşi de birlikte can verdi.²²⁵

Wounded Knee ve Toprak Çalan Yasalar

Öndersiz kalan Hunkpapaların bir kısmı ulu lider Kızıl Bulut'un Pine Ridge kampına, bir kısmı da hayalet dansı yapılan bir Siu kampına gitme kararı aldılar. Oturan Boğa'nın öldürülmesinden birkaç gün sonra 100 kadar Hunkpapa Şef Benekli Elk Geyiği'nin (Spotted Elk) Minnekoncu kampına vardılar. Amerikalılar bu şefe Koca Ayak (Big Foot) diyordu. Aynı gün Savaş Bakanlığı, son karışıklıkların kışkırtıcılarından biri olarak gördüğü Koca Ayak'ın hapse atılmasını emretti.²²⁶ Bu sırada Koca Ayak Pine Ridge kampına giderek Kızıl Bulut'a sığınmak istedi. Fakat yolda zatürreye yakalandı. Hastalığı kötüye giderek ciğerlerinden kan gelmeye başlayınca üstüne beyaz bayrak çektiği at arabasına binmek zorunda kaldı. Askerler yollarını keserek Koca Ayak ve yanındakileri Yaralı Diz (Wounded Knee) deresi yanında kamp kurmaya zorladılar. O gece, Koca Ayak kendi çadırın-

²²⁵ Eastman, *Indian Heroes*, s.131.

²²⁶ Brown, *Bury My Heart*, s.413-414.

da dinlenirken, Albay Forsyth adamlarına kampın etrafına dört Hotchkiss topu yerleştirtti. Sanki aç ve bitkin Minnekoncular kaçabileceklermiş gibi. Kampın etrafı da süvariler tarafından tamamen sarılmıştı. Sabah sekizden hemen sonra Kızılderili savaşçılarının çadırlarından çıkarak silahlarını teslim etmeleri istendi. Kızılderililer isteksiz olunca askerler çadırlara girerek eski ve değersiz 40 tüfek çıkardılar. Kadın ve çocuklar endişe ve heyecanla bakıyorlardı. Kara Çakal isimli genç bir Minnekoncu sağır olduğundan silah teslimi emrini anlayamamıştı ve tüfeğini vermek istemiyordu. Askerler silahı almak için davrandıklarında, itiş kakış sırasında Kara Çakal'ın silahı büyük bir gürültüyle ateş aldı. Anında askerler makineli tüfek ve Hotchkiss toplarıyla karşılık verdiler. Ayrım yapmaksızın önlerindeki herkesi öldürdüler. Katliamı tamamladıklarında, Koca Ayak ve kabilesinin yarından çoğı ölmüştü. Bir tahmine göre 300 Kızılderili erkek, kadın ve çocuk öldürülmüştü. Amerikan askerleri 25 ölü vermişlerdi. 39 asker yaralanmıştı. Bunların çoğı da kendi silahlarından çıkan kurşun ve şarapnel parçalarıyla ölmüştü.²²⁷ Savaş Bakanlığı Kızılderilileri böylesine korkakça ve acımasızca öldüren 20 askere gösterdikleri "kahramanlık" için şeref maddalyası verdi.²²⁸

Wounded Knee'de 1890 sonunda Minnekoncu kabilesinin katledilmesinden sonra Amerikalılar artık Kızılderililerin tamamen etkisiz hale getirildiğini ve hiçbir şekilde mücadele edemeyeceklerine hükmettiler. Böylece kabilelerin topraklarını kan dökülmeden ele geçirebilirlerdi. 1887 Dawes Yasası bazı Kızılderili gruplarını bu yasadan muaf tutmuştu. Muafiyet tanınanlar Beş Uygarlaşmış Kabile (Çeroki, Krik, Çoktav, Çiksav ve Seminol) ile Osaj, Miami, Peoriya kabileleri, Kızılderili Toprağı denen yerdeki Sak ve Foxlar (Tilkiler), ve New York

Koca Ayak

227 "The Bureau of Ethnology", *14th Annual Report*, s.867-870; Brown, *Bury My Heart*, s.417-418.

228 Jerry Green, "The Medals of Wounded Knee", *Nebraska History*, sayı 75, 1994, s.200-208. <http://nebraskahistory.org/publish/publicat/history/fuu-text/NH1994MedalsWKnee.pdf>

Wounded Knee Savaşı

eyaletindeki Seneka ulusuydu.²²⁹ "Uygarlaşmış Beş Kabile" (Five Civilized Tribes) terimi beyaz Amerikalılar tarafından beyaz yaşam tarzına yakın olarak, kendi topraklarında, kendi hükümetleri tarafından yönetilen beş kabile için kullanılıyordu. Ülkenin güneydoğusunda yaşayan bu kabilelerin insanların çoğu Hristiyan dinine geçmiş, beyazların kullandığı aletleri kullanarak çiftçilik yapan, onların evlerine benzeyen tuğla ve ahşap evlerde oturan, kendi okulları, yargı organları, işletmeleri ve hatta plantasyonları olan toplumlardı. Beyaz Amerikalı kendi uygarlığını benimseyen bu kabilelere "uygarlaşmış" diyerek diğer kabileleri "vahşi" olarak gördüğünü ortaya koyuyordu. Birleşik Devletler Nüfus Dairesinin 1890'da yayımladığı Ek Nüfus Bülteninin girişinde bu kabilelerin "muazzam büyüklükteki en iyi topraklarını otlak veya saman olarak kullandıklarını" yazıyordu.²³⁰ Adeta bu toprakların başkaları tarafından daha iyi kullanılabileceği ima ediliyordu. 1893'te Amerika Başkanı Cleveland Dawes Komisyonunu bu beş kabilenin de topraklarını ellerinden almak için görüşmeler yapmakla görevlendirdi. Böylece yeni yasalarla bu kabilelerin topraklarına da el konuluyordu.

Beş Uygarlaşmış Kabile geçmişte bir hata yaparak beyaz Avrupalıların, Kızılderili yasalarına uymak kaydıyla topraklarına yerleşmelerine izin vermişlerdi. 1893'ten sonra beyaz nüfusu Kızılderili nüfusunu geçince, kabile hükümetlerinin dağıtılarak Amerikan yönetiminin egemen olmasını istedi-

²²⁹ Dawes Act 1887, Document A1887.

²³⁰ U. S. Census Office *Indians: Five Civilized Tribes in Indian Territory, Extra Census Bulletin*, 1894, s.1, <https://www2.census.gov/prod2/decennial/documents/1890e1-0.1.pdf>

ler. Amerikan Hükümeti bu şikâyetleri iyi değerlendirerek yeni yasalar yaptı. Sonunda 1897'de Amerikan Kongresi Dawes Yasasını Beş Uygarlaşmış Kabileyi de içine alacak şekilde genişletti. Bağımsız kabile yönetimlerini sonlandıran bu yasaların Amerikan Anayasasına uygun olmadığı gerekçeyle Kızılderililer dava açtılsa da Hükümet bildiğini yaptı ve beş kabilenin kendi yönetimleri son buldu.

Son darbe 1898'de Kongrede onaylanan Curtis Yasasıyla indirildi. Bu yasayla Beş Uygarlaşmış Kabilenin toprakları paylaştırıldı. Kendi yönetim ve yargı sistemleri sonlandırıldı. Kabilelerin kendileri için tasarlamış oldukları eğitim sistemi dağıtıldı. Bu sistemde kabileler komşu Teksas eyaletinden daha fazla üniversite mezunu veriyordu. Bu "mükemmel" sistem dağıtılarak yerine Kızılderili İşleri İdaresinin "muhtemelen dünyadaki en kötü ve en kifayetsiz okul sistemi" getirildi.²³¹ Kabileler bu yasaları kabul etmediler ve davalar açarak mücadele etmeye çalıştılar. Toprak paylaşımını ve kendilerine tahsis edilen toprağı kabul etmek istemeyen insanlar yakalanarak zorla Kızılderili İşleri Merkezlerine getirilip paylarına düşeni almaya zorlandılar. Çeroki ve Kriklerin geleneklerine çok bağlı olanları imza verip durumunu kabullenmektense Ozark Dağlarına kaçmayı yeğlediler. Topraklarını Kızılderili ortak toprakları olarak, kendi toplumsal kurallarına göre yönetmek istemeleri kabul edilmedi. Kızılderililer 20. yüzyıla bu tür çekişmeler içinde girdi.

231 Vine Deloria Jr., *Behind the Trail of Broken Treaties: An Indian Declaration of Independence*, University of Texas Press, Austin, 1985, s.11.

20. YÜZYIL

*Güzeli istismar ederek
 Özgürlüğü ölüm makinesine çevirerek
 Çevreyi toptan katlederek
 Korku psikolojisini silah olarak kullanarak
 Mala bağımlılığı sokuşturarak
 Birtakım kurallarla yasa taklidi yaparak
 Haklar bildirgesi çok taraflı hasara
 dönüşürken
 Anayasayı bir başka ihlal edilen
 antlaşma yaparak
 Şimdi istiyorsunuz ki
 Sizin için gözyaşını biz dökelim²³²*

Asimilasyon Politikası

20. yüzyıl başlarken Kuzey Amerika'daki Kızılderililer asırlar süren savaşlar, sürgünler, kamplara hapsedilmeler, açlık ve hastalıklara maruz bırakılmalar nedeniyle görülmemiş bir katliama uğramış ve nüfusları tarihin gördüğü en düşük düzeye inmişti. Amerikan Cumhurbaşkanı Harrison bir eski bir Protestan Baptist rahip ve eğitimciyi, 1889'da İçişleri Bakanlığında Kızılderili İşleri müfettişi olarak atadı. Bu müfettiş, Thomas Jefferson Morgan, diğer yöneticiler gibi Kızılderililerin Amerikan eğitim sistemi içinde eğitilerek asimile edilmelerini savunuyordu. Fanatik bir biçimde "Ameri-

232 John Trudell'in "Cry Your Tears" (Gözyaşlarınızı Dökün) adlı şiirinden.

kan eritme potasında, mümkün olduğunca hızlı karıştırarak, gerekirse süngü ucunda, diğer Amerikalılar gibi olacaklarını" söylüyordu. Bunu hızlıca yapmak için Kızılderili çocuklarını yaşadıkları toplama kamplarından alıp beyazların yönettiği okullarda eğitmek gerekiyordu. Kamplarda yetişen çocuklar ve gençler yaşlıların ve Şamanların etkisinde geleneksel Kızılderililer olarak kalıyorlardı. Morgan bilge Şamanları asimilasyonun önünde bir engel olarak görüyor, "büyücü hekim" diyerek onları küçümsüyordu. "Kızılderililerden kurtulmak için onların Kızılderili kimliklerinden kurtulmak gerektiğini" düşünüyordu. Bunu için de Kızılderilileri "Kızılderili" olarak tutan dini inançlarından ve din liderleri Şamanlardan uzaklaştırmak gerekiyordu.²³³

Aslında asimilasyon politikası yeni bir şey değildi. ABD kurulduğundan beri Amerikan yöneticileri çeşitli mezheplere bağlı misyonerleri ve onların Kızılderili çocukları için açtıkları okulları desteklemişlerdi. İzlenen politikaya göre, Hristiyan olup beyazlar gibi yaşamayı seçenler Kızılderili olmaktan çıkacaktı. Fakat Kızılderililiklerini bırakmayan ve asimile olmayanlar yoksulluk ve gerilik içinde çürüyecekler ve kamplarında mahrumiyet içinde yok olacaktı.

19. yüzyıl sonundaki toprak paylaşımını öngören Dawes ve Curtis Yasalarının da amacı, yerlileri beyaz çiftçiler gibi çalışmaya yönlendirerek asimilasyon politikasını güçlendirmektir. 1898'deki Curtis Yasası ile Beş Uygur Kızılderili Ulusu da yasal güvence altına alınarak her aileye 65 hektar, 18 yaşından büyük, yalnız yaşayan veya öksüz olana 32 hektar, 18 yaşın altındaki kimsesiz çocuklara 16 hektar toprak verilecekti. Bu topraklar aynı verimlilik kalitesinde olmayan, çoğunlukla kıraç topraklardı. Bu yasadan önce Beş Uygur Kabile beyaz çiftçiler gibi, çok büyük alanlarda, teknoloji kullanarak verimli tarım yapıyorlardı. Zorla paylaştırılan toprak parçaları küçük olduklarından yetiştirilen ürün ticari olmaktan uzak oluyor, yetiştiricinin ancak kendi geçimine yetiyordu. Zaten Kızılderililere Amerikan devletin saptadığı miktardan toprak dağıtıldıktan sonra geriye kalan toprak, artık (surplus) olarak pazar fiyatının altında Kızılderili İşleri Bürosu tarafından beyazlara satıldı.²³⁴ 1916'da Kızılderililere paylaştırılan toprakların üçte biri beyaz çiftçilere kiralanıyordu. 1907'de Şayen ve Arapaho toprak-

233 Alvin M. Josephy, *Now That the Buffalo's Gone: A Study of Today's American Indians*, University of Oklahoma Press, Norman, 1989, s.77-78.

234 Randall Akee, "Sovereignty and improved economic outcomes for American Indians: Building on the gains made since 1990", 2021, <https://equitablegrowth.org/sovereignty-and-improved-economic-outcomes-for-american-indians-building-on-the-gains-made-since-1990/>

larının yüzde 90'nından fazlası kiraya verilmişti.²³⁵ İlk toprak verilenler ölünce, arazi vârisler arasında paylaşılıyor ve paylar daha da küçülerek ekonomik olmaktan iyice uzaklaşıyordu. 1902'de Amerikan Kongresi miras kalan toprakların satışına onay verince, yoksulluk çeken insanların ellerindeki toprakların satışı hızlanmış, sahibi oldukları 60 milyon hektardan, 1934'te ancak 21 milyon hektar kalmıştı.²³⁶

Kızılderili toprakları çeşitli bahanelerle ellerinden alınıyordu. Büyük Wounded Knee katliamından sonra toparlanan Kızıl Bulut'un Oglala Siuları sığır yetiştiriciliğinde büyük gelişme göstermiş ve 1916'da biraz refaha kavuşmuşlardı. Amerikan devletin toprak paylaşımı programını reddetmişler, kabilenin ortak topraklarında bölgenin en iyi atlarını ve sığırlarını yetiştirmişlerdi. 1917 Nisan'ında ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesiyle yeni bir hükümet politikası uygulanmaya başladı ve Oglalalara gönderilen Amerikan devlet görevlisi savaş gerekliliği olduğunu ileri sürerek kabilenin sürülerini sattı. Bu toprakları da güneyden gelen beyaz sığır yetiştiricilerine otlak olarak kiraladı. Savaşın sona ermesinden sonra yeni tekniklerle Güney Dakota'ya gelen büyük tarım şirketleriyle rekabet edemeyen Oglalaların yeniden sığır pazarına girmesi mümkün olmadı. Hükümet gene toprak paylaşılması ve özelleştirilmesi hususunda baskı yapmaya başladı. Yerliler önceleri boyun eğmeseler de zamanla bazıları kendilerine tahsis edilen topraklarını sattı. Ayrıca bunların bir kısmı kandırılmış ve paralarını alamamıştı. Parasını alanlar da harcıyıp tüketerek, Pine Ridge'deki toplama kampının bulunduğu kasabaya dönmüştü.²³⁷

Oglala-Lakota reisi Kızıl Bulut

235 *Native America in the Twentieth Century: An Encyclopedia*, ed. Mary B. Davis, Routledge, London, 1996, s.2.

236 *Native America in the Twentieth Century*, s.3.

237 Vine Deloria, *Behind the Trail of Broken Treaties: An Indian Declaration of Independence*, University of Texas Press, Austin, 1985, s.68-69.

20. yüzyıl başlarında Ute ve Payute Kızılderililerinden birçok küçük gruplar Utah'ın güneydoğusunda serbestçe dolaşmakta ve toplama kamplarına hapsedilmemiş bulunmaktaydı. Avcılık ve toplayıcılık yoluyla geçinmekteydiler. Ancak bu sınırlı yaşam alanları beyaz (Mormon) sığır yetiştiricilerinin bölgeye göçleri ve Navahoların koyun sürüleri tarafından ihlal edilmekteydi. 1880'lerden beri beyazlar ve yerliler arasında çatışmalar oluyordu. Beyaz Avrupalı göçmenler en verimli toprakları işgal ediyor ve doğal kaynakların kendilerinin olduğunu iddia ediyorlardı. Kızılderililer yiyecek dilenecek ve beyazların hayvanlarını çalacak kadar yoksullaşmıştı. 1914 Mayıs'ında Ute Kızılderilileri Meksikalı bir çobanın cesedini buldular. Bazı insanlar Payute şefinin 27 yaşındaki oğlu Çe-ne-gat'ın bu işi yaptığını söyledi. Bluff kasabasının beyaz ileri gelenleri Kızılderili İşleri Müfettişine dilekçe vererek katilin cezalandırılmasını ve Utelerin de başka bir yere sürülmesini istediler.²³⁸ Amaçları Kızılderilileri bölgeden tamamen uzaklaştırmak ve topraklarını almaktı. Muhakeme sonunda suçlanan gencin katil olmadığı anlaşıldığından serbest bırakıldı. Yerliler gittikçe artan beyaz nüfusuyla sarıldılar. Beyazların gazeteleri Kızılderilileri haksızca suçlayarak olayların büyümesine neden oldular. 1920'lerin başında, haksızlığa uğrayan Kızılderililer çarpışmak zorunda kaldılar. Ute Şefi Posey halkını korumaya çalışırken 1915'teki çarpışmalarda bir beyazı öldürmekle suçlandı. 1923'teki çarpışmalarda Posey yaralanıp ölünce, resmi makamlar cesedini gizli bir yere gömdü. Fakat zafer anısı olarak onun cesediyle fotoğraf çek-tirmek isteyenlerin cesedi mezarından en az iki kez çıkardıkları biliniyor.²³⁹ Bu son çarpışmalar Amerikan yetkililerine Uteleri de Toprak Paylaşımı Yasasına uymalarına zorlamak için bahane verdi. Utelere ve Payutelere sonunda Amerikan Hükümetinin istediği gibi, geleneksel yerli yaşamlarından vazgeçerek kendilerine ayrılan küçük toprak parçalarında çiftçilik yapmaya razı oldular. 100 kişiden oluşan Şef Posey'nin halkına Allen Kanyonunda, 85 kadın, erkek ve çocuktan oluşan yaşlı Polk'un insanlarına da Montezuma Deresinden toprak paylaştırıldı.²⁴⁰

238 Harvey Leake, "Trouble on the San Juan River", 2018, <https://www.canyoncountryzephyr.com/>

239 Robert McPherson, Last Indian Uprising, 2016, <https://historytogo.utah.gov/last-indian-uprising/>

240 Ibid.

John Collier ve şefler

Yeniden Örgütlenme

Albert Fall'ın Amerikan İçişleri Bakanı olduğu 1920'lerin başında Pueblo topraklarının bir kısmının beyazlara bırakılması, Meskalero/Apaş kampının topraklarının paylaşılması, yerlilere ait petrol ve doğalgaz alanlarının kiralanması gibi konularda adil olmayan birçok yasa önerisi verildi. Kızılderililer bu haksızlıklara örgütlenerek karşı koymaya başladılar. Tanınan bir sosyal hizmet uzmanı, John Collier, onlara yardım ederek haksız kanun tekliflerine karşı koymalarını sağladı. Mayıs 1923'te kurulan Amerikan Kızılderili Savunma Cemiyeti'nin 1930'larda sonlandırılincaya kadar en etkin yöneticisi olarak kaldı. John Collier 1933'te Kızılderili İşleri Müfettişi olunca, Kızılderili İşleri Bürosunda ve Büronun çalışmalarında köklü reformlar önerdi. Bunların bir kısmını uygulamaya geçirebildiyse de asimilasyon politikasına bağlı bürokratların ve geleneksel yaşam tarzlarına dönmekten çekinen Kızılderililerin itirazlarıyla karşılaştı. Bu sırada ABD Büyük Buhranın yarattığı yıkımın üstesinden gelmek için Yeni Düzen (New Deal) denen bir program başlatmış ve kamu yatırımlarını artırarak istihdam yaratmaya ve ekonomiyi canlandırma çabalarına hız vermişti. Bu programlarla baraj, yol ve sulama sistemleri gibi projeler gerçekleştirilirken çok sayıda Kızılderili de istihdam edilmiş ve gelir elde etmişti. Collier Kızılderili Yeniden Örgütlenme Yasasını (Indian Reorganization Act) hazırlayarak yerli halk-

lar için Yeni Düzen başlatmış, bu halkların sağlık, dinsel özgürlük ve kendi kendini yönetme (self determination) haklarının iyileştirilmesini amaç edinmişti.²⁴¹ Bu yasa Kızılderili topraklarının korunmasına, kabile yönetimlerinin yeniden kurulmasına ve bu halkların ekonomik kalkınmalarının gerçekleşmesine odaklanıyordu. Yeni düzenleme Kızılderili topraklarının korunmasında ve kendi yönetimlerinin yerleşmesinde kısmen başarılı olmuşsa da yerli halkların ekonomik gelişmelerine yardımcı olamamıştı. Artık Kızılderili çiftçilerin sermaye zengini beyaz çiftçilerle rekabet etmesi mümkün değildi.

Kızılderililer için bu kısmi iyileşme çabaları İkinci Dünya Savaşıyla son buldu. Savaşın sonra, 1950'lerde Amerikan Hükümeti "sonlandırma" (termination) ve "başka yere taşıma" (relocation) adını verdiği yeni politikalarıyla, geleneksel Kızılderili kamplarını sonlandırmayı ve halklarını kentsel alanlarda oturmaya mecbur ederek asimilasyonu hızlandırmayı amaçladı. Yerlilerin itirazları üzerine ancak birkaç toplama kampı sonlandırıldı. Amerikan Hükümetinin geçmişteki antlaşma sorumluluklarını sonlandırmayı amaçlayan bu dönemde, asimilasyonu destekleyen senatörler ve diğer yöneticiler Kızılderili Yeniden Örgütlenme Yasasını, hatta Kızılderililerin kendi inançlarına göre ibadet etmelerini savunanları eleştirdiler. Hristiyan misyonerler yerlilerin geleneksel ayinlerini ve kendi dillerini, sanatlarını ve kültürlerini yeniden canlandırma çabalarını engellemeye çalışırken Kızılderili İşleri Bürosunun yetkilileri onları görmezden gelmişler ve hatta cesaretlendirmişlerdi. Arizona'daki Apaşlar ve Montana'daki Kuzey Şayenleri ile onların geleneksel düğün, dans ve diğer eski törenlerini engellemeye çalışan misyonerler arasında çatışmalar çıkmıştı. Wisconsin'deki Menomini Kızılderilileri, yaşayışlarına karışan Mormon misyonerlerini topraklarından kovmuştu. Yeni Meksika'da, 1965'te, bir Katolik rahip geleneksel Kızılderili dansını durdurmaya çalıştığı için, kasabanın öfkelenen yerli yöneticisi tarafından elleri kelepçelenerek Isleta Pueblosundan çıkarıldı.²⁴²

Amerikan Kızılderili Hareketi (American Indian Movement)

1952-1972 yıllarında 100.000 Kızılderili şehirlere göç ettirilmişti. Eğitim ve beyaz adamın dünyasında geçerli olan vasıflardan yoksun olan deneyimsiz yerliler beyazların kentlerinde iş bulamamışlar ve kentlere göç ettirme

241 Vine Deloria Jr. & Clifford Lytle, *The Nations Within: The Past and Future of American Indian Sovereignty*, Pantheon Books, New York, 1984, s.61-65.

242 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.86-87.

politikası da başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Kızılderililer beyazların şehirlerinde büyük sıkıntılarla karşılaşmaktaydı. Ama bu şehirlerde yaşarken zamanın sosyal ve politik gelişmelerinden haberdar olmuşlar ve haklarını koruyabilmenin yollarını öğrenmişlerdi. Amerikan Kızılderili Hareketi (AIM) Kaliforniya'daki siyah Amerikalıların kurmuş olduğu Kara Panter Partisini model olarak almıştı. 1968'de kurulan AIM'ın başlangıçtaki amacı Minneapolis kentindeki geniş Kızılderili nüfusunu polisin sistemli tacizinden, haksız tutuklama ve dayak cezalarından korumaktı. Polis şiddetini önlemek için bir polis gücü kurdular. Haksız tutuklamalar bir yıl içinde yüzde 50 azaldı. Beyaz polislerin sözlü hakaretlerine karşı davalar açıldı.²⁴³

Amerikan Kızılderili Hareketi sembolü

AIM kurucuları olan Çippevalardan başka yerli grupları da cesaretlendirdi. Kızılderililer uzun yıllar süren haksızlıklardan ve Amerikan devletinin bunlara kayıtsız kalmasından bıkmıştı. 1960'larda bile Payutelerin Nevada'daki nehirleri kullanma haklarının inkâr edilmesi, Taos Pueblolarının kutsal topraklarını kullanmalarının engellenmesi, Alaska yerlilerinin topraklarının gasp edilmesi, Kızılderililerin hakaret ve şiddete maruz kalması, hapishanelerde gördükleri kötü muamele, yazarların ve reklamcılarının Kızılderilileri sömürüncesine kullanmaları ve kötülemeleri gibi olaylar öfke yaratmıştı. Kasım 1969'da kendilerine "bütün Kabilelerden Kızılderililer" (Indians of All Tribes) adı veren 78 Kızılderili San Francisco körfezindeki Alcatraz Adasını işgal etti. Meşhur hapishanesi 1963'te kapatılınca Amerikan devleti adayı boşaltmıştı. Bir grup Kızılderili, 1868 Antlaşmasına göre, adanın kendilerine verilmesi gerekmesiyle dava açmıştı. Fakat talepleri reddedilmiş ve protestoları tehditle sonlandırılmıştı. Adayı işgal ederek Kızılderililer Amerika kıtasındaki varlıklarını dünyaya hatırlatmak istiyor ve adada bir Kızılderili kültür ve eğitim merkezi kurmayı amaçlıyordu. Amerika ve Kanada'dan Kızılderililer bu protestolara katıldı. Amerikan Hükümetiyle görüşmeler yapıyordu. Bu sırada adada su, gıda ve elektrik sıkıntısı

²⁴³ Native America in the Twentieth Century, s.35.

Boruhatı Protestosu

başladı. Zamanla bu olaylara kamunun ilgisi azaldı. İşgalci Kızılderililerin de yaşamlarına devam edebilmek için toplama kamplarına, şehirlerdeki işlerine dönmeleri gerekiyordu. 11 Haziran 1971'de, otomatik silahlarıyla 20 federal polis memuru adaya çıkarak sadece 15 kişi (altı erkek, dört kadın ve beş çocuk) kalmış olan işgalcileri adadan uzaklaştırdı.²⁴⁴

Kızılderililer sembolik de olsa gösteri hareketleriyle yaşadıkları haksızlıkları kamuoyuna hatırlatabildiklerini anladılar. Temmuz 1971'de, Mount Rushmore'da, aynı yılın Ekim'inde Plymouth Massachusetts'te Mayflower²⁴⁵ gemisinin replikasında gösterişli protestolar yaptılar. 1972 Şubat'ında Raymond Yellow Thunder isimli bir Oglalayı işkenceyle öldüren iki beyaz adamın serbest bırakılmasını protesto etmek için AIM yetkilileri 1.000 kişilik bir kabileyle Nebraska'da Gordon şehrine gelerek hak aradı. Böylece bu iki beyaz adam Kızılderilileri öldürdükleri için mahkûm edilen ilk beyazlar oldular.²⁴⁶

Yaz aylarında AIM mensupları Denver, Colorado'da toplanarak "İhlal Edilen Antlaşmaların Yolu" (Trail of Broken Treaties) adını verdikleri bir kabileler kervanıyla Washington'a gitmeye karar verdiler. Kabile batı kıyılarından yola çıkarak, yolda çeşitli kabilelerden insanların katılımıyla bü-

²⁴⁴ Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.228-229.

²⁴⁵ Mayflower gemisi 1620'de 102 İngiliz bugünkü Plymouth'un bulunduğu yere getirmişti. Bu insanlar ilk Amerikan kolonilerini kurmuşlardı.

²⁴⁶ *Native America in the Twentieth Century*, s.35.

yüyerek, 2.000'den fazla katılımcıyla Amerikan başkanlık seçimi arifesinde Washington'a vardı. Bir amaçları da adayların başa baş yarıştığı bu seçimde, her iki adaydan da önemli bir ayrıcalık kazanabilmektir. Alınan bu söz, belki daha sonra, kalıcı bir reforma dönüşebilirdi.²⁴⁷

Kızılderili İşleri Bürosu bu kafilenin gelişini engellemek için elinden geleni yaptı. Bunu kentsel Kızılderililerin örgütlediği bir hareket olarak göstermeye çalıştı. Fakat katılanların yüzde 80'i toplama kamplarından gelmişti. Yolda kendi Kızılderili yönetimlerini kabul ettirmek ve başka şikâyetleri belirtmek üzere 20 maddelik bir görüşme platformu hazırladılar. Washington'a vardıklarında Nixon başkan seçilmişti ve görüşme şartlarını yeni yönetime verdiler. Ancak çok sayıdaki katılımcıya kalacak yer bulma konusunda çıkan anlaşmazlık ve polislerin kaba davranışları yüzünden ortalık karıştı. Katılımcıların barınma sorunu çözülmeye çalışılırken, 3 Kasım'da İçişleri Bakanlığındaki oditoryumda beklemeleri önerildi. Oraya gitmek üzere Kızılderili İşleri Bürosundan çıkan genç katılımcıları polisler kapıdan dışarı itince, silahlı polis mangasıyla karşılaşmaktan korkan katılımcılar binaya geri döndüler. Polisin içeri girmesini engellemek için masalar ve dosya dolaplarıyla kapıları kapadılar. Masa bacaklarından savunma sopaları hazırladılar. Polisin zaman zaman içeri girmeye çalışması, korkuyu artırmış ve bina zarar görmüştü. Bu işgal sırasında bazı meşhur şahsiyetler de binaya ziyarete gelmişti. Evanjelist rahip Karl McIntyre da onları ziyaret ederek bu işe komünistler tarafından sürüklendiklerini söylemiş ve Kızılderilileri çok güldürmüştü.²⁴⁸ Sonra gelen arabulucular işgalcileri ikna etti, yönetim ceza verilmeyeceği konusunda söz verince Kızılderililer binayı boşalttı. Binadan ayrılırken Kızılderili İşleri

Washington'a uzun yürüyüş 1978

247 Deloria, *Behind the Trail of Broken Treaties*, s.46-47.

248 Deloria, *Behind the Trail of Broken Treaties*, s.55.

Bürosunun gizli dosyalarını da götürdüler. Kızılderili kamp toprakları ve maden hakları hususlarında Amerikan devletinin dürüst olmayan uygulamaları da ortaya çıktı.²⁴⁹

Nixon yönetimi, Kızılderililerin cevaplandırılmasını istedikleri soruları yanıtladı. Bu cevaplardan yönetimin Kızılderililerin hazırladığı belgeyi dikkatle incelemeyeceği anlaşıyordu. Antlaşmalar hususunda bir reform yapılması reddediliyordu. Yönetimin bu davranışı AIM önderlerini çok sinirlendirdi. Bundan sonra yönetimden kesin bir garanti almadan haklarını teslim etmeyeceklerine dair yemin ettiler.

Özellikle batıdaki eyaletlerde yaşayan beyazlar Kızılderililerin beyazlar tarafından katledilmesini bir suç olarak görmüyorlardı. Ocak 1973'te benzin istasyonu çalışanı bir beyaz Wesley Bad Heart Bull adlı bir Siu gencini gaddarca bıçaklayarak öldürdü. Katil ikinci dereceden (kasten olmayarak) adam öldürmekle suçlandı ve 5.000 dolar kefaletle serbest bırakıldı. AIM yetkilileri olayın geçtiği Custer, South Dakota'da toplanarak katilin taammüden adam öldürmek suçundan yargılanması gerektiğini bildirdiler. Kızılderililer eyalet savcısıyla görüşürken polis ile Kızılderililer arasında iki saat süren bir kavga çıktı. Üç Kızılderili ve en azından sekiz polis yaralandı. Polis gözyaşı bombası kullanarak yerlileri mahkeme binasından çıkardı. Bu arada mahkeme ve ticaret odası binaları ateşe verildi. Aralarında öldürülen gencin annesinin de bulunduğu 37 kişi tutuklandı. Sonunda birçok AIM lideri ve kurbanın annesi hapse atıldı. Fakat katil bir gün bile hapis yatmadı.²⁵⁰

Bu sırada, geleneksel Oglalalar ile Amerikan Hükümetinin desteklediği Richard Wilson adlı başkanın altındaki Kabile Yönetimi arasındaki anlaşmazlıklar krize dönüştü. Gelenekseller AIM'dan doğrudan destek almak isterken Wilson Kabile Yönetimindeki taraftarlarına ve Amerikan kolluk güçlerine güveniyordu. Adalet Bakanlığı tarafından sıkı bir şekilde izlenen AIM önderleri Dennis Banks ve Russell Means'in militan taraftarlarıyla Pine Ridge kampına gelerek Kızılderili İşleri binasını ele geçireceklerine inanılıyordu. Sözde, binayı korumak için, Wilson'ın da isteğiyle, Amerikan Hükümeti takviye olarak 65 kişilik özel bir kolluk gücü gönderdi. Askeri silah ve taktikleri kullanan bu özel polis gücü (SWAT) isyanları bastırmak üzere 1960'larda kurulmuştu. Ağır otomatik silahlarla donatılmış olan bu elit, özel operasyonlar grubu Pine Ridge'de karargâh kurdu. Yakındaki Rapid

249 *Native America in the Twentieth Century*, s.35.

250 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.244-245; *Native America in the Twentieth Century*, ed. Davis, s.35.

Dakota Direniş

City'de de FBI güçleri gerekirse Pine Ridge kampındaki dört-beş FBI ajanına yardım göndermek üzere takviye edildi. Arkasından 40 özel kolluk polisi başkanlarıyla birlikte Adalet Bakanlıından, FBI ve Kızılderili İşleri Bürosundan yüksek düzeyde yöneticiler geldi. Kurulan iletişim sistemi kamptaki karargâhı eyalet yöneticilerine, Güney Dakota Ulusal Muhafızlarına ve Washington'daki sivil ve askeri makamlara bağlıyordu. Özel polis gücünün Pine Ridge kampına doluşması kamp halkını telaşlandırdı. Wilson'u kendini korumak için bu kadar polisi toplamakla suçlayıp protesto ettiler. Çoğunluğu kadın ve çocuk 300 Oglala Pine Ridge'deki Kızılderili İşleri binası önünde toplanarak Wilson'ın ve Müfettiş Lyman'ın görevden alınmasını ve özel polis gücünün kampı terk etmesini talep ettiler. Bu arada, Wilson'ın emrindeki kamp polisleri AIM taraftarı olduklarından şüphelendikleri kişileri taciz ediyor ve cezalandırıyordu. Kampın yaşlıları ve reisler kamptaki Kızılderili İşleri Bürosuna ve kabile yönetim binasına girmek mümkün olmayacağından, gençlere yakındaki Wounded Knee'ye gitmelerini ve eylemlerine orada devam etmelerini söylediler. Yasal yollarla haklarını alamayacaklarını anlayan insanlar arabalarla Wounded Knee köyüne gittiler.²⁵¹

Kızılderililerin amacı Wilson'ın azledilmesi ve Amerikan yetkililerinin karışmayacağı geleneksel Oglala yönetimini kurmak üzere görüşmeler yapmak ve bu protestoyu sonlandırmaktı. Fakat karşılıklı güvensizlik

251 Deloria Jr. & Lytle, *The Nations Within*, s.239; Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.243-247.

Russel Means-Dennis Banks

olayları büyüttü. Yerliler köydeki beyazları rehin aldılar ve Kızılderili İşleri polislerine ateş açtılar. Kızılderili İşleri Bürosu Wounded Knee etrafındaki bütün yolları kesti ve oradan gelenleri tutukladı. Köy polisler tarafından kuşatılırken, içerdekiler de barikatlar yaptılar. Kızılderililer "İhlal Edilen Antlaşmaların Yolu" yürüyüşü sonunda, üç ay önce, Amerikan Hükümetine verdikleri 20 maddelik bildiriye hâlâ yanıt bekliyorlardı. Beyaz Saray Görev Gücü bu bildiriye inceleyerek her maddeyi cevaplandıracağı sözünü vermişti, ama önemli hiçbir şey yapılmamıştı. Hükümet gelişigüzel sözlerle sorunu geçiştiriyordu. 11 Mart 1973'te, AIM öncülerinden Russell Means (Oglala kabilesinden) Oglala Siu Ulusunun bağımsızlığını ilan ettiğini ulusal televizyonlarda bildirdi. Ulus sınırlarını 1868 Antlaşmasına göre belirleyecek ve sınıra tecavüz edenlere ateş açacaktı. Sonunda işin ciddiyetini anlayan Amerikan Hükümeti bir şeyler yapmak gereğini duydu.²⁵²

Bağımsızlık ilanı Kızılderilileri de korkuttu. Amerikalılar antlaşmaları hiçe sayarak topraklarını ellerinden almışlardı, ama Amerikan gücüne karşı ne yapabilirlerdi? Amerikan hükümetleri, meşru olmayan işler yapıyordu, ama "güç haklı yapar" (might makes right) sözünü iyi anlamışlardı. Federal ilişkilerde köklü bir değişiklik beklenemezdi.

252 Deloria Jr., *Behind the Trail of Broken Treaties*, s.77-78; Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.248.

Adalet Bakanlığı gene, Wounded Knee'ye giden yolları kapadı ve gördüğü AIM destekçilerini tutukladı. Köyün içinde 182 Oglala, 160 başka kabilelerden Kızılderililer ve yedi beyaz yeni "Bağımsız Oglala Ulusu"nu oluşturuyordu. İki Siu Şamanı ruhani ayinleri yönetti. Federal kolluk güçleri ışıldak ve ışık fişekleriyle kuşatmayı gece de sürdürüyordu. Bu arada, CIA de AIM örgütüne sızma ve diğer faaliyetleri yürütüyordu. Pentagon da isyan karşısı COIN (counterinsurgency) personelini ve silahlarını göndererek bu son Kızılderili isyanını bastırmaya katılmıştı.²⁵³

Wounded Knee dışında, Oglalalar ve AIM taraftarlarına destek gittikçe arttı. Ülkenin başka yerlerindeki Kızılderili toplama kamplarında da protesto gösterileri yapıldı. Oglalaların bu haklı ve onurlu direnişini destekleyenler ilaç ve gıda ulaştırma işini küçük uçaklar veya uçaktan atılan paraşütlerle gerçekleştirdiler. New York bölgesinden bazı geleneksel İrokua reisleri de kardeşlik bağlarını göstermek için kısa bir ziyarette bulundular. Wounded Knee protestocuları davalarına gösterilen ilgiden memnun olarak tanıtım eylemlerine başladı. New York'ta Birleşmiş Milletler'e giderek davalarını açıkladılar ve dost olabileceğini umdukları ülkelerden yardım alabileceklerini düşündüler. Adalet Bakanlığı Wounded Knee hava sahasını helikopterler, bazan da askeri uçak geçişleriyle kontrol etmeye başladı. İsyancılara erzak ve malzeme getirmeye çalışan taraftarlar tutuklandı.²⁵⁴ Her gece binlerce silah atışı gerçekleşiyordu. 72 gün süren işgal boyunca iki Kızılderili öldürüldü ve bir federal polis kısmen sakat kaldı.

Bu tarihi isyan, Mayıs başında, her iki taraftan insanların görüşmeleri sonunda bir anlaşmaya varılarak sonlandırıldı. Beyaz Saray, geleneksel Oglala şefleri ve Şamanlarıyla görüşmek üzere adamlarını gönderme sözü verdi. Hükümet isyan daha fazla büyümeden sonlandığı için memnundu. Kızılderililer de güçlü Amerikan Hükümetine kafa tutarak, bütün dünyaya onurlu bir davranış sergilemekten ve Kızılderili halklarına güven ve esin vermekten memnuniyet duydular. Bundan sonra Amerikan devleti AIM'nin politik etkinliğini sonlandırmak ve geniş Kızılderili destek kitlelerini yok etmek için çalıştı. Önce AIM'nin etkinliğini azaltmak için liderlerine çok miktarda cürüm isnat ettirildi. Çeşitli suçlamalarla 562 kişi tutuklandı. Beşi federal memurlarla çatışmaktan 15 kişi hüküm giydi. AIM liderleri Means ve Banks beşer suçla itham edildi. 1974'te St. Paul'daki mahkemede, federal hâkim FBI görevlilerinin yemin verdikleri halde devamlı yalan söyledik-

253 Richard Drinnon, *Facing West: The Metaphysics of Indian Hating and Empire Building*, Schocken Books, New York, 1990, s.465-466.

254 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.249.

lerini, avukatlara tahrif edilmiş belgeler verdiklerini ve karşı tarafın içine casus soktuklarını belirterek davayı reddetti. Dava gerekçesinde Hâkim Nichol şöyle yazdı:²⁵⁵

"Davanın başından beri kovuşturma makamının mahkûmiyet kararı çıkarmak için, adaleti yok etme pahasına, çoğu zaman kötü niyetle hareket ettiği sonucuna vardım... Adaletin suları kirletilmiştir ve inanıyorum ki davanın reddi bu pisliği temizlemek için uygun olacaktır."

Hâkim Nichol daha sonra FBI'nin AIM örgütünü tamamen yok etmeye azmetmiş olduğunu da belirtti. Means hakkında açılan 40 davanın sadece birinden suçlu bulunarak hapse gönderildi. Güney Dakota hapishanesine gönderilmek istenen Banks Kaliforniya'ya kaçtı. Savcının göz yummasıyla öldürüleceğine inanıyordu. Kaliforniya valisi Jerry Brown onun Güney Dakota'ya iade edilmesi talebini reddetti.²⁵⁶ Bir diğer şüpheli Leonard Peltier Kanada'da tutuklanarak ABD'ye gönderildi. Avukatının belirttiği gibi, yalan tanıklıklar sonucu, tartışmalı bir muhakeme sonunda hapse gönderildi. Diğer birçok Kızılderili de haksız işlemlerden nasibini aldı. Dini lider Leonard Crow Dog Rosebud'daki evinden alınarak hakarete maruz bırakıldı. FBI'nin suçlamaları yüzünden hapishaneye sürüklendi, dövüldü ve küçük düşürüldü. Bazı vicdanlı ve sözü dinlenen beyazların araya girmesiyle serbest bırakıldı. Bazı Kızılderili eylemciler de takip eden yıllarda şüpheli şekilde ölü bulundu.²⁵⁷

Wounded Knee eylemcilerinden John Trudell, Peltier'in muhakemesi sırasında "Leonard Peltier Savunma Komitesi"ni kurmuş ve sözcüsü olarak uğraşmıştı. 12 Şubat 1979'da sabah 1.30'da Nevada'daki Duck Valley Toplama Kampında, gebe karısı Tina, üç çocuğu ve kayınvalidesi, şüpheli bir şekilde çıkan yangında can verdiler. Trudell bir gün önce FBI binasının önünde hükümet karşıtı bir konuşma yapmıştı. Kendisini susturmak için bu cürmü FBI'nin işlediğine inanıyordu. Bu olaydan sonra, hakkında 17.000 sayfalık bir dosya bulunan Trudell, devlet baskısı yüzünden AIM topluluğunun çalışamayacağını düşünerek merkez faaliyetlerini sonlandırmaya karar verdi.²⁵⁸

255 Jim Vander Wall, "A Warrior Caged: The Continued Struggle of Leonard Peltier", *The State of Native America: Genocide, Colonization and Resistance*, ed. M. Annette Jaimes, South End Press, Boston, 1992, s.291-310.

256 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.253.

257 Josephy, *Now That the Buffalo's Gone*, s.254; *Native America in the Twentieth Century*, s.36-37.

258 D. Meili, "John Trudell, 'More than an activist with a huge FBI file'", 30 Ekim 2017, erişim tarihi 31.10.2022, <https://windspeaker.com/news/footprints/john-trudell-more-than-an-activist-with-a-huge-fbi-file>.

Russell Means'in kurduğu bir başka organizasyon da Uluslararası Kızılderili Antlaşma Konseyi'ydi (International Indian Treaty Council). Geleneksel Lakota yaşlılarının isteğiyle 1974'te kurulmuştu. Asıl görevi ABD'nin 1868 Fort Laramie Antlaşmasını nasıl ihlal ettiğini Birleşmiş Milletler örgütünde diğer dünya dev-

JohnTrudell

letlerine duyurmaktı. Means, Çeroki Jimmie Durham'ı AIM'nin uluslararası diplomatik faaliyetlerini yürütmesi için seçmişti. Durham antlaşmaları kapsayan bu misyonu daha da genişleterek Kuzey Amerika'daki bütün kabilelerin içinde bulundukları devletlerle olan sorunlarını da ortaya koyacaktı. New York'ta Birleşmiş Milletler binasının karşısında bir büro açtılar ve bir sirküler yayımlamaya başladılar. Durham 1977'de, Cenevre'deki Milletler Sarayı'nda, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi önünde, Kuzey, Güney ve Orta Amerika Kızılderililerinin katıldığı bir oturum organize etti. Bu oturum sonunda, Konsey dünyadaki yerli halkların durumlarını kapsamlı ve etraflıca incelemek üzere bir çalışma grubu ortaya çıkardı. Uluslararası Kızılderili Antlaşma Konseyi, Birleşmiş Milletler tarihinde, yerli halkları savunan ilk sivil toplum örgütü (II. Tip Danışma-Type II, Consultative) olarak adlandırıldı.²⁵⁹

Kendini Yönetim (Self Determination)

1972 ve 1973'teki olaylardan sonra Amerikan Kongresi, 1974'te, Kızılderili Kendini Yönetme ve Eğitim Yardımı Yasasını kabul etti. Bu yasayla, yerliler kendi işlerini kendileri yönetmeye başladılar. Artık bu işleri başarıyla yapabilen eğitimli ve deneyimli insanları vardı. Birçok eski kabile yöneticisi de halkın protesto gücünden çekindikleri için adam kayırmaya cesaret edemiyor ve işler liyakate göre veriliyordu. Bununla birlikte birçok Kızılderili kampında (Çippeva, Navaho ve bazı Pueblolar) bütçedeki paranın büyük bir kısmının Kızılderili İşleri Bürosunun yöneticilerine ve kamplardaki ofis

²⁵⁹ ,Native America in the Twentieth Century, s.37.

çalışanlarına gittiğinden, halka çok az faydası olduğu söylenmeye başladı. Reagan yönetiminin gelmesiyle federal harcamalar kısıtlanınca, Kızılderililere verilen yardımlar da kesildi. Bu kesintiler kamplardaki sağlık, eğitim, barınma, tarım, yasal ve sosyal yardım alanlarını olumsuz etkiledi.

1980'lerde Kızılderili liderleri kamplardaki ekonomik faaliyetleri güçlendirmek ve halklarının refahını artırmak için çeşitli yöntemlere başvurdular. Madenler, kereste, su ve el değmemiş doğal tatil alanları gibi kaynakları olan kabileler az veya çok başarılı bir şekilde bu kaynakları işlettiler. Montana'daki Crowlar kömür yataklarından yararlanırken Wisconsin'deki Menominiler kereste fabrikası kurdular. Akdağlar'da (White Mountains) Apaşlar kurdukları tatil beldesini başarıyla çalıştırdılar. Doğal kaynakları bulunmayan bazı kabileler imalat işlerine yöneldiler. Fakat ABD'de imalat sanayisi Asya ülkelerinin rekabeti nedeniyle çökerken kabileler de zarar gördüler. Çoktavların bu alanda başarılı oldukları belirtiliyor. Kaynak kıtlığı olan bazı kabileler de kumarhane işletmeciliğine başladılar. Kabileler için kazançlı olan bu işletmelere eyalet hükümetleri, eyalet yasalarını ihlal ettiği gerekçesiyle itiraz ettiler. Kabileler kendi kendilerini yönetme hakkına sahiptir ve içinde bulundukları eyaletlerin yasaları onlara uygulanamaz. Amerikan Kongresi bu çatışmaları önlemek için bazı yasalar çıkardıysa da tartışmalar devam etmektedir. Kentsel alanlarda yaşayan Kızılderililer, Amerika'daki diğer etnik gruplar gibi Amerikan Hükümetinin özel programlarından yararlanabilirler. Mesela küçük işletmeler yönetimi bazı şahısların kendi işletmelerini açmasına yardımcı olmuştur. Birçok Kızılderili vasıflarını yükseltmek için devletin iş eğitimi yasasından yararlanabilmektedir.²⁶⁰

Kızılderililerin yoksul kalmalarının başlıca nedenlerinden biri topla-
ma kamplarının sürülmüş oldukları kıraç alanlarda kalmasıdır. Federal Hükümetin paylaştırma politikalarıyla küçülen tarım alanları büyük tarım işletmeleriyle rekabet edemediğinden kazançlar çok düşüktür. 20. yüzyıl sonunda Kızılderililer, asrın başına göre, şehirlere daha çok göçtüler ve tarıma bağımlılıkları azaldı. Bu nedenlerle Kızılderililer Amerikan toplumları arasındaki en yoksul gruptur. 1979 ve 1989 yılları arasında ABD'de siyah Amerikalıların ve beyazların gelirleri yüzde 8 ve yüzde 12 artarken, Kızılderililerin gelirlerinde hiçbir iyileşme olmadı. 1979'da beyaz Amerikalı hane halkının ortalama geliri Kızılderili hane halkınınkinden yüzde 37, mutlak rakamla 9.829 dolar fazlayken, bu fark 1989'da yüzde 54, mutlak olarak

260 *Native America in the Twentieth Century*, s.177-179.

14.102 dolar olmuştur. Fert başına yapılan tahminlerde beyaz Amerikalının geliri 16.123 dolarken, Kızılderili geliri 8.453 dolardı. Amerikan yoksulluk hesaplarına göre, Kızılderili nüfusunun yüzde 31'i yoksulluk sınırının altında yaşıyordu. Daha sonraki bir araştırmaya göre, 1990'da 9.624 dolar olarak hesaplanan fert başına gelir 2015'te 17.869 dolara ulaştı. Bu araştırmada Amerikan ortalaması 32.112 dolardı. 2015'te Kızılderili ailelerin yüzde 28,8'i yoksulluk sınırının altında yaşıyordu. Amerikan ortalaması yüzde 11,3'tü.²⁶¹

Kızılderili kabileleri güç koşullar altında yaşamlarını sürdürmeye çalışırken Amerikan yönetimindeki veya meclislerindeki parlamenterler, 20. yüzyıl biterken hâlâ, kabilelerin antlaşmalarla garanti altına alınmış olan egemenlik haklarına saldırmaktadırlar. Kimileri Kızılderililerin nehirlerdeki avlanma haklarını yok etmek isterken diğerleri kabilelerin egemenlik muafiyetinin sonlandırılmasına çalışmaktadır. Egemenlik muafiyetinin kaldırılması, kabilelere karşı davalar açılmasına ve kabilelerin topraklarının ellerinden alınmasına yol açabilecektir.²⁶²

Bugün beyaz adamın Kızılderilileri aldatması ve topraklarını elinden alması eskiden olduğu kadar kolay değildir. Kabileler birleşerek Amerika Kızılderilileri Ulusal Konseyini kurmuşlar ve toptan ekonomik kalkınmaları için ortak çalışmalara başlamışlardır. ABD'deki diğer toplumların gerisinde kalmış olsalar bile, artık sermaye bulmadaki zorlukları yenmeye, altyapıda gerekli olan iyileştirme konusunda iyi gelişmeler göstermeye başlamışlardır. İyi eğitim görerek kabilelerine dönen ve halkına hizmet veren mühendis, doktor, işletmeci ve diğer meslek sahipleri yer aldıkları kendini yönetme (self determination) yapısı içinde yararlı olmaktadır. Amerikan Kızılderili Ulusal Kongresi Başkanı Jefferson Keel, 2013'teki konuşmasında şöyle demişti:

"Toplumlarımızın güvencesi kabilelerin egemenliğidir. Onunla uluslarımızı güven altına alırız. Ve geleceğimizi onunla güvende tutabiliriz. Bu bizim en büyük sorunumuzdur."²⁶³

261 Randall Akee, "Sovereignty and improved economic outcomes for American Indians: Building on the gains made since 1990", 14 Ocak 2021, <https://equitablegrowth.org/sovereignty-and-improved-economic-outcomes-for-american-indians-building-on-the-gains-made-since-1990/>

262 Timothy Egan, "Senate Measures Would Deal Blow to Indian Rights", *The New York Times*, 27 Ağustos 1997, s.1.

263 Jefferson Keel, *Securing Our Futures*, State of Indian Nations Address 2013, February, 2013, s.9.

SONSÖZ

*Bu hikâye böyle gelişirken
 Sonunda birlikte ağlıyor olabiliriz
 Aynı zamanda ağlıyorken
 Fakat sizin için gözyaşımız kalmadı
 Kendimiz için döktüğümüz
 bütün gözyaşlarından sonra
 Hâlâ istiyorsunuz ki
 Sizin gözyaşınızı biz dökelim²⁶⁴*

Amerika'nın keşfi bu kıtanın yerli halkları için tam bir felaket olmuştu. Keşif ve istila sonrası bu halklar hem topraklarını hem de yaşamlarını kaybederek demografik bir çöküntüye uğradılar. Toprakları istila edilen kabileler çok küçük toprak parçaları üzerindeki "reservation" denilen toplama kamplarında yaşamaya mahkûm edildiler. Antropolog Russell Thornton, bugünkü Kanada'da 1492'de 2 milyondan fazla Kızılderili ve İnuit yaşadığını, 20. yüzyılın başında bu sayının 125.000 veya en fazla 150.000 kadar olduğunu hesaplamıştır. Bugünkü ABD topraklarında yaşayan Kızılderili nüfusunun da aynı yıllarda 5 milyonun üstünden 250.000'e, hatta 228.000'e düştüğünü belirtmektedir.²⁶⁵ 2020 nüfus tahminlerine göre, ABD'de 9,7 milyon, Kanada'da da 2 milyona yakın kıtanın gerçek sahipleri yaşamaktadır. Demek ki kıtanın keşfinden ve ülkelerinin istilasından önceki nüfuslarına

264 John Trudell'in "Cry Your Tears" (Gözyaşlarınızı Dökün) adlı şiirinden.

265 Russel Thornton, *American Indian Holocaust and Survival*, University of Oklahoma Press, Norman, 1987, s.42-43; Russell Thornton, "Population History of Native North Americans", *A Population History of North America* içinde, ed. Michael R. Haines ve Richard H. Steckel, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, s.24.

ancak 21. yüzyılda ulaşabilmişlerdir. Onların nüfus artışını başka ülkelerin artışıyla kıyaslırsak bugünkü nüfuslarının mevcut rakamın 15-20 katı büyüklüğünde olması gerektiğini görürüz. Örneğin Çin'in nüfusu 1500'de 60-100 milyon olarak tahmin edilirken 2020'de 1,42 milyar olarak hesaplanmaktadır. Son 400 yılı aşkın zamanda Çin'in nüfusu 14 veya 23 kat artmıştır. Kuzey Amerika yerlileri de aynı oranda artmış olsalardı bugün nüfuslarının 100-150 milyon olması gerekirdi.

Nüfusun büyük ölçüde çöküşünün başlıca nedeni, zenginlik peşindeki Avrupalıların bu ülkeyi kendilerine mal etmek için yaptıkları katliamlardır. Avrupalının getirdiği ve salgın yaratan hastalıklar, toprağı elinden alınan Kızılderililerin av ve ekim alanlarını kaybederek kötü beslenmesi ve açlığa mahkûm edilmesi de diğer önemli nedenlerdir. Her ortaya çıkışında binlerce yaşama son veren çiçek hastalığı gibi salgınlar yanında, sürekli bir hastalık olan verem de bu kıtaya beyaz adam tarafından getirildi. Önceleri bir kurnazlık ve kandırmaca aracı olarak kullanılan alkollü içkinin yerli halka alıştırılmasıyla bazı kabilelerde salgın haline gelen alkolizm de hastalıklar arasında sayılabilir.

İlk keşiflerden sonra başlayan İspanyol mezalimi ve katliamlarından kitabın ikinci bölümünde söz edildi. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde İngiliz, Fransız ve Hollandalıların koloniler kurmak amacıyla gerçekleştirdikleri toprak yağması ve bu yağmalamayı kolaylaştırmak için yaptıkları katliamlara yer verildi. Beşinci bölümde Amerikalılar bağımsızlıklarını kazandıktan sonra Kızılderililere indirdikleri son darbeler ve soykırım anlatıldı. Kızılderili kabilelerinin kendilerini korumak için son çırpınışları, büyük Kızılderili kahramanlarının ümitsiz çabaları da bu bölümde söz konusu edildi. Ancak yerli halklar 20. yüzyılda bile ölümlerden pay aldı.

ABD'de 19. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyılda da süregelen asimilasyon politikasının bir benzeri Kanada'da uygulanmaktaydı. Ailelerinden zorla alınan çocuklar ilk ve orta seviyeli yatılı okullarda, Katolik Kilisesinin yönetiminde Kızılderili geleneklerinden çıkarılmaya çalışılıyordu. 1863 ve 1998 yılları arasında 150.000'den fazla çocuğun Kanada'nın birçok yerinde açılan bu okullara yerleştirildiği biliniyor. Çok büyük sayılarda çocuklar bu okullardan evlerine dönememişlerdi. 2021 yılı Mayıs'ında, çeşitli nedenlerle, şüpheli durumları araştırmaya başlayan Kanada'nın İlk Ulusları²⁶⁶, önce

266 Kanada'nın İlk Ulusları, İnuit ve Metis (Kızılderili-beyaz melezi) dışında kalan Kızılderili kabilelerini kapsamaktadır. 1970'lerden itibaren kendilerine Indian (Hint) denilmesinden hoşlanmayan bu insanlar, kendilerine "Kanada'nın İlk Ulusları" demeye başladılar. Bu tabir 1980'lerden itibaren Kanada devletinin resmi kayıtlarında kullanılmaya başlandı.

Carlisle okulu öğrencileri

Kanada'nın batısında British Columbia'daki Kamloops yatılı okulu alanında 215 çocuğun gömülü olduğu bir toplu mezar buldular. Toprak altını görebilen radar taramalarıyla, başka okul bölgelerinde yapılan araştırmalarda, ilk bulgulardan birkaç hafta sonra diğer okul alanlarında da çok sayıda işaretilenmemiş gömütler bulundu. Birkaç ay içinde, bulunan bu belirtilmemiş mezarlar sayısı 1.000'i geçti.

Kanada Hükümeti, daha önceki şikâyetler üzerine bir "Ulusal Gerçek ve Uzlaşma Komisyonu" (National Truth and Reconciliation Commission) kurulmasını sağlamıştı. Yerli ulusların şikâyetlerini dinleyen komisyon 2015'te yayımladığı ilk raporunda "bu okullarda kendi dillerini konuşmanın ve kültürel davranışlarının bazen şiddetle yasaklandığı ve aslında bu okulların bir 'kültür soykırımı' [cultural genocide] programı" olduğunu belirtmişti.²⁶⁷

Toprakaltı radar aramaları sonunda Koveses Kızılderilileri (Cowessess First Nation), Haziran 2021'de Saskatchewan'daki Marieval yatılı okulunda 751 cesedin gömülmüş olduğunu saptadı. Ulusal Gerçek ve Uzlaşma Komisyonunun bir eski başkanı, öğrencilerin kötü inşa edilmiş, iyi ısıtılmayan, sağlıksız ortamlarda yaşamak zorunda bırakıldıklarını belirtti. Çocukların okul idarecileri tarafından fiziksel ve cinsel saldırıya maruz kalmaları, baş-

267 Ian Austen, "Horrible History: Mass Grave of Indigenous Children Reported in Canada", *The New York Times*, 28 Mayıs 2021.

ka çocukların da okuldan kaçmalarına neden olmuştu.²⁶⁸ Kanada Başbakanı, Saskatchewan'daki gömüt bulguları üzerine İlk Uluslardan özür dilemiş, bu okulları yöneten Katolik Kilisesinin ve Kilisenin başındaki Papa'nın da özür dilemesi gerektiğini söylemişti. Kiliseden henüz resmi bir açıklama gelmemiştir. Başbakan bu bulguların "yerli halkın karşılaştığı haksızlıkların, ayrımın ve sistemli ırkçılığın utanç verici bir hatırlatıcısı" olduğunu itiraf etmiştir. Bu okullarda okumuş ve hayatta kalmış olan yaşlı ve orta yaşlı insanların okul günlerinde yaşadıkları korkunç olayları gözyaşları içinde anlattıkları gazeteler ve internet videoları medyadan görülebilmektedir. Olayların ortaya çıkışından bir yıl bile geçmeden British Columbia'daki St. Joseph Misyoner Okulu arazisinde sahibi belirsiz 93 mezar, Saskatchewan'daki Fort Pelly ve St. Phillips yatılı okullarının bulunduğu yerlerde benzer mezar alanları keşfedilmiştir.²⁶⁹

Sözü edilen felaketlerden, katliamlardan, ırk soykırımından, halkların toptan yok edilmesinden sorumlu olan ulusların, toprağına hükmetse bile halkının yaşam ve refahına asırlarca dokunmamış olan başka bir ulusu, bugün soykırımla suçlamalarının nedenlerini aramak ve bulmak gerekmektedir. Şüphesiz bu konunun yeri başka bir yayın olmalıdır. Ancak yoğun araştırmalar ve bulunan gerçekler karşısında, bazı sorulara yanıt bulmak gereği ortaya çıkıyor. Bu soykırımcı milletler kendi yaptıklarını haklı göstermek veya "başkaları da katliam yapmıştı, bize fazla kızmayın" demek için mi Türklere iftira atarak soykırımla suçlamaktadırlar? Yoksa kendi soykırımcı karakter ve davranışlarını psikolojik projeksiyon yoluyla Türk ulusuna yansıtmaya mı çalışıyorlar? Geçmişte bu tür iftiralarla masum insanları astırıp öldürttükleri, Türk vatanına göz diktikleri ve bu vatani Türk'ün elinden almak için nasıl çaba gösterdikleri iyi bilinmektedir. Acaba bu arzularından vazgeçemedikleri ve gene saldırı emelleri besledikleri için mi soykırım iftirasında ısrar edilmektedir?

Türkiye'ye yapıştirilmek istenen soykırım iftirasında başı çeken Amerikan Kongresi 2007 yılında Çeroki ulusunun antlaşmalarla tanınan ulusalılık hakkının bile bir bahaneyle elinden alınmasını istemiştir.²⁷⁰ Güçlenen ve örgütlenen Kızılderili toplumlarından ve dünya kamuoyundan çekinmeseller tarihsel haksız eylemlerini sürdürecekleri anlaşılmaktadır.

268 "Canada: 751 unmarked graves found at residential school", BBC News, 24 Haziran 2021, erişim tarihi 31.10.2022, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-57592243>

269 "Dozens more graves found at former residential school sites", BBC News, 16 Şubat 2022, erişim tarihi 18. 10. 2022, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-60395242>

270 "National Congress of American Indians Opposes Bill to Terminate the Cherokee Nation", Tanasi Journal, 7 Temmuz 2007, <https://web.archive.org/web/20090510034518/http://www.tanasijournal.com:80/main/index.php?option=com>

Soykırımcı Avrupalılar dünyanın başka bölgelerinde de zenginlik peşinde, başka ulusların yaşamlarını mahvetmişlerdi. İngilizler, Amerika'daki eylemlerine benzer şekilde, Avustralya ve Tasmanya Aborijinlerinin katliamından ve Yeni Zelanda Maorilerinin uğradığı soykırımdan sorumludurlar. 18. yüzyılın ikinci yarısında Hindistan'a yerleştikten sonra sadece ticareti değil, bölgenin politik ve güvenlik işlerini de yüklenen Doğu Hindistan Şirketi (East India Company) İngiliz mallarını satmak için Hint dokumacılığını büyük ölçüde yok etmiş, dokumacıları hapse atıp zincire vurmuş, kırbaçlatmış ve çok büyük para cezaları vererek felakete sürüklemişti. Karl Marx 1853 ve 1857 yılları arasında, *New York Daily Tribune*'de yazdığı makalelerde, İngiliz sömürge yönetiminin yarattığı yıkımı dile getirmiş, yerli halkın şikâyetleri üzerine işkence araştırmak üzere kurulan komisyonların çalışmalarından bahsetmiş ve Bengalli ve Hindu dokumacıların ekonomik yaşamlarının yok edilişini anlatmıştı. Ancak bu yok oluşun "yarı-barbar, yarı-uygarlaşmış" dediği toplumlar için bir toplumsal devrim (social revolution) yarattığını söylemişti.²⁷¹ Bengal Ordusunun sepoyları (sipahileri) 1857'de kültürel ve ekonomik yaşamları yok edildiği için isyan edince, bu ayaklanma bir yıldan fazla süren çarpışmalardan sonra çok kanlı bir şekilde bastırılmış, isyanı izleyen yıllarda 10 milyon kadar insanın ölümüne neden olmuştu.²⁷²

19. yüzyıl ortalarında, çok kârlı olan afyon ticaretini yürütmek ve Çin'e Doğu Hindistan Şirketi vasıtasıyla serbestçe uyuşturucu satmak için İngilizler Çinlilere savaş açmışlar, uyuşturucu belasından sakınmak isteyen Çin Hükümetini 18 yıl süren bir mücadeleye sokmuşlardı. Sonunda İngilizler, Fransızları da yanlarına alarak Çinlileri son kez yenmiş ve isteklerini zorla kabul ettirmişti. Bu savaşta Amerikalılar ve Ruslar da İngilizlere destek verdiğinden, kısa zamanda ülke bu dört devletin nüfuz bölgelerine bölündü.²⁷³ Hollandalılar da Endonezya'da elde ettikleri baharat tekeli azami kârla sürdürmek için benzer uygulamalarda bulunmuşlardı.

Britanya Afrika'daki sömürgelerine de vahşeti götürmüştü. 1898'de Sudan'da mızraktan başka silahı olmayan 11.000 Mehdi yanlısını Lord Kitchener makineli tüfeklerle tarayıp katletmişti. 1870'te Afrika topraklarının yüzde 10'u Avrupalının sömürgesi iken 1914'te sömürge toprakları yüzde 90'a çıkmış, Avrupalılar yerli halkları aç bırakarak bütün serveti Avrupa'ya

271 Karl Marx, "The British Rule in India", *New York Daily Tribune*, 25 Haziran 1853.

272 Amaresh Misra, *War of Civilizations: India AD 1857*, c. I, Delhi, Rupa, 2007.

273 Arthur Waley, *The Opium War through the Chinese Eyes*, Stanford University Press, Stanford, 1958, Karl Marx, "The Case of the Lorch Arrow", *The New York Daily Tribune*, 23 Ocak 1857.

Yazar New York eyaletinde İrokua toplanışında

taşımışlardı. Belçika Kralı II. Leopold'ün kişisel yönetimindeki Kongo'da 1885'ten 1908'e kadar uygulanan ağır çalışma koşulları, salgın hastalık ve sömürge yönetiminin neden olduğu açlık nedeniyle 10-15 milyon insan yaşamını yitirmişti. Kauçuk toplamada beklediği verimi alamayan sömürge yönetimi, çalışanları ellerini veya başlarını keserek cezalandırıyordu. David Landes Afrika'daki sömürge yağmasını anlatırken "mükerrer ateşli tüfek ve makineli silahlar sayesinde [toprak] kapma ve öldürme şimdi kolay, öyle kolay ki Avrupalı vahşiler, vahşi dedikleri yerlileri av kuşları gibi katletmekten sevinç duyuyorlar" diye yazmıştı.²⁷⁴

Fransa, 19. yüzyılda, Batı Afrika'da, sözde "uygarlık götürmek" üzere koloniler ele geçirmiş, kölelik sistemi kurarak ülkeleri acımasızca sömürmüştü. Cezayir bağımsızlık savaşında, 1954-1962 yılları arasında 1 milyona yakın insan hayatını kaybetti. 2 milyon Cezayirli evlerinden Fransız toprak kamplarına sürüldü veya ülkenin iç kısımlarına kaçmak zorunda kaldı. Binlerce insan açlık, hastalık veya barınacak yer bulamadığı için yaşamını yitirdi. Vietnam'da benzer şekilde, egemenliğini zorla sürdürmek için yerli halka karşı 1946-1954 yılları arasındaki savaşta 500.000 kadar Vietnamlının ölümüne neden oldu. Amerikalılar da Fransızların bıraktığı yerden de-

²⁷⁴ David Landes, *Wealth and Poverty of Nations, Why Some Are So Rich and Some Are So Poor*, W. W. Norton & Company, New York, 1998, s.429.

vam ederek komünistlere karşı yürüttükleri ikinci Vietnam savaşında yerli halktan milyonlarca sivil ve askerin yaşamını sonlandırmış ve kullandığı çok çeşitli silahlarla ülkeyi yaşanmaz duruma getirmişti.

Ruslar da tarihleri boyunca, işgal ettikleri veya etmeye çalıştıkları ülkelerde yaşayan halklara soykırım uygulamışlardı. Ne yazık ki Çarlık Rusya'sının emperyalist savaşları sırasında gerçekleştirdiği çeşitli katliamların (Orta Asya'da, Kırım'da, Kafkasya'da, Sibiry'a'da ve Orta Avrupa'da) benzerleri komünist dönemde de süregelmişti. Rusya savaş ve güvenlik bahaneleriyle milyonlarca insanı sürgüne göndermiş ve toplu ölümler gerçekleştirmişti.

Geçmişteki katliamlarına kısaca değindiğimiz batılı ülkeler (Avrupa ve Kuzey Amerika) gerçekleştirdikleri muazzam bilimsel ve teknolojik ilerlemelere rağmen barış içinde yaşamak ve yaşatmak, dünyanın ve evrenin nimetlerini eşit olarak herkesle paylaşmak hususunda hiçbir gelişme göstermiyorlar. Sömürge paylaşımında anlaşılmadıkları ve bütün zenginliklerin sadece kendilerine kalmasını istedikleri için 20. yüzyılda iki büyük dünya savaşı çıkarmışlar ve milyonlarca can kaybına ve çevre felaketlerine sebep olmuşlardı. Zayıf devletlerin petrolünü ve madenlerini ele geçirmek için, tehlikeli (kimyasal) silahlara sahip oldukları yalanları veya demokrasi götürme bahaneleriyle bu ülkelere saldırıyı sürdürmektedirler. Ne yazık ki bu akıl dışı tutumlar 21. yüzyılda da devam etmektedir. Bu durum biraz da "uygar uluslar" ve "uygar olmayan uluslar" ayrımı yapan batılıların ne kadar uygarlaşmış olabildiklerini gösteriyor.

KAYNAKÇA

AKEE, Randall, Sovereignty and improved economic outcomes for American Indians: Building on the gains made since 1990, 2021, <https://equitablegrowth.org/sovereignty-and-improved-economic-outcomes-for-american-indians-building-on-the-gains-made-since-1990/>

Akwesasne Notes/A Basic Call to Consciousness, Roosevelttown, Mohawk Nation, New York, 1981.

AUSTEN, Ian, "Horrible History: Mass Grave of Indigenous Children Reported in Canada", *The New York Times*, 28 Mayıs 2021.

AXTELL, James, *The European and the Indian, Essays in the Ethnohistory of Colonial North America*, Oxford University Press, New York, 1981.

BARRETT, S. M. *Geronimo's Story of His Life*, Duffield and Company, New York, 1907.

BILLINGTON, Ray Allen, *Westward Expansion: A History of the American Frontier*, MacMillan Publishing Co, New York, 1974.

BLACK, Lydia T., "Russia's American Adventure", *Natural History*, 12/89, 1989.

BROWN, Dee, *Bury My Heart at Wounded Knee*, Bantam Books, New York, 1973.

BURKE, Kathryn R., Chief Ouray, statesman, peacekeeper, linguist & Indian Chief, *San Juan Silver Stage*, http://www.sanjuansilverstage.com/07heritage/native/ute/ute_chief_ouray.html

COLLINS, Dennis, *The Indian's Last Fight or the Dull Knife Raid*, Girard, Press of the Appeal to Reason, Kansas, 1915.

COOK, Sherburne F., *The Conflict between the California Indian and White Civilization*, University of California Press, Berkeley, 1976.

CORNELL, Stephen, *The Return of the Native: American Indian Political Resurgence*, Oxford University Press, New York, 1988.

CRAVEN, Wesley Frank *The Colonies in Transition 1660-1713*, Harper & Row Publishers, New York, 1968.

CREIGHTON, Donald, *A History of Canada: Dominion of the North*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1944.

Dawes Act 1887, Document A1887, National Archives, erişim tarihi, 1.12.2021, <https://www.ourdocuments.gov>

DEBO, Angie *A History of the Indians of the United States*, University of Oklahoma Press, Norman, 1989.

DELORIA JR., Vine & CLIFFORD Lytle, *The Nations Within: The Past and Future of American Indian Sovereignty*, Pantheon Books, New York, 1984.

DELORIA JR., Vine, *Behind the Trail of Broken Treaties: An Indian Declaration of Independence*, University of Texas Press, Austin, 1985.

DRINNON, Richard, *Facing West: The Metaphysics of Indian Hating & Empire Building*, Schocken, New York, 1990.

EASTMAN, Charles A., *Indian Heroes and Great Chieftains*, Little, Brown, and Company, Boston, 1939.

ECCLES, William J., *The Canadian Frontier 1534-1760*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1969.

EGAN, Timothy, "Senate Measures Would Deal Blow to Indian Rights", *The New York Times*, 27 Ağustos 1997.

Encyclopedia of the Great Plains, Dull Knife (ca. 1810-1883) erişim tarihi, 10.09.2021, (<http://plainshumanities.unl.edu/encyclopedia>

FAGAN, Brian, M. *The Great Journey: The Peopling of Ancient America*, Thames & Hudson, London, 1987.

GOODMAN, Jeffrey, *American Genesis: The American Indian and the Origins of Modern Man*, summit Books, New York, 1981.

GREEN, Jerry, "The Medals of Wounded Knee", *Nebraska History*, 75, 1994, <http://nebraskahistory.org/publish/publicat/history/fuu-text/NH1994MedalsW-Knee.pdf>

GREENBERG, Joseph, *Languages in the Americas*, Stanford University Press, Stanford, 1987.

GRIDLEY, Marion E., *American Indian Tribes*, Dodd, Mead & Co, New York, 1974.

HARNODAY, William T., *The Extermination of the American Bison* (From the Report of the National Museum, 1886-87, pp. 369-548), Government Printing Office, Washington, 1889.

HOLBROOK, Sabra, *The French Founders of North America and Their Heritage*, Atheneum, New York, 1976.

HORGAN, Paul, *Conquistadors in North American History*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 1966.

HOWARD, James H., *Shawnee! Ceremonialism of a Native Indian Tribe*, Ohio University Press, Athens, 1981.

IRWIN, Constance, *Strange Footprints on the Land: Vikings in America*, Harper & Row Publishers, New York, 1980.

JACKSON, Helen H. H., *A Century of Dishonor, A sketch of the United States Dealings with some of the Indian Tribes*, Roberts Brothers, Boston, 1881.

JACQUIN Philippe, *Histoire des Indiens d'Amerique du Nord*, Payot, Paris, 1976.

JENNINGS, Francis, *The Ambiguous Iroquois Empire*, W. W. Norton & Co, New York, 1984.

JENNINGS, Francis, *The Invasion of America: Indians, Colonialism and the Cant of the Conquest*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1975.

JOSEPHY JR., Alvin M., *Now that the Buffalo's Gone: A Study of Today's American Indians*, University of Oklahoma Press, Norman, 1989.

KAWASHIMA, Yasu, "Legal Origins of the Indian Reservation in Colonial Massachusetts", *Race Relations in British North America 1607-1783* içinde, ed. B. A. Glusrud and A. M. Smith, Nelson-Hall, Chicago, 1982.

KEEL, Jefferson, *Securing Our Futures*, State of Indian Nations Address 2013, February.

KERSHNER, Jim, Chief Joseph (1840-1904), 4.07.2009, <http://historylink.org/file/8975>.

LAMB, W. Kaye, *The History of Canada: From Discovery to Present Day*, American Heritage Press, New York, 1971.

LANDES, David, *Wealth and Poverty of Nations, Why Some Are So Rich and Some Are So Poor*, W. W. Norton & Company, New York, 1998.

LEACH, Douglas Edward, *The Northern Colonial Frontier, 1607-1763*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1966.

LEAKE, Harvey, Trouble on the San Juan River, 4.06.2018, <https://www.canyoncountryzephyr.com/>

Lone Wolf-Kiowa Chief, Legends of America, erişim tarihi, 3.08.2021, <https://www.legendofamerica.com>lone-wolf>.

LONGSTREET, Stephen *City on Two Rivers: Profiles of New York-Yesterday and Today*, Hawthorn Books Inc, New York, 1975.

MARX, Karl, "The British Rule in India", *The New York Daily Tribune*, 25 Haziran 1853.

MARX, Karl, "The Case of the Lorcha Arrow", *The New York Daily Tribune*, 23 Ocak 1857.

MCLAUGHLIN, James, *My Friend the Indian*, Houghton Mifflin Co, Boston, 1910.

MCPHERSON, Robert, "Last Indian Uprising", 11.05.2016, <https://historytogo.utah.gov/last-indian-uprising/>

MEILI, D, "John Trudell: More than an activist with a huge FBI file", 30.10.2017, <https://windspeaker.com/news/footprints/john-trudell-more-than-an-activist-with-a-huge-fbi-file>

MELVOIN, Richard I., *New England Outpost/ War and Society in Colonial Deerfield*, W. W. Norton and Company, New York, 1989.

MISRA, Amaresh, *War of Civilizations/ India AD 1857*, c. I, Rupa, Delhi, 2007.

Native America in the Twentieth Century: An Encyclopedia, ed. Mary B. Davis, Routledge, London, 1996.

PAUL, Daniel N., "British Scalp Proclamation", First Nation History, 1756, erişim tarihi, 19.09.2021, <http://www.danielpaul.com/BritishScalpProclamation-1756.html>

PRESCOTT, William H., *History of the Conquest of Mexico and History of the Conquest of Peru*, Modern Library, New York, 1954.

RIDDLE, Jeff C., *The History of the Indian Modoc War and the Causes that Led to It*, 1914, <http://www.archive.org/details/indianhistoryofm00riddich>.

SANTANA, Russel D., *The Ute Campaign of 1879: A Study in the Use of the Military Instrument, Kansas*, 1994, <http://www.armyupress.army.mil/portals/7/combat-studies-institute/csi-books/the-ute-campaign-1879.pdf>

SAUER, Carl Ortwin, *The Early Spanish Main*, University of California Press, Berkeley, 1966.

THEVENIN, René & Paul Coze *Mœurs et Histoire des Peaux-Rouges*, Payot, Paris, 1928.

THORNTON, Russell, "Population History of Native North Americans", *A Population History of North America*, ed. Michael R. Heines & Richard H. Steckel, Cambridge University Press, Cambridge, 2000.

THORNTON, Russell, *American Indian Holocaust and Survival*, University of Oklahoma Press, Norman, 1987.

TOCQUEVILLE, Alexis de, *Democracy in America*, J. & H. G. Langley, New York, 1840.

U.S. Annual Report of the Commissioner of Indian Affairs for the year 1873, erişim tarihi 17.11.2021, <http://digital.library.wisc.edu/1711.dl/History.AnnRep73>

U.S. ex Rel, Standing Bear v Crook, erişim tarihi, 24.12.2021, <http://casetext.com/case/us-ex-rel-standing-bear-v-crook>.

VAUGHAN, Alden T., "Pequats and Puritans: The Causes of the War of 1637", *The William and Mary Quarterly*, April, Vol. 21, No. 2, 1964.

VAUGHAN, Alden T., *New England Frontier: Puritans and Indians 1620-1675*, Little, Brown and Company, Boston, 1965.

WALEY, Arthur, *The Opium War through the Chinese Eyes*, Stanford University Press, Stanford, 1958.

WALL, Jim Vander, "A Warrior Caged: The Continued Struggle of Leonard Peltier", *The State of Native America: Genocide, Colonization and Resistance*, ed. M. Annette Jaimes, South End Press, Boston, 1992.

WEDDLE, Robert S., *Spanish Sea: The Gulf of Mexico in North American Discovery 155-1685*, College Station: Texas A & M University Press, 1985.

WRIGHT, J. Leitch, *The Only Land They Know: The Tragic Story of the American Indians in the Old South*, The Free Press, New York, 1981.

YOUNG, Henry J., "A Note on Scalp Bounties in Pennsylvania", *Pennsylvania History*, July, Vol. 24, No. 3, 1957.

"Apache People", Encyclopedia Britannica, erişim tarihi, 5.08.2021, <http://britannica.com/topic/Apache-people>

"Canada: 751 unmarked graves found at residential school", BBC News, 24 Haziran 2021, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-575922437>

"Dozens more graves found at former residential school sites", BBC News, 16 Şubat 2022, erişim tarihi 18.10. 2022, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-60395242>

"Five Civilized Tribes in Indian Territory", *Extra Census Bulletins*, 1894, erişim tarihi, 17.11.2021. <https://www2.census.gov/prod2/decennial/documents/1890e1-0.1.pdf>

"National Congress of American Indians Opposes Bill to Terminate the Cherokee Nation", *Tanasi Journal*, 7 Temmuz 2007, <https://web.archive.org/web/20090510034518/http://www.tanasijournal.com:80/main/index.php?option=com>

"Phips Bounty Proclamation", Upstander Project, erişim tarihi, 19.09.2021. <https://upstanderproject.org/firstlight/phips>

"Report of Brigadier General Crook", *Annual Report of the Secretary of War for the Year 1883*, Vol. I, Government Printing Office, Washington, erişim tarihi, 12.10.2021. <https://catalog.hathitrust.org/Record/000078451>

"The Bureau of Ethnology", *14th Annual Report 1892-1893*, Part 2, erişim tarihi, 17.11.2021 <https://library.si.edu/digital/library/book/annualreportof-bu14218921893smit>

İSİM VE YER ADLARI DİZİNİ

- Abenaki Kabilesi, 22
Ak Kartal (White Eagle), 141-143.
Ak kuş (White Bird), 139.
Aleutlar, 14, 18, 19, 93, 94.
Amerikan Atı (Amiriacan horse), 130, 131.
Amherst, Lord Jeffrey, 23, 89, 91.
Apaşlar (Apache), 108, 146, 149, - ırkı, 150, - kabile reisi, 118, - kabilesi, 150, - kampları, 150, 165, -lar, 110, 118, 119, 148-152, 166, 176, - mezarlığı, 152, - mücadelesi, 118, - soyu, 152.
Arapaho, 17, 118, 121, 162.
Ayna (Looking glass), 139, 140.

Banks, Dennies, 170, 172-174.
Benekli Elk Geyiği (Spatted Elk), 156.
Benekli Kuyruk (Spatted Tail), 115, 124, 125, 129, 130, 132, 133, 153.
Bighorn Nehri, 126, 128.
Bosque Redanda, 110-113.
Bozeman Yolu, 114, 117.
Buffalo Bill (William F. Colby), 154.
Bulutlara Değen (Touch-the-Clouds), 133.
Büyük Yılan (Big Snake), 144.
Caboto, Giovanni (John Cabot), 47.
Canby, Edward, 136.

Carleton, James, 110, 111, 113.
Carson, Kit, 110-113, 146.
Cartier, Jacques, 48-50, 52.
Champlain, Samuel de, 51-54, 59, 70.
Chivington, John, 103-106.
Coronado, Francisco Vasquez de, 38-41.
Cortés, Hernando, 11, 29-36.
Crook, George, 126-128, 132, 143, 150, 151, 154.
Curtis Yasası, 159, 162.

Çeroki (Cherokee), 175, - çiftçiler, 99, -ler, 16, 83, 91-93, 97, 98, 100, 101, 157, 159, - sürgünü, 97, 98, - ulusu, 182.
Çılgın At (Crazy Horse), 116, 118, 126-128, 131-134.
Çikasavlar, (Chickasaw), 100, -lar, 16, 85, 92, 98, - sürgünü, 97.
Çippeva (Chippewa), -lar, 167, kampı, 175.
Çoktavlar, (Choctaw), 83, 85, 92, 97, 98, 100, 101, 157, 176.
Çumaşlar (Chumash), 17.

Dakota, 163, 170, 171.

Dawes Yasası, 154, 157-159, 162.
Delgadito, 111.

D'Iberville, Pierre Le Mayne, 82.
Dinelen Ayı (Standing Bear), 141-144.
Dundy, Elmer S., 144.

Endecott, John, 64, 65.

Fort Defiance, 108, 109.

Fort Frontenac, 75, 76.

Fort Laramie, 115, 117, 175.

Fort Robinson, 130, 133, 134.

Fort Sill, 122-124, 152.

Fort Wingate, 110, 111, 113.

Fransızlar, 53, - arması, 45, - askerleri, 54, 76, 91, - balıkçılar, 52, - çiftlikleri, 77, - dostluğu, 84, - egemenliği, 75, 76, - gemileri, 49, 54, 86, - gezginler, 89, - kaleleri, 46, 82, 84-86, - kolonileri, 54, 59, 77, 82, 84, 87, lar, 45, 46, 49, 50, 52-56, 61, 70, 75-77, 82-88, 90, 137, 183, 184, - malları, 55, - mevzileri, 46, - nüfusu, 55, - nüfuzu, 82, - papazları, 77, - Protestanlar, 45, - saldırıları, 85, 86, - sarayı, 83, - seferi, 48, - şirketi, 12, - tacirler, 75, 76, 82, - tarafı, 90, - toplama kampları, 184, - topları, 76, - yanlısı, 75, 77.

Gall (Pizi), 128, 131, 153.

Geronimo (Goyatle), 148-152.

Grant, Ulysses, 116, 123, 125, 138.

Güneş dansı, 127.

Haiada (Hayda), 20.

Hiavata (Hiawath), 74.

Hollandalılar, 52, 54, 61-63, 68-70.

Howard, Oliver, 138-140, 142, 143.

Hunkpapa, - kampı, 131, -lar, 127, 156, - savaşıları, 128, - Siuları, 128.

İki Ay (Two Moon), 126-128.

İngiliz, 58, 60, 168, - Fransız rekabeti, 51 - gemiciler, 51, 52, 59, - göçmenler, 56, 58 - kâşifler, 21, - kolonisi, 58, - kralı, 47, - kuvvetleri, 23, -ler, 44, 47, 52, 54-

60, 62-67, 70-73, 75-77, 81-91, 99, 107, 137, 183, - malları, 183, - mezalimi, 43, - nüfusu, 56, - Püritenler, 60, - siyaseti, 56, - tebaası, 153.

İspanyol, 29, 32, 38, 42, 43, âdetleri, 46, - asker, 34 - filosu, 34, - garnizonu, 46, - gemileri, 36, - hâkimiyeti, 41, - kampı, 31, - kayıpları, 35, - kolonistler, 29, - kumandan, 32, -lar, 11, 16, 17, 26-32, 34-40, 42-46, 56, 82, 110, 135, - mezalimi, 180, - misyonerler, 83, - misyonları, 83, - ordusu, 32, 41, 46, - sarayı, 27, - sömürgeleri, 87, - şahitler, 33, - yönetimi, 27, 46.

Jackson, Andrew, 59, 100.

Jefferson, Thomas, 98, 99, 161.

Kara Kazancık (Black Kettle), 103, 118, 122, 124.

Kara Tepeler (Black Hills), 117, 124, 126, 127, 129, 130, 152.

Kızıl Bulut (Red Cloud), 114-118, 124, 125, 129-132, 134, 153, 154, 156, 163.

Kızılderili Toprakları (Indian Territory), 84, 91, 97, 106, 134, 144, 146, 147, 153, 163, 166.

Kieft, Willlem, 69, 70.

Kintpauş (Captain Jack), 136.

Kiova (Kiowa), 122, - delegasyonu, 123, - gençleri, 120, - halkları, 121, köyü, 122, -lar, 121, 123, 124, 132, 152.

Klamat Kalesi 135, 136.

Koca Ayak (Big Foot), 156, 157.

Kolomb, Kristof, 11, 12, 25-27, 29.

Komançi (Comanche), 122, 124, - delegeleri, 123, - gençleri, 120, -ler, 17, 121-124, 132, 152, - savaşıları, 121.

Kör Bıçak (Dull Knife), 115, 132, 134, 135.

Kri (Kree),

Krikler, (Creek), 16, 59, 83-85, 92, 97, 100, 101, 157, 159.

Krovlar (Crow), -lar, 21, - izcileri, 128.

Küçük Kurt (Little Wolf), 134, 135.

Küçük-Büyük-Adam (Little-Big-Man), 133.

La Salle, René Robert, 44, 55, 56.
Lapvai Toplama Kampı, 138, 140, 141.
Lincoln, Abraham, 107.

Mandanlar, 23.
Manuelito, 108, 109, 113.
Means, Russel, 170, 172-175.
Meeker, Nathan C., 147.
Meksika, 10, 11, 20, 24, 29, 30, 31, 33, 36,
38, 41, 43, 44, 56, 84, 102, 108, 110,
148-152.
Menominiler, 166, 176.
Meskalero, 165.
Metakom (King Philip), 71-73.
Mikmaklar (Mikmaglar), 15, 23, 88.
Miles, Nelson, 131, 139, 140, 151, 154.
Minnesota, 106-108.
Modoklar, 102, 135-137.
Mohikanlar, 9, 15, 62, 65, 66, 69.
Moktezuma, 30-36.

Naçez (Naches), - ler, 12, 16, 84, 85.
Narvaez, Pánfilo de, 36, 37, 44, 45.
Nez Percéler, 17, 137-141.
Nichol, Fred, 174.
Nichols, Richard, 70.
Niobrara Nehri, 141, 142, 144.
Nova Scotia, 26, 52, 86, 88.

Ocibva, 17.
Oglala, 114, 127, 130, 132, 153, 163, 168,
170-173.
Ohio, 54, 55, 82, 86, 87, 89, 98.
Omahalar, 142.
Oneidalar, 15, 53, 74.
Oregon, 136, 137.
Osaj, 157.
Osajlar, 157.
Otoeler, 142.
Oturun Boğa, 127-129, 131, 134, 139, 140,
153-156.

Pavni, 38.
Payuteler, 17, 102, 164, 167.
Pekoatlar, 62-67, 72.

Peltier, Leonard, 174.
Pennsylvania, 81, 85, 86, 89, 97, 152.
Pine Ridge, 130, 134, 153, 156, 163, 170,
171.
Pit Nehri, 135
Pittsburgh, 90, 92, 93.
Pukahontas, 57.
Ponka (Ponca), 141, 143, 144.
Pontiyak (Pontie), 23, 89, 90.
Posey (Ute reisi), 164.
Povhatan, (Powhatan), 56-58.
Powder Nehri, 114, 115, 126, 129, 132, 133,
152.

Quebec, 49, 52, 54, 87.

Rolfe, John, 57.
Rosebud, 126, 127, 134, 174.

San Carlos Kampı, 148-150.
Sand Creek, 47, 103, 104, 116, 118
Sante-Siular, 106, 107.
Satank, 123.
Satanta, 121-124.
Seminol (Seminole), 10, 16, 46, 100, 102,
157.
Sheridan, Philip, 118, 120-122, 126.
Sherman, William, 113, 116, 118, 124, 139.
Soto, Hernando de, 44, 45.
Standing Rock, 153, 155.

Şavni (Shawnee), - ittifakı, 92, - kuman-
danı, 93, -ler, 86, 91-93, - toprakları,
93.
Şayen, (Cheyenne), 103, 118, 132, - avcı
grubu, 127, - esirleri, 130, - izcileri,
139, - halkları, 114, 121, - kampı, 144,
- katliamı, 103, - köyü, 126, 132, - ler,
17, 22, 103, 118, 124, 127, 132, 134, 139,
118, 121, 124, 150, 166, - savaşıları,
114, 128, - toprakları, 162.
Şirikahua, (Chireecahua), 148, - apaşla-
rı, 148, 149, 152, -lar, 148, 149, - yer-
leşimi, 148.
Şoson, (Shosone), - izcileri, 128, -lar, 17.

Tekmeleyen Ayı (Kicking Bear), 154, 155.
Tenoçtitlan, 11, 30, 32, 34-36.
Terry, Alfred, 126, 127.
Timukualar, - boyu, 46, - halkı, 45, -lar, 16, 45, - reisi, 45, - toprakları, 45.
Tlingit, - reisi, 94, -ler, 94.
Trudell, John, 11, 25, 47, 79, 97, 161, 174, 175, 179.
Tukakas (Old Joseph), 137.

Ulu Ağaç (Big Tree), 123, 124.
Ulu Geyik (Big Elk), 141.
Uray, 146, 147.
Ute, 146, dili, 146, -ler, 17, 43, 144-148,

164, - reisleri, 145, 146, - savaşçıları, 147, - toprakları, 147.

Villa Rica, 31, 32, 35.
Vovoke, 154.

Wallowa Vadisi, 137, 138.
Wampum, 61-64.
Washington, 116, 123, 124, 133.
Washington, George, 87, 88,
Washita, 118, 124, - Katliamı, 121.
Wilson, Richard, 170, 171.
Wounded Knee, 156, 157, 171-173, - Katliamı, 163, - protestocuları, 173, - Savaşı, 158.

V. Necla Geyikdağı

DOĞU SORUNU VE OSMANLI-İNGİLİZ İLİŞKİLERİ

DR. HALİL RIFAT BEY VE MÜCADELE DOLU BİR YAŞAM

Hazırlayan
V. Necla Geyikdağı

UÇUM
yayınları

